НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (44) 20
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. X. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

МИКОЛА БУТОВИЧ

По коліна в лободу

Не знаю звідки то пішов той кадильно-парадний стиль, в якім пишуть у нас так часто популярні статті про пластичне мистецтво. Кадять мистецтву, якось мо-

Окладинка

лебно-похоронно, згадують заслуги мистців і на цім байдуже-парадним кадженню звичайно кінець. Чути від нього ладаном нафталіною, чимось неживим, непровітреним. Може це тому, що про мистецтво у нас пишуть часто дяки і члени церковного хору — ну і виходить — панахида.

А проте в нашім житті мистецтво всеж хоч як кволо, а живе, подекуди навіть досить тісний контакт з буденним життям має і то такий тісний, що й припікає нас практиків цього мистецтва. І от про ці пекучі місця, нашого мистецького будня пишуть у нас мало.

Хочемо тут сказати про те, що нас болить, тому не будемо літати понад кадильні хмари, а підемо геть „по коліна в лободу" нашого будня.

Пару років тому наші молоді письменники мусіли були крикнути „в порожнечу". Богу дякувати, не лишився їх крик „гласом вопіющого в пустині", бо й конкурс літературний пішов і зацікавлення до книжки ніби є, бодай раз на рік. Ми певні, що нам,

Ю. Нарбут. Окладинка

ґрафікам, сам крик не поможе, нам треба систематично і завзято полоти лободу, аж щось зацвіте. Біда наша, яку безперечно онуки зачислять до „культур-куріозів нашого Піємонту", простяглася на всю убогу нашу поліґрафію. Молебно-панахидний стиль титулує нашу ґрафіку вже „славною". На жаль, титули не все помагають і на практиці наша ґрафіка каліка і то без лапок.

На 90% наша ґрафіка ужиткова, отже йде в парі з життям, але життя не йде в парі з нашою ґрафікою: що крок наступає їй на ногу. Видавництва „розуміють" „що і як", і тому наш книгодрук хоріє на всі дитячі хороби. Пояснюється все дуже просто: „зла клішарня" — кажуть, „злі часи" — додають і „не знаємо свого діла" мабуть забувають додати. Одним словом винуваті обставини, тому наша „славна ґрафіка", стає нам зовсім непотрібна. Тим більше непотрібна, що наш широкий читач „не розуміє" „модерньої" окладинки і „не потребує" „бібліофільського" видання. Тут можна б справді відслужити панахиду цілому нашому поліґрафічному мистецтву.

Сторінка з біблії Ґутенберґа.

Ця біблія, як каже традиція, це перша книжка друкована рухомими черенками. Видана вона в Майнцу коло 1454 р. Маємо тут сторінку з Соломоновими приповідками. Сторінки ці зроблені так, щоб могли наслідувати рукопис і не виявили тайни винаходу друкарів. Книжку видрукували одночасно на 6 станках у 300 примірниках. Досі збереглось з неї ще 45 примірників.

Але спробуймо ще не сідати на дно. Подібні дитячі хороби переживали й інші. Скрізь була неохота до нових „зайвих" видатків. Перед війною, в Німеччині, коли сецесія змагалась за модерну книжку непоборним фронтом проти неї стояли всі видавництва і тільки зрада таких видавництв, як Інзель-Ферляґ, що зрозуміли добу і власну користь — прорвала цей фронт. Це була заслуга в першій мірі „пробоєвих" організацій німецьких ґрафіків, які мов терміти підгризли провідні видавництва, а за ними мусіли піти в конкуренційній боротьбі й інші. Інзель-Ферляґ допустив до праці мистців оформлення книжки, ввів нові шрифти і навіть почав друкувати власний альманах, — рекляму своїх найвищих досягнень. Тепер усе розуміння мистецької вихови в Німеччині пішло аж так далеко, що навіть у початкових школах учать кунст-шріфту та розвивають смак молоді.

Але наші „широкі круги", ніби не розуміють мистецтва... — отже селянство? — Таж воно дало наше народнє мистецтво! Нам доводилось наочно переконатись, що наш селянин відчуває справжню мистецьку річ і псує його лише мода з міста. Зате не будемо говорити про смак пересічного інтелігента, бо оглядатись на нього було б великою помилкою. І от коли наші видавництва пояснюють жахливий вигляд своїх книжок смаком „широких кругів", то роблять їм велику кривду. На практиці бачимо псевдомодерну книжку і прищеплення читачам поганого смаку. Останніми часами йдемо в тім напрямі по похилій

Окладинка

площі, при тім серед рисувальщиків запанував справжній „демпінґ". Можемо ґратулювати собі з народженням галицько-міщанської книжної ґрафіки.

[Цікаво було б зробити виставу нашого міщанського смаку!]

„Я мілаво узнаю по походкѣ, он носіт сініе штани"... під гармошку співало київське передмістя. Замісць „штанов і манішки" наша книжка чіпляє на себе несмачну, крикливу, псевдомодерну окладинку і як той кавалер у кальошах вважає себе европейською. А Европі волосся стає дуба. „Кривий жид у пивниці друкує Ваші книжки" — казав відомий німецький ґрафік переглядаючи галицькі архитвори...

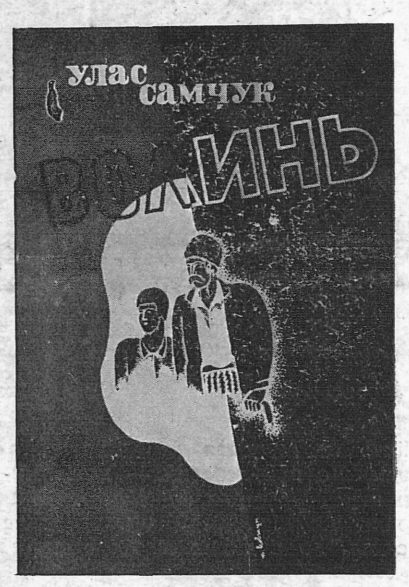
Коли одного погідного ранку Ви, як водиться при ранішній каві, смакуєте розрізуючи нову книжку і лишаєте на горнятку, обрусі й комірцю дактильоскопічні відбитки галицької друкарської фарби, задумайтесь над не-

Окладинка

щасливою долею нашого ґрафіка. Уявляєте собі переживання батьків, коли їм народиться каліка? Майже кожна книжка в Галичині, коли народиться — деґенерат. Окладинка у струпах невиразної відбитки. Напис до рисунку часто зроблений мабуть самим редактором, який певно ніколи і не чув, що кожна буква має свій закон. Підбір барв із жидівської тапети, зменшення рисунку, зовсім не зроблене (хоч про це спеціяльно мистці просили), або втяли таке, що книжка виглядає Патом або Паташоном. Трапляється і таке, що сольо співає замісць дуету обі партії нараз, себто рисунок проектований на дві барви друкується з Божою поміччю в одну (кошти в останній хвилині не дозволили).

Коли обережно, аби не забабратись по лікті в друкарській фарбі (як сік від оселедця!) відхиляєте окладинку, то виявляється, що „фрак" надітий на голе тіло, — книжка (для економії) без сорочки. Шкода нервів і часу приглядатись тілу деґенерата, а-

Павло Ковжун. Окладинка

ле вже раз мусимо: безкровний папір, що не годиться і для оселедців, блідий прищавий друк, анґлійська хороба маргінесів, передвоєнні розбиті черенки (як гнилі зуби рахітика) і нарешті дротом по живому тілу пошита бідака книжка. Якщо трапиться друк аж у дві барви, то випадково, — хтось був пяний, чи тато, чи мама? — чи друкар, чи машина, а може обоє.

Коли лишити видавця і редактора, з причин хитро-тактичних як особи недоторкані, а з цілою силою заатакувати обставини та трохи робітника з друкарні, то на тім можна і кінчити. [На Чехах навіть кожен друкар мусить пройти обовязковий курс при державній друкарській школі]. Є ще більше „культур-куріозів" в

Окладинка

нашій лободі, але всі висмикнути нараз одному годі. Тут треба тягти спільно всім „нашим" як ріпку в казці. Ану, може хто ще всмикне.

Це число — присвячене місяцеві книжки й часопису — видаємо щойно в половині місяця замість на початку з тієї причини, що попередне, тобто 1-шожовтневе мусіли ми присвятити Ретроспективній Виставі Українського Мистецтва, влаштованій зприводу 30-ліття „Національного Музею" у Львові. Невеликий обем нашого журналу не дозволив нам використати усіх зібраних нами матеріялів, що мали бути наглядною ілюстрацією теперішнього стану нашої книжкової та часописної продукції. Сподіємося, що ці матеріяли вдасться нам використати колись іншим разом, коли може будемо мати змогу видати спеціяльне, збільшене обемом, число присвячене книжці та часописові.

Т. БАЛАНДЮК.

Кілька думок книгаря

У цілому світі книгарство, — розуміємо під цим терміном видавця й продавця книжки — переходить тепер великі переміни. Зміна зацікавлення читача, господарської структури, заможности деяких кляс і т. д. примушує книгаря шукати нових доріг та нових орґанізаційних рямок для своєї праці.

Наше книгарство, що перед війною воно ледви істнувало — не знає зовсім тих змін, воно щойно розбудовується. Немає в нас ні традиції, ні книгарського досвіду — хочби такого, як у найближчих сусідів — поляків. Більшість наших книгарень повстала недавно — по війні, а книгарі, люди молоді, дуже часто крім доброї волі й охоти не вносять нічого. Немає в нас ніодного книгаря, що вийшов би з чужої, повної традиції, школи. А матеріяльне положення наших книгарень звичайно дуже слабе, брак відповідного капіталу та фаховости доводить дуже часто до ліквідації потрібного й спочатку добре поставленого підприємства.

І саме ця слабість матеріяльна, цей брак традиції та досвіду не дали нашому книгарству сили, ні значіння, що його має чуже книгарство у своєму громадянстві.

Бо чуже книгарство — сильне матеріяльно, зорґанізоване та солідне — єдине поширює книжку. Купно чи продаж книжки переходить виключно через книгаря, є виключно купецьким ділом. Тимчасом донедавна у нас було ще під тим оглядом зовсім інакше. Купно книжки уважали за деякого роду патріотичний вчинок; видавали книжку з патріотизму, поширювали їх з чемности. Очевидно — книгар був тут шкідником — чейже забирав „непотрібно“ свій високий рабат.

Р. Лісовський. Окладинка

Ніхто не журився тим бідним покупцем, що притиснений — мусів купити якусь — нераз зовсім йому непотрібну книжку. Книжка мандрувала на склад, до подібних своїх сестер і такий покупець стратив разом із нею може й любов до книжки.

Цей ненормальний стан для поширення книжки на щастя переводиться. Щораз то гірші матеріяльні відносини примушують багатьох припинити той люксус: купувати зайві книжки; купують звичайно лише ті книжки, що їм необхідні — і таких звичайно шукають у книгарів. Бо лише книгар дає змогу відповідного і свобідного вибору.

І цей тісніший — і що важніше — тривкіший контакт покупця книжки з книгарем — чи не найбільше додатне явище теперішньої торговлі книжок, ґарантія нормального книгарства та поширення книжки.

На жаль перешкод іще багато. Хочби брак фахових, солідних книгарів у краю — втерті дороги, що ведуть найчастіше до чужих книгарів. Спеціяльно загал переконаний, що український книгар торгує виключно українською книжкою — і тому чужу книжку купує у чужих, — тимчасом

Окладинка

ту книжку дістане не лише так само швидко — але й за ту саму ціну в українській книгарні. А вже просто ґріхом є, коли спроваджують люди книжки з ґранциї — платять за листування, пересилку книжки та грошей — коли можуть книжку дістати по ціні катальоґовій у своїй книгарні.

Неменша перешкода — це просто леґенда про високу ціну української книжки. Поширена вона глибоко, повторяють її беззастережно всі, тоді, коли воно зовсім не так.

Коли порівняти ціну книжки польської (бо найближчої й найкраще відомої), з ціною нашої — то виходить, що саме польська книжка є вдвоє або втроє дорожча. Очевидно — треба порівнювати рівні вартости, тобто книжку добру і добре видану, а не добру нашу з польською, що продають на візочку. Вистане взяти хочби останню книжку Самчука: „Війна й революція“ — ціна її 4.50 — у польському, подібнім виданні (Гебетнер, Руй), коштувала би щонайменше 10—12 зол. — хоч наклад був би удвоє більший!!

Очевидно, що книжка, яку впихають силоміць покупцям, себто їм непотрібна, буде все за дорога. Той, що купує з потреби чи з охоти посідання, оці-

Окладинка

нить якслід високість ціни, порівняє, й не скаже, що українська книжка найдорожча.

Книгарство, що працює ввесь рік над поширенням книжки, що звязує з тим своє істнування, може багато ще зробити. До цього потрібні книгарі із загальною й фаховою освітою, що вміли би не лише орієнтуватися в бажаннях клієнта, але й орієнтувати клієнта, що вкладали би не лише працю й капітал, але і любов до книжки, що самостійно ввели би нові засоби їх поширення. Тоді такий книгар буде не лише купцем-продавцем книжки, але й сповнить свій громадський обовязок.

М. РУДНИЦЬКИЙ

Домашня бібліотека

Збирати книжки так само небезпечно, як ґроші, марки або пера — можна згодом забути до чого вони призначені. Не збирати їх — іще небезпечніше; можна згодом забути до чого ми призначені.

Чи призначені ми на те, щоб просидіти життя між книжками? А проте, коли складете собі бібліотеку з кілька тисяч томів і схочете їх перегризти трохи інакше, ніж миші, — можете забути, що у книжках зібраний життєвий досвід. Цей досвід каже, що самими книжками жити не можна. Життєвий досвід коштує багато, — більш як найбільша бібліотека, не можна його дістати ні у спадщині, ні взяти на сплати.

Книжки, які збираємо, це поодинокі етапи нашого досвіду. Те, що складається на цей досвід поза ними тільки часом попаде між сторінки якоїсь книжки: зівяла квітка, лист або фотоґрафія. До книжок привязуємось, як до споминів — нерадо із ними розстаємось. Для одних це запорука невпинного духового розвитку, для інших — занепаду. Світ іде вперед: має щораз-то нові досвіди, нові книжки; — хочеш розвиватись — не можеш задовольнятись висновками тільки на підставі власних експериментів.

Розгорніть коли на дозвіллі книжку, яку знаєте віддавна: — можете зазнати враження як від зустрічі із давньою знайомою, якої не бачили пів життя: „Що?! і це мав бути мій ідеал?!“ Буває й інакше. До деяких творів вертаєтесь як до другів, що у найважчих хвилинах мають для вас цілюще слово, вертаєтесь, як до вчителів, яких починаєте розуміти щойно тоді, коли самі ви посивіли.

Що робити з книжками, з яких ми виросли, наче із дитячих одягів? Неодин залишає свою бібліотеку дітям забуваючи, що навіть „клясики“ зміняються що 30 літ. Бачив я таких нещасливих, що пробували продати цілу бібліотеку — чужу або власну. Важка справа. Не на те хтось добирає собі ціле життя книжку до книжки до власного смаку і власного світогляду, щоб потім така збірка могла підійти комусь другому за одну годину, тому, що став її власником.

Може тому так багато земляків воліє виробляти собі смак по ресторанах і світогляд у приватних розмовах. Оженишся маючи бібліотеку — все життя чутимеш докори від жінки, що книжки втягають порох, займають так багато місця і коштують непотрібні ґроші.

Недобре теж, коли книжки заступають кому жіноче товариство. Омана, що якусь книжку на полиці знаємо — стократ небезпечніша, ніж коли нам здається, що знаємо якусь жінку. Чим довше книжка стоїть нерозрізана — тим сильніше можемо вірити, що ми вже її читали. Справжні бібліофіли купують книжки не на те, щоб їх читати, а щоб їх мати. На жаль і бібліофілів маємо мало. Такими бідна нація, що замість міліонерів, які платять за рідкі примірники казкові суми, маємо здебільша клептоманів. Украсти книжку не вважають у нас чимось нечесним навіть тоді, коли робить це професіонал, який позичаючи книжку дає завсіди слово чести, що віддасть її скоро.

Єдиний раз у житті мав я поодинкуватись за те, що назвав прилюдно злодієм добродія, який повиносив із моєї шафи улюблені книжки призбирувані роками. Сьогодні щораз частіше думаю про леґенду з Омаром, який буцім-то спалив чудову бібліотеку тому, що всю її мудрість хотів найти в одній книжці признаній святою.

Не можу забути враження, яке зробила на мене перед кількома роками звістка, що Андре Жід продав на ліцитації найкращі „раритети“ своєї бібліотеки з особистими присвятами, щоб за ці ґроші вибратись у довколасвітню подорож. Письменник, що відрікся своєї бібліотеки для такої приємности, як подорож мусів намандруватись по книжках до смертельної втоми.

Небагато з наших письменників мало досі добру домашню бібліотеку і небагато з них мандрувало. Тимто і книжки їх дуже мало говорять нам про світ великих вражінь, переживань і досвідів. Сяде такий земляк уперше на корабель і певний, що тільки під ним він холітається. Напише спомин (часом цілу книжку) і певний, що перед ним ніхто ще не писав на цю тему. Якби мав домашню бібліотеку — знав би із власного досвіду, що бувають навіть архітвори і нема на них. часу.

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

Один факт

— Дозвольте! Дозвольте, панове! — загув на всю маленьку кімнатку мягкий баритон.

При столі втихло, а сім молодих облич повернулося до дверей:

— Інжинірові Сталенкові слово!

— І здоровя!

Чарки підскочили в руках на аршин над столом і впали на білу скатерть.

— Ваше здоровя, панове!

— Хай живе!...

Над головами й останніми порожніми столами кружляв дим, як довга синя пружина з парубоцького ліжка.

Інжинір Сталенко вихилив одним духом чарку і потягнув трабуко.

— Я вже з пів години прислухуюся до вашої розмови і вибачте, що втручаюся...

— Просимо!

— Чую, що панове говорять про жінок. Тема незвичайно цікава...

— Незвичайно широка! —

— Але...

Потягнув диму й елеґантним рухом опер руку на спинку крісла.

— Хіба, панове, знаєте жіночу душу?

Мовчанка.

— Хіба, панове, можете розвязати математичною аксіомою ту загадку, що називається жінка?

Тихо.

— Ви вже, як я чув, поставили дефініцію: Жінка — це щось гірше від людини, скажім, гомункулюс, що має тіло й усі з тілом звязані хиби, а душі...

— Душі немає — махнув якийсь при столі рукою аж чарка дзеленькнула. Червоний, як кров, бурґунд поструйкував скатертю вниз.

Інжинір Сталенко всміхнувся:

— Душі не має. Воно легко сказати. Але де докази? Ви маєте їх?

На сімох обличчях лиснули очі і дві постатті відкинули голови взад.

— Докази? Ха! Тисячі!...

— Ось я вам роскажу!... — піднявся один встати, але інжинір спинив його рукою:

— Ні, дозвольте, що я вам скажу...

Над кімнатою зависла цікавість.

— Один факт. Чоловік, якого я дуже добре знав, оженився молодим. Після весілля пізнає, що його дружина не те, чого шукав. Стара історія — правда?

Питання застрягло без відповіді.

— Зустрічає другу, а ця поривае його за собою. Зраджує жінку. Зразу тайком, але як усе виявляється, каже голосно: „я біля тамтої щасливий“. І що, за вами, робить жінка, маючи всі вами відмічені прикмети?

На уста його сіла глумливо-болісна усмішка і трабуко бухнуло знову димом.

— Що? — махнув рукою до першого з краю.

— Звичайно — відсміхнулося налите вином обличчя. — Зустрічає тамту, робить їй т. зв. сцену, може скаче до волосся...

— Ні, бе на вулиці в лице! — докинув другий хтось. — звичайні заздрощі...

Інжинір Сталенко всміхнувся ще болісніше:

— Це робить жінка, створена вами, панове. Шабльонова жінка без душі, що має тіло і його похоті...

— Признаєте, пане інжинір! — крикнув тамтой і підняв чарку. — Випєм, за ще одного прихильника нашої теорії...

Але обличчя інжиніра з глуму і болю застигло зразу в камінь. Рука з чаркою зависла серед диму на момент і мов соромлючись, сховалася за чиїсь плечі. Навіть не чути було, коли опала на стіл.

— Бачите, жарт. Але це непорозуміння. Від цього часу, я перестав бути прихильником теорії про бездушність жінки...

Струснув попіл з циґара й говорив далі:

— Що ви сказали б, якби ви були чоловіком тієї обманеної жінки, якби ви прийшли домів і в першій кімнаті зустріли на столі лист такого змісту: „Коханий мій! Вибач, що кохаючи Тебе, не змогла дати Тобі того щастя, якого шукав Ти біля мене. Коли воно в Тебе найшлося, я не стану Тобі завадою до нього. Прощай...“

Камізолька інжиніра Сталенка захвилювала і в очах пробігло щось жалібно мягкого.

— А в другій кімнаті находите жінку неживу. Біля неї пляшечка з отрути, байдуже, з якої... Ціянкалі, стрихніни чи щось таке, чого пити не можна... Що ви сказали б?

Питання встрягло, як штилет, у насичене димом повітря. Очі інжиніра Сталенка пробігли допитливо, по всіх обличчях, але на всіх опускалися вії. І тільки, як він минув кількох, хтось голосно кинув:

— Це казка для наївних дітей — пане інжинір! Те, що жінка троїться зневірена в подружжі — чули ми нераз, але щоб робила це для чужого щастя... у нинішній добі...

— Казка? Ні, не казка. Є жінки, що мають душу багатішу, як цього б можна сподіватись...

— Фраза! — кинув хтось знову нечемно, але інжинір Сталенко тягнув далі:

— Ви, панове, відсудили жінку від душі й від чести. А ось вам факт, що торощить усі ваші теорії, як молотом...

В кімнаті стало тихо. Світло ховзалося по зелених пляшках, по шибах, по чорній одежі й молодих розпалених, очах. Інжинір Сталенко смоктнув трабуко, але воно зґасло. І він черкнув сірник.

— Дозвольте, пане інжинір — озвався голос знад стола, — що ми візьмемося за вашу тактику...

— Будь ласка....

Кинув вогонь і замотався в коріяндолі диму.

— Це, кажете, правда. Але де докази?

Питання було зухвале і всі за столом роззухвалілися від нього:

— Так, де докази? Фраза. Кінова історія. Сензаційка зі шпальти...

Інжинір Сталенко взяв циґаро в уста, сягнув рукою на груди й вийняв портфель. Один кивок і до світла блиснув папір.

— Ось вам доказ!...

І поки вони читали, збившись у ґурт, той лист, що молотом ламав їх погляди, інжинір стояв уже з тією самою глумливою усмішкою.

Очі звернулись до нього і він прочитав у всіх:

— Хтож це?

Відповів:

— Моя колишня дружина.

І ховаючи листа у портфель, а портфель в кишеню, докинув:

— Жінка, панове, не така, як ви собі формуєте при столику в каварні. Не математична вправа, що її можна вивчити...

Здіймив з вішала капелюх і вклонився:

— Здоровя! Бувайте!..

За ним побігло сім пар здивованих очей.

Недоцінювана ділянка в нашій літературі

Розмова з редактором Михайлом Таранько

Цьогорічний жовтень — місяць преси й книжки — проходить без якоїнебудь поважнішої акції в тому напрямі. Яка цьому причина? Війна в Абісинії? Звичайна знеохота? Та напевно-ж не поправа на нашому часописно-книжковому ринку.

У звязку з тим місяцем виринає переді мною зовсім інше питання. Здається мені, що за всі роки, назіть тоді, коли йшла дуже завзята пропаганда преси й книжки, коли по наших селах і містах увихалися спеціяльно вислані аґенти, а всі часописи були аж до зануди переповнені статтями і гаслами в роді „передплачуйте рідний часопис, купуйте рідну книжку!“, — ніхто ніде й ні словечком не вів пропаганди дитячої книжки й часопису. Чому?

Хоч те „чому“ треба було б крикнути на ввесь голос, то я скромно ставлю поруч нього тільки один питайний знак. Щоб можна мені було тихіше на нього відповісти. Бо-ж — як професійний журналіст — я сам багато років мав змогу нераз про те написати, рушити справу з місця, штовхнути її на „шляхи велелюдні“, але ніколи цього не зробив. Чому??? Просто не вважав того своєю справою, не цікавився тим.

Аж вдарив чолом об тверду необхідність. Свого роду безрадність та збентеження находили на мене за кожен раз, коли доводилося давати „науки“ малому хлопчикові, що не тільки не брав тих „поучень“ поважно, але зовсім їх не слухав, не звертав на них уваги. Як справді мало — чи не краще було б сказати: ніяк? — підготовані ми до нашого найважнішого життєвого завдання! Як мало ми визнаємося у напрямках новітньої — та чи тільки новітньої? — педаґоґії!

А тимчасом ваш синок чи ваша доня підростає, виринає питання лектури і ви знову безрадні... Що дати читати дитині? Яку книжку? Звідки її взяти? Біжите до книгарні і... знаходите. Ну, слава Богу.

Український батько чи українська мати сьогодні в тому доброму становищі, що мають з чого вибирати — дитячої літератури у нас доволі.

Цікаве. Треба замітити, що майже все, що маємо сьогодні з дитячої літератури, мусимо завдячувати одній людині. Тому, що ще 1-го листопаду 1919-го року створив Видавництво „Світ Дитини“ і досі його веде.

Видавництво п. Михайла Таранька знаю ще з 1921-го року. Тоді я вчив на одному постійному гімназійному курсі, то й мав до діла з дітьми. Треба було роздобувати для них книжку й часопис — дорога завела на вулицю Зіморовича 3. Але потім звязок затратився. Не треба було. Аж підростаючий синок знову спонукав нагадати собі редактора „Світа Дитини“ й „Дитячої Бібліотеки“.

Одна думка: якщо всі ті, що мають дітей і всі ті, що мають до діла з вихованням дітей у школі, мусять бути у безпосереднім чи посередним звязку з дитячим видавництвом, то я уявляю собі, що то за фабрика мусить бути у того редактора Михайла Таранька.

Михайло Таранько

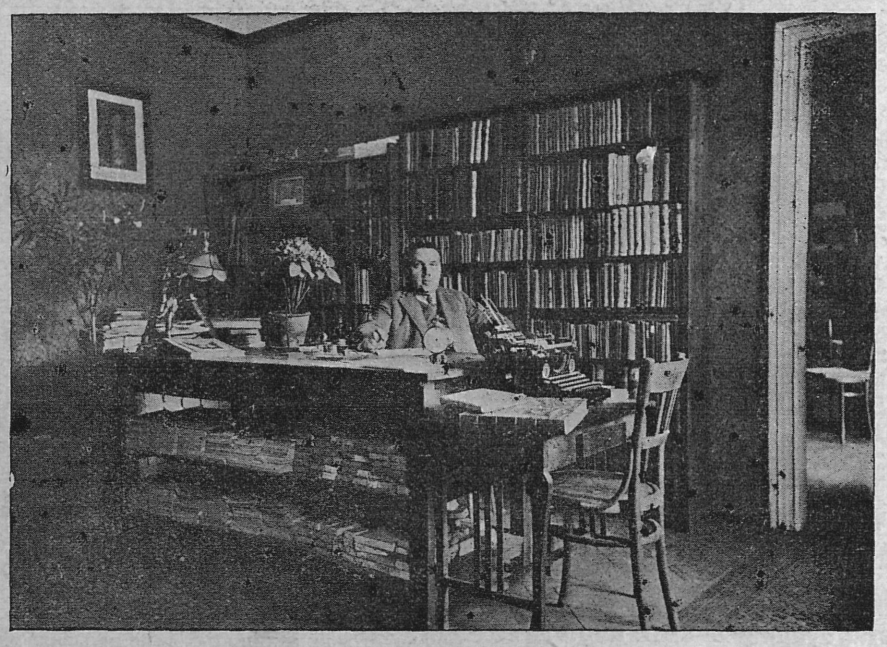
— *Вибачте, пане редакторе! Який наклад „Світа Дитини“?*

— Дві тисячі примірників!

Видалося мені, що я не дочув. Тому допитуюсь:

— *Пускаєте у Львові дві тисячі примірників?*

Збентежена посмішка.

Редакція „Світа Дитини“

Р. Лісовський. Окладинка

— Ні, всіх, у цілому краю. І то друкую дві тисячі, а розходиться всього три четвертих. У Львові маємо 50 передплатників.

— *Скільки?*

— Пятьдесять! В книгарнях розходиться ще яких пятьдесять примірників.

— *Разом: сто?*

— Так: сто. З одною заміткою: в книгарнях розкуповують журнал здебільша гості з провінції.

Перебігаю в голові деякі статистичні числа. У Львові 60 тисяч українців. Рахуймо 6 осіб на одня родину, отже 10 тисяч родин. Якби пересічно в кожній родині була тільки одна дитина, то маємо 10 тисяч дітей. На ту кількість 50 примірників „Світа Дитини“ — це справді багато. Якби навіть допустити, що в тій самій мірі поширені ще інші дитячі журнали, що в нас виходять. Все-ж, яка маса у нас щасливих батьків: самі дають собі раду з дітьми, їм не треба ніякого дитячого журналу.

Редактор Таранько росказує мені дещо з історії свого видавництва. Зайшов якось раз до книгарні. І бачить, що якась мати пропонує донечці, щоби вибрала собі якусь книжечку. Доня перебирає книжки: нема що взяти, всі вже має, всі читала.

Та мамуся наважилася щось купити.

— Може найновіше число журналику? Ось „Світ Дитини“.

— Але-ж, мамусю, то для дітей, а хіба я дитина?

Мотає собі редактор Таранько на вус і зачинає видавати „Молоду Україну“, журнал для молоді, тобто для тих, що вже не дозволяють називати себе дітьми. „Світ Дитини“ виходив як додаток до „Молодої України“, для тих справжніх дітей. Та виявилося, що української молоді нема, бо „Молода Україна“ ніколи не осягнула такого накладу, що могла би втриматися. Кінець-кінців треба було її припинити. Залишився сам „Світ Дитини“ знову у зміненому виді.

— *Чи тепер взагалі є якенебудь українське видавництво, що обслуговувало б молодь?*

— Опріч „Світа Дитини“ є ще два дитячі журналики, але вони призначені для більш-менш того самого віку, що й „Світ Дитини“. Щодо старшої молоді, то для неї виходять у Львові два журнали: „Українське Юнацтво“ й „Вогні“. Коли говорити про книжки, то в мойому Видавництві появилося кільканадцять книжок для молоді.

— *Кільканадцять?*

— Так! Бо головну увагу я звернув радше на „Дитячу Бібліотеку“, якої вийшло досі 171 випусків.

— *Знаю. Бачив ваш найновіший катальоґ. 171 книжечок, це справді багато.*

Довідуюся, що „Дитяча Бібліотека“ почала виходити в 1920-ому році, а з 1934-го року появляється періодично

В. Січинський. Окладинка

раз на місяць, тобто 12 книжечок на рік. Наклад книжечок невеличкий, передплатників ще менше. „Бібліотека“ ледве-ледве тримається.

— *Ви, пане редакторе, видали ще й книжки з коліровими образками для наших найменших.*

— Ні, мій магазин завалений старими, що не розійшлися.

— *Та невже українська дитина не дістає навіть книжечки з образками?*

— Як бачите.

— *Скажіть мені, пане редакторе, чи можна щонебудь з тим зробити? Як стоїть та справа в інших народів?*

— Можу вам дати деякі інформації про те, як стоїть ця справа у наших найближчих сусідів, поляків. У них шкіл їх передплачує по 1-му примірникові на 10 дітей. Не диво, що друкуються вони в накладі 120 тисяч примірників. Якби так „Світ Дитини“ дістав апробату шкільної влади...

— *Апробата апробатою. Багато-ж ваших книжечок апробовані шкільною владою. Чи це помагає. Але невже, пане редакторе, ми самі не можемо якось тієї справи поправити?*

Редактор Таранько знизав раменами

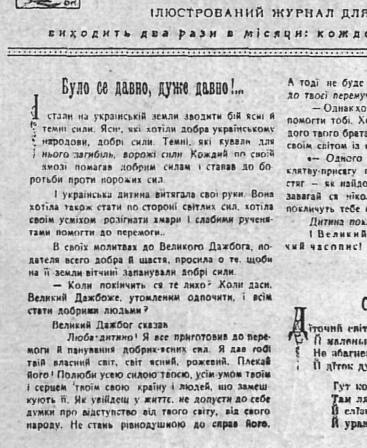
— Борюся за це оце шіснадцятий

— Так, тієї колірової бібліотеки вийшло у мойому Видавництві 45 випусків. Дорогі видання, роблені закордоном.

— *Чи вийшли тепер які нові з тієї серії?*

Окладинка видання „С. Д.“

Перша сторінка першого числа „Світа Дитини“ (1919). Вінета О. Кульчицької.

Перша сторінка першого числа „Молодої України“ Вінета А. Манастирського.

— Так, тієї колірової бібліотеки вийшло у мойому Видавництві 45 випусків. Дорогі видання, роблені закордоном.

— *Чи вийшли тепер які нові з тієї серії?*

виходить в одному Видавництві раз у тиждень чотири журналики для дітей ріжного віку: „Пломик“, „Пломичек“, „Мали Пломичек для мейских дзеці“ і „Мали Пломичек для вейских дзеці“. Всі ці журналики апробовані шкільною владою для шкіл, і багато

рік, а вислід тієї бороть
чите. Мушу вам тут сказ
річ. Усіх апробованих ш
дою українських дитячих вида
356. З моєї „Дитячої Бібліотек
пробовано 100 книжечок, а крім
два річники „Молодої України“

БОГДАН КРАВЦІВ

З „Пісні Пісень“

Переспіви*

I.

Із прочинку ніччю я стала шукати
любка́ біля себе на ложі моєму —
проте ж надаремне я кликала, звала
єдиного то́го, кого я люблю.

Схоплюся ж я хутко — і в город метнуся:
по темних провулках, широких майда́нах
шукала даремне, ніде не знайшла я
єдиного того, кого я люблю.

Питала сторо́жі, що місто обходить
і мурів вартує: чи ви не видали,
чи де не зустріли коханого мого,
єдиного того, кого я люблю.

Ой, ле́дві спитала, минулася з ними —
аж той коло мене, кого я шукала,
аж це ізнайшла я коханого мого,
єдиного того, кого я люблю.

Хопилась його я і вже не пустила...
В дім неньки моєї любка завела я,
до себе в світлицю коханого мого,
єдиного того, кого я люблю.

II.

Хто ж це, ой, що це — що у пустині,
що на роздоллі в куряві диму,
в куреві сизім мірри й кадила,
пахощів ніжних з крамниць багатих?

— Це на роздоллі князевий та́бір,
князевий табір, наміт шовковий,
а вколо нього дружина князя,
дружина княжа славна й одважна.
Всі із мечами гарто́ваними,
зака́леними в огні та крові,
з мечами в боці про славу князя
та й про безпеку князевих ночей.

Це на роздоллі став князь наметом,
поклав наміт свій білий, шовковий,
а в цім наметі ложе багате,
князеве ложе з кедрів ливанських,
а в цьому ложі стовпці зо срібла,
стовпці зо срібла, злоті поручні,
злоті поручні і злотоглави
і ще опони та й пурпурові...
Постіль же білу слали-стелили,
причепурили дівчата гожі,
з дівчат найкращі, вибрані князем.

Ой, ви, дівчата, доньки славетні,
ідіть, дівчата, і подивіться
на славен князя, гордеє ладо,
гордеє ладо в вінку весільнім,
в вінку ясному, що увінчала
ним його мати у день обручин,
у день весілля, радости князя,
радости князя і його щастя!

*) Цими днями появилася „Пісня пісень“ у переспівах Богдана Кравцева. Передруковуємо з тієї книжки дві пісні.

більші повісти для молоді, але наші вчителі їх не закуповують, хоч не можуть вже виправдуватися тим, що книжечка недозволена для школи.

Не можу з тим погодитися. Щось в мені бунтується проти такого стану.

— *А якби так, пане редакторе, повести спеціяльну пропаґанду за поширенням дитячого часопису і книжки? Якби так вибрати спеціяльний місяць для тієї пропаґанди? Ось хочби січень. Тому, що в ньому припадають Різдвяні Свята й купується подарунки на ялинку? А може не січень, а час від Миколая (19-го грудня) до Богоявлення (19-го січня)? Тоді стільки нагод на подарунки. Якби так обдаровувати наших дітей між іншим книжками та дитячими журналиками? Справді!*

— Мушу Вам сказати, що Міністерство Освіти призначило місяць лютень на пропаґанду дитячої книжки й часопису. Але українці не робили ще в тому напрямі ніякої акції. Хоч гадаю, що якби ми це започаткували, то успіхи тієї акції могли би бути дуже великі. Все-ж моя особиста думка у цій справі така. Наша „Просвіта" призначила місяць жовтень для ударної пропаґанди книжки і я гадаю, що це найкращий для нас підхід до справи, бо широкі маси мають тоді деяку готівку, а місяці осінні та зимові найкраще підходять до поширення читальництва серед нашої дітвори, особливо по селах. Тому на мою гадку місяць лютень чи хочби навіть січень, це вже спізнений час для поширення книжки.

А. Андрейчин. Окладка.

З прецікавої розмови залишилося ще багато, про що можна би написати, та місця обмаль. Може іншим разом.

Але отой місяць дитячої книжки та часопису... Може він справді вдався б... Може українська щоденна та тижнева преса цим разом присвятить цій справі більше уваги, як це робила досі. В теперішніх наших обставинах преса лишається єдиним чинником, що може справі пропаґанди дитячої літератури дуже багато зробити.

О. Боднарович.

При друкарській машині

Розмова з директором друкарні „Діла"

Саме тоді, коли передаємо рукописи до цього числа „Назустріч" присвяченому книжці, приходить нам на думку, що і „Назустріч" і книжка родяться з машини. Ось стоїмо перед цією новітньою потворою. Їх тут є більше у „машиновій салі" друкарні „Діла". Дириґент цього хору, що стоїть біля них від ранку, заздалегідь повідомляє нас, коли „останній день" для рукописів і коли можна „ламати число". Все залежить від машини. Давніше міг складач набирати текст, коли хотів, потрошки, — скільки йому принесли, стільки і „зложив". Сьогодні не можна машини „фатиґувати" для будь-якої дрібниці; коли нема рукопису бодай на 48.000 букв (кілька статтей), то не варт її „запалювати" (пускати в рух). Той архитвір модерної техніки — друкарська машина не завсіди нас захоплює і ми нераз промовляємо до неї за посередництвом її представника більш-менш так:

— *Пане директор! правда, що давніше книжка могла виглядати більше по-мистецьки, коли складали її руками...*

— Назагал так, але вже і сьогодні є машини з ріжними шрифтами так, що можна шрифти комбінувати в тексті...

— *Знову нові? Якже-ж часто ці машини зміняються?*

— Не зміняються, бо вони за дорогі, щоб спроваджувати нові навіть раз на 5 місяців, а проте нема місяця, щоб не появлялись нові моделі, з яких кожний має якесь удосконалення.

Підходимо до т. зв. лінотипу і директор показує нам пальцем ті болючі місця, що перейшли нову операцію:

— О! замість таких трьох рядів букв, як тут на цьому лінотипі є їх у нових машинах багато більше, інакше розкладених. Усе залежить від того, що складаємо. Інакших машин треба для книжок, інакших для денників.

— *Але ми мусимо вживати тих самих...*

— Це не значить, що на таких самих машинах книжка виходить погано... але ясно, що преса була головною причиною, чому машина вбила ручний „склад". Ґазета мусіла бути яко мога дешевша і яко мога скоріше видрукована. Давніше пересічний складач міг набрати за годину 1200

Отмар Мерґенталєр, винахідник лінотипу в молодому віці.

букв, нині він їх набирає 6000, а як швидко машина відбиває готовий текст то самі знаєте...

— *Але мистецький вигляд книжки... — перебиваємо.*

— Певно, що книжки всередині стали трохи одноманітні, бо машини не мають так багато ґарнітурів друку, як давніше їх мала друкарня. Але зважте, що і помилок тепер менше...

— *Навпаки! — хвилюємось — тепер є їх багато більше... Коли треба додати протинку або змінити одну фальшиву букву, тоді складач мусить передруковувати цілий рядок і тоді замість одної помилки робить в останній хвилині дві...*

— Ви говорите про помилки, які робить неуважний складач — пояснює нам директор — а я кажу про те, що машина не може помилитись. Давніше, коли складач розбирав готовий текст і наповнював свою кашту буквами з цього тексту, часто помилявся вкидаючи одну букву до переділки з іншою буквою. Коли починав він складати новий текст автоматично робив помилку, бо брав „б" думаючи, що це „а". Наша машина розсортовуючи букви такої помилки не може зробити, хоч би ви її силували: кожна буква вертається на своє означене місце...

— *Зате як легко було давніше робити авторам коректу! Можна було поправляти текст, додавати до нього цілі фрази...*

— Так, це було у добі, коли не існувала теж писальна машинка. Сьогодні на чужині ніяка друкарня не приймає до друку рукописів писаних рукою, навіть багато авторів просто пише на машині, не кажучи вже про редакції, де всі співробітники вживають писальних машинок...

— *А все-ж признаєте, пане директоре, що від цієї машинової вигоди культура книжки втратила багато.*

— Признаю, тільки не забувайте, що для мистецьких книжок існують тепер окремі друкарні. У друкарнях призначених на часописи ніхто взагалі книжок не друкує. Це зовсім інша техніка. У нас — інші обставини. Ми маємо ще більшість друкарень без модерних машин і їх технічний рівень стоїть нижче критики так, що ті з машинами перевищають їх під кожним оглядом...

— *Ви бороните здається машини принципіяльно...*

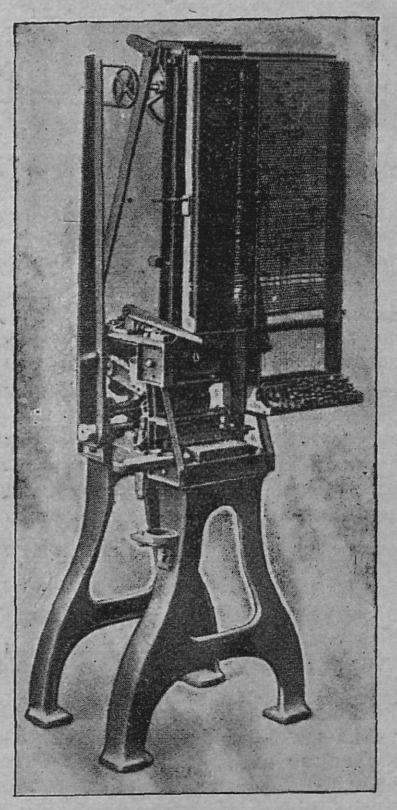
— Ні, не принципіяльно, з з практичних оглядів. Машина не стоїть на перепоні бібліофільським, мистецьким виданням — можуть їх аматори друкувати як довго хотять. Перед Ґутенберґом тривало ще довше. Але що в нас робили б друкарні, якби не мали часописів і журналів? Самі знаєте, як багато цих книжок виходить на рік... А що ви зробили б без машини н. пр. у місяці жовтні?

— *Чому в жовтні?*

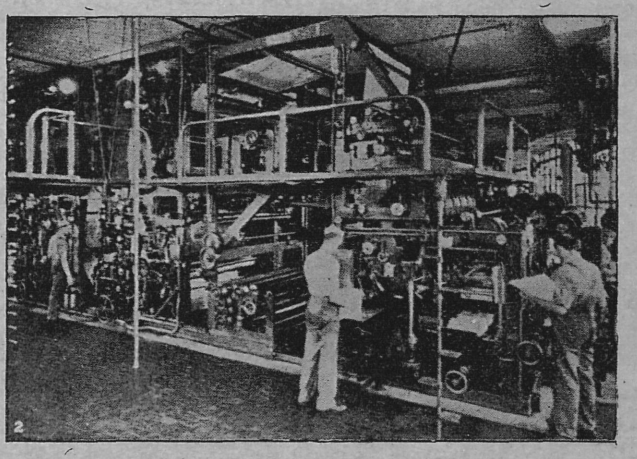
— Ось саме сьогодні дістав я дві книжки з домаганням, щоб перед 1-им листопада вони були готові, бо це кандидати до літературної нагороди. Давніше складачі мусили б працювати ночами, а нині завдяки лінотипам можу вам денно видрукувати від біди 8 аркушів і за два дні, коли дуже впретесь, можу вам видрукувати книжку.

— *Чи вільно знати які це книжки ладите на конкурс Т-ва письменників...*

— На жаль професійний секрет... побачите 1-го листопада... Можу вас тільки запевнити, що будуть з мистецького погляду куди краще виглядати, ніж ті наші передвоєнні т. зв. люксусові, складані рукою, над якими звичайно працювали люди, що взагалі не журились тим, як повинна виглядати „модерна" книжка...

Машина до складання і відливання Мерґенталєра з 1884-го року.

Модерна ротаційна машина для торговельних цілей. Ця машина друкує безпосередньо з електротипних плит на папір, папір видрукований автоматично виходить уже порізаний.

В. Цимбал. Знак Видавництва.

ПОЯВИЛАСЯ **ПІСНЯ ПІСЕНЬ**

НАЙСТАРША Й НАЙКРАЩА ЛЮБОВНА ПОЕМА У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ переспів БОГДАНА КРАВЦЕВА

Роскішне видання на бездеревному папері ілюміноване староукраїнськими ініціялами й кінцівками з мистецькою обгорткою Св. Гординського.

ЦІНА 3 зол. (з пересилкою).

ЗАМОВЛЯТИ: ОЛЬГА СТЕЦИШИН, ЛЬВІВ, ЗЕМЯЛКОВСЬКОГО 2. І В КНИГАРНЯХ.

Наша збірка на фонд „Літературної нагороди"

Товариство Письменників і Журналістів ім. Івана Франка у Львові заповіло окремим комунікатом, що установило нагороду за найкращий літературний твір за рік 1935. Висоту нагороди й склад журі мають проголосити пізніше. Журі візьме під увагу твори видані в часі між 1-им листопада 1934 і 1-им листопада 1935.

Так склалося, що створення літературної нагороди Т-ва Письменників і Журналістів зійшлося з засновинами нашого журналу. Тому й у перших числах „Назустріч" присвятили ми багато місця літературній нагороді виходячи з того становища, що літературні нагороди взагалі, а ця, створена Т-вом Письменників і Журналістів у наших теперішніх обставинах зокрема, є дуже важним чинником у розвитку літератури. З того самого приводу присвятили ми багато місця й літературній нагороді за 1934-ий рік.

Та хотілося-б, щоб справа тієї літературної нагороди стала як найпопулярніша, щоб нею зацікавилися найширші круги нашого громадянства. З двох причин. По перше: щоб можна було збирати рік-річно такий фонд, який дозволив би поставити нагороду на відповідній висоті. По друге: щоби якнайширші круги нашого громадянства зацікавилися самими творами нашої літератури, що з них деякі мали б дістати нагороду, або іншими словами, щоб більше було зацікавлення українською книжкою.

Сьогодні, в місяці книжки й часопису, хотіли б ми дати товчок до такого зацікавлення. Хочемо довкола літературної нагороди Т-ва Письменників і Журналістів зібрати тих, які є тієї думки, що рівень літератури між іншим свідчить про висоту культури народу, і вслід за тим хотіли б причинитися до того, щоб рівень нашої літератури був як найвищий. В тому напрямі можна багато зробити підтримкою літературної нагороди Т-ва Письменників і Журналістів.

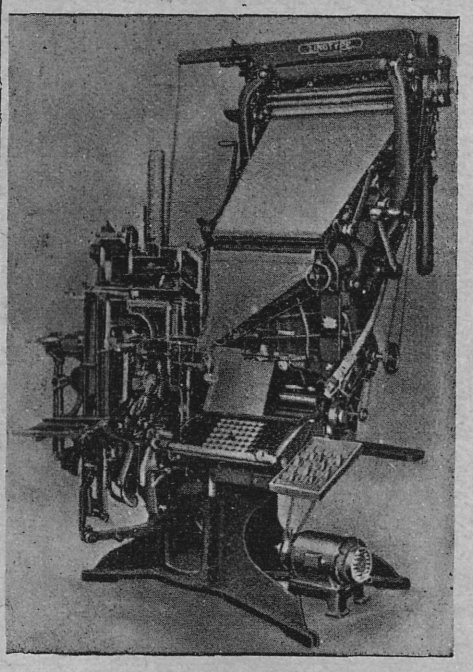
Тому проголошуємо збірку на фонд „Літературної Нагороди". Досі було так, що на згаданий фонд складали здебільша наші установи та дехто з приватних людей. Ми-ж хотіли б, щоб ця збірка набрала загальнішого характеру. Нехай датки будуть малі, навіть найменші, навіть грошові, але нехай ця акція буде загальна, нехай зацікавлення літературою буде якнайширше.

Звертаємося з закликом до наших Передплатників, Читачів і Прихильників: підтримайте нашу акцію. На початок призначуємо на це з наших скромних засобів 10 золотих.

Датки можна надсилати на адресу нашої Адміністрації розрахунковими переказами або складанками ПКО, якими висилається передплату.

Видавництво **„Назустріч".**

Лінотип — машина до складання — з 1931-го року.

Хроніка з того боку

ДЕ БУВ ЮРІЙ ЯНОВСЬКИЙ?

З приводу однієї промови Косіора дає свою заяву одному з чисел „Літературної Ґазети“ Юрій Яновський. Цей блискучий письменник, автор „Майстра Корабля“ й „Чотирьох щаблів“, як відомо, „зник“ був тому кілька літ з літератури, а критика била в нього, як у націоналіста. Тепер-же, виступаючи ненадійно з новим романом „Вершники“, Яновський признається пікантно: „Цей роман я написав після кількарічної перерви в прозовій творчості, бо... займався іншою роботою...

Цікаво лиш, де це: на біломорськім каналі чи в колхозі?

КРИТИКА ПРО „МАРИНУ“ РИЛЬСЬКОГО.

Рецензія на цю книжку Рильського появилася щойно недавно зпід пера С. Щупака. Нагінка була така, що критики і „критики“ просто боялися анґажуватися в оцінку „Марини“. Щупак пише незвичайно стримано про цей твір, але досить прихильно. Відомо — Рильський в останніх часах видав ріжні програмові поезії, чи пак— заяви правовірности, за що дістав бодай примітивну змогу далі писати.

ПАНЧ У ЗАХОПЛЕННІ ПАРИЖЕМ...

Туди виїздив цей письменник разом із Тичиною, Микитенком і Корнійчуком на Міжнародній Конґрес Письменників. Панч по повороті ділиться в пресі своїми враженнями. Зразок:

„Я звернувся до шофера по російському:

— Готель Паляс! Бульвар Сен-Жермен. Понятно?

— Пожалуйста, — відповів шофер“...

Панч — у захопленні.

ПЕРЕКЛАДИ З СОВІТСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.

Статистика, яку подає „Літературна Ґазета“ з 1929-го р. в 16 країнах:

Твори Ґоркого — 348 перекладів. Далі Еренбурґ, О. Толстой, Романов, Катаєв, Шолохов, Леонов, Пільняк, Сейфуліна, Ґладков, Невєров, Коллонтай, Ільф і Петров, Іванов, Лавренев, Федін, Бабель... і ще десяток імен вроді Маріетти Шаґінян і Ларіси Райснер.

У цьому списку, що його зумисно наводимо, немає ніодного українського письменника, бо їх твори лиш „для домашнього вжитку“, а на експорт іде братня література російська. Автім — наші совітські письменники можуть запротестувати: їх теж перекладають. На які мови? Де? Коли?

Ось І. Микитенко у своїй незвичайно бездарній і глупій промові на париському Конґресі похвалився, яке то тепер рівноправство і як то перекладають українську літературу на мову... російську, грузинську, башкирську, вірменську, узбекську, молдавську і т. д. Микитенко подавав це на доказ блискучого розвитку нашої літератури...

„УКРАЇНСЬКІ“ ТАНЦЮРИСТИ.

На міжнародньому фестівалі танцю в Льондоні була й українська ґрупа з совітів. Велика фотоґрафія її учасників поміщена в „Літ. Ґазеті“. Всі чудово убрані в українські народні строї, лиш непотрібно підписано всіх: Федорова, Лерхе, Ґоліков, Белов, Жмарьов, Светлов, Сівковіч, Соболь і, на омасту, один справжній українець — Іващенко. Але й це не певне, зваживши українізацію імен, пр. Гольдберґ-Золотаренко...

„КИЇВ“ РИЛЬСЬКОГО.

Нова поетична, і ще більш політична деклярація Рильського. Хоч і як вона політично „видержана“ у загальному обовязковому штампі, критика знову застерігається проти ріжних неясних місць і суперечностей між ідеєю, змістом і формою. В цій рубриці, як пише Адельгейм, „Рильський покинув реліквії минулого, куди він тікав, і тепер вперто протиставить перемогу соціялістичного сучасного та його перевагу над феодально-буржуазним“... Часто поет, „радий стараться“ і перетягає струну, що підмічує зараз-же критика, там і „недостатньо розкриті деклярації“ і „малохудожнє деклярування свого інтернаціоналізму“, незгадуючи вже про шабльон і незґрабність, яких, як пише Адельгейм, у збірці багато.

Всього потрошки

ЯК ПРОДАВАТИ КНИЖКИ.

У Римі, в галях Траяна, де вже 2000 літ тому йшла торгівля, влаштували цього року 9-ий Ярмарок Італійської Книжки. Серед аркад — велика (природної величини) фотоґрафія Муссоліня. Між колюмнами, збудованими з оливяних плит ротаційної машини — ніша, де на скирті книжок стоїть рушниця. Під цим надпис:

Лібро е москетто
Фашіста перфетто.

себто

Книжка і кріс
Справжній фашист.

У коридорах із склепінням, як у льохах, усякі видавництва виложили свої книжки. Цікаве: переважають історичні та природничі твори. На широкій терасі з видом на Форум Траяна — вистава римських часописів.

За книжками — видавці або самі автори запрошують публику купувати їх плоди. „Уна белля літтература, морале е патріотіка“... поручає свій товар один видавець. А одна гарна чорнявка ще більше переконливо реклямує:

„Е мольто белльо, перке льо скрітто іо“... — „Це справді дуже гарний твір, бо я сама написала“.

І багато авторів продаючи свої книжки додає до них свій підпис. Навіть із присвятою. Без доплати до нормальної ціни. Якийсь старший добродій, автор історичних повістей, каже, що його книжка коштує тільки 5 лірів із особистою присвятою. Відразу питається, яке ваше імя і прізвище і пише:

„Мому дорогому приятелеві... з висловом найбільшої пошани і найщирішої симпатії“.

Розмах і бізнес, як у заявах в абісинській справі.

ПОЕТ, КООПЕРАТОР, ТЕОЗОФ.

В Анґлії всі знають, що це таке А. Е.

Так виглядає псевдонім одного анґлійського письменника, що помер недавно в Борнемуті. Не тільки анґлійського письменника, але й... ірляндського діяча. Такі парадокси трапляються часто у британському царстві.

Джордж Уіліям Рассель, що помер у 68 р. життя, уродився в Ірляндії. Почав від торговельних студій, у 1897 р. став орґанізатором ірляндських хліборобських товариств. Від 1904 до 1913 рр. видавав орґан ірл. кооперативного товариства, а від 1923. журнал „Ірійський державний діяч“.

Ось його твори „Назад додому“. „Придорожні співи“ (1894); „Віддих землі“ (1897); „Літературні ідеали в Ірляндії“ (1899) збірник нарисів до спілки з трьома іншими письменниками; „Ідеали в Ірляндії“ (1901); „Горіхи знання“ збірник нарисів до спілки; „Божеська Сізія“ і „Нові поеми“ (1904) антольоґія ірл. поетів, „Маска Аполльона“ (1904) містичні оповідання; „Тихими водами“ (1906), „Герой у людині“ (1909), „Обнова молодости“ (1911), „Зібрані поезії“ (1913), „Боги війни“, „Фантазії та мрії“ (1915), „Голоси каміння“ (1925). Усе це поезії. З його прозових творів треба згадати пєсу „Дейдрд“, „Кілька ірийських нарисів“, „Думки про ірляндську політику“, „Полумя візії“ — спроба аналізи містичного пізнання і „Викладачі“ міркування на зразок Плятонового „Бенкету“.

Найцікавіше в усій його багатій літературній праці — це він сам. Вплив Расселя на людей ішов головно особистими нитками симпатії; це був незрівняний розмовець і промовець, криштальний ідеаліст, головою у хмарах, ногами на землі — містик-теозоф, але і практичний кооператор, маляр символічних краєвидів (фарбами, не пером) і суспільний фільософ.

Його псевдонім А. Е., це дві початкові букви слова „аеон“, що мало для нього таємний чар, як для ранніх християнських містиків.

ЧИ ПИСЬМЕННИКОВІ РОБИТЬ ДОБРЕ ДЕННИКАРСТВО.

Відомому французькому письменникові Поль Моранові поставив один денник запит: чи денникарська праця корисна для письменника, який щойно починає свою діяльність. Моран відповів: „Коли його письменницька індивідуальність не находиться ще в ґазовопливкім стані і стиль його ще пластичний, то для гармонійного розвитку його таланту корисніше продавати авта або вступити до канцелярії нотаря“. Журналістика, на його думку, дуже приємне заняття для тих, що родились з нахилом до нього і мука для тих, що хотіли б від нього втекти. Провінціяльні міста і каварні великих міст повні таких непризнаних письменників, що постачають денникам щодня малі замітки, новинки, фелєтончики, статейки. Ідеальний журналіст — американський, що не мріє стати письменником, а записує, наче автомат, великим зусиллям волі й уваги все те, що діється довкола.

АФОРИСТ ДЛЯ 120 МІЛІОНІВ.

Влітку згинув в автовій катастрофі на північному побережжі Аляски разом з відомим летуном Віллі Постом, що обїхав рекордово світ довкола теж Віл Роджерс. Імя це не каже вам нічого. А проте це був найпопулярніший чоловік в Америці. Популярніший як голівудські зірки і... американські президенти. У Голівуді, де його ховали, десятки тисяч тиснулись довкола його закритої домовини (такий був поторощений, що не могли виставити його на прилюдний показ).

Віл Роджерс теж був фільмовим артистом. Це був славний цирковий ковбой. Дійшов до мілїонів своєю сміливістю і гумором. Його сміливість ішла в парі з рідкою скромністю і простотою. Для американців був це ідеал щирого парубіка, що ляпає просто з моста те, що думає і поводиться з усіма як рівними. Здоровий розум дозволив йому висловити неодну правду, яка могла б бути окрасою серед „золотих думок“ неодного великого діяча. Коли після світової війни підписали мир Віл Роджерс сказав про Лїґу Націй: „Ну, нарешті війни вже скасовані, але в договорах напевне є ще параґрафи, з яких можна довідатись, де і як можна роздобути муніцію“.

Раз заложився він, що зможе розсмішити президента Куліджа, завзятого мовчуна. Коли його представили, він сказав до Куліджа: „Вибачте, я не дочув, як ви називаєтесь“ і Кулідж розсміявся.

Коли один визначний політик перейшов з демократичної партії до республиканської, він сказав: „Це я добре розумію. Хоч демократи мають рацію, президентами вибирають їх рідко“.

Так повстають американські слави— з популярности.

Історія України для дітей

І. Київське князівство. ІІ. Галицько-волинська держава. ІІІ. Козаччина. IV. Україна в неволі. Видавництво „Світ Дитини“, Львів, 1934—1935, стор. 64, 64, 96, 96.

Писати історію для дітей це завдання далеко тяжче як скласти великий науковий підручник. Автор популярної історії мусить дбати з одного боку про це, щоби якось вмістити усі головніші події, з другої сторони повинен стерегтись небезпеки перевантажити свою книжечку непотрібними подробицями. Між Скиллею неповности та Харибдою завеликої докладности запропастилася вже неодна популярна історія України. До того ще видання для молоді повинно визначатися приступним викладом, гарною мовою та дібраними ілюстраціями. „Історія України для дітей“, що появилася анонімово у видавництві „Світ дитини“ це чи не перша спроба наблизитися справді до молоді і дати їй зразковий підручник рідної історії. Це принайменше можна сказати про першу і другу частину. Автор завдав собі немало труду, щоби події з княжих часів, що вже стільки разів бували у різних читанках, дати у новому викладі, з кращим підходом, більше зрозуміло й інтересно. Добрим співробітником у цій частині був ілюстратор Мих. Фартух, а незвичайно оживляють текст вірші Юри Шкрумеляка. В історії козаччини тільки перші розділи писані таксамо живо і гарно; але вже постаті гетьманів змальовані блідше, забагато вже там дат і другорядних моментів, а замало пластики. Остання частина, що обіймає XIX і XX вік, все була важка до опрацьовання і ще ніодин автор популярного підручника не зумів її опанувати і вказати шлях, як ці часи спопуляризувати. Автор старався і тут дати нову цілість, але у різних місцях требаб ще перевести ретуші, а також подбати за кращий добір ілюстрацій. В кожному разі видавництво „Світ дитини“ є на добрій дорозі і батьки повинні зацікавитися цими дешевими книжочками.

І. Крипякевич.

Літературна хроніка

Чехословацькі переклади з української літератури. В чеській мові появилося досі окремими книжками 56 перекладів з української літератури. Опріч того появилося 7 перекладів на словацьку мову, разом 63 книжки. Ці переклади зроблені з нової української літератури, тобто від Шевченка до Тичини. Над перекладами працювало 31 осіб, найбільше творів переклав Вінценц Харват. Окладинки до згаданих перекладів робили чеські ґрафіки Чутта, Міхалік і Адамек.

Статистика перекладної літератури. „Інститут інтернаціонально-інтелектуальної кооперації“ видав статистику перекладної літератури за 1933 рік. Всіх перекладів було 5.866. Найбільше перекладала Італія (930), потім Франція (662), Росія (659), Анґлія й Америка разом (644), Німеччина 536. В тому 1620 творів перекладено з анґлійського, 1253 з німецького, 734 з французького, 559 з російського, 163 з латини. Щодо авторів, так рекорд побиває Воллес, перекладаний 82 рази одного року! За ним іде Вудгавз (31), Дікенс (25), врешті Ціцерон, Шекспір і Достоєвський.

„Друге кохання“. Російська еміґрантська преса з великим признанням висловлюється про нову книжку В. С. Яновського п. н. „Любов вторая“. Критика стверджує, що В. С. Яновський тим своїм твором вплітається у ланцюг довоєнних найвизначніших російських повістярів. Перша книжка 30-тилітнього сьогодні Яновського має назву „Колесо“, в 1931-ому році він видав повість п. н. „Світ“ („Мір“).

Поміж щасливими

Як не кожний вояк, хочаб як того хотів, може стати ґенералом, так теж не кожний льотерійний ґрач може взяти участь в головній виграній, тобто міліоні золотих.

Це добре розуміє п. Раковська, мешканка Нового Міста, властителька чвертки льосу ч. 32.899, що на нього недавно впало 50.000 зол. і тому — як це видно зі світлини — вона в знаменитому гуморі.

Зрештою ще краще може їй пощаститися в 34-ій Державній Льотерії, тимпаче, що нововведені денні виграні, що їх вильосовується кожного дня тягнення, незалежно від нормальних, значно збільшують вигляди ґрачів. В І-шій клясі, якої тягнення зачинається вже 18. ц. м. буде чотири денних виграних по 25.000 зол. кожна.

Нові видання

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ

„Батьківщина“. Календар на 1936-ий рік. Накладом Видавництва „Батьківщина“. Львів, 1935.

Сільський Господар. Ілюстрований господарський календар на переступний рік 1936. Річник VIII. Коштом і заходом Краєвого Господарського Товариства „Сільський Господар“ у Львові. Львів, 1935.

ПОЕЗІЯ

Богдан Кравців. **Пісня пісень.** Переспіви. Накладом Ольги Микитки-Стецишин. Львів, 1935.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Василь Ткачук. **Сині чічки.** Нариси. Українська Бібліотека. Видання Івана Тиктора. Львів, 1935.

Іван Чернява. **Люди з чорним піднебінням.** Видавництво „Українська Культура“. Львів, 1935.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Публій Корнелій Тацит. **Аннали** або літопис від скону божественного Августа. Книги І—ІІІ. Переклад і вступне слово про Тацита А. Бойковича. Накладом „Універсальної Бібліотеки“. Станиславів, 1935.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Д. Варнак. **Данило О'Коннель.** Книгозбірня Вістника. Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Місіонар Пресвятого Ісусового Серця. Річник XXXVII. Ч. 10. Жовтень, 1935. Жовква.

Дзвони. Літературно-науковий журнал. 5-ий рік видання. Ч. 8—9. За серпень—вересень, 1935. Львів.

Шлях Нації. Місячник української національної політики і громадського життя. Ч. 6. За жовтень, 1935. Львів.

Світ Дитини. Рік XVI. Ч. 14. За жовтень, 1935. Львів.

Наш Приятель. Річник XV. Ч. 151. За вересень, 1935. Львів.

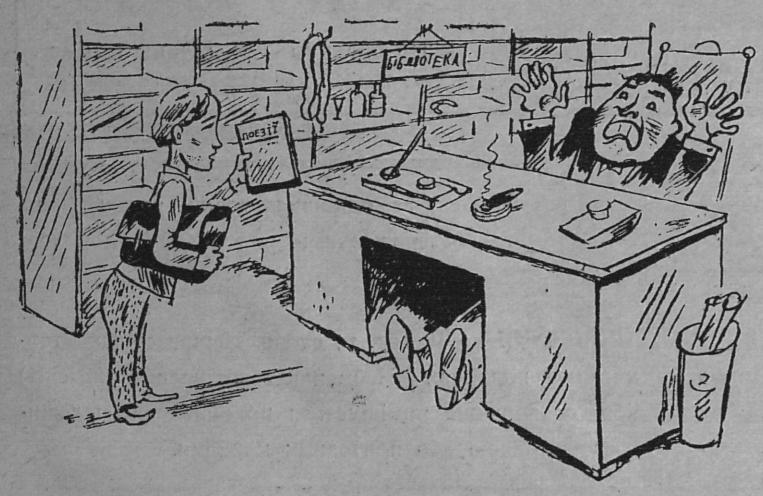
Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. Річник VII. Ч. 7—8. За липень—серпень, 1935. Львів.

Нова Хата. Двотижневий журнал для плекання домашньої культури. Рік XI. З 1-го жовтня, 1935. Львів.

Українське Юнацтво. Ілюстрований журнал української молоді. ІІІ. рік видання. Ч. 10 (30). За жовтень, 1935. Львів.

Український літературний рух

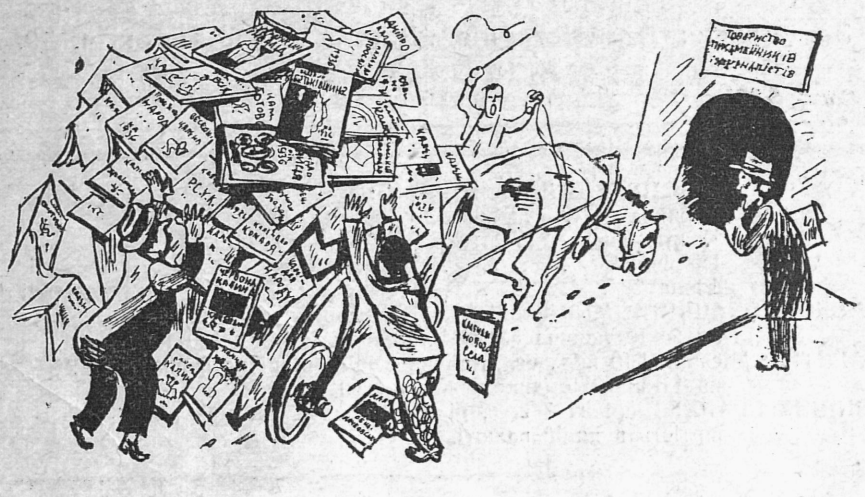
Рис. Р. Чорній

— Пане Директоре! вийшли нові поезії, може..
— Чи гадаєте, що я маю місце у своїй бібліотеці на такі дурниці?!

„Українського оселедця або український борщ так і тягне до рідної книжки“..

„Товариство письменників і журналістів“ не може цього року нарікати, що мало є творів на літературний конкурс.

Горобці на дротах

ТІ, ЩО НЕ ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ.

Вольтер оглядав раз у салях королівської палати гобеліни. Зупинився він перед одним алєгоричним гобеліном, де Мир і Справедливість цілуються і сказав:

— Вони прощаються навіки.

ЩИРА ПРИСВЯТА.

Відомий англійський письменник Вудгавз видав недавно книжку, в якій находимо таку присвяту:

Моїй дорогенькій доньці,
без якої невтомного співробітництва
і неослабленого зацікавлення
я був би закінчив цю працю наполовину скоріше.

УЧЕНИЙ У РОЛІ КОКЕТКИ.

Славний перекладач Шекспіра на німецьку мову Август Вільгельм Шлєгель, був професором у Бонн (де помер у 1845 р.). Цей сміливий ум лякався одного — своєї старости. Лякався так дуже, що старався приховати свій пізній вік, наче претенсійні підстаркуваті дами. Пудрувався, шминкувався і навіть казав собі зробити 10 ріжних перук, які носив по черзі. Не всі перуки мали однаково велике волосся. Коли Шлєгель носив якийсь час перуку з досить великою чуприною і подумав про те, що пора б її змінити на іншу, на викладі починав чіхатися в голову і казав голосно:

„Мушу вже підстригти собі волосся."

І на другий день приходив у перуці ч. 1. з найменшим волоссям.

ЖІНОЧЕ ПОРОЗУМІННЯ.

Відома французька письменниця Маркіза де Севіньє і княжна Д'Аркур уродились того самого року і того самого дня. Знали про це всі, але точної дати не памятали.

Одного разу маркіза каже до княжної:

— Княжно! ми мусимо порозумітись в одній справі: скажіть мені, який вік маємо подавати?

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Наш відомий спортовий організатор др. Іван Боберський — відомий своєю точністю, хистом до систематики, навіть до німецького педантизму. Від кількох літ живе він в Югославії, але підтримує живі листовні звязки із краєм. Недавно вислав він листа до одного з наших львівських громадян п. Л., в якійсь важній справі. Не дістави відповіди написав удруге — даремне. На якийсь час приходить до п. Л. новий лист з такою англійською адресою: „ВПов. Л... Адіс-Абеба, Абісинія"; поруч цієї перекресленої адреси з абісинськими марками, де зазначено, що адресат невідомий друга — правильна львівська адреса, покладена ще раз др. Боберським. У листі др. Боберський пише до свого давнього приятеля: „Я гадав, що ти виїхав до Абісинії і шукав тебе там, але з Адіс Абеби повідомили мене, що ти у Львові, отже пишу до тебе..."

Др. Боберський вислав навмисне лист до Абісинії, подаючи свою висильну адресу, щоб мати нагоду пригадати своєму приятелеві, що на листи слід відписувати.

*

Один наш неписьменник, що працює в одній практичній бранжі, зробив собі вакаційну подорож. Вражінь мав так багато, що рішив їх списати. Приносить рукопис до одної редакції і приходить на другий день за відповідю. Літературний референт каже йому дипльоматично:

— Ваші враження можна використати, але багато з них я радив би скреслити, бо це всім відомі речі або не для всіх цікаві.

Автор на це:

— Я не маю пане редакторе, ніяких претенсій до літератури, але повірте мені, що коли читаю враження з подорожі чужих письменників, мушу об'єктивно ствердити, що мої не гірші.

На це редактор:

— То це тільки доказ, як слабо стоїть сьогодні европейська література...

*

Автор панеґіричної брошури про Муссолінія М. Островерха вернувся з Італії саме підчас приготувань Італії до абісинської війни. Написав статтю про італьо-абісинський конфлікт і не знав, в який тон попасти — треба-ж було хвалити італійців. Тоді один із членів редакції звертається до нього:

— Знаєте, що Мікелє Монтеакуто! найкраще вишліть до Муссолінія телеґраму: „Сіньор! зробіть що з тою Абісинією, бо війна з нею тут непопулярна і моє становище журналіста тут тяжке..."

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ", Адмін. „Діла", Львів, Ринок 10.

В кожній українській хаті повинен бути найкращий з усіх, що досі появилися КАЛЄНДАР

Український Інвалід

Це прегарно видана настільна книга багата змістом і багато ілюстрована.

На зміст календаря „Український Інвалід" складається багато статтей історичного і національно-виховного характеру, що роблять календар цікавою лектурою для читачів всіх верств українського громадянства. Хто купить календар „Український Інвалід" має нетільки гарну настільну книжку на цілий рік і милу лектуру, але й допомагає Українському Товариству Допомоги Інвалідам виконувати його важкий обовязок забезпечити долю наших інвалідів.

Весь дохід з розпродажі календара „Український Інвалід" йде на Українських Інвалідів.

Ціна 1.50 зол. На почтову пересилку треба доплатити 0.30 зол. Хто замовляє 5 календарів тому пересилку оплачуємо самі Замовлення і гроші можна посилати розрахунковими переказами на адресу:

В-во „УКТОДІ" Український Інвалід Львів, вул. Потоцького 48.

Найкращий дарунок при всякій нагоді є

Річник НАЗУСТРІЧ з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно) 3.20 зол.
з переплетом 4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . . 4.— зол.
з переплетом 5.50 зол.
пергамоїд (імітація скіри) . . . . . 6.50 зол.
з переплетом 8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від 0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

УЛАС САМЧУК

ВІЙНА і РЕВОЛЮЦІЯ

ДРУГА ЧАСТИНА „ВОЛИНІ"

ВЖЕ ПОЯВИЛАСЯ.

Повість Самчука „Волинь" здобула першу літературну нагороду за 1934-ий рік, найприхильніші рецензії всеї української і чужої преси та небувалу досі симпатію читачів.

Замовляти: ВИДАВНИЦТВО „ДЗВОНИ" ЛЬВІВ, вул. Японська 7/II.

Хто замовляє просто у Видавництві не платить порта.

Ціна 4·50 зл.

Вже вийшов і продається КАЛЄНДАР

„Сільський Господар"

на 1936 рік. Ціна 1·50 зол.

Хто закупить за готівку 5 примірників, дістає ще один даром і не платить пересилки. Пересилка одного примірника 25 гр., 2—4 примірників 50 гр. Продають усі українські книгарні, Філії „Сільського Господаря", Районові Молочарні, більші кооперативні осередки.

Головна висилка:

Сільський Господар Львів, Ринок 10.

Вуголь - Кокс - Дерево

в найдобірніших якостях доставляє

НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

ЛЬВІВ РИНОК 36. ТЕЛ. 103-27

ІНФОРМАЦІЇ: Бюро — Ринок 36, та склади: Ринок 36, Личаківська 155, пл. Більчевського 3, Пілсудського 21 і Смольки 1.

Точна вага. — Солідна обслуга

СВІТ ДИТИНИ

це справжня

дитяча енцикльопедія
байок, казок, співанок,
— забав та образків. —

Цілорічна передплата 5 зол.

Показові числа висилається безплатно.

Адреса:

„СВІТ ДИТИНИ"
Львів, вул. Зіморовича ч. 3.

ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

НОВА ХАТА

приносить побіч **господарських порад, мод, кроїв, колірових таблиць взорів, ручних робіт** — цікаві статті з усяких актуальних ділянок життя, спомини з подорожей, оповідання, нариси літературні, рецензії, цікаву повість і т. п.

Ніякий культурний український дім не обійдеться без „Нової Хати". — Виходить двічі в місяць. -

Річна передплата 16.— зол. Піврічна передплата 8.50 зол. Чвертьрічна 4.50 зол. Поодиноке число 0.80 зол. — Річна передплата в Америці 3 дол., в Чехословаччині 60 кч.

Адреса: Львів, Ринок 39 I п. — Америка — Philadepha, Pa 1134 Atwood Road.

Для всіх, що цікавляться всесильними явищами природи і хотять знати найважніші факти про наш всесвіт

поручаємо

календар Криниця на р. 1936

ілюстрований, інформаційний, необхідний у кожній хаті — 200 сторінок друку

ціна зол. **1·50** порто 30 сот.

Замовляти: Адміністрація „Діла", Львів, Ринок ч. 10. П. К. О. 504·060.

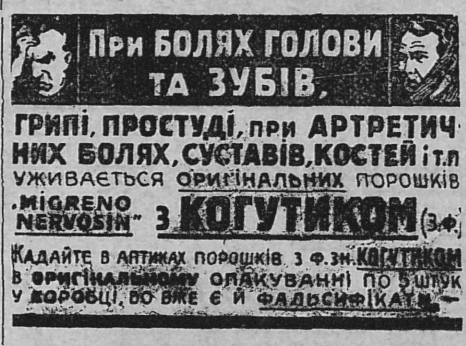
Кожний, що займається суспільно-політичними справами, прочитає з найбільшим зацікавленням нову книжечку

В. КУЧАБСЬКОГО

„ЗНАЧІННЯ ІДЕЙ ВЯЧЕСЛАВА ЛИПИНСЬКОГО"

а вже дійсно необхідною є вона для тих, що хочуть якслід пізнати і розуміти історичні й політичні писання В. Липинського, бо знаменито впроваджує в його духову скарбницю.

Ціна 50 сот. + 15 сот. на порто. Замовляти в Видавництві „Дружина", Львів, скр. почт. 323. і в Адміністрації „ДЗВОНІВ", Львів, ул. Японська 7./II., а теж в книгарнях.

Ще короткий час можна буде дістати

ПООДИНОКІ ЧИСЛА

„НАЗУСТРІЧ"

що бракують до річника. Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редагує КОЛЄГІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОЛНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (45) 21
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. XI. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Щоб память минулих днів не пропала...

Розмова з редактором „Літопис у Червоної Калини“ п. Василем Софроновим-Левицьким.

Як тільки почати балачку про те, що наша преса під матеріяльним оглядом дуже слабо стоїть, що майже всі наші часописи та журнали ледви-ледви животіють, то звичайно можна почути: бо в нас всього того забагато.

Окладинка в рр. 1929, 1930 і 1931. (Е. Козак).

І почуєте з неодних уст думку, що конче треба щось з тим зробити, що треба якось обмежити кількість видавництв, злучити по кілька разом, а тоді ті, що залишуться, напевно будуть добре стояти. Але коли прийдеться до конкретнішої дискусії на цю тему й доведеться вибирати, котрі часописи та журнали залишити, а котрі припинити, то виявиться, що всі ті, що є, потрібні, а навіть треба би створити ще нові, бо така чи інша ділянка національного життя ще не охоплена.

Всі видавництва з винятком тих, що з національного погляду

Окладинка в р. 1932. (М. Бутович).

шкідливі та деструктивні, роблять корисну роботу та виконують велику культурну місію. Все-ж таки роля деяких з ріжних причин набирає більшої ваги, бо з уваги на ділянки, що їх вони охоплюють, їх місія важливіша і праця з уваги на національну справу найпотрібніша.

„Назустріч“, як журнал, що має завдання справді йти назустріч великому майбутньому Нації, якого підставою є безумовно всебічний розвиток національної культури, намагається бути наче звязком усіх тих — що так скажемо — варстатів, що на них творяться наші культурні цінності. Намагаємося бути з одного боку відгомоном культурної праці у всіх ділянках нашого національного життя і інформатором широкого загалу нашого громадянства про те, що діється, що твориться нового на варстатах нашої культурної праці, з другого-ж боку хочемо бути найчуйнішою культурною совістю нашого народу, що уважає за свій обовязок не тільки слідкувати за нашою національною культурною працею і нашим духовим розвитком, але й тій праці і тому розвиткові по усій змозі допомагати та їх підтримувати.

В незабутні Листопадові Роковини хочемо звернути увагу на журнал, що без реклями оце вже семий рік робить велику й неоціненну національну роботу. Маємо на гадці „Літопис Червоної Ка-

Окладинка в р. 1933. (М. Бутович).

лини“. Передаємо на цьому місці нашу розмову з редактором п. Василем Софроновим-Левицьким.

— Яке Ваше особисте вражіння після шести літ редагування „Літопису“?

— Направду, маю повне вдоволення і сатисфакцію, коли по-

Окладинка в р. 1934. (Р. Чорній).

думаю, що „Літопис“ виходить оце вже семий рік власними силами, опертий тільки на своїх передплатниках. Його перше число появилося в жовтні 1929-го року. Семий грубий показний том прибуває до оправлених річників у моїй бібліотеці. Часом виймаю їх і переглядаю від першого числа. І нагадуються тоді передвступні конференції у локалі „Червоної Калини“, ще при Підваллі, в будинку „Дністра“. Запальчиві, вічно оптимістичні переконування директора Юна Навроцького („Літопис“ це його ідея) і недовірчиві та більш песимістичні контраргументи інших співробітників „Червоної Калини“: „не буде матеріялу“ — „не буде читача“. Я теж боявся за матеріял, рукописний та ілюстраційний. Тому то й сьогодні маю повну сатисфакцію, що оце вже семий рік редагую „Літопис“ і не можу нарікати на брак співробітників та матеріялу. А той матеріял до „Літопису“ будь-щобудь дуже обмежений. Майже виключно визвольна війна 1918—1920. І форма матеріялу теж обмежена до коротких споминів та історичних оглядів. Гірше вже з ілюстраційним матеріялом. Він поволі вичерпується і треба погодитися з тим, що його буде щораз менше.

— Чи Ваші співробітники це самі колишні військові?

— Майже без винятків. І то наполовину Галичани і Наддніпрянці. Лише деякі статті з давнішої історії українського війська держави та військового побуту пишуть невійськові. Можемо почванитися тим, що нам удалося у „Літописі“ обєднати Галичан і Наддніпрянців найріжніших політичних світоглядів, а щодо рант, то між нашими військовими співробітниками є всі ступні від

Окладинка в р. 1935. (Р. Чорній).

стрільця до генерала. Завдання „Літопису“ — дати якнайбільше матеріялу для майбутнього історика. Коли той матеріял з ріжних боків освітлений — тим краще для нього.

— Чи не думаєте вийти поза рямці історично - військово - визвольницької мемуаристики?

— Ні. Думаю, що „Літопис“ якраз тим тримається, що не перескакує на загально - військові, чи воєнні теми. Нова воєнна техніка і т. п. справи — це цікаві речі для чимало читачів, але про це все наше громадянство читає в „Житті і Знанні“, а то й у щоденній пресі. „Літопис“ для передплатників є свого роду святощами. Його складають, оправляють у річники, переховують для дітей як дорогу памятку. Тому

Один з бастіонів львівської цитаделі після боїв в 1918-ому році. (Ілюстрація з „Літопису Червоної Калини“).

Р. КУПЧИНСЬКИЙ

Триптих

I.

Десь там за горами всміхнені обрії,
Десь там за горами даль золота.
Жду — не діждуся я вістоньки доброї...
Хмари. Слота.

Десь там за горами ручки залюблені
Шовком мережають хустку комусь.
Мряки над соснами — мрії розгублені.
Жду. Не діждусь.

II.

Твоє серце — розквітла троянда,
Моє серце — розмолений дзвін.
Памятаєш: Вечір... Веранда...
І теплий віддих полонин.

Твої очі — розгублена темінь,
Мої очі — вогні зодалік,
Шум потока — кремінь об кремінь
І крови шум — гірський потік.

III.

Коханий чуєш! — дзвін десь дзвонить,
У крисо ночі сріблом бє.
Таємні тони в темінь тонуть...
— Люба! То серце моє!...

Коханий бачиш! — дивне світло.
У сяйві ти — у яснім я.
В очах волошкою розквітло...
— Люба! То радість моя!...

Коханий! Слухай! Десь горою,
Шумлять метеликів рої.
Поглянь: кружляють наді мною...
— Люба! То мрії мої!...

„Літопис“ — на мою думку — не повинен затрачувати свого дотеперішнього характеру збірника історичних матеріялів з наших визвольних змагань.

— На як довго ще вистарчить Вам матеріялу?

— На як довго ще вистарчить мо тяжко відповісти тепер, як перед шести роками. Всетаки є ще дуже-дуже багато моментів наших визвольних змагань неосвітлених якслід і неопрацьованих. Дуже багато людей, які можуть багато сказати, досі ще мовчать. Для них призначені дальші річники „Літопису“. Коли ми вже звели мову ча матеріяли „Літопису“, поділюся з Вами ще одною моєю заввагою у тім напрямку. Це трохи характеристичне для нас українців. Правильно писав Галактіон Чіпка у однім своїм фейлетоні в „Ділі“, що ми краще памятаємо сумні моменти з нашої історії як радісні. Може це не лиш ми такі, і може це психольогічно зовсім виправдане, але я можу ствердити, що до „Літопису“ приходить багато менше спогадів з радісних переходів нашої армії, а далеко більше з сумних, невдатних. Ще й досі дуже слабо описана у споминах нпр. ціла чортківська офензива, похід на Київ і т. д. Зате ріжні відступи, перехід через Збруч, чотирокутник смерти, кінець кожної частини УГА, ріжні особисті переживання в неволі, в Чека, по таборах полонених і т. п. — це більшість матеріялу, що приходить до Редакції. Всетаки за 6 літ праці нам удалося зібрати в „Літописі“ цілу масу неоціненного історичного матеріялу і думаю, що ще чимало його зберемо.

— Матеріяльна сторінка?

— Адміністратор „Літопису“, директор Навроцький непоправний оптиміст. На майбутнє має найкращі надії. Але й минуле не надто сумне. Хоч може воно й дивно у наших відносинах, але „Літопис“ вповні виплачується. Тяжать на нім лиш деякі платности з перших початків видавництва. Друкуємо дві тисячі примірників. Якби тільки усі передплатники точно платили, то все було б в порядку, і було б зроблене все, щоб память минулих днів не пропала.

ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ

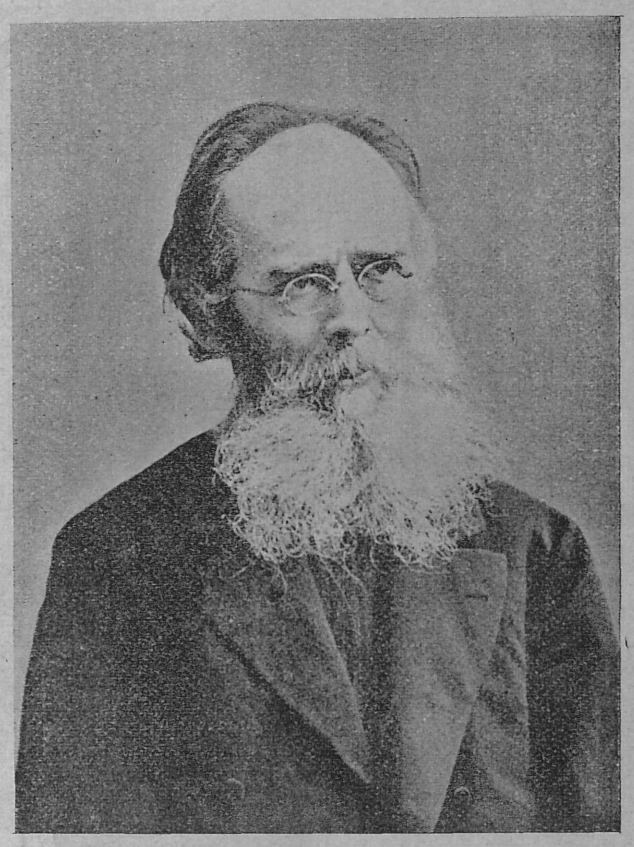
Переклад „Одиссеї“ на українську мову О. Потебні

(З нагоди 100-ліття народин великого українського мовознавця).

Олександер Потебня, той найбільший український мисленник-лінґвіст XIX. ст., побіч своїх теоретичних праць із фільософії мови й літературознавства, залишив іще малознаний тепер переклад Гомерової „Одиссеї“ на українську мову. Хоч сам Потебня був великий теоретик слова, й, українська мова правила йому все життя за найближчий предмет досліду (наукові твори Потебні писані виключно по-російському), то проте його переклад „Одиссеї“, це доказ на те, як напричуд опановував він у практиці рідну мову, та, як він ставився до неї, коли забирався присвоїти українській культурі той шедевр людської думки й слова.

Вже самі студії над мовою та стилістичними прикметами українських народніх пісень („Объясненія малорусскихъ и сродныхъ народныхъ пѣсень“), критичні завваги про найстарший український лицарський епос „Слово про Ігорів похід“ та нарешті актуальна ще тоді Вольфова теорія про народність обидвох „Гомерових“ поем*) — все це склалось на те, що в Потебні, такого далекого від усяких спроб на полі поетичної творчости, — зародилася думка перекласти „Одиссею“ на рідну мову.

Сам переклад „Одиссеї“ попередила дуже пильна підготова і незвичайно дбайливе студіювання матеріялу. Про це в передмові до видання цього перекладу пише Олександер Русов: „Прочитавши „Одиссею“ в оригіналі й у перекладах на різні словянські мови та пригадавши собі таким чином ті предмети образи, ситуації, дії і т .п. з їх прикметами, що їх можна було висловити в перекладі, професор забрався читати зразки народньої словесности й українських клясиків, яких теж добре знав. В окремій пачці паперів ми находимо його збір слів, висловів і фраз, що могли б були йому знадобитися при передачі тих назов предметів, дій, епітетів, означень, які зустрічаємо в „Одиссеї“. Ці виписи лексичного матеріялу, з зазначенням сторінок відповідних книг, указують на те, що Потебня переглянув Геродота, літописи (Іпатську, Самовидця), багацько актів, виданих археографічними комісіями, збірники пісень і приповідок Номиса, Чубинського, Головацького, Метлинського, Кольберга, Романова, матеріяли в „Записках о Южной Руси“, в „Основі“, твори Котляревського, Квітки, Гулака-Артемовського, Гребінки, Куліша, Марка Вовчка, Глібова, Манджури й ин. Виписів із тих книжок він зробив поверх 2500. На це складаються: або окремі слова, або протиставі синоніми і гомонімів (горопаха, бідолаха, бідаха...), або ґрупи слів, що їх уживає народня поезія на визначення понять (у славу вбитися, словами мастити...), або на визначення предмету (супротивне слово, славні вечорниці...) або нарешті фрази, з яких-небудь причин характеристичні, чи взагалі придатні для перекладу „Одиссеї“ (нпр. а в вись висока, а в шир широка...). Деколи слова, вислови й речення позіставлювані з польськими, чеськими, білоруськими, російськими, грецькими; нпр.: русявий — ξανθος охряти — chrádnouti; padam do nóg — вдарити чолом — γουνάζομαι“... (Потебня: „Изъ записокъ по теоріи словесности“, Харків 1905, стор.: 539. 540).

Олександер Потебня.

Завдяки такій підготовній праці переклад вийшов незвичайно дбайливий, дуже близький висловом до народньої мови при тому незвичайно вірний (ритміки не торкаємося, бо переклад був підготовчий, до друку не готовий). Ось зразок:

„...Аргеї
на добропалубні судна
Сіли та одплили,
курені свої підпаливши,
Инші-ж із ватажком
Одиссеєм преславним сиділи,
В Трої уже серед ради
в коні тому поховавшись.
Бо троянці сами
зволокли коня того в замок.
Так він там і стояв,
а ті, навкруги посідавши,
Радили, хто що хотя,
і була в їх на-троє думка:
Або порожнее древо
пробити нещадною міддю,
Або на кручу його
'дволокти та звалити із скелі,
Або зоставити так
на прочудо богам на благання“.

Про стилістичні прикмети Потебнинього перекладу „Одиссеї“ є окрема розвідка Сумцова („Фільольогічна вага перекладу Потебні „Одиссеї“ — Записки Укр. Наук. Т-ва в Києві, Кн. VI, 1909 р.), й туди відсилаємо зацікавлених[1]). Ми спробуємо тільки на цьому місці порівняти злегка цей переклад із пізнішим дуже гарним перекладом „Одиссеї“ на українську мову, перекладом Байди-Ніщинського.

Обидва переклади стоять на високому мистецькому рівні, обидва зразкові. Тільки ж, учитавшись у них, ми, пізнаємо одну основну різницю між ними. Вона не так мистецького, як більш індивідуально-психічного характеру. Із перекладів виходять відмінні світогляди, два різні психольогічно типи: інтелєктуалістичний (Потебня) та емоціоналістичний (Байда). Вияснять нам це декілька прикладів:

Візьмім початок сьомої пісні в Потебні:

„Поки там так моливсь
ясний Одиссей — многотерпець
Дівку тимчасом у город
сила везла пари мулів...“

У Байди:

„Так ото в гаю моливсь
неборак Одиссей богорівний,
А Навсикаю у город
везли здоровенні мули...“

Або в першого: „Все ж Телемаху тут сорома не треба й трохи“ в другого — „Ну Телемах, не пристало тобі вже несміливим бути“ (III. 14); в першого: „Я ж до річей вимовних ніякої вправи не маю“, в другого — „Я ще не так то гаразд, щоб розумні з ким бесіди вести“ (III, 23); або в Потебні:

„Девять бо літ ми
захожувались, їм сшиваючи лихо
Всякими хитрощами,
аж на силу кінець дав Кроніон“.

У Ніщинського:

„Девять ми билися років,
на хитрощі всякі пускались.
щоб звоювати троянців,
й на силу поміг Кроніенко“
(III, 118).

З цих прикладів бачимо, що Потебня перекладаючи Одиссею, не мав сили позбутися нахилу до абстрактности думки, в нього першу ролю грають розумові первні людської психіки. В Ніщинського ж — переважає конкретизація і пластика матеріялу. Переклад Потебні так і доказує, що автор його привик до теоретичного думання, що він передусім учений, хоч, здавалосяб, наскрізь пересяк народніми порівняннями та фразеольогією, коли в перекладі Байди вражає не ін-

*) Згадати б тільки, що відома праця Кірхгофф-а „Die Composition der Odysseae“, вийшла щойно 1889. р.

[1]) Над порівнянням Потебневого перекладу з оригіналом „Одиссеї“ працює тепер проф. В. Сімович.

И. Т. ПІДЛЯШЕЦЬКИЙ

Компанія співає

Відчинили важкі дубові ворота і компанія повагом виходила на вулицю.

Поручник повернув ліворуч.

— Ага! — забубонів сержант до капраля, свого сусіда з чвірки. — Правда... Сьогодні йдемо до „Ярищ“!

— Славити Бога! — зрадів цей півголосом. — Для мене це все одно, що прогулька... Перший раз іду туди...

— Авжеж! — сказав сержант. — Дуже рідко доводиться нам туди ходити. Це непригожий терен на вправи.

Компанія переходила мовчки ще тихі під цю пору вулички містечка. Вояки цікаво глипали на боки, а і сам поручник частенько оглядався.

Ранок був погідний. Зі заходу, як це частенько у травні буває, дув сильний, проте доволі теплий вітер.

Компанія швидко покинула містечко і подалася в поле вузькою, нерівною доріжкою. Вояки стрибали понад калюжі й вибої, що їх ще не встигла була весна загладити. Та згодом доріжка зробилась ширшою й рівнішою.

Поручник оглянувся.

— Гей, ви там! — гукнув. — Чого посоловіли? Компанія співає!

Хтось із другої чвірки негайно завів, а інші зразу підхопили за ним. Це була одна з тих безконечно довгих пісень, що їх співали частенько в цій компанії, а строфа кінчилась рефреном:

„Солодкий вітре,
Мій вітре єдиний,
Понеси вістку
До мої країни...“

Капраль неначе згадав про щось і пильно розглядався.

— Коли не помиляюся, — забалакав до сержанта, — то це десь тут була чотири роки тому, екзекуція...

Сержант повернув до нього голову:

— Ви маєте на думці тих диверзантів, що їх розстріляли...

— Бандитів! — докинув бундючно третій підстаршина.

Сержант ледви помітно почервонів.

— Та, ну... ну... — запевнив поквапцем. — Тих бандитів... Егеж...

— Так! — зморщив брови капраль. — Маю на увазі саме цю подію. Мені хтось згадував про неї та тільки коротко. Якщо ви, пане сержанте, знаєте більше то...

— Ось! — перебив йому сержант і витягнув руку, вказуючи кудись ліворуч від дороги. — Там це було! Там у цьому другому ярі...

— Чи не в першому?.. — знову встряв третій підстаршина.

Сержант сердито глипнув на нього.

— Про це вже ви не станете рішати! — кинув. — Я був тоді в тім екзекуційнім відділі...

— Ви були?.. — вихопилось капралеві.

— Був — сказав сержант.

Компанія не вгавала співати і що хвилини з десяток належно вивчених горлянок вилітав голосніше невсипущий рефрен:

„Солодкий вітре,
Мій вітре єдиний...“

Підстаршини з передньої чвірки не зважали на компанійну пісню та на впертий рефрен, що відбивався байдуже від їх вух, так, як невважливо відбивається від привичного вуха гомін крісової чи гарматньої пальби на війні. Вони дожидали сержантового оповідання. Навіть поручник звільнив ходи і повернув голову до чвірки.

— Оповіджте-ж, сержанте! — підморгнув нетерпляче. — Розкажіть, як це було.

Сержант глянув у бік яру.

— Воно поправді немає що оповідати. Це просто...

Він раптом урвав і жагуче втягнув у себе запашний подув вітру.

— А вітер був, як сьогодні. — заговорив урешті. — О, як сьогодні, зі заходу... Ми привели їх у яр. Їх було двох. Оба мовчали й наче легковажили собі те, що їх дожидало. Вітер...

Сержант недобалакав і сердито оглянувся.

Компанія ревіла саме своє:

„Солодкий вітре
Мій вітре єдиний...“

— До чорта! — вилаявся сержант. — Десь учепилися тої пісні, наче іншої не знають...

— Чогож? — звів брови поручник. — Хай співають...

Сержант знизав плечима.

— Вітер куйовдив їм волосся. — оповідав далі. — Очей не дозволили собі завязати. Старшина, що проводив екзекуцією, спитав їх, чи не мають яких побажань. Не мали. Тільки один із них попросив, щоб йому дозволили написати ще коротенького листа. Йому дали папір. Він подивився хвилину туди на схід. Там десь була його батьківщина. Написав кілька слів і передав старшині.

— Що написав? — спитав поручник.

Сержант посміхнувся.

— Незнати, що. У хвилині, коли старшина брав від нього листа, вітер вирвав папір із рук і поніс його кудись... Опісля їх розстріляли. Листа шукали. Добре шукали, проте не найшли...

— Вітер поніс... — обізвався хтось.

„Солодкий вітре
Мій вітре єдиний
Понеси вістку
До мої країни.“

— співала своє компанія.

Тепер уже всі слухали.

— Це справді нестерпне! — вирішив поручник.

Він підвівся навшпиньки й кинув: — Годі!

Та компанія не почула його приказу.

„Понеси вістку
До мої країни.“

— ще голосніше вдарив рефрен.

— Доволі! — гримнув ще раз поручник.

Компанія заніміла.

Підстаршини дивилися на яр, що сумирно дрімав ліворуч удолі.

Травневий вітер наче ніс десь угорі над ним малий шматок записаного, білого паперу.

Геть, кудись на Схід.

Впертого рефрену ніхто не співав, проте він невсипуще вертівся в ухах компанії:

„Солодкий вітре...

телектуальний момент, а — уява й чуття. З того не виходить, що переклад Потебні сухий, позбавлений естетизму, що він — „шкільний". Хто хотів би на основі цієї характеристики обидвох перекладів робити висновки про мистецьку вищість одного над одним, той або не дійде до ніяких висновків, або дійде до висновків... до фальшивих. Обидва переклади можна ставити рівно добре один побіч одного, тільки ж кожен із них відбиває, мов дзеркало, ментальність та психічні нахили перекладачів.

Порівняти докладно обидва переклади один із одним та кожен зокрема з оригіналом — це вимагає окремого досліду та осібних студій. Найцікавіший у цьому був би розслід ритмічности мови перекладів та мовно-стилістичного боку, з окремою увагою на т. зв. epitheta ornantia, — порівняння, поетичні метафори й т. д. Ми відмітимо тут тільки цікавий спосіб творити т. зв. patronimica — типовий для імен героїв у Гомера. В обидвох перекладах patronimica різні, творяться при допомозі двох різних суфіксів: у Потебні завжди зустрінете старшу й тепер, здебільша, західньо-українську формацію на **-ич** (-ович, -евич), у Байди — типову східньо-українську на **-енко.** Ось нпр.: „Пизистрат Несторович" — у Потебні відповідає „Пизистратові Несторенкові" в Байди (III, 36), „Аґамемнон Атреєвич", „Діомед Тидеєвич" чи „Филоктет Поянтович" у першого буде завжди — „Аґамемнон Атрієнко", „Діомед Тидієнко" чи „Филоктет Пеантенко" у Байди. Цей останній часом описує таке patronimicon словом „син", але так узагалі рідко, пор. III, 79: „Несторе, сину Нелея" (у Потебні: „Нестор' Нелеєвичу!). Цікаве, що Потебнин „Кроніон" завжди має відповідника в „Кроніенку" в Байди. Чи добачувати в Потебниних „-ичах" змагання архаїзувати текст (наросток „-ич" куди старіший від східньо-українського „-енко"), чи якісь инші тенденції, покищо, без основнішого розсліду цього перекладу, сказати годі.

Потебнин переклад „Одиссеї" має одну велику недостачу — він неповний, чи краще він досі неповний. Учні професора при допомозі вдови встигли відшукати в посмертних паперах частину 3-ої пісні, цілу 7-му та 8-му пісню. А проте й те, що покищо знайдено, заслуговує на велику увагу, й у столітню річницю народин нашого великого вченого можна б подумати бодай про критичне видання тієї одної речі, що її він полишив рідною мовою.

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

Песимізм

Так не хотілося б скомліти
цю фразу витерту й банальну,
це „Боже мій", це „зле на світі",
це — „в лоб з розпуки собі пальну" —

проте, повірте, є години,
що ломлять нас, як світло призму,
що — ось розірву себе й кину
і в небо криком глуму бризну,

повірте: день у день мандрую,
немов крізь дебрища й вертепи
й останком сил ледви гамую,
тривожний нервів стук і шепіт

і — коли йду, внуривши плечі,
в якусь годину темну, пізну,
виразно чую: чорний вечір
ллє їдь отруйну песимізму...

І в метушні непевних годин
одне тоді, що певне й вічне:
що Ти одна мене відродиш,
як дивний камінь альхемічний.

Лист

Як описати темний біль?
Як написати це Тобі,
коли слова, хоч повні крови
на цім папері — паперові?

З чого почати? Стільки слів
і всі такі смішні, малі
і хоч багато з них крилатих —
чи можна їх у рямці вбгати?

Тому не гнівайся, що в лист
кладу те саме, що й колись:
щось скромне, мого болю гідне:
осінній перший лист поблідлий.

ЮЛІЯН ДОРОШ

Перша обласна фотоґрафічна вистава у Львові

„Наша Батьківщина у світлині."

Українське Фотоґрафічне Товариство у Львові відкриває у листопаді свою річну виставу п. н. „Наша Батьківщина у світлині". Темою вистави є представити наш рідний краєвид, рістню, звірню, людей та їх домівки у давніх і нових часах.

Це друга з черги тематична вистава УФОТО. Першою була вистава „Львів у світлині", де глядачі мали нагоду побачити, як можна схопити неодну гарну сторінку нашого міста. „Наша Батьківщина у світлині" намагатиметься дати можливо повний та докладний образ нашої країни та згуртує в собі багато світливців, що збирали матеріяли давними роками.

Вистава поділена на три відділи. У першому будуть приміщені картини, що мають впливати на наші почування самим добором сюжету. Ті світлини повинні „брати нас за серце" тому, що з кожної картини промовлятиме до нас душа й настрій рідної країни. Тут кожний глядач віднайде у картинах довгу низку образів, що складаються на панораму нашого краю. Байдуже, чи це буде церква з подільського села, чи дівчинка з Гуцульщини, чи тихий волинський краєвид з плавнями і мряками. Байдуже, що картини будуть негострі, недокладні.

Мистецька фотоґрафія свідомо не хоче бути дуже точна і віддалюється від реальних зверхніх предметів, щоб наближитись до такої передачі, щоб кожний міг доповнити собі образ власною уявою.

Другий відділ вистави річево, документально зображує нашу батьківщину. Тут світливець був зовсім вільний від „сентименту" та фотоґрафував холодним обєктивом. Всеж такі світлини мають неменшу вартість від мистецьких. Вони в обєктивний, безоглядний, так сказати б у науковий спосіб переконують глядача про ті предмети, що знаходяться довкола нас, які ми нераз бачили та на які годі... замикати здорові очі. Світливці-документарники дали тут вартісні серії світлин, що відтворюють якусь одну ділянку життя і культури нашого народу. Для ляїків такі серії занадто „холодні" та конче потребують доповнення словом, зате ж для знавців вони мають неоціненну вартість.

Коли відділ мистецької фотоґрафії викаже нам яких мистців у фотоґрафії ми вже виховали, — так відділ документарної фотоґрафії вкаже на ті прогалини, яких не зуміли ще виповнити технічно добрі спеціялісти. І тут нашим завданням повинно бути старатись осягнути ту досконалу техніку, без якої ми не всилі дати навіть звичайних знимок добре „річево" зображених.

Третій відділ вистави покаже нам перші спроби молодих світливців, що пробують своїх сил на такій гарній і вдячній темі, як краєзнавство. Будуть там приміщені світлини, що тільки з технічних оглядів (малі розміри знимок) не могли ввійти до II-ого відділу.

Кожний з нас знає, яку нагоду дає така вистава прирівняти свої праці з чужими та дечого навчитись.

Фотоґрафія рідного побуту повинна бути першою спонукою кожного, хто купує фотокамеру. Признаю, що спочатку не привязував я сам великої ваги до краєзнавчої світлини. Але згодом оцінив цю працю, сподобав собі її і сам поділив собі роботу за таким пляном: 1. краєвид, 2. нарід, 3. житло, 4. праця, 5. забави і свята.

Ясно, що знимки краєзнавчого характеру не виключають мистецтва. Вони навіть краще надаються до мистецького опрацювання, ніж інші. Вони найкраще зображують правдиву культуру народу і чужинні вистави найрадніше їх приймають.

——o——

Василь Пронь. От, молодість!

Степан Щурат. Млин у Славську.

СВЯТОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Дороги*

Згасає полумя жовтневе,
Стернею сонною — іржа,
Лиш над дорогами дерéва
Кудись у розстрільній біжать.

На обріях імлисто-сивих
Будують подуви вітрів
Будівлі хмар, що таять зливи
Осінніх довгослітних днів.

Як хмаровій летючих куряв
На шляху звогчений приляг
І хмари розставляє буря
По осамітнених полях,

Тоді виходжу на дорогу,
Увесь схвильований, нести
В бурхливу далину розлогу
Дарунок гордий самоти.

Я знаю, що туди не тягне
Усіх зневірених давно,
Усіх, хто переждати прагне
Цей час тривожний за вікном,

Усіх, хто пробудившись рано,
Тривожно ставши на поріг,
На вид похмурого туману
У жаху чорному застиг,

Хто лячно глянувши на обрій
І на дерев пожовклий лист,
Ще дужче в безнадії згорбився,
Під вітром низько похилився.

О, ви, маленькі, бідні люди,
Щó ваш буденний, мáрний світ —
Ще не таким жорстоким гудом
Над вами вітер засвистить!

Із шрамом вернетесь вогненним
На закривавленім чолі,
Знов хижі будувати темні,
Орати збитий переліг,

Чи, нáскрізь випалені, може,
Цілунком буряних вітрів,
По синій підете дорозі,
Де б кожен радісно горів

І, ввесь напружений безтямно,
Незаспокоєний нічим,
Ковтав спянілими устами
Доріг солодку далечінь?

Метеор

В моїй руці відламок метеору,
Дарований від зоряних світів;
Ще вчора може він палахкотів
Безкраями холодного простору,

Та вже погас і світлости не ллє —
Для всіх він — тільки камяний уламок,
Та в ньому я закоханий нестямно,
Бо в ньому тайна незбагненна є.

Торкаючись до нього, де вогонь,
У брилу чорну сплавом захолонув,
Я чую міць польоту і розгону,
Що схована в призначенні його:

Черкати блиском простори бездонні,
Зриватися із кола таємниць,
І падати розжевреному в ніч,
І гаснути в поетовій долоні.

*) Цими днями появилася у В-ві „Варяг" нова збірка поезій С. Гординського п. н. „Буруни", з якої беремо два вірші.

Висліди тягнення І-ої кляси

Головна виграна І-ої кляси 34-ої Державної Льотерії, 100.000 зол., впала 22. жовтня на ч. 64.836 в одній з варшавських колектур. Щасливими власниками подрібних чвертків є пп. М. М., що мешкає у Станиславові, 18-ох співробітників Військових Бальонових Заведень у Яблонні, Й. Б. з Вильна і варшавянин Л. Пінес з вул. Дільної ч. 29.

Першою з нововведених денних виграних у висоті 25.000 зол. поділилися 18. ц. м. мешканці Вильна, а саме: пп. М. З., приватний урядовець, М. Епштайн фризієрський працівник фірми „Б. Цейкіньскі", Д-р Б., лікар та Іван Жилевич, плютоновий 3-го баталіону саперів. Треба зазначити, що п. плютоновий Жилевич по раз перший в своїм життю рішився купити собі чвертку льосу на кілька днів перед тягненням і негайно йому пощастило.

Решта денних виграних впало на числа 7.827 в Тернополі, 16467 в одній з львівських колектур і 70140 у Варшаві.

Тягнення II. кляси починається 15-го листопада, тому час подумати про віднову льосу до цеї кляси.

КРАПКИ НАД І

Море і людська мова

Люблю вислови, що в ріжних народів світу вяжуться з морем. У них завжди наче гомін надлюдських змагань, що їх зводила тисячеліттями людина з наймогутнішою із потуг природи і в них ніби чаїться атом того релігійного захоплення, іскра поетичних надхнень, що їх відчула примітивна людина у своїх перших зустрічах з океаном. От хочби тільки слова, що в ріжних великих морських народів означають приплив і відплив моря. Коли чую англійське „the tide“ (тайд) наче бачу, як ділиться передомною могутня хвиля, французьке „la marée“ має теж у собі щось з віковічного руху морських мас, німецьке „die Fluth“ це немов подув протяжного вітру, японське „у-ші-о“, „ші-о“ це ціле змагання потужних морських хвиль із небом і вітрами.

Ми, славяни, пізно докотилися до моря і з океаном таки ніколи не довелось робити знайомства. Одне „море“, зрештою спільне всім індоґерманським племенам, має в собі щось могутнього, що будить пошану і подив. Але „морський приплив“ це вже тільки чисто механічне повязання слів. Наші запорожці, правда, неводно знайомились з морем й аж по Візантію і Трапезунд запускали свої меткі чайки та жили вони не над морем, але на Січі, не займалися риболовлею, але здебільша лицарським ремеством. Аж у XVIII. ст. наш хліборób завоював плугом і бороною вчорашню Херсонщину та Таврію і посунув постійні свої садиби, почерез „дикі поля“ аж по береги Чорного моря. Чи віч-на-віч з могутньою морською стихією витворив він окремі мовні символи, щоби назвати морські буруни і тучі, припливи і відпливи могутніх хвиль і ту прозору морську тишу, що рисує і насичує кольорами краєвиди і на душу спливає бальсамом спокою і бадьорости? Не знаю. Взяв я було якось у руки книжку одного радянського письменника про море, але крім російщини і загальної морської термінольоґії, не найшов у ній більш нічого. Чи таких суто морських українських висловів ще немає, чи радянський письменник був надто лінивий, щоби за ними пошукати?

Ст. Левинський.

М. РУДНИЦЬКИЙ

Король американського гумору

100 літ тому, в листопаді вродився Марк Твайн.

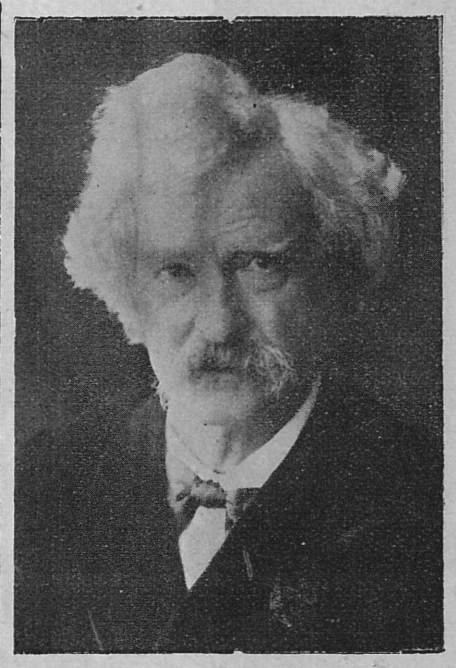
Цього місяця будуть американці офіціяльно сміятись. 100 літ тому вродився в них найбільший гуморист, що вмів смішити та осмішувати старий і новий світ так щиро і просто, як це вміє робити людина здорова заробляючи сміхом добрі гроші. Всі небесні планети вказували на те, що Самуель Клемене буде жити досить довго — коли 75 літ на вік безсмертника і гумориста не замало — і що полробує він хліба з ріжних печей — гречаного, сухого, з маслом і без масла.

Кілько разів пригадував він собі, що виховався в місті з африканською назвою Ганнібаль напевне мусів сміятись так само як із того, що над берегами чудової індіянської ріки Міссісіпі жили ще справжні герої дитячих повістей — індіяни, яких його земляки не встигли ще винищити культурою. Перед громадянською війною у 1861 р. утік він до Невади, щоб переконатись, що в копальнях золота можна найти неодну золоту думку. Наприклад таку: стати журналістом із гарним псевдонімом Марк Твайн. Значить це більш-менше „відмаркуй дві сонди“ і Твайн справді „маркував“, як глибоко можна розворушити сміхом трохи занадто поважних, вічно запрацьованих і задиханих співгромадян, яким не личило показувати назверх ні свою тугу ні свою потребу веселитись.

Життєва каріера.

Твайн став членом гуртка сміхунів у Сан-Франціско і показав їм як можна стати славним одним махом; написав він історію „Славної жаби-скакунця із громади Каляверас“. Після цього поїхав по краю з відчитами, пізніше у подорож по Середземному морі, ще пізніше у подорож пошлюбну, а коли засидівся 12 літ на гарнім маєтку вибрався на оглядини Европи і незадоволений славою найпопулярнішого автора в Америці пробував, чи не можна робити ще кращих інтересів у фінансових операціях.

Усі ми назагал знаємо Марка Твайна тільки як автора веселеньких гумореск та повістей, як „Пригоди Томи Соера“ і „Князь та жебрак“. Але у 30 томах його збірних творів є поруч описів його мандрівок по Міссісіпі, Европі, Австралії, Індії та довкола рівника ще й такі речі, що так мало підходять гумористові як ліризм сентименталіста або житєписи папи Льва XIII. написані для заробітку та роздумування про Жанну д'Арк, написані непотрібно після непотрібних кількадцятьлітніх студій.

Марк Твайн.

Марк Твайн навчився любити природу серед ранчів Фар-Весту, любив американську культуру серед вигоди і комфорту і мав гумор пишучи більшість своїх книжок у ліжку під ковдрою. Мав він здоровий розум, який казав йому, що людина не повинна занадто нагадувати малпи, ні на лоні природи, ні в сальоні, ні в музеї і коли тільки поглянув довкола на світ і своїх ближніх бачив, як вони із дрібниць уміють робити траґедії і як затроюють собі життя всім тим, що перешкоджує доброму настроєві: думанням, траґедіями, культурою, навіть нічними капцями, які не лежать увечір на тому самому місці.

Коротко і весело.

Американський гумор ріжний від нашого европейського, як шкуряна блюза ковбоя від фраку. Перші редактори гумористичного американського журналу були ковбої з Арізони і журнал їх звався „Арізон Кікер“. Їх дотепи були прості. Н. пр. „Аптикар Джонсон пробував висушити вчора мокрий порох на огнищі. Його убрання пасує зовсім добре другому чоловікові вдови Джонсона“.

Зразок гумору М. Твайна виглядає подібно, н. пр.:

„Я їхав трамваєм. На передній платформі побачив я відомого боксера Джо Джефріс. Коли я висідав, я станув йому припадково на праву ногу. — Коли шість тижнів пізніше прокинувсь я у шпиталі Алябами...“

Сучасний наслідник Муссолінія Вл Роджерс, пише в тому самому дусі: „Муссоліні каже, що його наслідник іще не народився. Но, це нас трохи вспокоює...“ Або: „Люксусовий предмет це такий, що його виріб коштує 7 дол. 73 центів, а у продажі 20 дол.“.

Дотеп американця не має часу, як він сам. Він мусить бути короткий. За дотеп платить американець більші гроші, як за біблію та рекляму. Навіть біблія та рекляма має в нього більше успіху, коли вони веселі. Він заробляє тяжко на доляри і потребує відпочити — хоче, щоб усе довкола допомагало йому до відпочинку. Бостонський трамвай має такі оголошення: „Коли ти звик у хаті плювати на підлогу, плювай спокійно і тут. Ми хочемо, щоб ти почував себе тут як дома“.

Марк Твайн почував себе як дома серед індіян, у комфортовому европейському готелі і в музеях, де нічого його не дивувало — навіть те, що не все гарне йому подобається. Він звик свобідно вимахувати руками, як це роблять молоді ковбої на преріях і вміє прохати дотепно вибачення в того, кого навмисне вразив.

У літературі залишив він кращі речі як гумореси, які тепер наслідує ціла Америка і пів замериканізованої Европи. Але сьогодні мало їх хто читає, бо Марк Твайн так голосно сміявся, що ніхто не хотів йому повірити, щоб міг він написати щось поважного.

МИХАЙЛО ОСТРОВЕРХА

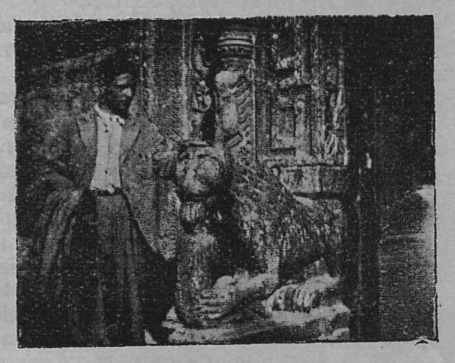
Два мистці — дві вдачі

(Нарис олівцем).

Це про Петра Холодного мол. і про Святослава Гординського. Не пишу про них на те, щоб їм розголос чинити. Мене просто зацікавили їх темпераменти. Перший — мов чумацьким возом по степу їде. Другий — пре, мов найновішим автом. Один солідний маляр і жуколюб. Другий — маляр, критик і поет.

Мав я нагоду приглянутися їм у Римі. Оба тут були цього року. Петро пробув три місяці, Святослав не цілих три тижні.

Петро — поволеньки втягав у себе Рим. Не любив сам ходити. Оминав натовпу людей. Малював лише тоді, як хтось із нас приятелів біля нього був. Малював лише олійними фарбами — поволі, з насолодою. Перехиляв голову то в ліво, то в право, на картину, чи на природу, мов на любку приглядаючись. Переважно поринав у далях: мов на крилах летів у них легко,

Петро Холодний.

тихо, далеко. Оживав лише тоді, коли якийсь жук у штани його заліз: Петро, зривався і ловив його.

Інколи, було:

— Петре! ви лиш гляньте: глиб Апії, як далекий тон! А он старовинний сірий-червоний мавзолей; зелень, синє небо і снага соняшних просторів...

— О-о! чорт! який же хороший жучок! А онде ящір! — палко відповідав Петро. І гнав за жучком, а потім, покинувши жучка, за ящіркою біг.

і очі в нього вічно сміялися.

Заходив у церкву Пракседи, чи С. Марія Маджіоре, чи Климентія.

— Ці мозаїки — це криниці невичерпаного надхнення! — говорив супокійно та без поспіху вкладав те враження у скриньку своєї душі.

Раз було їдемо поїздом. Швидкий ненаситно шматує простори. На шпилі гори виринає село: хати, мов іграшки, які діти, граючись, химерно зложили, стоять одна на одній і зубчатою сагомою шкіряться до неба.

— Петре! а йдіть сюди. Та мерщій-бо! Гляньте! —

Він повагом, спроквола підходить до вікна, перехиляє легко голову і:

— Умгу-у!

За цю кволість, вас лихо бере. Поїзд із пересердя колесами скреготе. А Петро:

— Ну, таж кажу: умгу-у! —

І так серед вина, серед сонця, серед хвиль моря, серед нас пробув цілих три місяці. І до хвилини коли сідав до поїзду, ніколи не спішився.

— Повагом, братіку!

Хіба, що побачив, кажу, жучка, а

НОВА КНИЖКА ВИДАВНИЦТВА „ВАРЯҐ“:

Святослав Гординський

БУРУНИ

поезії

ОКЛАДИНКА ПЕТРА ХОЛОДНОГО.

Книжка автора, що першим своїм твором здобув літературну нагороду 1933 р., та, що викликав своєю книжкою найбільше дискусій, признань і заперечень.

Ціна книжки: На кремовому папері 2.00 зол.; на білому аґентинському, нумеровані 21—70 3.50 зол.; на крейдяному ч. 11—20 5.00 зол.

Замовляти в книгарнях. Хто замовляє в Адміністрації „НАЗУСТРІЧ“, не платить пересилки.

МАРК ТВАЙН

Наш італійський Чічероне

...Справді, не можу стриматися, щоби не присвятити тут декількох слів хвалі Мікельанджельо Буонароті...

Хоч я славословлю і звеличую всесильний ґеній Мікельанджеля, людини великої так само в поезії, в малярстві й різьбі, як в архітектурі, одним словом у всім, до чого приклав свою руку — то все-ж не можу погодитися на те, щоби хтонебудь частував мене Мікельанджелем на снідання, на друге снідання, на обід, на підвечірок і на вечеру, не кажучи вже про перерви між тими всіма стравами. Зрештою, я люблю ріжнородність. А тимчасом ось, хоча б у Ґенуї усе зроблене за плянами і зразками Мікельанджеля; в Міляно те, чого сам не нарисував чи не намалював — нарисував або намалював хтось з його учнів; він намалював навіть озеро Комо тай узагалі, чи то в Падуї, чи у Вероні, чи у Больонії, або ж у Венеції — не почуєш, брате, нічого іншого від чічеронів, опріч Мікельанджеля Буонароті!

У Фльоренції він теж усе малював, або до всього, що бачимо, робив зразки, а якщо навіть сам до чогось там і не причинився своєю мистецькою рукою, то тоді задовольнявся тим, що сідав собі на свому улюбленому камені, щоби приглядатися роботі... Ті камені, розуміється, показували нам провідники і треба було їх подивляти. В Пізі теж, все що ми бачили, було зроблене за зразками Мікельанджеля, окрім прастарої вежі, але й ту вежу він напевно був би робив, якби не те, що вона так криво стоїть... То-ж він, не хто, дав проект на катедру св. Петра, він дав проект папи, проект Пантеону, проекти одностроїв папської ґвардії, реґуляції Тибру, проект Ватикану, Кольосею, Капітолю, тарпейської скелі, палати Барберініх, церкви св. Івана з Лятерану, Кампанії, вія Аппія, сімох горбків Риму, Лазні Каракаллі, водопроводів Клявдія і Кльоаки Максіми. Він, безсмертний, створив це вічне місто, де намалював усе, що далося намалювати, хоча знавці й підручники все те заперечують. То теж мій сердечний друг, д-р Даніель, крикнув раз до чічероне:

— Доволі! Змилуйтесь, доволі!... Не хочу того більше чути!... Ані слова!... Краще скажи відразу, що Господь Бог сотворив цілу Італію за плянами вашого Мікельанджеля!...

Тимто ніколи, ні раз у цілому своєму житті, я не почував такої погоди в душі, не зазнав такого спокою, такої щасливости і полекші, як вчора, коли довідався, що той Мікельанджело вже вмер.

Ту радісну новину передав мені, очевидно, наш чічероне. Власне він водив нас цілими милями в тому лісі різьб та мальовил, по смертельно довгих рундуках Ватикану, а потім знову цілі милі між рядами статуй і картин у двадцяти інших музеях. Це-ж він показав нам велику картину в Сикстинській Каплиці, він — фрески, фрески й фрески, і то стільки їх, що легко можна би покрити ними цілий небозвід — а всі вони, це твір руки Мікельанджеля! Це вкінці почало нас нудити, то-ж ми вирішили втяти з ним одну штуку чи радше жарт, при допомозі якого нам уже нераз вдавалося запанувати над вигадками чічеронів: саме ми почали давати йому дуже безглузді питання, наче простаки. Що-ж, коли такі типи не мають ні трохи бистрости, то й не мають найменшого зрозуміння сарказму.

Чічероне вказуючи нам якусь статую, сказав:

— Стату бронзо.

На те ми байдужісінько обкинули зором різьбу, а доктор запитав:

— Чи теж Мікельанджеля?

— Ні. Невідомо чия.

Пізніше знову, коли чічероне показував нам прастаре Форум Романум, доктор сказав знову:

— Мікельанджеля?

Чічероне витріщив наперед очі, опісля сказав:

— Ні, тисячу літ давніше від хвилини його народин.

Те саме повторилося при єґипетськім обеліску.

— Мікельанджеля?

— Ох! Міо Діо! Алеж сіньоре, тож цілі дві тисячі літ старше від Мікельанджеля!

Такі питання, як ми їх йому постійно давали, так його вкінці зденервували, що — так ми в цьому моменті почували — він боїться показати нам щось нового. Сердега, намагався нам вкінці доказати, що тільки за частину того, що знаходиться на земній кулі, Мікельанджельо може брати відповідальність — але ми на ті його аргументи з принципу були глухі...

Серед тих неймовірних зусиль очей і мізку, як оглядається стільки чудес мистецтва, ріжнородність це просто необхідність, — інакше прийшлося б хіба збожеволіти. То теж бідний чічероне, хоч-не-хоч, мусів терпеливо переносити всі муки, що ми йому спричиняли... А що це його не бавило, то яке нам до цього діло; ми-ж бавилися просто пекельно!

На цьому місці я міг би присвятити цілий розділ тому малюм несессаріюм, що ним є для подорожніх т. зв. „европейські провідники“. Неодин турист по Европі легко міг би обійтися без такого чічероне, але коли він згори пересвідчений, що обійтися без провідника просто неможливо — хоче принайменше його коштом забавитися, аби хоч таким способом винагородити собі те, що мусить перебути, справді, в не надто милому товаристві... Я теж вибрав те останнє, а якщо мій досвід на цьому полі придасться колинебудь то це буде єдина моя приємність.

Ґенуенські провідники дуже радо жертвуються проводити американських туристів, бо ці останні сповнені найбільшою почестю та найбільшим подивом для найменшої хоча б памятки по Христофі Колюмбі. То теж наш чічероне, довідавшись, хто ми такі — радів до загину і скакав коло нас з того приводу з такою ґутаперховою еластичністю, що можна було думати, наче б він зїв пружиновий матрац. Був у найкращому настрою, повний запалу й горіючи з вижидання що хвилини нас підганяв.

— За мною джентельмени! За мною!... Тепер побачите, джентельмени, листи самого Христофа Колюмба, що він їх сам писав, своєю власною рукою! За мною, джентельмени...

Завів нас до Ратуша. Скрегітнуло біда знає скільки ключів й отворилося біда знає скільки замків, заки ми побачили вкінці розпростерті перед нами листи Колюмба. В тій хвилині очі чічероне метали блискавиці неописаних радощів... Підстрибуючи, як кіт, коло нас у безупинних підскоках, доторкався він пальцями перґаменту і дерся:

— А що, не казав я? Джентельмени! Чи може збрехав?... Глядіть: листи

як це був отой єгипетський святий жук, — то Петро зовсім прокидався до життя.

У Римі лишив по собі: в Українській Колегії на Джяніколо сім портретів наших владик і в Архимандрії ОО. Василіян на Мадонна деї Монті два портрети Вспр. оо. Архимандрита Д. Ткачука та ґенер. секретаря чину о. Заячківського. Не з усіх цих своїх портретів Петро задоволений, але ті милі та щирі люди, що замовили ці портрети, дуже з них задоволені. І справді, у виконанні цих портретів ви бачите солідність. А в першу чергу — бачите і вичуваєте в них — в кольориті — той нескаламучений супокій Петра Холодного мол., який тут в обширній світлій салі, як розвага, як холод у спеку Риму.

Не такий уже Святослав Гординський. Кипить, горить. Ніколи йому, завсіди спішиться. Риму не втягав у себе, а таки халасував. Був із кимсь, чи сам — ганяв, підглядав, зазирав. Хотів усе знати.

— Дайте мені назви церков, музеїв, які варто й конечно б оглянути! —

І всюди йшов спішно, швидко, зі снагою. І всьому приглядався, і все те, що його цікавило, ховав у нетри своєї істоти.

Дуже сердив його барок. (Як і Петра, і мене!). Примітивізмом та ренесансом — горів. Хотів би був цілий пірнути в ті фрески Мазіччя і в ті мозаїки в церкві Климентія.

Іду з ним у церкву Кузьми і Дамяна. Входиться непомітними дверми, наче у стару камяницю.

— Та що тут може бути цікавого? — невдоволено питає Славко.

Довгий коридор має фрески вже того пізного ренесансу. Славко крутить носом. Я підсміхаюся таємничо. Малими дверима входимо... в церкву. І Славко:

— О-о! мозаїки! —

І швидкою ходою біля головного престолу опинився. Прицмокує:

— От, тон! от, який повний, одноцілий, ситий тон! —

Святослав Гординський.

Малював лише акварелею. Під тим сонцем, що палило його кров, олійними фарбами таки був би не міг малювати. Малював і сам, і тоді, коли хтось із знайомих був біля нього. Усе жадібно хапав: з Палятину базиліку Масенцію і дзвінницю — струнку та палку — церкви Франческа Романа; церковцю св. Бонавентури, яку й Петро має; знід мосту замок Сант Анджельо; крізь вікно своєї кімнати баню Мікельанджеля; старі, мов парафіяльні, руїни на острові Сан Бартольомео на Тибрі. Й усе те пристрастно, палко, швидко, бо ніколи!

Словом: два мистці, дві вдачі, два світи! — **Рим, у серпні, 1935.**

Нова українська оперетка

„ДІВЧА З МАСЛОСОЮЗУ" — ЛІБРЕТТО ПАВЛУСЕВИЧА, МУЗИКА БАРНИЧА.

Український театр нетільки ставить драми, але їх переживає. Однією із цих драм — це хронічна недостача оригінального репертуару. Українські актори нагадують подекуди піранделівських „шість постатей сценічних, що шукають свого автора"... Рідко находять його, як це ось трапилось театрові Тобілевича.

Вистави під знаком чотирохлистної конюшинки — не могли не вдатися. Пройшли вони нетільки з успіхом сценічним, — але що буває рідше, — і касовим. Доставлювані крісла, особи, що

Зузя (п. Кемпова) і Американець (п. Рубчак) в 2-ій дії.

відходять від каси без білетів — це в українських обставинах трапляється тільки у снах директорів, акторів і авторів.

Фанатик життєвої правди чи навіть тільки імовірности похитає головою, коли побачить на сцені пребогатого українця з Америки, що заповітом свого вуйка зобовязаний одружитись із галичанкою у визначеному речинці — під загрозою втрати мільонової спадщини. На превеликий жаль батьків все зростаючого легіону українсько-галицьких відданиць, дійсне життя не є таке для них ласкаве. Та така ситуація у перспективі оперети не викликує у нас спротиву. Та не в психольогічній вартости головна вартість лібретта. Опереткове лібретто не має за завдання служити правді, — але має перш за все постачати нагоди для насолоди вуха і ока. Дія має ввести пісню, по змозі зливаючись з нею водно. Має ввести з піснею танок, рух, хореографічну еволюцію. Цим завданням служить лібретто Павлусевича не тільки добре, але може аж за добре.

Поміщуючи акцію серед наших гір (Маслосоюз у Ворохті, надпрутянська пляжа в Яремчі) вводить усю барвистість гуцульського танку (аркан, гуцулка) та вяже луком яремчанського залізничого моста село із його ріжнокольорістю гуцул. побуту із містом.

По музичній стороні (передаємо тут голоси музичних кол) звязання сентиментальних мотивів любовної пісні із живою ритмікою гуцульської співанки може надмірно збогачує музичну ілюстрацію, із деякою шкодою (з причини невиразної дикції акторів) для розуміння самої акції. Цей надмір співаного слова наближає оперету вже до меж властивої опери.

Зате добором мотивів, їх милозвучністю і настроєвістю (введення тримбіти) музична ілюстрація робить гарне враження.

Сценка з 2-ої дії: п-ні Посоцька, п. Бенцаль, п-ні Бенцаль.

Загарали актори оперету згідно з її змістом і заголовком — як по маслі... Пані Бенцалева заступала як слід престіж Маслосоюзу, — пан Бенцаль був — на сцені — доволі авторитетним її директором, американка Зузя і гуцулка Аничка виправдували вповні спізнанням, фабрикуючи нові подружжя як бриндзю.

Сценка з 1-ої дії: п-ні Кемпова, пп. Рубчак, Бенцаль і Несторович.

Кінчиться оперетка сценкою, яка сама для себе стає „сігнум темпоріс". Директор Маслосоюзу Іван Петриця благословить на життєвий шлях три подружні пари. Ролю, що її від свитанків нашого театру мав старий Козарлюга, представник козацького лицарства, переймає на себе представник кооперативної торгівлі! Є тут дещо несвідомої сатири в тому, що нові „кооперативні герої" по-старому вірять у щире кохання звязане з інтересом і по-старому займаються сва-

ПАПІРОС ДЛЯ ЗНАВЦІВ
ЕГІПСКІ ПШЕДНІ
= 20 штук - зол. 1.80 =

ТОАЛЄТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ
поручає по фабричних цінах
ВАШЕ ОЧКО
Львів, Галицька ч. 1. ріг Ринку

Марк Твайн в анекдоті

Як Марк Твайн заробив свої перші гроші? Трапилося воно так: одного разу вчитель приловив його, як він вирізував ножиком якісь рисунки на шкільній лавці. Такий рід мистецької діяльности був у школі гостро заборонений і кожний учень, що переступив цю заборону, мусів в приявності цілої кляси піддатися карі різок або випросити в батька 5 долярів на заплату гривни.

Марк Твайн з каяттям признався перед батьком до згаданого вчинку.

— Слухай сину — сказав батько — я заплачу 5 долярів, щоб заощадити тобі тієї прикрости, що тебе каратимуть перед співтоваришами, але кари не можна тобі подарувати.

Сказавши це батько наказав Маркові покластися і добре його висік.

Тримаючи в одній руці 5 долярів, а другою потираючи собі болючу частину тіла, Марк Твайн вибіг по сходах з батьківської хати. Але в дорозі до школи прийшла йому думка, чи не „заробити-б" тих грошей. Вчитель — подумав — не висіче мене так як батько, тож найгірше вже за мною. Прийшовши до школи він заявив вчителеві, що рішився на різки. Без одного крику витримав кару, але совісно „заробив" 5 долярів.

*

В своїй молодості Марк Твайн вирішив стати керманичем і вчився тієї штуки на пароплаві, що ходив між Ст. Люіс і Новим Орлеаном. У вільних хвилинах писав він дрібніші оповідання і нариси з життя моряків. Між іншим написав він також гумористичний нарис про капітана пароплава, яким їздив, а коли читав той свій твір товаришам, командант корабля запитав його, під яким прізвищем видрукує цю працю. В тій хвилині один моряк здаючи звіт зі своєї технічної праці, звернувся до офіцера зі словами: „марк твайн" (від „марк тво" = два знаки). Почувши це майбутній гуморист сказав:

— Знаменито! Ужию псевдоніму: „Марк Твайн".

І під тим прізвищем став він відомим. Його-ж справжнє прізвище було: Клеменс Самуель Ленґгорн.

*

Раз Марк Твайн запевняв, що викрив в Оклягомі зразковий готель. Своє твердження доказав він змістом оповісток, розвішених для вжитку гостей у всіх кімнатах готелю. В цій оповістці стояло:

„Забороняється забирати з собою цегли з матраців. Три стукоти у двері значать, що в готелю трапилося дуґогубство... Як дощ протікає до кімнати, то треба ужити парасолі, що лежить під ліжком. Подорожні, що

Христофа Колюмба!! Він сам їх писав!...

А ми гляділи на пергамент цілком байдужно, без найменшого зворушення на лиці. Доктор приглядався листам якусь хвилину дуже пильно, а потім сказав найбайдужіше у світі:

— Отже... як ви сказали?... Як називається той, що це ніби писав?

— Христоф Колюмб!... Великий, відомий наш Христоф Колюмб!...

Знову почалися докладні оглядини пергаментів.

— Гм... Чи це він сам писав, чи може хтось інший?...

— Але що-ж знову! Сам писав!... Це-ж листи Христофа Колюмба, які він сам писав!...

Доктор відсунув пергамент — і сказав:

— Справді, в Америці я бачив чотирнадцятьлітніх хлопців, що вміли краще писати.

— Що ви кажете?! Та-ж це великий Христоф...

— Великий чи не великий, нас це мало цікавить; зовсім не питаю про те, хто він, досить, що його листи обридливо нашкрябані, соромився би писати такими закарлюками...

Не гадайте, пане чічероне, що вам удасться забити баки тому, що ми американські туристи... Но, но... Що до того, то, мій пане, ми старі американські горобці... Маєте справді показати нам щонебудь, що справді гарно написане, то будь ласка, гайда наверх, — а ні, то ноги за пояс, обійдемося без тебе! Це-ж визиск! Ні, шкода часу, ходім дальше...

Ми пішли дальше.

Чічероне дуже засоромився. Та можна було вичути, що хоче зробити з нами ще одну спробу, скриваючи покищо перед нами щось, що нас мабуть чимало здивує...

— Ох, джентельмени!... Будь ласка за мною... за мною! Зараз покажу вам гарне, чудове, нечуване погруддя Христофа Колюмба! — Прекрасний! Справді, прекрасний кусок! Щось, що викликає подив!...

Привів нас і поставив перед тим прекрасним погруддям — воно справді було чудове — потім відступив два кроки, станув в обдуманій позі і спитав:

— А що?! Правда?... Гляньте тільки, джентельмени, на те чудове погруддя великого Христофа Колюмба!... Це-ж погруддя!... Чи є що подібне у світі?... А який педестал!... Правда? А що!

Доктор глянув зза біноклів, які він спеціяльно купив, щоби оглядати твори мистецтва і сказав:

— Як... ви кажете?... Як називається цей грубий добродій?

— Христоф Колюмб? Великий Христоф Колюмб!...

— Христоф Колюмб? Великий Христоф Колюмб?! Але що-ж він такого зробив?...

— Але-ж... Відкрив Америку!... Америку відкрив!...

— Відкрив Америку? Гм... Це мабуть неправда... Ми-ж... з Америки, а нічого про те не чули, щоби... Гм... Кажете, Христоф Колюмб, називається? Но, не скажу, щоб погане прізвище. Чи він ще живе?

— Корпо ді Бакко! Вмер! Вмер перед триста роками!

— А на що вмер?

— Не знаю. Того не знаю.

— Може на віспу?

— Не знаю, джентельмени, того не знаю, на що вмер...

— А може на пятнистий тиф?

— Можливе... дуже можливе... але не знаю напевно... На всякий випадок мусів на щось вмерти...

— Чи його батьки ще живуть?

— Це-ж не-мо-жли-ве...

— В такому разі дозвольте, котре з тих погрудь його — а котре педестал?

— Санта Марія!... Та-ж бачите, джентельмени, що це погруддя, а то педестал!

— Ага... Бачу вже, тепер це бачу... Справді, зовсім незла думка... А чи це щойно вперше зробили з нього це погруддя?

Але ефект цього капітального жарту пропав, бо італійські чічероне найчастіше не вміють пізнатися на субтельности ні американського гумору, ні дотепу.

З американським дотепом вдалося нам познайомити і чічеронів Риму. Оце вчора три, а може й чотири години провели ми у Ватикані, — в тій пречудовій скарбниці архитворів і феноменальних творів мистецтва. Справді, нераз вибухав із нас подив, але — в окруженні чічеронів — нам вдавалося над ним запанувати. Я цікавий, чи теж узагалі хтось з тих, що оглядали Ватикан, міг доказати тієї штуки. Наслідок був такий, що наш чічероне просто тратив змисли перед тією камінною холодністю єнкі...

Бігав як божевільний, сям і там, мало ніг не поломив, висилював увесь свій сприт чічерона, щоби винайти вкінці щось такого, що нас здивувало б.

Все нінащо! Нічим не міг вивести нас з рівноваги. Виявилося, що на сам кінець сховав щось, що, на його думку, було найбільшою дивовижою Ватикану: єгипетську королівську мумію — справді — може найкраще збережений примірник з усіх, що находяться на земній кулі.

Привів нас до неї.

Тепер, як вже був певен вражіння, в одній хвилині набрав давньої самопевности і того ентузіязму, що його відобрав йому був наш холод.

— Гляньте, джентельмени! Чи бачите? Оце єгипетська королівська мумія!...

Доктор, як звичайно, з цілою свідомою байдужністю підніс бінокліві до очей.

— Ее... дозвольте... гм... як ви сказали? Як звучить прізвище того джентельмена?

— Прізвище?... Не має прізвища... Це-ж мумія! Єгипетська королівська мумія!...

— Ага... Тут у Римі прийшла на світ?

—Ах! Що-ж знову! Що-ж знову! Це єгипетська мумія.

— Гм... гм... Значить родом із Франції?

— Корпо ді Бакко!... Не з Франції! Ані з Риму!... Що-ж знову!... Походить з Єгипту!...

— Походить з Єгипту? Перший раз чую! Певно якесь мало відоме містечко... Мумія... Єгипет... Мумія... Чому така спокійна? І чому така поважна? А може вона не жие?...

— Сакра льото! Не живе! Від трьох тисячів літ!...

Тут доктор, як не кинеться до нього з пястуками:

— Слухайте — крикнув — що-ж це знову за насмішки!... Глузуєте собі з нас чи що?... Як ви важились?... Тому, що маєте перед собою туристів, чужинців, що того приїхали сюди до вас, до Европи, аби від вас чогось навчитися, то зараз... До сто, сот чортів! Гони собі зі своїми гнилими трупами, поки ти цілий... Три тисячі літ! Маєш, брате, якого приличного, свіжого небіжчика, то покажи нам! Це ще розумію... А ні — то ноги за пояс, бо інакше, куме, можеш своїх костей не порахувати!...

лягають спати і не здіймають обуви, платять спеціяльний додаток. На випадок, якби бракло столових серветок, треба витирати уста крайчиком скатерті."

*

Якось Марк Твайн вступив до одної книгарні в Ню-Йорку і запитав за ціну одної книжки. Ціна була 4 доляри.

— Гарно — сказав Твайн. — Я журналіст, то чи не дістану опусту?

— Розуміється — була відповідь.

— Крім того я письменник, то чи з того приводу теж не дістану опусту?

— Розуміється — сказав книгар.

— Та я ще й акціонер тієї книгарні, тож можу хіба рахувати на опуст? — питав дальше Твайн.

— Розуміється — підтвердив книгар.

— А щоб ви знали, то скажу вам, що я є Марк Твайн, а ця обставина теж дає мені право до якогось опусту.

— Розуміється, Маркові Твайнові належиться опуст.

— То скільки маю вам заплатити за цю книжку?

— Марк Твайн — відповів книгар — нічого не платить. Навпаки, ми винні йому ще 80 центів.

*

Один богатий чоловік, що займав в Америці дуже високе становище, написав листа до Марка Твайна і не дістав на нього ніякої відповіди. По довшім вижиданню так розгнівався, що переслав гумористові аркуш листового паперу і почтову марку на відповідь. Щойно тоді дістав від Марка Твайна листівку такого змісту:

„Папір і марку я дістав, прошу надіслати ще коверту."

*

В часі його европейської подорожі англійська королівська пара приняла Марка Твайна в замку Віндсор. В часі тієї візити розказав він, що як був гостем американського амбасадора, то при тій нагоді заробив чи теж заощадив 500 долярів. А трапилося це так, що амбасадор просив його виголосити промову.

— Якби — сказав Марк Твайн — я виголосив ту промову, то всі американські часописи негайно її видрукували б і я не міг би вже використати тих самих думок в статті для „Норт Америкен Ревю", від якого дістаю за одну сторінку 500 долярів авторського гонорару. Отже, бачите найясніший пане, що правду каже пословиця: „Мовчанка це золото".

*

Марк Твайн замешкав у новій віллі і його обовязком було зложити візиту своїм сусідам з сусідної віллі. Він приходить в дещо пізній годині, витається з господарями, потім кланяється цілому товариству і каже:

— Панове і пані! Я називаюся Клеменс. Моя дружина й я мали намір зложити вам свою пошану, щоби мати честь пізнати вас особисто. Ми навіть повинні виправдатися перед вами, чому ми досі не виповнили цього обовязку чемности. Але я маю надію, що нині ви простите мені ласкаво, що представляюся вам так сказати б, просто з поминенням деяких правил доброго виховання і в такій пізній годині, але я спостеріг, що у вас на першому поверсі вибухла пожежа.

І справді в сусідів горіло.

Присутні скрикнули:

— Чому-ж ви нам цього не сказали відразу?

*

Один журналіст питається Марка Твайна:

— Чи ви є єдиним сином своїх батьків?

— Ні, — відповів Твайн — я мав брата, що називався Вілієм. Ми були близнятами і були до себе подібні, як дві каплі води.

— І ваш брат умер?

— Не знаю.

— Як це? Не знаєте?

Журналіст робить великі очі. Тоді Марк Твайн йому пояснює:

— Отож воно сталося так: як ми ще були цілком маленькі, всадили нас обох до одної ванни. Один з нас тоді втопився і ніколи не устійнено, чи то був Вілєм чи я.

При БОЛЯХ ГОЛОВИ та ЗУБІВ,
ГРИПІ, ПРОСТУДІ, при АРТРЕТИЧНИХ БОЛЯХ, СУСТАВІВ, КОСТЕЙ і т.п. УЖИВАЄТЬСЯ ОРИГІНАЛЬНИХ ПОРОШКІВ „MIGRENO NERVOSIN" З КОГУТИКОМ (З.Ф.)
ЖАДАЙТЕ В АПТИКАХ ПОРОШКІВ З Ф.ЗН. КОГУТИКОМ В ОРИГІНАЛЬНОМУ ОПАКУВАННІ ПО 5 ШТУК У КОРОБЦІ, БО ВЖЕ Є Й ФАЛЬСИФІКАТИ.—

Нові видання

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ

Календар для всіх на переступний 1936-ий рік. Пятий річник. Накладом Івана Тиктора. Львів, 1935.

Золотий Колос. Календар на рік 1936. Сьомий річник. Накладом Івана Тиктора. Львів, 1936.

Учительський календар на 1936-ий рік. Накладом „Взаїмної Помочі Українського Вчительства". Львів, 1936.

ПОЕЗІЯ

Святослав Гординський. **Буруни.** Поезії Видавництво „Варяг". Львів, 1936.

О. Ольжич. **Рінь.** Накладом Богдана Кравцева. Львів, 1935.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Марійка Гірська. **Вівчар.** Бойківське оповідання. Накладом Видавничої Кооперативи „Мета". Львів, 1935.

Ірина Вільде. **Химерне серце.** Новелі. Накладом Видавничої Спілки „Діло". Львів, 1936.

МОВОЗНАВСТВО

Мґр. Ярослав Рудницький. **До бойківсько-наддністрянської мовної межі.** Відб. з „Літопису Бойківщини VI.". Самбір, 1935.

ФІЛЬОСОФІЯ

Кузьма Расович. **Сталість закона розвинення індівідуальности.** Соціяльно-фільософічні дослідження. Книжка І. Накладом Д. Гарасевича. Кремянець, 1935.

БОГОСЛОВІЯ

Греко-Католицька Духовна Семинарія у Львові. Матеріяли і розвідки. Зібрав о. проф. д-р Йосиф Сліпий. Частина І. Праці Гр.-Кат. Богословської Академії у Львові. Львів, 1935.

Греко-Католицька Богословська Академія у Львові в другому трьохліттю свого істнування (1931—1934). Накладом Академії. Львів, 1935.

Григорій Дворянин. **Наука сектантів і католицька церква.** Зі вступом Їх Ексцеленції Митрополита Кир Андрея Шептицького. Видавництво „Русалка". Львів, 1935.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Є. Ю. Пеленський. **Сучасне західноукраїнське письменство.** Огляд за 1930 до 1935 рр. Літературна Бібліотека. Львів, 1935.

Є. Ю. Пеленський. **Райнер Марія Рільке й Україна.** Львів, 1935.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Антін Лотоцький. **Руслан і Либедь.** Леґендарне оповідання з початків Києва. Діточа Бібліотека. Накладом В-ва „Світ Дитини". Львів, 1935.

Жан Ля Фонтен. **Байки.** Український переспів Ярослава Вільшенка. Вінєта Ю. Кирієнка. Ілюстрації Ґ. Доре. Накладом Видавництва „Наш Приятель". Львів, 1935.

ПОПУЛЯРНІ ВИДАННЯ

Остап Далекий. **Тайна одного знайомого.** Оповідання про дивні пригоди читальняного бібліотекаря. Накладом Товариства „Просвіта". Львів, 1935.

Антін Компанієць. **Буря загрожує.** Оповідання про майбутню війну. З 22 образками. Накладом Т-ва „Просвіта". Львів, 1935.

ОСТАННІ МОҐІКАНИ

Ще нерозстріляні досі самими ж більшовиками „пролетарські" письменники, чи там їх недобитки на З. У., доживають своє сумирне й безробітне життя на чужих загумінках. Останнє число (11-е) варшавського „Левару" містить заклик-маніфест польських москвофільських орґанізацій, підписаний зі Львова м. і. Й(ойною?) Шварц-Чорненьким, Я. Ґаланом, А. Гаврилюком, П. Козланюком та С. Тудором, що разом із польськими комуністами протестують проти фашизму, за те, що він „атакує всяку незалежну культурну діяльність, незалежну літературну творчість, переслідує незалежних письменників, засуджуючи їх на недостаток і мовчанку..." і т. д. „Левар", розуміється, про Хвильового, Влизька, Епіка та інших не чував.

В тому ж числі „Левару" С. Й. Лец поміщує віршик про „бошів" (німців), досить ідилічно уявляючи собі відносини у майбутній Україні, де гітлерівська Німеччина „укрої України шмат". Бідний автор думає мабуть, що скинувши московського окупанта, Україна зараз побіжить в обійми німецького!

„БАТЬКІВЩИНА".

Як виглядає „незалежна культурна діяльність" і „незалежна літературна творчість" під крилом всеобіймаючого Кремлю, — свідчить оцей вірш (може „поезія"!) Андрія Михайлюка, що надрукований в „Літературній Газеті" з 1. IX. 1935.

...Треба вміти зброєю і кровю
Свою батьківщину боронить!...
Всі вони, і німці, і поляки,
І австрійці, і чехословаки,
І норвеґи, й шведи крижані,
І китайці жовті, як вощина,
І японці жовті, як вощина,
І чорнясті неґри — прогримлять,
Що для них єдина батьківщина —
Батьківщина рідного Кремля!...

„КЛЯСИЧНА ПОЕЗІЯ"

В тому самому числі „Літературної Газети" вміщена стаття Фелікса Якубовського п. н. „Поезія Молодих", з якої виймаємо цей уступ:

„Цей прекрасний співець (П. Тичина — пр. **Ред.)** давно назвав себе „вічноюним незломномолодим". І ці слова повнотою ствердили його творчість останнього часу... що за короткий час стала клясичною...:

Проти мурів, проти молу,
В нас бадьорість комсомолу —
Ще й підмога йде:
Збільшовиченої ери
піонери, піонери —
партія веде,
партія веде!"

Зовсім як у читанках для дітей до 8-го року життя.

ШКІЛЬНИЦТВО

Є. Ю. Пеленський. **Шкільний Музей.** Ціль — орґанізація — ведення. Накладом Т-ва „Взаїмна Поміч Українського Вчительства". Львів, 1935.

Є. Ю. Пеленський. **Сучасне українське середнє й високе шкільництво в Галичині й на Волині.**

РІЖНІ

Календарець „Ідея" на рік 1936. Чотирнадцятий річник. Накладом Марійського Товариства Молоді. Львів, 1935.

Ретроспективна Вистава Українського Мистецтва за останні XXX. літ. Накладом Національного Музею у Львові. Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Богословія. Науковий тримісячник. Видає Богословське Наукове Товариство. Т. XIII. Кн. 2—3 за 1935. Львів.

Нова Хата. Двотижневий журнал для плекання домашньої культури. Рік XI. Ч. 20. За 15. жовтня 1935. Львів.

Світ молоді. Місячник для українських дівчат. Рік III. Ч. 10. Жовтень, 1935. Коломия.

ЛЕТІЛО 40 РОК...

Вечір поезії в „Національному Музею". Закінчує деклямувати вірші В. Пачовського — Л. Голіцинська. На естраду входить сам поет і звертається до публики:

— Мої поезії недокінчені, тому я хочу — —

Авторові не дає говорити директор Музею заявляючи, що те, чого не було у програмі він не може дозволити деклямувати. Публика збентежена і не розуміє в чому річ. По салі йдуть коментарі:

— Бідака певне не мав часу докінчити поеми дома, бо він пише довго...

— Але-ж ні... це його старі вірші, коли він іще був молодий і сьогодні вони йому не подобаються. Щойно тепер почав він писати справді молоді вірші...

*

Вистава: „Дівча з Маслосоюзу". На салі так гаряче, що глядачі розпускаються як масло. Коли почули із сцени, що якийсь земляк має дістати у спадщині міліон долярів, на салі помітне схвилювання.

— Тут уже переборщив автор... Доляр нині пішов угору і на золоті це було б... дуже, дуже багато...

Герой вечора — Рубчак.

— Подивіться, як він тримається... Зовсім так само як 30 літ тому в „Циганському бароні".

— Не штука триматись. Завсіди має біля себе молоді дівчата... рух, свіже повітря...

— Но, я пустив би вас на один рік на таке повітря серед куліс... здохли б після ґенеральної проби... А щодо дівчат то український театр, добродію, це не „Багателя" ані „Пале де Данс", як яка причіпиться до товариша недолі то покидає його аж тоді, коли дістає спадщину таку як той на сцені — у долярах...

Іде літературна оцінка пєси:

— Але таки треба ствердити відрадну появу, що „Маслосоюз" дав якусь підмогу на виставу такої пєси. Якби так само зробили ще наші банки, „Просвіта", „Рідна Школа", „Бесіда"... то ми мали б цілий ряд оперето к...

— Так, але ви забули ще про похоронне підприємство „Харіс"..

— Е, ви сміетесь...

— А ви хочете, щоб я на оперетці що робив?!

Хочете орґанізовано нести поміч українським інвалідам? Впишіться в члени Українського Тов-а Допомоги Інвалідам у Львові, вул. Потоцького 48! Членська вкладка 6 зол. річно, або 50 гр. місячно. Для робітників, селян і студіюючої молоді членська вкладка знижена на половину.

Для пригадки

НА ФОНД „ЛІТЕРАТУРНОЇ НАГОРОДИ". В попередньому числі проголосили ми заклик складати датки, хочби й ґрошові на фонд „Літературної Нагороди". Просимо не забувати і надсилати датки синіми переказами на адресу нашої Адміністрації.

ЗВЕРТАЄМО УВАГУ на проспект повісти У. Самчука „Війна і Революція" долучений до цього числа „Назустріч".

НОВА КНИЖКА
ІРИНА ВІЛЬДЕ
ХИМЕРНЕ СЕРЦЕ
КНИЖКА НОВЕЛЬ
Обгортка В. Січинського
208 сторін. Ціна 1·50 зол.

ПОЯВИЛАСЯ ПІСНЯ ПІСЕНЬ
НАЙСТАРША Й НАЙКРАЩА ЛЮБОВНА ПОЕМА У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ переспів БОГДАНА КРАВЦЕВА
Роскішне видання на бездеревному папері ілюміноване староукраїнськими ініціялами й кінцівками з мистецькою обгорткою Св. Гординського.
ЦІНА 3 зол. (з пересилкою).
ЗАМОВЛЯТИ: ОЛЬГА СТЕЦИШИН, ЛЬВІВ, ЗЄМЯЛКОВСЬКОГО 2. І В КНИГАРНЯХ.

Вуголь - Кокс - Дерево
в найдобірніших якостях доставляє
НАРОДНА ТОРГОВЛЯ
ЛЬВІВ РИНОК 36. ТЕЛ. 103-27
ІНФОРМАЦІЇ: Бюро — Ринок 36, та склади: Ринок 36, Личаківська 155, пл. Більчевського 3, Підсудського 21 і Смольки 1.
Точна вага. — Солідна обслуга.

СВІТ ДИТИНИ
це справжня
дитяча енцикльопедія
байок, казок, співанок,
— забав та образків. —
Цілорічна передплата 5 зол.
Показові числа висилається безплатно.
Адреса:
„СВІТ ДИТИНИ"
Львів, вул. Зіморовича ч. 3.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (46) 22
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. XI. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ВОЛОДИМИР ЛАСОВСЬКИЙ

Мистецтво „темної комірки“

З краєзнавчої вистави УФОТО

Нехай ніхто не осуджує мене за те, що забираюся до не свого діла й пишу про фотоґрафічне мистецтво.

Про краєзнавчу фото-виставу у салях Музею Н. Т. Ш. писатиму лише стільки, наскільки фот. мистецтво покривається з усіма галузями пластичного мистецтва. Все, що вибігає поза ці межі залишаю знавцям.

Кожна краєзнавча вистава повинна нам показати передовсім намірену країну. Але коли зважимо, що фот. мистецтво рівнорядне з іншими галузями пластичного мистецтва і що мистецька форма влегшує глядачеві сприймати зображуваний предмет, то фото-краєзнавча вистава повинна не лише показати нам оту країну, але робити це суто мистецькими засобами.

Мистецькі напрямки, що пробігли перед нашими очима за останнє десятиліття чимало дечого могли навчити маґів темної комори.

Уявляю собі фото-краєзнавчу виставу таку: фотоґрафи забажали показати нам у своїх працях Карпати, Волинь, Поділля, Полісся, вихісновуючи засновки клясицизму, імпресіонізму, футуризму, кубізму й сюрреалізму.

Яке багатство можливостей!

Імпресіонізм відкидає матеріяльність зверхнього світу, заступаючи матерію вартостями світловими. Імпресіоністична фотоґрафія: розлога ґама тонів, хитренько вловлений момент кількабічного насвітлення предмету, багаті рефлєкси, штудерна спекуляція при обробі неґативного та позитивного матеріялу і т. п.

Обєкти: водопад у Карпатах, імла над поліським краєвидом, волинське пасовисько під вечір, коли обрій засновують дими, з персонажем на першому пляні, що силюетно вирізується на крайнебі.

Футуризм заперечує існування матерії й нехітно визнає світлові правди. Зате самопевно повчає, що все, що є й діється це рух, рух, вічний рух.

Футуристична фотоґрафія:

Цікаві пересунення камери підчас експозиції, або обороти довкола осі, продовження часу експозиції при знимці рухомих предметів, монтаж моментальних знимок з одного й того самого предмету на одному позитиві з малими пересуненнями і т. п.

Обєкти: весільні танки, гагілкові, пільні праці, млини, вітряки в русі, гін поїзду на тлі села, гір, піль, праці робітників у нафтовому басейні і т. п.

Кубізм це мистецька математика. Кубіст промінює динаміку на статику, серце на циркуль, надхнення на лінію з поділкою. Свій твір він будує так як муляр тягне мури. Форма надбудовується на форму, а цементом при тому є строга льоґіка взаємин ліній і площин.

Обєкти для світливця-кубіста: зразки народнього мистецтва („мертві природи“), господарське приладдя, архітектурні фраґменти, машинерія фабрик, млинів, маслосоюзів, і т. п.

Сюрреалізм каже вірити в існування казкової країни, де немає нічого неможливого. У творах сюрреалістів люди ходять догори ногами або до вішання капелюхів уживають замісць вішала... хмару, мешканців мікрокосмосу вирощують до подоби апокаліптичних потвор і т. п.

Світливець сюрреаліст має величезні можливости. Монтаж неґативів на одному позитиві, кількакратне насвітлювання на одній плівці ріжних предметів і тисячі інших тріків добре відомих досвідченим майстрам чорної гармонійки.

Навіщо це все?

А ось: асоціятивні композиції. Нпр. силует робітника на тлі бориславського краєвиду. Жанрова сцена вкомпонована в натюрморт зложений з посуди на те, щоби показати практичний звязок між одною і другим.

Я. Савка. Малі мистці.

Монтаж знимки н. пр. пільних робіт на тлі репродукції з якогось батального образу (який глибокий зміст!).

Відповідно скомпонований архітектурний фраґмент з деревом, чи ростиною, щоби виявити н. пр. звязок характерних форм рістні з деякими притаманностями реґіональної архітектури. Можливостей — тисячі.

Хтось скаже: го, го, такі експерименти на Заході давно в лоб узяли. Деж таки, щоби нині робити якісьтам футуристичні фото-композиції!

Це так. Такі експерименти нині запізнені дещо. Проте оглядаючи часто фотоґрафічні праці наших фотоґрафічних майстрів та аматорів хочеться дерти волосся з голови (очевидно тільки зі своєї) на вид дитячої безпомічности при орудуванні світлом і дешевости в ефектах.

Зрозуміле, остання заввага не торкає фото-краєзнавчої вистави. Крий Боже. Це сказане так собі, мимоходом. ...А всеж гаряче поручаю ґімнастику на драбинці „ізмів“ нашим фотоґрафам. От хоч би для того, щоб другим разом показати нашу країну дещо інакше, цікавіше, монументальніше, багатше (не в кількості, навпаки), повніше. Адже наша країна така гарна! Така гарна й ріжноманітна!

Що того роду експерименти дещо вже немодні на Заході — нічого не шкодить.

Ось у західно-европейських націй є в моді видавати денно саме стільки книжок, що в нас вони зявляються за цілий рік і ми з того приводу не паленіємо... Трудно.

Три слова про саму виставу. Найповажнішими творами заступлений тут **Ю. Дорош.** В його експонатах знати руку мистця, який продумує свій твір, не ганяє за дешевими ефектами лише поважно шукає за ідеальним зєднаням цікавої, мистецької форми зі змістом.

Я. Савка дав чудово задуману і скомпоновану працю „Малі мистці“.

В. Пронь нагадує своїм твором „От молодість“ кращі зразки реалістичного малярства.

Далі слід виріжнити **І. Озаркевича** за його відважну картину: „На бориславському хмародері“, **С. Огродніка, М. Грушкевича** за „Торговельну трансакцію“, **Масляка** за „Ставок увечір“.

Виставу варт оглянути. Хоча б для того щоби порівняти її колись з такою самою іншою, що покаже нам нашу гарну країну багатше, монументальніше, повніше, цікавіше. Чи ж не так, панове маґи з темної комірки? Хай живе поступ!

Хтось може закинути мені, що ставляю мистецькі претенсії до суто ужитково-інформативного характеру вистави. Отже ні. Усі, майже без винятку експонати вказують на зусилля їх авторів дати праці більш мистецькі, як суто краєзнавчі.

В. Тарнавський. До гнізда.

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Епічний вечір

Під прапором мідянолистих буків,
де сонце покотилось вогняним тарелем,
засмаглі хлопці, мов джмелі, на луках
гудуть і вибухає пил з рудих цегелень.

На бурунах трави, в зеленім димі
колишуться корови, мов тяжкі колоди
і зорі в зорі дзвонять понад ними
й шуплять під ними буйно життетворчі води.

Той струм, що з сонних квітів синім димом
проходить в стиглість ядер, спрагу росту будить,
насіння кільчиться, упавши в плідну вогкість.
Мужчини волохаті палять темним оком
дівок широкобедрих, смаглих, повногрудих.
Горбатий янгол лісу манить теплим мохом.

Завиті у пергамен неба зодіяки
ввижаються нам в свастиках щоночі
і мрії наших вір горять стожарним маком.

І з зір загаслих іскри осявають очі,
червоні півні синій місяць кличуть —
це буревій краси, прапервнів громовиця!
Так родяться релігії й суспільний лад.
Боги й звірня. Громада до громади.
Епічний вечір починає владу
і синій, вічний стяг лопоче таємниче.

Усоте прославляю буйноту життя!

До істот з зеленої зорі

Закони „біосу“ однакові для всіх:
народження, страждання й смерть.
Що лишиться по мені: попіл слів моїх,
що лишиться по нас: з кісток трава зросте.

Лисиці, леви, ластівки і люди,
зеленої зорі черва і листя,
матерії законам піддані незмінним,
як небо понад нами сине і сріблисте!
Я розумію вас, звірята і рослини,
я чую, як шумлять комети і зростають трави.
Антонич теж звіря сумне і кучеряве.

Полярія

Застигло море в чаші різьбленій із льоду.
Золотоустий місяць — містик у блакиті.
Полярні янголи колишуть божі води
і звірі виють глухо спраглі і неситі.

Ще тут не доповзло людей руде хробацтво,
багрове небо на хребтах підносять лиси,
кити хвостами миють зорі й біле птаство,
мов стріли з звірокруга, непорушно висить.

Як Діва з зодіяка чеше карі коси
й горбатий Водяник закличе тіні з лігов,
земля, мов шкаралуща, гнеться і голосить.
Це душі мамутів бредуть червоним снігом.

Мертві авта

Мов кусні зір розбитих, сплять на цвинтарях машин завмерлі авта,
червоне квіття цвілі міряє застиглі в мідь роки й хвилини
і лиш незнане соняшне ядро колишеться, як вічна правда,
що теж незнана й теж для нас невловна, наче синій дух бензини.
Буває, що мерців з металю люди, мов шакали, в сні тривожать
і крам своїх жадоб і спраг і нужд, мов на базарі, розкладають
і мертві тулуби у синяві ночей стають за грішні ложа
бездомних любощів кривляк і шлюх, що зорі зла в них чад вливають.

Як ми копаєм кості ящурів під скелями віків забутих,
колись копатимуть на цвинтарях міст наших кості металеві.
Дівчата з квіттям без найменя, пальми родять хліб, зелена рута
й нові міста із площами з блакиті, де качаються жар-леви.
Та тіні неспокійні, привиди невтишні знід землі стають,
знід площ, знід трав.

Метрополю,
долонями червоних мурів упокій крилаті душі авт!

СТЕПАН ЛЕВИНСЬКИЙ

Панна Олімпія

Рисунки В. Гаврилюка.

Коли я спровадився до цього мешкання? Це було тому майже чотири роки. Я розіклав речі у двох свіжо розмальованих кімнатах, заклав руки за спину і глянув крізь вікно вниз, на подвіря. Скільки разів доводилось пізніше глядіти туди! Якась магічна сила тягнула мене завжди до вікна, хоч там унизу, пожалься Боже, не було ані ліску евкаліптів, ані морського побережжя, ані навіть самотнього дерева, що окрилювало б своїми галузками банальність закопченого одвірку й одноманітність двох сірих, старомодних віконниць. Крім них? Ніколи не бракувало мені фантазії. Оці рядки кольорового білля, що серед удушливого запаху гарячої пари, розтягались тут від вікна до вікна на довгих серпентинах мотуззя, завжди викривляли мені уста гримасою усміху і я нераз торочив поміж зубами: „Я ніби в Італії"...

Подвіря жило своїм життям. Поминаю котів і звичайних баб-кумок. Їх скрізь багато. Але панна Олімпія, яка жила тут напроти мене у куточку подвіря, саме там, де крізь вузькі пошарпані часом і брудом двері, вливався у подвіря струмок людей із „світа", а крізь заржавілу ґрату просто у канал звичайні помиї — була небуденним явищем. Не, щоб була гарна і чепурна. Нехай її звучне імя не буде притокою до непорозумінь. Може була гарна колись, дуже давно, але тоді, коли я вперше пізнав її, була вона вже тільки старою жінкою, майже бабусею, якби не таємна енергія життя, що горіла в неї завжди, як довго памятаю її миле, трохи нервове обличчя.

Пізнав я її зовсім випадково. Післанець із крамниці, таке не дуже второпне, ще зовсім молоде хлопя, шукаючи її попав аж до мене на І-ий поверх. Треба було провести недотепу вниз, до панни Олімпії.

Вона стояла вже на порозі своєї кімнати, взялася руками під боки і нетерпеливо постукувала ногою.

— Яка нездара — говорила вона сильно подразненим голосом — аджеж мешкаю вже тут стільки років! Не знати де я мешкаю!

Інтонація цього „я" застановила мене. Це не було ані самопевне его себелюбів, ані скромність примирливої істоти. Щось нове оббилося об мої вуха.

— О, спасибі, пане редактор — звернулася до мене. — Ви були ласкаві.

Я поклонився їй і хотів відійти, але задержали мене її слова.

— Але ж де мій другий пакунок? Подумайте пане редактор, цей недотепа не приніс мені моїх сорочок. Що з ними сталося?

Я пробував заспокоїти її.

— Адже ж важко подумати, щоб пропали панно Олімпіє. Знайдуться. Може вже доглянули у крамниці помилку і за пів години дістанете все в порядку.

Панна Олімпія не давалася так легко заспокоїти.

— Яке ледащо — тупцяла на одному місці — мої новесенькі сорочки з ліліовими монограмами! Невже не побачу їх уже ніколи? З останнього стягнулася я, щоб їх купити... Чого стоїш? — скрикнула нараз не своїм голосом.

Я втиснув заляканому післанцеві малу ніклеву монету у руки.

— Біжи мерщій, приказав я йому, принеси, що забув — і пхнув його у двері.

Я пробував ще потішати її.

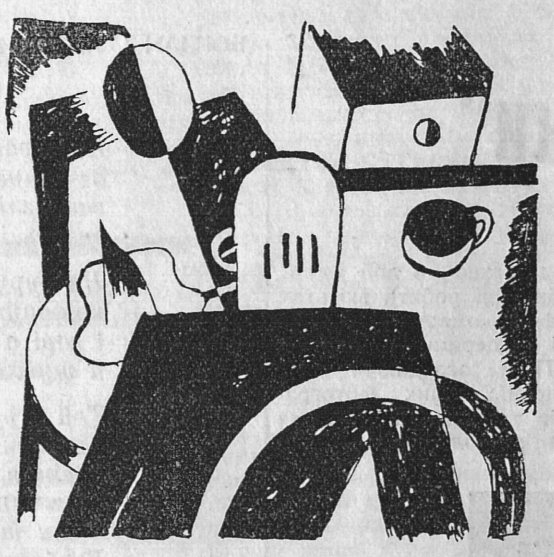
— Ви легковірні, ви не знаєте людей. Вони ж засідаються на чужу кривду, щоб тільки украсти, пограбувати. Боже, мої прекрасні, новесенькі сорочки!

Зрозумієте, мені ніяково було відходити.

За хвилину я був уже в її кімнаті. Усе тут було менше-більше так, як я цього сподівався, обсервуючи кімнатку з мого вікна. Над дверми такав годинник з тягарцями і деревляна зозулька саме вистрибнула зі своєї скриночки, щоби викувати годину. Поміж печею і ліжком стояв малий бамбусовий параванчик, цілий понатиканий коліровими листівками, на стінах сірі-ли виблідлі фотографії, а на окремому столику у куточку горіла перед статуеткою Богоматері мала лямпадка. Смеркало і статуетка кидала на стіну надмірно велику і рухливу тінь. У протилежному кутку, у сутінках, рисувався величезний тулуб ліжка застеленого високо підгору подушками і ковдрами і прикритого мережаним накривалом. Біля печі темніли двері до мініятурної кухонки. Кілька сильно потертих плюшових мебеликів доповняло картину.

Чи повірите, що у цій кімнаті просидів я опісля неодну годину? Не зрахую скільки разів частувала мене запашною кавою. Кава пані Олімпії була просто чудова, без крихітки цикорії і з тою грубою, солодкою сметанкою, що смакує, як вибагливий крем.

Як виглядали ці мої візити у неї? Без квіток, красномовства, але й без довших мовчанок. Звичайно сиділи ми у півсутінках малої лямпадки Богородиці, або у сутінках вечірного подвіря. Я леліяв на кінчиках уст спомин доброї, запашної кави, а дим з моєї папіроски накладав на полотно скромної, стародівоцької домівки сірі плями якоїсь навпів прозорої, астральної мряковини, а вона... Балакала.

Ось сидимо, у півсутінках і розмовляємо про всячину, але розмова рветься, надто багато мовчу занятий моїми думками. Нараз панна Олімпія — глип у вікно, поскочила з місця і причепилась обличчям до шибки. Ці її рухи аж надто добре мені відомі. Саме крізь це вікно обсервувала вона життя своїх сусідок. Цеж було найзвичайніше її щоденне заняття. Знечевя панна Олімпія запищала пронизливо:

— Нещастя! Яке нещастя!

Одночасно її доволі довгий носик аж загнувся притолочений до шибки.

Я схопився з місця і що бачу? Молодий син сусідки цілує, може й обіймає, зовсім таки не стару дівчину. Була весна і в обличчі цього весняного акту кохання лиховісний оклик панни Олімпії видався мені аж надто парадоксальний. Я вибухнув поза її спиною сальвою реготу.

Обернулася і прошибла мене суворим поглядом. Ми мовчки посідали за столик, я тихий і збентежений як молодий студент.

— Ви сміетеся, сказала по хвилині, але чи не правдиве це нещастя? Молодий син ледащо, замість учитися, працювати... І вона, якась там незнатище з вуличного ринштока, попсована до кісток. І що з цього виросте, питаю я вас?

Сьогодні признаю, що у цій аргументації панни Олімпії було багато здорового глузду. Моральність людей залежить здебільша від гостроти кута наших повсякденних обсерваций. Але тоді? Контраст скоботав мене у горлі.

Кілька місяців після нашого знайомства, панна Олімпія стала нездужати. Болі у ногах, духота, пароороки, пропасниця. Найбільше лихо, що панні Олімпії неодного було треба, а самітній хто допоможе? Хто подасть, обмие, прилаштує, нагодує?

Ніколи не мав я хисту до самаританської служби, зрештою, якжеж було мені спати у стародівоцькій кімнаті? Вся камяниця здрігнулася б від обурення.

Спала сусідка — мати того молодого студента-ледаща, що такий могутній крик обурення видер з грудей панни Олімпії. Завдання не було легке. Хвора ввесь час постогнувала, вертілася на ліжку, будила і дорікала. Додайте сльози, ті сльози, що пливуть, коли тратимо надію на життя а жити хочемо, найгарячіші сльози старих, самітних істот.

Після Різдва стало ще гірше. Одного дня панна Олімпія покликала до себе священника. Біле чисте рядно покрило її всю, аж до шиї, на столі станув зимний металевий хрест. Я стояв у себе при вікні і тремтів на всьому тілі. Надходив останній момент, коли доведеться розпрощатися назавжди з моєю знайомою.

Вечоріло, коли нарешті зважився я зійти вниз. Біля кімнати панни Олімпії було все тихо, як у могилі. Я постукав до дверей сусідки.

— Живе?, шепнув я півголосом.

— Сусідка глянула на мене, а в її очах блиснула якась іскра призирства. — Вас не було тут минулого року, правда? Ви виїздили? Адже біля Йордану теж хворіла вона і сповідалася на смерть, аякже, зовсім так як сьогодні, думаєте вмерла?

Нотка докору забреніла у її голосі.

Бурим котом стрибнула пітьма з вікон до хати, потім проковзнулася крізь шпарину у кімнату панни Олімпії і виповнила її вщерть.

— Якже скоро тепер стає темно — зойкнула сусідка і зачинила машину. Трохи здивована глянула на мене.

Потерла сірника, потім довго шукала чогось біля кухні.

— Чуєте?, — піднесла нараз палець до уст.

Я виразно почув якийсь жалісний стогін.

— Так стогнати вміє тільки вона одна, впевняю я вас. Подумати, звідки береться в неї стільки енергії!

— Може їй чого треба? — зважився я.

— А чогож би?

Зпід лоба глянула на мене.

— Боїться смерти. Ось і все.

— І болить її, — зарискував я ще.

— А нас не болить? — відрубала. — А чи стогнемо тоді і нудимо світом?

— Отже лишити її так без помочі?

Обурилася.

— Ніби до мене пете? Не досить находилася я біля неї? Мало ночей непроспала? Зрештою, най там, піду знову, що робити? Пождіть.

Зітхнула з глибини серця, але пішла. За хвилину вернулася.

— Задрімала. Стільки мого. Та не спатиме довго, знаю її.

Глянула на мене скоса і сказала сентенціонально:

— Будьте спокійні, пане редактор, може й умре вона колись, без сумніву. Але тверда вона, як лико, хоч їй самій здається, що ніби з піря роблена.

Цей цинізм, так мені здавалося, сусідки збентежив мене. Я поклав його на рахунок її утоми і став дожидати трагічного моменту.

Дні минали і тяглися ночі. У кімнаті панни Олімпії блимало світло маленької лямпки. З ранку до вечора, як у механізмі годинника, скрипіли ті самі двері, серед подвіря тріпали неймовірно заплямлені килими, все пахло тут оселедцем, помиями і мокрим біллям.

Що діялося за ввесь цей час у кімнатці панни Олімпії? Коли пізно вніч вертався я з каварні додому завжди

задержувало мене те протяжне стогнання, що засвідчувало про її біль, але і про незнищальну енергію людського життя. Видовжувався передомною у безконечність сутінний коридор і стогони переходили в модуляцію, квиління малої дитини, скавуління собачки. Я здрігався на всьому тілі. Я заспокоював себе як умів банальними фразами: „Не поможеш їй". „Засне певне" і так добивався до моєї кімнати. Ще й тут, частенько, вирвало мене щось з постелі, я біг до вікна і пив зором пітьму ночі.

Та дні минали і панні Олімпії зовсім не йшло на смерть, навпаки.

Зрозумійте мою втіху, коли, вперше після довшої перерви, засів я з нею до традиційної кави. Звичайно, розмови наші довго ще крутилися коло одної теми.

— Що натерпілася я! — або — І якже-ж могла я все це перенести!

Часто були ми дуже близько тих меж, що назначені поміж нашим життям і смертю. Просто, банально виловлювала панна Олімпія неодну тайну людського істнування, якби на доказ, що великі правди звичайно прості і самозрозумілі.

Коли намовив я її вперше вийти зо мною до кіна у безконечність затягала приготування. Старі черевики, що їх прийшлось їй узути, дали їй більше вражінь, як неодному з нас цілий спортовий виряд. Воалями і хустинами окружила свою зівялу шию, якби прочувала всі збитки вітру і палких обіймів сонця. Коли сунулась по вулиці, кожний її крок випереджала жвава паличка, що заздалегідь усувала камінчики і пильно стежила за лушпинами з помаранч. Цей короткий шлях, що ділить наш будинок від кіна дав їй притоку до безлічі окликів і зідхань.

Фільма зайняла на хвилину її увагу. Але найдраматичніші моменти переживань героїв драми значила вона найдивнішими апострофами: „Моя нога обзивається", „Чую холод у кришах", або „Не чую моїх ніг". Ані на хвилину не тратила контакту з таємним фізіольогічним процесом свого життя.

Перший приплив життя пройняв її тоді, коли вперше після хвороби доторкнула ногою долівки, але другий, ще дужчий, навідав її разом з першою більшою бурею, яка знялася серед нашого подвіря. Любила вона драматичні моменти життя і не залишалася ніколи зовсім пасивна, коли дужі пристрасти стрясали людьми.

Коли найближчої зими занедужала знову, я не міг опертися тій дивній суґестії сусідки, що панна Олімпія не вмре так скоро, не віддасть без бою свого скромного стародівоцького істнування.

За всіма засадами людського глузду панна Олімпія була тільки неповинною жертвою, безвольним актором драми свого немічного життя. Та тоді, на тлі темнуватих стін нашого будинку, вирастала у моїх очах до ролі мучениці.

Панна Олімпія виповняла вузькі стіни своєї кімнатки стогнанням і фрагментами молитви і вони стали для неї способом вислову, найзвичайнішим словником її горя. Вона переходила так скоро від сліз до надії і від отупіння до сторожкої активности, що годі було слідкувати за цими дивними перемінами.

З весною почала вставати. Як і минулого року, була повна хитань і побоювань.

— І якже-ж я прийшла до такого горя? Чому саме я мушу так терпіти?

У безконечність повторяла цей запит. Я думав про тисячі, міліони людських істот, що ставлять щоденно подібні запити. Тільки мало хто з людей питає так уперто і жалісно.

Восени стала нездужати знову. Ця дивна регулярність її хворіння не схвилювала вже мене ні трохи. Я скоріш здивувався б якби панна Олімпія засіла до святочної вечері без болів у ногах і пароороків, якби пішла щедрувати до церкви і не приймала священника у настроєвих сутінках своєї кімнати, прибрана у біле, наче жалібне, простирало і з обличчям смертельно блідим високо на подушках свого ліжка.

Чи не був я глядачем звичайнісінької театральної песи, якої зміст, до того, знав я ще й напамять?

. . . . . .

Усе точно затямив я. День устав тоді цілий у півтонах, як делікатна пастеля. Люблю це світло пізньої осени, навпів реальне, немов пропущене крізь кришталову призму. Люблю зівяле листя каштанів, як рудіє у довгих алеях парку, а малі розбавлені діти розкидають його ногами і сміючись топчуть. Люблю це боязке вижидання різкішого вітру і холодних струмків дощу, хоч сам тремчу на думку, що розпливеться без сліду це лагідне тепло і вся магія космічного світла погасне одного дня так, як свічка, що її доторкаємося зимними, вогкими руками.

Не знаю чому це фосфорове, мінливе небо осінне оживає в мені тоді, коли зводжу думки про цей недавній день. Почався він, як усі інші. Після занять у редакції, вечір провів я у затишку малого ресторанного садочку. Я сидів там до пізна лінивий, розсіяний, занадто тверезий, щоби лягати спати, як заздрий скупар рахуючи щомить золоті дукачі-хвилини блаженного спокою, насиченого цим лагідним повітрям.

Не було вже більш нікого у садочку крім кельнерів і позіхаючих котів. Світла гасли. Та не поспішав я дуже. Чи не досить уже того, що порушаюся у напрямі дому? — думав я і частенько приставав і розглядався по дорозі. Але від неминучого втекти не можна.

Три кроки наперед і два кроки вбік. Двері кімнатки панни Олімпії на краю довгого коридору, а біля них? Звичайно тихо тут. Знав я звички цього дому, кожний виступ вікна і розмір заглибин у старих деревяних сходах, що ведуть до мене на перший поверх. Отже, що роблять ці дві нерухомі тіні тут біля навпів розхилених дверей? Ще не встиг я розпізнати облич, коли чиїсь руки вхопили мене і втягнули до кімнати, одночасно хтось розкланювався мені церемонно і робив місце.

Ледви впізнав я кімнатку панни Олімпії. Кілька осіб стояло тут півколесом у світлі надто яскравої лямпи, мебелики були порозкидані і заплямлені. Останки збитої порцелянової посудини лежали біля столика на землі. Щось чуже, несамовите віяло з кутків цього стародівоцького сховища.

Збоку, високо на ліжку, обложена подушками, лежала панна Олімпія. Лежала незвичайно бліда з заплющеними очами. Біля неї сусідка. І у цю хвилину великого здивування, я затямив ще сльози на її загартованому на біль і всякі зворушення обличчі.

Все ще не розумів я нічого. Своєрідна концепція життя панни Олімпії, що її сам я створив собі в уяві і з нею зжився від літ, володіла ще мною. Що сталося? — думав я. Чому панна Олімпія лежить така нерухома на ліжку? Чи омліла, може атака серця? Отже чому це бездільля, апатія, резигнація?

— Чи ви пробували амоняк, оклади з оцту? — видушив я не своїм голосом.

Сусідка здвигнула тільки раменами. Моя сліпота починала дратувати її.

— Запізно, — кинула сухо.

Я довго боровся з жахом і огидою, заки взяв руку панни Олімпії, поміж мої пальці. Коли докраю переляканий випустив я її з пальців, не впала на простирало, але залишилася завішена у повітрі, з одним пальцем, що немов погрожував і стежив за чимось у кімнаті.

Чи-ж справді вмерла панна Олімпія?

Було це таке неймовірне і незрозуміле для мене, що я мимохіть став думати про злочин. Я обкинув пильним зором людей і меблі у кімнаті, зчерги долівка стягнула мою увагу, ніби там поміж її шпаринами сподівався я відкрити жахливу тайну смерти панни Олімпії.

Хто же знав смерть ліпше за неї? Кожного року, як обережний мисливий, чатувала під зиму на неї. Коли зявлялася пізно восени не заставала ніколи панну Олімпію неприготованою. Знала-ж вона всі її засідки, хитрощі і блефи. Уміла напамять молитви і заклини і ввесь ритуал божий і чортовий, що ними люди звичайно послугуються, щоби відвернути смерть від себе. Стільки разів конала, а потім, якимось чудом, видужувала знову! А тепер...

— Що сталося? — кинув я понуро.

Хтось знизав клопітно плечима, хтось потягнув носом й обмінявся поглядом із сусідом.

Отже ці люди знали щось про неї. Я кинувся на розшуки. Вже помагали мені, щось тикали у руки.

— Тут, тут, пане редактор, туди.

На порозі малої кухонки, саме біля того столика, де ще й тепер блимала спокійно і таємничо лямпадка Богородиці, лежало це на долівці. Я розпізнав довгий держак щітки, що нею небіщка обмітала хату.

Не маю жилки детектива і, признаюсь щиро, не знайшов я в першій хвилині льогічного звязку поміж ненадійною смертю панни Олімпії і цим найзвичайнішим хатнім причандалом. Сусіди стали пояснювати мені. Їх голоси змішалися схвильовані і хрипкі. Короткими обривистими фразами кричали і шептали на переміну. Серед ночі збудив їх із сну пронизливий крик панни Олімпії. Сусідка з першого поверху ніколи ще не чула такого жахливого крику. Льокатор, колишній лісничий, що мешкав тепер у мансарді, впевняв, що зойк панни Олімпії, нагадав йому голосіння смертельно раненої вільги у лісових нетрях. Усе те тривало тільки коротку хвилину, але мовчанка, що потім настала, здалася всім тим більш пригнітливою. Хто живий був у будинку кинувся відчиняти

двері до кімнати панни Олімпії. Прийшлося їх виважувати, бо небіщка все їх добре наніч зачиняла. Нарешті подалися двері.

У цьому місці їх оповідання набрало релефности. Уже ніодно зайве слово не падало. Навіть ті, що чули раніше все у подробицях, слухали вдруге і втрете, з запертим віддихом.

Так, панна Олімпія лежала тут, у тих дверях, що ведуть до її кухонки. Я наче бачив її ще тут простягнену на землі з мідяною позолотою сяйва лямпочки на викривлених жахом устах. В обіймах конвульсійно затискала цю щітку. Можливе, здогадувалися льокатори, що вночі вставала з ліжка, з пересоння, у півсутінках, відчиняла двері до кухонки. Певне держала тоді тую порцелянову посудину, що її пощерблені останки розсіяні ось тут на землі. І тоді, треба уявити собі жах панни Олімпії, у темній кухонці замаячіла перед нею сильветка бандита.

— Так, я-ж зразу думав, ця смерть не була природна, — викрикнув я і поточив тріюмфальним поглядом довкола.

Тоді тицьнули мені оцю щітку під очі.

— І як ви не замітили, пане редактор, гляньте!

Справді, хтось, мабуть на збитки, вбрав щітку у пару штанів та ще наклав старий, вимнятий капелюх на верх.

Це незвичайне страховище побачила бідна Олімпія вночі у своїй кухонці і налякалася його так, що вмерла.

Я запримітив, що сусідка відвертає обличчя до стіни. Трохи згодом довідався я, що капелюх і штани були власністю її сина.

Тепер знову, після цього дефінітивного вияснення, всі замовкли. Позбавлена німбу таємности смерть старої Олімпії, була не менше страхітлива. Дехто схлипував тихцем і виходив із кімнати. Для мене було ясно, що смерть взяла панну Олімпію хитрощами, бо у бою віч-на-віч ніколи була б її не подолала.

Пізно вніч, коли у примарній темряві нашого будинку якийсь далекий годинник бив третю годину, я думав ще про того англійця, що чудом спасся, коли потопали Тітанік і Люсітанія, але вмер, поховзнувшися на камінчику гірського потока. І його, як нашу Олімпію, взяла смерть штудерною засідкою, як люди беруть у тенета дикого, зухвалого хижака.

На другий день, була саме неділя, сиділи ми знову довкола панни Олімпії в її невеличкій кімнатці. Вона лежала тепер зодягнена у найпарадніщу свою сукню. Руки ніби з воску, мала перехрещені навколо малого, деревяного хрестика. Один палець завжди ще показував на щось у кімнаті і я подумав, що він погрожуватиме так комусь і в могилі.

Ми всі мовчали пригноблені крім сусідки з І-го поверху, що одноманітно шептала молитви. Саме мав столяр надіслати домовину і ми всі чекали на неї, одні тому, щоб покласти туди жмут осінніх квіток, інші (це були здебільша старші жінки), хотіли прибавити Олімпії на вічну дорогу кілька святих образків і чотки.

Нараз звернув я увагу, що якась далека своячка небіщки порпалась у комоді, перевертала речі і шелестіла паперами. Я мимоволі згадав, що цього обличчя, з русявими пучками волосся по боках, я не бачив раніше ніколи у будинку. Чи стягнуло її сюди те тіло, що тхло вже тлінню, чи ця купка висірілого лахміття?

Знечевя почули ми незнаний нам ближче звук голосу цієї чужої. Навколішках біля комоди, з засуканими рукавами і з пожовклим папером поміж довгуватими, нервовими пальцями, підвела нараз широко поширені очі на нас і прогомоніла голосом, що затремтів від великого зачудування:

— Вона поховала двох половіків! Це просто неймовірне!

Така була остання несподіванка панни Олімпії, приготовлена нам на день її похорону.

Жовтень, 1935.

СОФІЯ ПАРФАНОВИЧ

На скельних твердинях

...Як мрак наляже на Бескид
На найвищій його вершаві
В руці сулиця, в другій щит
І в милий край вдививши очі
Стоїть на сторожі по ночі.
(Святославова могила).

Одного дня, — цей день міг тривати міліони літ — дня творіння землі й жахливої боротьби моря з землею, море, праматір життя, залило глибокі долини під скельним Красом. Блакитно-зелений, тихий фіорд полудня — Бока Которська — дитя гіґантських змагань двох стихій закрив долини, де може шуміли передпотопні праліси та плило казкове життя.

Которська Бока.

Рівне, розсяяне гарячим сонцем плесо мовчить про тайни тих днів, що були міліонами літ. Тепер Бока тиха і смирна, стоїть у щербах скельної, різьбленої посуди. Над її берегами цвітуть олеандри, наливаються солодким соком виногради. Невтомно, нудко гомонять сверщики у сивому вітті маслин. Десь між скельними зломами приліплені людські житла; над ними сірі, нагі твердині красових мертвих пустинь, страшні у своїй безпристрасній мертвоті, засушені сонцем і безвіддям. Лежать важкими, мертвими масивами білоребрі, крейдові, осмалені вітрами. Високими вежами Орену й Ловчену стримлять понад світом моря і скель, відвічні памятники їх змагань. На їх збіччах історія землі, писана руками морських, солених топелів.

Аж колись — знову за один день, великий день життя землі й відвічного моря — скелі пірнуть у топіль, а над їх верхами заляже гладь неймовірно синього моря, морщена срібним усміхом хвиль, колихана страшними космічними силами, грізна грімкими прибоями відвічної мандрівки на підбій континентів. Були ж вони всі колись його власністю, скарбами його пребагатого, матірнього лона...

Воєнні пристані? Торговельні міста? Відвічні мандрівки народів? Кораблі, гук гармат, звук автових трубок? Розгублено-сонно всміхається таємне плесо Боки. Про ці дрібні, малі, непомітні людські справи не шумлять ні хвилі прибоїв, не стогнуть клуби хмар у скельних гніздах. Малі людські червячки вже деякий час (ми кажемо: від віків) повзли у стіп тих страшних твердинь, що суша виставила до оборони перед морем. Терпіли і терплять їх море й суша, докіль їх власні порахунки не вийдуть із

Збіччя Ловчена.

щоденної боротьби: наїздів на скельні мури. А покищо людська історія писана на каменях оборонних мурів руїнами жител, колюмнами, що лягли упокорені у стіп старих крутогалузих смокв. Мабуть записана вона у звоях старих паперів, що десь дрімають у гатирів-купців із морських, далеких, купецьких походів до роскішних жител на скельних, которських збіччах. Над їх гордими, наче вірлиними гніздами стримлять нагі, мертві скелі. Вони не потрапили б виживити нинішнього бідного дальматинця і тому за-

Ловчен. В долі: місто Котор.

лишив він різьби та палати і розплився в морі...

Мертве місто спить у спеці полудня, картка людської історії обернена. Замкнулася вона і за буйними піратами, що колись ховалися у скельних гніздах Рісані. Воніж перші оснували людське житло на неприступному дальматинському побережжі. Чи не про це мовчить каміння викопане із землі, фраґменти вмуровані у стіни домів?

Чи ж не в останні це дні габсбурські кордони виковано на грізних Ловченових боках? Чи не кровю винесено австрійські престоли на нагі Ловченові ребра, биті воєнними хуртовинами? Ах! все це було мабуть вчора. Люди? Нині вони в теплих заливах Зеленіки і Герцеґнові купають свою опалену сонцем шкіру. Нині по сонній гладі повзуть сірі гусільниці воєнних кораблів (смішно маленькі у стіп гірських велетнів!). Та грізна і потужна історія землі й моря та ріжних людських племен викована на сірих збіччах Ловчена. Він сам грізний, суворий і мертвий. Важкі, круглаві плечі поторгані вітрами здвигнув над морем і землею в важкій задумі і володарному маєстаті мертвоти. Його боки порили серпентини, врізалися в його наїжене скелями тіло як живий памятник сили слабих людських рук. Грізні вони і сміливі як душа чорногорця.

Над пропастями, на гладких стінах, кожен скрут це головокружний спад у море і на жахливі скельні бльоки. Стопи його ще дозволяють жити якимсь рослинам. Припадають вони до скель, малі, тендітні, але завзяті в боротьбі за життя. Де далі мертвота скельного царства, нагота як у перших днях творіння і нічого нема тут окрім жаху. Жах повзе по нагих збіччах і глядить у новий далекий світ у своїх стіп. Пориті морем гори, пасма та гнізда нагі і грізні, мертві й пустинні, начеб нині тільки винурилися із страшно блакитного моря. Ще під їх ногами сиваві опари, наче груди металю, витопленого із пливкого, гарячого стопу руд. Як вигаслі землі далеких зір вони виринають нагі з моря, облиті його ґранатом, розблисклим жаром сонця. Як дорогоцінний шафір Бока Которська вправлена в скельний перстень.

Понад верхами, морем і небом — Ловчена верх королівський. Що ж це на самім шпилі? камінь, вежа, чи капличка? Мавзолей владики і поета Івана Петровича Неґуша запанував над світом. Із грізних мурів скельних твердинь глядить на схід, на скельний рідний край. До стіп його припадають сірі камінні пустині, хатки загублені в камінні та столиця цього дивного краю: Цетинія. Ген, аж ген кидає зір владика і поет на Скутарське озеро і ще страшніші альбанські гори аж по Прокляті, що їхні верхи біліють снігом....

Мертвий і все живий панує дух цей у горах. Дух життя і бунту чорногорців, їх боротьби і незгиблених пропастей душі. Темносиній одяг, вибиваний пояс, за ним пістолі й кинджал. Пригорблені плечі, хижі, чорні очі, гаряча кров, бо витриснула із спалених сонцем повних жаху скель. Владика гір і владика душ дрімають у соняшному жарі полудня. Понад життям і світом, могутні й величні, грізні й пишні, чи не ждуть нових днів на скельних твердинях?

МИХАЙЛО ВОЗНЯК

Хто перший: Василь Гоголь, чи Котляревський?

„Найвищий твір, котрим кінчиться література XVIII. віку, „Енеїда" Котляревського, — писав акад. Михайло Грушевський у першому томі „Історії української літератури", — настільки перейнята народнім елементом і зближена до сучасного життя, що нею звичайно розпочинають нове відродження, XIX. віку. Я думаю, що правильніше завершувати цим твором шкільну літературу переходової доби, з котрого „Енеїда" звязана всім, а починати нову добу нашої літератури „Наталкою", того ж Котляревського, як втіленням ідей нового відродження — ідей романтичної народности, котрими навіяне це відродження" (с. 84).

Коли на думку акад. Грушевського „Енеїда" Котляревського є завершенням попередньої доби, а нову добу української літератури розпочала щойно його „Полтавка", отже коли акад. Грушевський признав Котляревському лиш ролю батька нової української драми, спробував відібрати йому цю останню проф. Леонід Білецький у статті „Біля початків нової української комедії і водевілю" в 99 томі „Записок Наукового Товариства ім. Шевченка". Автор почав свою сороксторінкову статтю ствердженням, що „до останніх часів у свідомості історично-літературних дослідників панує переконання, що творцем нової української драми взагалі, а комедії й водевілю зокрема був і є Іван Котляревський". Такому поглядові протиставився професор Білецький, думаючи, що Василь Гоголь, батько Миколи, випередив Котляревського, написавши свої обидві комедії „в першу добу перебування Д. Трощинського в Кобинцях, а саме між роками 1809—1813". З такого підходу до справи виплило послідовно дальше твердження автора, а саме, що „водевіль Ів. Котлевського „Москаль-Чарівник" був написаний під впливом комедії „Простак" Вас. Гоголя. Словом, у висліді мозольної спроби „в бажанім напрямі лише намітити стежку" проф. Білецький поставив у підсумках тезу, що свої обидві комедії написав Василь Гоголь „ще задовго до того часу, коли Ів. Котляревський виступив на полі драматичної літератури".

Висловлюючи свою думку про відмінні ролі „Енеїди" й „Полтавки" Котляревського, акад. Грушевський не спостеріг, що таким робом він розколов одного й того самого письменника між дві літературні доби. На гимчасовий і перелетний характер згаданої думки акад. Грушевського вказує те, що він не зазначив, куди примістити в історії української літератури ті всі писання, які зродились як наслідування або загалом появились під впливом Котляревського, словом, що зробити з т. зв. ‚котляревщиною". Остання довгим хвостом тягнеться за „Енеїдою" Котляревського й не позволяє завершувати нею „шкільної літератури переходової доби".

Але погляд проф. Білецького не має характеру перелетности. Для оборони своєї тези написав автор велику статтю. А в нас часто трапляється, що в історії літератури, як і взагалі в історії, безкритично повторяють надруковані думки. Це й спонукує мене подивитись на справу відмінно від проф. Білецького та прилучитись до тих, які уважають Котляревського, а не Василя Гоголя за батька нової української драми.

Найдавнішу згадку, яка дісталась на денне світло, маємо про комедії Василя Гоголя, в листі його сина Миколи з 12. травня (30. квітня) 1829 р. з Петербурга до матері. Даю її в українському перекладі: „Ще прохаю вас вислати мені дві батенькові малоруські комедії: „Вівця—собака" й „Роман з Параскою". Тут так цікавить усіх усе малоруське, що я постараюсь спробувати, чи не можна однієї з них виставити в тутешньому театрі. За це дістався би бодай мені хоч невеличкий збір; а на мою думку нічим не треба гордувати, на все треба звернути увагу". Прохання Миколи Гоголя було випливом великого зацікавлення Україною в кінці 20-тих і в 30-их роках серед московських літературних сфер і в московському громадянстві взагалі.

Згадка про обидві комедії Василя Гоголя в листі його сина Миколи з 1829 р. набирає окремого значіння, якщо звязати її з оповіданням Панька Куліша в „Записках" „О жизни Николая Васильевича Гоголя" про те, якто Микола Гоголь, будучи учнем ніженської гімназії, „повернувшись одного разу по феріях до гімназії, привіз в українській мові комедію, яку грали в домашньому театрі Трощинського, і з журналіста став директором театру й актором." Ніженську гімназію заснували 1820 р., а в 1821 р. вступив до неї Микола Гоголь.

В усякому разі й згадка Миколи Гоголя в листі про обидві українські комедії батька й наведене оповіданя Куліша свідчать про свіжу традицію комедій Василя Гоголя, яка, взята під увагу, може була би зменшила враження на проф. Білецького, залишене листом Андрея Трощинського до Василя Гоголя з квітня 1813 р. Тут стояло ось-що (подаю в перекладі з московської мови): „Також дуже похваляю вас за те, що ви подали нашому добродієві родинне задоволення, прийнявши на себе обовязки щодо театральних вистав, які в згідному родинному побуті зокрема для старих, що жили у великому світі, доставляють нагоди перевести час серед утіх". „Оці слова признання за В. Гоголем його театральної діяльности ще до 1813 року є найбільшим аргументом нашого твердження" — признавсь проф. Білецький у своїй статті, хоч наведені слова швидше вказують, що в 1813 р. були театральні вистави в Кибинцях новинкою. А те вже певне, що кибинецькі вистави не почались українськими творами, зокрема комедіями Василя Гоголя.

При тому, завзявшись оборонити свою згори поставлену тезу, автор лишив без уваги звістки, які могли бути невигідні для поставленої тези. Ось н. пр. звістка з листу Василя Ломиковського з 5. серпня (24. липня) 1823 р. до Івана Мартоса про те, що „вся юрба великою ордою переїжджає через Миргород до столиці Кибинці в перших днях вересня", себто, рахуючи на новий календар, у половині вересня (усе літо прожив тоді Трощинський в Єреских). У найближчому листі з 7. вересня (26. серпня) 1823 р. повідомляв Ломиковський Мартоса, що „театральні куліси везуть з Полтави", що стає не без значіння попри нерідких поїздках Василя Гоголя до Полтави в усяких справах.

Та в листуванні Василя Ломиковського з Іваном Мартосом є ще цікавіша звістка для вирішення справи датування „Простака" Василя Гоголя. Оповідаючи в листі з 6. березня (22. лютого) 1822 р. про хворобу Трощинського й поміч домашнього лікаря, докинув Ломиковський таке речення: „Напоїли Романа допяна, й коли він почав загикуватись, сказав старий: „У нас обох язик не так порушується, але з ріжних причин". Про того самого Романа згадав і автор життепису Трощинського (Русская Старина, 1882, червень), оповідаючи про пізніший побут Трощинського в Кибинцях. Між іншим згадав тут життеписець „про дурацтва якогось Романа Івановича, що виконував у домі Трощинського ролю блазня (блазнів тоді уважали за доконечну приналежність обстанови багатих панів)".

А звязок блазня Романа з „Простаком" Василя Гоголя безсумнівний. Ще на декілька років перед тим, заки Куліш опублікував текст „Простака" Василя Гоголя в „Основі" за лютий 1862 р., він із оповідання дружини Василя Марії розкрив цей звязок у „Записках" о „жизни" її сина. Ось це оповідання в українському перекладі: „Перша з комедій Гоголевого батька називалась подвійним титулом: „Роман і Параска, або (друга назва призабута)". В цій пєсці змальовані чоловік і жінка, що жили в домі Трощинського „за плату, або на інших умовах", і належали, як видко, до „вищого льокайства". Вони зявились у ко-

медії під справжніми іменами, тільки в простому селянському побиті, і хоч відігравали сливе те саме, що траплялось у них у дійсному житті, одначе не пізнавали себе на сцені. Трощинський був людиною віку Катерини й любив держати при собі блазнів; але цей Роман був смішний тільки своїм тупоумством, якому колишній міністер справедливости не міг досить надивуватись. А щодо дружини Романа, вона була доволі прудка жінка та вміла водити чоловіка за ніс. Такою вона й змальована в комедії".

Ще одно. Відповідаючи в „Простакові" москалеві на питання, чому він продав останній хліб, Роман виправдується ось-як: „А що ж маєш робити? Де ж би я грошей узяв на подушне? Заробити не здужаю; нивки і ліски вже давно розпродав; скот нічому; тількищо послідній хліб продати, щоб прокляті сіпаки не обливали на морозі холодною водою. Добре було колись, що продав бузівка та й розплатився; а тепер і корову з телям продаси, — то тільки хіба за половину заплатиш, бо тепер та корова (за ту корову), що треба було рублів сорок заплатити, більш не дадуть ялишники, як рублів десять. Оттаке тепер на світі настало! Де ж нам гроші брати?".

Чи не маємо в наведених словах Романа відгомону наслідків голоду на Україні в 1819 р.? Як відомо з праці Слабченка, в 1821 р. князь Репнин добився у Петербурзі відкладення податкових оплат і виєднав хлібну позичку для державних селян і козаків.

М. РУДНИЦЬКИЙ

Щасливий песиміст

75-ліття смерти Шопенгауера.

Від Шопенгауера і Ніцшого починали ми свою фільософічну освіту. Вони були легші від інших мудрців із системами, — писали так, що нагадували літературу. Попросту вчились писати у письменників, не у фільософів. А може і на світ дивитись.

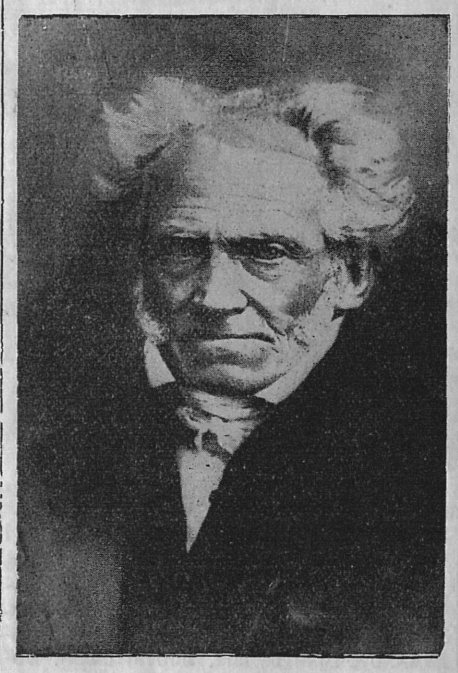
Важко було зрозуміти, чому Шопенгауер так високо ставив Плятона і Канта. Плятона не мали ми у перекладі; по-німецьки був заважкий, нагадував він греку і можна було сумніватись, чи читають його до ліжка наші професори. Канта пускали ми кантом. Нелегше було зрозуміти заголовок головного Шопенгауерового твору: чому на суть світа складається воля та уявління? „Воля" і досі має у нас значіння „сильної волі", а не пристрастей, спонук, нахилів, бажань, з яких складається отакий собі звичайний чоловік, що мусить аж розсістись у каварні, щоб написати те, що думає про Шопенгауера.

Університет, мудрощі, гумор.

В університеті казали нам інтерпретувати розвідку Шопенгауера про свобідну волю, але замісць оповісти нам подрібно його життєпис, оповідали про Декарта, Спіноцу, Льока та Гегля так, немов би кожний з них мав одного цвяха в голові, довкола якого світ замакітрився йому на віки вічні. І тоді залюбки заглядали ми до фрагментів із „Парерґа та Паралїпомена" (Боже! що за чудовий заголовок для молодців захоплених тодішньою модерною літературою!), де Шопенгауер глузував собі не тільки із професорів фільософії, але і таких великих фільософів, як Ґеґель, що нам на злість писали мовою закарлюченою як німецька складня і німецька метафізика.

Любили ми Шопенгауера за те, що мав жаль до світа і злість. Як ми. Мав теж ерудицію, яка капала з кожної сторінки; так уявляли ми собі твори, що могли б заімпонувати членам „Наук. Тов. ім. Шевченка": цитати в усіх мовах і — гумор. Звідки взявся гумор у того непримиренного песиміста, що про Нірвану говорив так, немов би це була його давня любка, що чекатиме його аж до смерти?

Мав Шопенгауер гумор, бо знав людей і цікавився людьми більше, як ідеями. Система Канта — наче піраміда: бльоки каміння з гієрогліфами; вилізеш нагору і відчитаєш усі ці знаки, тоді, маєш перспективу аж до обрію. Людей звідтіля не побачиш, тільки Людину, без обличчя, поза часом і простором, хочби ти звик тисячу разів до думки, що думка і людина не може обійтись без часу і простору.

Артур Шопенгауер.

Ідеї залежні від пристрастей.

Система Шопенгауера — провідник по пустині, що зветься земним ґльобом. Хочете знати, що таке життя? — погляньте у своє серце. Ні, серце це не осередок усього: відчуваєте, як щось вас штовхає, щоб спробувати неодної насолоди, тоді мозок забирає слово, нерви теж. Вічно чогось хочете, і щось собі уявляєте... Омана оман! Усе, що думаєте про світ ви, звичайні людці, і великі фільософи це тільки вислід вашої та їх вдачі і вірувань.

Боровся із своєю вдачею Шопенгауер усе життя, щоб поводитись як мудрець і дивитись на себе та людей супокійним оком. Був він правдомовний, безоглядний, терпкий, себелюбний, закоханий у самотности, вигодах, незвичайно вражливий на осуди про свою працю — мішанина мудрця і суперечливого чудака. Бачив свої хиби і вмів їх критикувати у загальній формі, як людські слабощі. Умів виясняти собі, чому фільософ повинен бути добре матеріяльно забезпечений, щоб бути незалежним, чому не повинен женитись, щоб не гаяти часу на дурні домашні сварки, чому повинен триматись осторонь людей, що назагал складаються з дурнів і падлюк. Сам найкраще знав по собі, як важко поєднати високі ідеали з практичним життям.

Три ідеали.

Улаштував собі життя так, що на старість був навіть щасливий. Як фільософ твердив, що людська воля спрямована від природи на три головні предмети, яких бажає: багатство, слава, фізична насолода. За гроші вмів воювати як найкращий купець — недурно мав батька-купця. Слава дійшла до нього під кінець життя. Фізичні насолоди перемінились у нього у супокійну контемпляцію, коли змислова жага, що мучила його у молодших роках покинула його невідклично.

Та ще за молодих літ ствердив він правду, яку переживав на старість: матеріяльний світ — омана; щоб найти правду треба знятись понад його потреби — тільки у царині мистецтва та понадземної моралі живе він справді. І той, що так щиро ненавидів людей проповідував велику чесноту милосердя. В Упанішадах, у Будди, находив найвищі зерна мудрости про „суєту суєт" — Нірвану.

Передучасна зрілість.

Має Шопенгауер марку страшного песиміста. А все-ж його песимізм ні трохи не страшний, коли знаємо, як цей фільософ боявся своїх критиків, суперників, злодіїв і жінок. Це така прегарна фарса життя, що не можемо сумувати, хоч віримо у докази та теорію Шопенгауера. Занадто скоро, 27-літнім молодцем дозрів він до теорії про світ і хоч жив 72 роки, тільки доповнював її, розяснював і ремонтував, замість перебудувати все наново. Не можемо собі уявити, якби такий світогляд міг тоді виглядати і не жаліємо, що він виглядає так, як його вичитуємо з книжок. Бачимо віддаль між практичним життям та ідеалами фільософа і даремне шукаємо, як і він, тої повної гармонії, яка дозволила б щасливо жити і думати без „компресів". Хоч уважав він (може наперекір Ґеґлеві) цей світ за найгірший із можливих світів, улаштувався він у ньому яко мога найкраще і найшов у ньому найкращу потіху: Нірвану, що жде на нього за дверима.

ПАПІРОСИ ДЛЯ ЗНАВЦІВ
ЕГІПСКІ ПШЕДНІ
= 20 штук - зол. 1.80 =

ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЮК
СОЛЬО ВТИШІ
поезії
ЦІНА 0.80 ЗОЛ.
Порто 0.15 „
ЗАМОВЛЯТИ: „НАЗУСТРІЧ"
ЛЬВІВ, РИНОК 10.
І В КНИГАРНЯХ.

„Родильня" поезії

„Поточний рік — пише „Літературна Газета" ч. 45. — став визначним етапом у розвитку української совітської літератури Творча наснага, перегляд багатьма письменниками своїх плянів своїх методів і — що найголовніше, — поглиблення їх на основі опанування вчення Маркса-Леніна-Сталіна — є досить переконливий доказ безпосереднього впливу промови П. П. Постишева на совітських письменників України"...

Подивімось, як відбився цей „розвиток української літератури" в поезії. Ця одна ділянка літературної творчости дає найлегше і найповніше представити собі цей „розвиток", рівнозначний з комплетним розгромом. Хоч правда: з погляду російського націоналізму такий стан в Україні — блискуче досягнення! Стан доведено до такої перфекції, що морально можна вимушувати на письменниках писати такі, а не інші твори. Коли ж вони взагалі замовкають — то це теж саботаж. Досить навести один припадок: в журналі „За Марксоленінську критику" довголітню мовчанку Зерова пояснюють як „своєрідну форму боротьби проти радянської дійсности"... (стаття Колесника).

В результаті — поезія, найкращий виразник духа, зведена в Україні до підрядної і провінціональної ролі супроти Москви. Т. зв. літературні журнали переповнені перекладами з російської поезії, нераз зовсім третьорядних поетів, яких перекладає н. пр. — Рильський. Все те, що оригінальне — незвичайно низького рівня, хіба десь-недесь блисне кілька рядків справжньої поезії. Це не значить, що немає талантів, навіть великих, але їх творчість стає неможлива з хвилиною, коли всі мистецькі проблеми згори вирішує партія. Тоді поет, „будівничий людських душ", стає зовсім не будівничим-інжиніром свого твору, а звичайним робітником, виконавцем „по заказу". Він може виконувати свою працю гірше чи ліпше, але ніщо понад те.

Даючи мистцеві слова за надхнення — партійні програми, партія відповідною критикою постаралась відібрати українській поезії її ґрунт, яким була національна традиція. Знаємо, що до неї ріжні ґенерації нашої літератури ріжно ставились, та все-ж почувались із тим ґрунтом у звязку. Нині на цю творчість кинули анатему. Одним з козирів А. Хвилі проти М. Скрипника було м. і. те, що він „по суті повертав розвиток музики на Україні на націоналістичні шляхи, повертав музичний фронт до часів козаччини, гетьманів, тощо; у нього нова творчість мала ґрунтуватись на творчості українського народу, на пісні, думі і т. д., які ніби є природньою, властивою нашому народові формою". І партія, яка усеж не могла заборонити старої творчости, подбала бодай викривити її ідею та зміст. Згаданий Колесник дуже гостро нападає на Зерова за те, що він толкує Тичинову „Скорбну Матір", як націоналістичний образ України, порівнюючи його із „Плачем Ярославни". „Ярославна — пише Колесник — це не образ „Скорбної Матері", не України, яка чекає на свої Лади-вої, Ярославна — то образ залишених контрреволюцією, що

АРТУР ШОПЕНГАУЕР

Оборона багатства

Серед такої породи як людська, що має щораз то нові потреби, не диво, коли багатство цінять більше та безпосередніше, як усе інше, навіть звеличують і навіть силу вважають тільки засобом до багатства; не диво теж, що прямуючи до багатства люди відкидають усе на бік і змішують усе з болотом нпр. фільософічні ідеї професорів фільософії.

Людям часто роблять докори з того, що їх бажання спрямовані на гроші і що гроші люблять вони більш усього. А проте зовсім природна це річ, і навіть неминуча, любити те, що, наче невтомний Протей, може кожної хвилини перемінитись у предмет наших змінних бажань і ріжноманітних потреб. Адже кожне інше добро може задовольнити тільки якесь одно бажання, заспокоїти якусь одну потребу: страви добрі тільки для голодного, вино для здорового, ліки для недужого, кожух добрий на зиму, жінки добрі для молодих і т. д. Отже всі вони тільки „агата прос ті" себто умовно добрі. Тільки гроші це абсолютне добро, бо вони задовольняють не тільки якусь одну конкретну потребу, але взагалі — потреби ін абстракто.

Майно в руках треба вважати заборолом проти всякого можливого лиха і нещасливих випадків, а не тільки як змогу чи конечність використати всі життєві насолоди. Люди з дому бідні, що нарешті можуть завдяки своєму талантові — байдуже у чому він проявляється — багато заробляти, майже завсіди починають уявляти собі, що їх основний капітал це талант, а заробітки — проценти з нього. Тимто не відкладають вони те, що заробляють потрохи на бік, щоб зібрати якийсь основний капітал, але видають гроші в міру того, як заробляють. Черезте здебільша бідніють, бо або перестають заробляти тому, що їх талант вичерпався як тимчасове джерело, як це буває нпр. майже у всіх родах мистецтва, або при зміні обставин і кон'юнктури надибує на труднощі. Ремісники можуть завсіди дати собі раду тому, що хист в їх праці не пропадає, вони можуть його заступити силами своїх помічників і тому, що їх вироби є предметами потреб повсякчасного збуту. Ось чому приповідка „ремесло — золоте джерело" правдива.

Не так стоїть справа із мистцями і всякими „віртуозі". Саме тому вони дістають вищу ціну. Але і тому те, що вони заробляють повинно ставати їх капіталом; тимчасом вони, нахаби, вважають свій заробіток звичайним процентом і йдуть назустріч загибелі.

Люди, що дістають маєток у спадщині знають бодай точно, що таке капітал і що проценти. Більшість старається капітал утримати, бодай не нарушувати його, коли можливе навіть якусь частину процентів відложити і приготовитись на можливі труднощі. Таким робом найчастіше забезпечують вони собі добробут. Це не торкається купців, бо для них гроші це засіб для дальшого заробітку і водночас знаряддя праці; тимто навіть коли вони самі заробили всі гроші, вони стараються зберегти їх і побільшити тим, що ними орудують. Черезте в ніодному стані маєток так добре не почуває себе дома як у купецькому.

Назагал можна ствердити правило, що ті, які зазнали вже справжньої біди, багато менше її лякаються і тому легше є схильні до марнотратности як ті, що тільки чули про неї. До перших належать усі, що завдяки якомусь щастю або винятковому талантові досить швидко дійшли від біди до заможности; до других належать ті, що вродились і залишились у добробуті. Ці більше думають про будуччину та є ощадніші, ніж тамті. З цього можна б зробити висновок, що нужда це не така погана річ, як вона виглядає здалека. Але справжня причина могла б тут бути у тому, що той, який уродився у багатстві, вважає його як щось необхідне, як елемент єдиного можливого життя, так само як повітря; тимто він дбає за нього як за само життя, починає любити лад, стає передбачливий та ощадний. Зате той, що родиться серед біди, вона видається йому природним станом і коли пізніше впаде на нього багатство то вважає його за щось зайве, що добре придатне для забави і розтрати і коли воно щезає то він обходиться без нього, якби його і не було і що позбувся клопоту. І тоді буває так, як про це згадує Шекспір: Народня мудрість каже правду, що жебрак, коли його на коня посадять, заїздить коня на смерть.

Гадаю, що не понижую свого пера, коли дораджую тут дбати за придбаний чи залишений у спадщині маєток. Бо мати з дому так багато, щоб жити вигідно хоча б самому і без рідні, у справжній незалежности себто без примусу праці, це вже неоцінена перевага: це-ж означає відгородити себе від притаманних життю потреб і клопотів, отже визволитись від загальної служби, до якої доля примушує всіх земних синів. Тільки ця ласка долі родить нас свобіднішими і тільки тоді ми є справді sui iuris, панами власного часу і власних сил і можемо щоранку собі сказати: „Цей день належить мені".

еміґрувала, недобитків у середині країни, недобитків, які ще й досі сподіються повороту свого „пана“ на Київ; образ той, до речі, зовсім не ліричний, а сатиричний“(??)

Як бачимо — толкування нічого собі. По такому виясненні нічого дивного, що ось київська „Радянська Література“ замість контрреволюційних дум і пісень — рекомендує „частушки“, „насичені клясовим змістом“:

Ой, як гарно у колгоспах
Ударником жити,
Є що їсти, є що пити,
Є в чому ходити.

Раніш жили куркулі,
Кращі землі мали,
З незаможника вони
Кров живцем сосали(?)...

Куркулів ми розгромили,
Рештки добиваєм,
Хоча іноді від них
Ще поразки маєм!

Це все — в журналі, що зве себе літературним. У нас на селах по веселому також співають дурниці, але цього ніхто поважно не бере. Або ще один зразок:

І родильня у нас є,
Для усіх, для нас, жінок,
І ніколи вже не підем
До тих проклятих бабок...

Свиноматок розведем,
Візьмемось за роботу,
Тим, хто буде нам шкодить —
Відібєм охоту...

Про це сімнацятий нам зїзд
Та липневий пленум,
Дали ясні вказівки,
І ми в цьому певні!

Все це можна б узяти також весело, коли б саме письменників, і то справжніх письменників, *як ось Рильський*, не примушували орієнтуватись на таку „поезію“ і, в свою чергу, не писати „частушок“:

...Щоб разом — єдиним фронтом —
Розбити гнобителів фронт,
І піднести прапор червоний
На висотах і між болот(?).

На Керенського уповали
Куркуль та ліберальний піп,
Живе іншими іменами
Солдат рядовий Пилип.

Оком одним він бачив
Безмежний промінь крізь ніч.
Безмежність одкрив і незрячим
Найзіркіший з людей — Ілліч...
(М. Рильський: „Боротьба“).

Рильський у своїй нинішній поезії — найтрагічніший зразок, коли порівняти його сучасні вірші з віршами в „Тринадцятій весні“, чи „Крізь сніг і бурю“. Диспропорція пригноблює; не в тому, що Рильський змінив тематику, бо можна-ж писати дуже добрі агітаційні вірші, а в тому, що Рильський робить свою нинішню поезію без переконання. Ще десь блисне часом у його поезії кілька мистецьких строф, але всі вони закінчені на один шабльоновий лад.

Другим живим памятником на гробі власної творчості є Сосюра. Єдиний його вірш за останні роки, який дійшов на З. У., друкує київська „Літературна Газета“. І саме стриманість того віршика, резиґнація, ділають пригноблююче:

Осінь.

В тиші алей вальсує вітер,
На цвіт жоржини і вербен
Холодне злото ронить клен.
Надходить осінь соковита.

Десь чути пісні перекати,
Немов зоря промінить шлях...
То рвуть колгоспівські дівчата
Румяні яблука в садах.

Зливаю з ними я свій спів.
О, як синіють небокраї!
І крик шалений журавлів
Прощально в небі догоряє.

В тиші алей вальсує вітер.
На цвіт жоржини і вербен
Холодне злото ронить клен.
Надходить осінь соковита.

Стільки залишилось із блискучого колись таланту, що мов метеор майнув крізь українську літературу, — в умовинах совітської дійсности. Його давно заступили А. Кацнельсони, що нахваляються у поемі про відомого бандита Щорса:

...Ударяло пострілом у хижі пики
Куркульського петлюрівського кодла...
(„Радянська Література“).

Саме Сосюри, Рильські, Тичини, Бажани, — лиш „попутчики“ совітської літератури. Справжня совітська література в Україні репрезентована оцими Кацнельсонами, яких творчість завжди блискучо витримана з резолюціями партії, бо вони-ж самі — ті резолюції складають.

Якщо совітська критика має на увазі саме такі „досягнення“, то, звичайно, вона має повну рацію. Але це нічого не має спільного із справжньою українською літературою, в якій для Кацiв і Городських немає місця **с. г.**

Із львівської опери*

З дивним почуттям приходиться рецензентові покласти такий наголовок, якого читачі не бачили повних два роки. *З нагоди відкриття цьогорічних* „Східних Торгів“ зорґанізовано у Львові ряд оперових вистав — оперове стаджіоне, що тішилося небувалою фреквенцією. Можливо, що це імена визначних співаків притягали публику; та все-ж головною причиною такого зацікавлення відомими, чи навіть оклепаними операми була мабуть — туга за оперою, за тим, як нераз казали „пережитком“. Віджили надії, що останній, такий вдалий експеримент може довести до реактивування засудженої на смерть львівської опери з пожитком для мистецької культури Львова і для безробітного оперового персоналу.

Ванда Вермінська (Кармен).

Репертуар оперового стаджіоне складався з самих добре відомих опер: „Аіда“, Тоска“, „Жидівка“, „Ловці перел“, вкінці додатково ще „Кармен“. Загальний рівень вистав, коли взяти під увагу горячкову працю, при одних тільки пробах до поодиноких вистав, був вдоволяючий, хоча часто нерівний, (попри високомистецькі моменти, часті недотягнення та недомагання). Центральною особою нашого зацікавлення була і цим разом прімадонна варшавської і заграничних опер п. Ванда Вермінська, яку львівська публика добре тямить з її першорядних креацій „Тоски“ і „Кармени“ з перед трьох літ, а зокрема українська публика з її виступу на концерті з українськими піснями, які мабуть вперше польська співачка відспівала в українській мові, стягаючи на себе гнів шовіністичних кругів.

Свого часу я основно писав про тодішні виступи п. Вермінської, тому на цьому місці стверджу тільки загально, що у цеї співачки сплітаються в прекрасну орґанічну цілість першорядні голосові, музично-виразові і сценічні прикмети. Це сценічна артистка „з крови і кости“. Усі три її ролі: Аіди, Рахелі, з Карменою на чолі, були високомистецькими креаціями. Поруч Вермінської вибилися на передове місце Моссаковський в знаменитих креаціях Амонастра, Скарпії, Ескамілля, та Францішка Плятівна співачка з першорядними голосовими вальорами, яку Львів памятає добре, особливо з її знаменитих креацій у Ваґнерівських операх. (Цим разом виступила тільки в ролі Тоски.) Найчастіше, хоч з нерівним успіхом виступав А. Ґолембйовський (Радамес, Каварадоссі, Елеазар і Дон Хозе). У двох останніх креаціях мав він гарні моменти. Співак він кращий як актор. Е. Поплавський (князь Леопольд, Надір) має невеликий та дуже симпатичний голос. Відома співачка Г. Ліповська мусіла бути недиспонована. Її виступи (Лейля, Мікеля) недорівнювали її колишнім виступам. Так само співачка Е. Ґупертова, що так гарно записалася в нашій памяті давнішими виступами, цим разом (Амнеріс) не зробила більшого враження. Моссочи вибився менш співом як грою. З інших переважно менших партій гарно вивязувалися: В. Єнджеєвська (не зважаючи на трему), З. Галінська, Поповичівна, Романовський і інші.

Операми дириґував Т. Мазуркевіч. Як оперовий дириґент зробив він краще враження, як на останньому виступі з симфонічним концертом у Львові. *Скупий час на проби і підготову* (хоч були це наскрізь ограні опери), залишав інколи сліди на цілости. Крім Мазуркевіча дириґував ще безпретенсійний, але солідний дириґент п. Лерер.

Сценічне оформлення і режисерія були дуже нерівні. Особливо збірні сцени робили часто враження стереотипних, банальних живих образів. Шкода, що не використано помочі знаменитого режисера — нашого земляка Миколи Левицького (він відомий ще з давних виступів з Сальомеєю Крушельницькою), який під той час перебував у Львові. Також балет з Варшави не дуже дописав (у Варшаві бачили ми значно кращий балет).

Загально судячи, львівське громадянство — своєю масовою приявністю на операх заманіфестувало понад усякий сумнів свої симпатії і свої постуляти в справі опери. І ми підносимо на цьому місці голос в справі конечности реактивування бодай у скромних розмірах опери у Львові, очевидно з тим, що візьметься під увагу інтереси українських мистецьких сил і української публики.

Василь Барвінський.

*) Ця рецензія, віддана у свій час, залежалася досі внаслідок надміру іншого матеріялу, за що на цьому місці перепрошуємо п. дир. Барвінського, та з уваги на акцію в напрямі реактивування львівської опери вона не втратила актуальности.

ТОАЛЄТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ
поручає по фабричних цінах
ВАШЕ ОЧКО
Львів, Галицька ч. 1. ріг Ринку

ВОЛОДИМИР ЛАСОВСЬКИЙ

Юрій Меркель

видатний жидівський мистець.
(З приводу його індивідуальної виставки картин).

Мало коли вдається „Towarzystwu Przyjaciół Sztuk Pięknych“ у Львові гостити у своїх мурах мистця тої міри, що Юрій Меркель. Образ Юрія Меркеля це щільно засклеплена комірка до якої доволі важко вникнути аналітичному інструментові. Не йде тут очевидно про аналізу суто формальних вартостей, що їх остаточно легше чи важче відмикають витрихом знання, рутини та... завченої фразеольоґії. Маю на думці той невидний цемент, що звязує фарбу з коліром, колір з площиною, площину з лінією, вкінці самого глядача з картиною.

Ю. Меркель. Композиція.

Сила атракційного діяння образу на глядача величезна. В чому-ж ця сила? Щоби відповісти на це питання приведу слова мистця, якими він відповів на мій оклик: „Алеж ви чудово вяжете малярську візію зі сюжетом!“ — „До створення картини штовхає мене якась дивна спонука, що її називаю „можна би, треба би“... Ряд начерків складається на форми, що в них втілюється візія. Численні начерки, що їх роблю, не так удосконалюються самі в собі, як наближують мене до подоби візії, що її, як самі знаєте, важко виловити з нетрів уяви.

— Ось секрет „дивности“ картини Меркеля. Не імпресіоністична „інвенція зверху“, не кубістична „спекуляція під зимним тушем“, лише надхненне змагання, щоб закріпити свою візію.

Не будемо завдавати собі перед картинами Меркеля питань: Чому Меркель залюбки малює голих жінок, чому саме екзотичну архітектуру, чому стандартизовані обличчя...? Сюжет у нього має всі риси малярської припадковости. Це лише претекст за який зачіпляється внутрішня потреба мистця виявитися.

Говорячи про формальний бік його малюнків, можемо вжити фрази: — експресіонізм з клясичним знаменником. Проте ця фраза виявляє цілу грубість методи шухлядкування за „ізмами“.

Кольористика дозволяє натякати на цей формальний напрям. — Наглі, несподівані колірові „стусани“, що ними обкладає мистець нашу „цивільну“ звичку бачити світ у „нормальних“ колірах — це зразковий експресіонізм. Таксамо годі інакше назвати первезійний нахил у мистця заломлювати простобіжність світляного проміня, що під його пендзлем крутиться як ґумовий вуж та інтензифікує світлово лише ті місця змальовуваного предмету, які вередливість мистця забагла собі. Зате ніжна модуляція форм, лучення їх з коліром, рисункова дисципліна, ідеалізування форми виявляють у Меркеля расовість клясичних майстрів. Можнаб це назвати і неоклясицизмом.

Все-ж найкраще не прикладати до Меркеля ніякого терміну зі словника сучасної ізмольоґії, цього поганого надбання наших днів. Це ніяким чином не наближує нас до його праці — вона надто безпрограмова, у кращому розумінні цього слова.

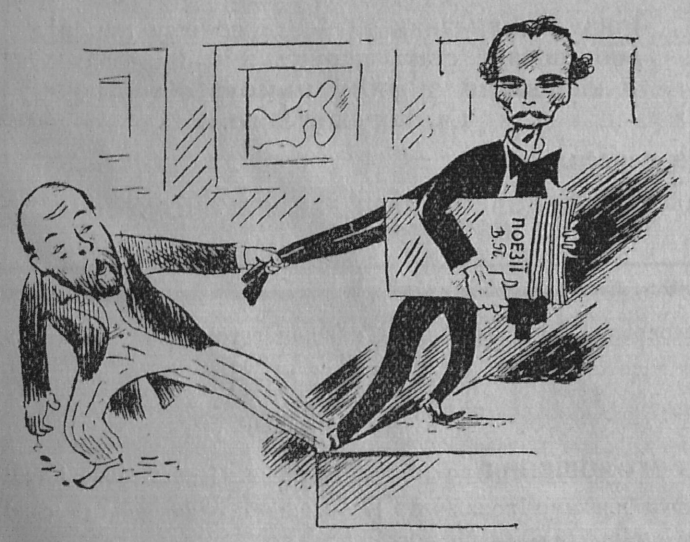
Краще сказати собі про нього зовсім просто:

Меркель це індивідуальність видатна своїм скромним хотінням бути лише собою. Його учителі, як це бачимо з пластичних ремінісценцій — Ель Ґреко, Пуссен, Рубенс, Енґр, Доміе, Мане, Сезан. Не бажає він ніякими іншими штучками виповідати себе лише так, як це робили його великі вчителі.

А це дуже важко.

У 30-ліття Національного Музею

На вечорі поезії. Директор Свєнціцкий до В. Пачовського. — Пане поете! бігме боюся, шо як зачнете читати свої вірші то вичерпаєте всю програму і всіх присутніх!

Різьбар Литвиненко: Кому не подобається мій памятник Митр. Шептицького, той може купить мої вироби з „ОКА“.

Рис. Р. Чорній

Дир. Свєнціцкий: Нехай хто тепер скаже, що ювилейна вистава в Національному Музею не мала успіху, коли я по 30 роках добився хідника під саму хату.

50 літ тому...

Чуємо нераз великі похвали на адресу всесвітньої війни, що буцімто вона причинилася до того, що ми з „етнографічної маси" стали справжньою нацією, що нібито ми за тих кілька років війни та й революції пішли ченаче у таємних чоботях-скороходах не роки, але століття вперед. Варто перевірити цю думку. Справді: скільки змінилися ми як нація в останньому часі, ось хочби в останніх пятьдесяти роках?

В кожному числі нашого журналу під наведеним угорі наголовком даватимемо відповідь на це запитання вибираючи відповідні місця з нашої преси зперед пятьдесяти літ. Шановні читачі самі перевірять, чи у нас тепер інакше, краще чи може гірше.

Опріч того цікаво буде й узагалі побачити бодай у дрібних фраґментах наше політичне й культурне життя, як воно виглядало тому 50 літ.

„ПОТРЕБА ОРҐАНІЗАЦІЇ..."

„Мимо неудач наших — мову залишаємо без змін, змінюємо дещо правопис — на полі політичнім в остатних часах, именно при виборчих акціях до репрезентацій автономічних і конституційних, годі не признати, що нарід наш приходить до чим-раз більшої свідомости національної і що з розбудженем сеї свідомости він відчуває що-раз виразніше і ширше свої потреби і добуває нові патріотичні сили до достойної і успішної тих-же оборони. Не тільки духовенство наше і численна світська інтелігенція, але і руське міщанство та селянство стає нині сильною фалангою під прапором неусипної праці як на полі просвітнім, так і на економічнім. Всюди в кождім закутку галицької Руси, повстають нові труженики і неустрашимі борці за добро народа, его культурний і політичний розвій, одушевлені своєю високою і гуманною задачею в тім твердім пересвідченню, що зло, нанесене темнотою, байдужностею, непорадностею і несприяючими обставинами політичними і економічними мусить бути усунене як найскорше, найосновнійше і в найширших розмірах, і що наколи руський нарід має жити повним життем, всі его верстви мусять взяти участь в великім труді відродженя і воскресеня".

(„Діло" Ч. 118. з 6. XI. 1885).

ВИБОРИ.

— **Вибори посла до сойму краєвого** з округа менших посілостей: Богородчани-Солотвина відбулись передвчора. Вибраний послом староста Корн. Шрассер 102 голосами. Кандидат „Русской Ради" о. Алексей Заклинський одержав всего 13 голосів.

— **З міста Бродів** вибраний вчора послом до сойму Оттон Гавзнер 231 голосами на 245 голосуючих. Більша часть виборців, противна кандидатурі О. Гавзнера, здержалась від голосованя.

— **З Золочева** доносять, що тамошні міщани висилають депутацію до п. намістника з прошенем о заряджене нових виборів до ради громадської в третім крузі, в котрім хрисґіянських виборців переголосовано при помочи всяких неправних, ординації виборчій противних махінацій.

— **В Бережанах** ведеться завзята боротьба перед виборами до ради міської між тамошньою польською інтеліґенцією, а міщанством. Інтеліґенція, на котрої чолі стоїть дотеперішний бурмістр п. Гертлер, уживає всяких средств, щоби виперти зовсім міщанство з ради, а вибрати самих приклонників дотеперішньої більшости і п. Гертлера, котрого форитує знов на бурмістра".

(„Діло" Ч. 115. з 29. X. 1995, новинки).

„РЕПЕРТУАР РУСКО-НАРОДНОГО ТЕАТРУ У ЛЬВОВІ".

— **Репертуар руско-народного театру** у Львові єсть в найблищім часі такий: В четвер 5-актова драма Онета **„Властитель Гут"**; в суботу на бенефіс п-ні Біберовичевої Островського **„Буря"** (о чім на другім місці); в неділю **„Молода з Боснії"**, комічна оперета народня в 3 актах, слова Дан. Млаки, муз. Ізид. Воробкевича; ві второк слідуючого тиждня на дохід фонду еметитального артистів сцени руської: **„Пан Бенет"**, комедія в 1 акті Ал. гр. Фредри і „Наталка Полтавка" оперета І. Котляревського в 3 актах. Як довідуємося, театр пробуде у Львові вже лиш до 15-го падолиста з тої причини, що львівські Русини мало его піддержують. Коби бодай на тії вже немногі представленя учащали численнійше.

(„Діло" ч. 118, з 6. XI. 1885, новинки).

ДОЛЯ ТЕАТРУ

Про те находимо характеристичний вірш в „Новому Зеркалі" ч. 19. з 1.(13.) жовтня 1885 р. Ось він:

Наш театр.

На провінції гарував,
Під шатрами ночував:
— „Коб до Львова вже чим хутше
Там ми певно буде лучше" —
Так сердечний міркував.

Переїхав сто шляхів,
Чим побачив знова Львів.
Но якже ся бідачище
На тих мріях сарачище
Несподівано завів.

Здер го честно ту як слід
Всечестнійший наш „Совіт",*)
Русь так щиро го звитала,
Грошей в касу тілько дала,
Аж пожовк му в очах світ.

Шило.

*) За салю в „Народньому Домі".

КНИЖКОВИЙ РИНОК.

— Чому ви, отче, не пренумеруєте ніякої ґазети?

— Та нащо мені? По моїм попереднику осталось на стриху тільки „Зорі Галицької", „Вістника", „Семейної Бібліотеки" та „Шематизмів", що буде що й до смерти читати.

(„Нове Зеркало" ч. 11. з 1884).

БОРОТЬБА ЗА ПРАВОВІРНІСТЬ.

„Самостійна Думка" — черновецький літературний журнал — не орієнтуючись у галицьких відносинах сліпо вірила у всякі інсинуації кидані на наш журнал перебільшуючи їх ще на своїх сторінках. Робив це систематично відомий на празькому бруку Мухін, постійний співробітник „Вістника", що зі сторінок того журналу й черпав свої відомості про нас. Закидувала нам „Самостійна Думка", що виходимо раз за гроші московського конзуляту, раз за гроші польської дефензиви (поліції! — Ред), а „гарні репродукції наших малярів даємо на те, щоб розкладати українську націю" і т. д. Все те робила „Самостійна Думка" підчеркуючи свою стовідсоткову націоналістичність.

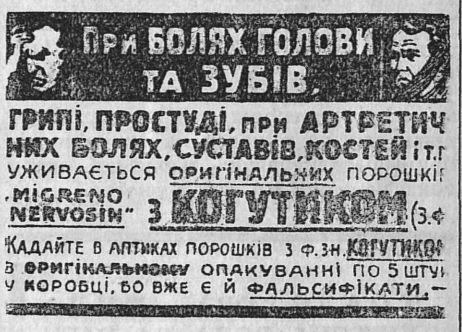
Та ось редактор „Вістника" побоюючись мабуть „Самостійної Думки", як конкурента в „правовірному націоналізмі" назвав в останньому числі свого журналу „Самостійну Думку" — „пресою, що лиш називається націоналістичною", а її співробітників „приплентачами націоналізму".

„Самостійна Думка" певно здобудеться на відвагу відповісти. Цікаво нам, за чиї гроші виходитиме тепер у неї „Вістник"?

ОБОРОНЕЦЬ ЦАРЯ ОЛЕКСАНДРА І.

Відомий у Львові „критик" Араміс (псевдонім одного збанкротованого поета), якого писання є невичерпаним джерелом несвідомого гумору, пише в ч. 86-ому „Нової Зорі" про повість Юрія Косача „Сонце в Чигирині". Араміс як на долоні доказує, що декабристи були масонами, а „не борцями за волю" і що їх намір убити царя-тирана — злочин. Араміс, волів би, якби декабристи захотіли дати цареві Олександрові І. китицю цвітів...

Такі молоді письменники, як Косач, не знають, — пише Араміс — що це „етичний критерій"; вони обожають лиш силу і бунт"... Франсуа Війона, великого французького поета, називає Араміс „поетом-злочинцем". Доводимо до відома п. Арамісові, що в недавно виданій у Парижі антольоґії „Католицької поезії" Війон і Бодлер, — не рахуючи контрабандиста Рембо — на чільних місцях. Пропонуємо купити ту книжку. Ціна 10 франків.

Нові видання

ПОЕЗІЯ

Володимир Гаврилюк. **Сольо в тиші.** Поезії. Видавництво „Смолоскипи". Львів, 1935.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

В. М. Михеїв. **Мара.** Історична повість. Переклав М. Кушнір. З передмовою М. Гнатишака. „Українська Бібліотека". Львів, 1935.

Іван Филипчак. **Будівничий держави.** Історична повість з XII. віку. Передмову написав о. Роман Лукань, ЧСВВ. Наклад Філії Т-ва „Просвіта" в Самборі. Самбір, 1935.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Ярослав Гординський. **Станислав Вспянський і Україна.** Відбитка з Записок Наукового Товариства ім. Шевченка. т. 155. Львів, 1935.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Б. Р. **Федь Черник.** У 17-ті роковини геройської смерти під Мотовилівкою. „Всесвіт". Львів, 1935.

Історія Українського Війська. Зшиток І. Перша частина. І. Військо княжих часів. 1. Словяни та варяги. 2. Дружина й вої. 3. Зброя й боєві формації. 4. Приготова до війни. Ст. 1—48. Історична Бібліотека. Жовтень, 1935. Накладом Івана Тиктора. Львів.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

о. Іриней Назарко, ЧСВВ. **Молодь.** Її сучасний стан в ріжних краях Европи. Накладом Марійського Т-ва Молоді. Львів, 1935.

Юрій Горліс-Горський. **Червоний Чортополох.** Червона Армія у світлі дійсности. Накладом В. Кунанця. Львів, 1935.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Володимира Жуковецька. **Цигани.** Дитяча драма. Накладом авторки. Львів, 1935.

ТЕАТР

Б. О. Пирятинський. **Турецькі старости.** Комедія на 3 дії. Видавництво „Лиман". Львів, 1935.

РІЖНІ

Методика праці в Марійських Організаціях. Реферати виголошені на зїзді оо. Провідників Марійських Дружин у Львові, 26. і 27. грудня 1934. Накладом Марійського Товариства Молоді. Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Дзвони. Літературно-науковий журнал. Рік V. Ч. 10. За жовтень 1935. Львів.

Самостійна Думка. Літературно-науковий і суспільно-політичний місячник. Річник V. Ч. 7—8. За липень—серпень 1935. Чернівці.

Шлях Нації. Місячник української національної політики і громадського життя. Ч. 7. За листопад 1935. Львів.

Українське Юнацтво. Ілюстрований журнал української молоді. Рік III. Ч. 11. за листопад 1935. Львів.

За Незалежність. Бюлетень Головної Управи Українського Центрального Комітету в Польщі. Ч. 12. За листопад 1935. Варшава.

Світ Дитини. Рік XVI. Ч. 15. За листопад 1935. Львів.

Богословія. Науковий тримісячник. Видає Богословське Наукове Товариство. Т. XIII. Кн. 2—3. 1935. Львів.

Наш Приятель. Річник XV. Ч. 153. За листопад 1935. Львів.

Літопис Бойківщини. Записки присвячені дослідам історії, культури й побуту бойківського племени. Рік V. Ч. 6. Самбір, 1935.

Місіонар Пресвятого Ісусового Серця. Річник XXXVIII. Ч. 11. За листопад 1935. Жовква.

Kamena. Miesięcznik literacki. Rok III. Nr. 2. Październik 1935. Chełm Lubelski.

Ukrainian Youth. Official Organ of the Ukrainian Catholic Youth League. October 1935. Philadelphia. Pa.

На Фонд „ЛІТЕРАТУРНОЇ НАГОРОДИ"

через Адміністрацію „Назустріч"
зложили:

„Назустріч"	10.—	зол.
Вп. М. Мочульський, Станиславів	10.—	„
„ М. Присташ, Львів	1.—	„
„ П. Хитра, Львів	0.50	„
„ В. В., Львів	0.20	„
„ М. Лалак, Львів	0.20	„
„ Т. Гук, Львів	0.20	„
Разом	22.10	зол.

Хто черговий?

Хочете організовано нести поміч українським інвалідам? Впишіться в члени Українського Тов-а Допомоги Інвалідам у Львові, вул. Потоцького 48! Членська вкладка 6 зол. річно, або 50 гр. місячно. Для робітників, селян і студіюючої молоді членська вкладка знижена наполовину.

НОВА КНИЖКА ВИДАВНИЦТВА „ВАРЯГ":

Святослав Гординський

БУРУНИ

поезії

ОКЛАДИНКА ПЕТРА ХОЛОДНОГО.

Книжка автора, що першим своїм твором здобув літературну нагороду 1933 р., та, що викликав своєю книжкою найбільше дискусій, признань і заперечень.

Ціна книжки: На кремовому папері 2.00 зол.; на білому арґентинському, нумеровані 21—70 3.50 зол.; на крейдяному ч. 11—20 5.00 зол.

Замовляти в книгарнях. Хто замовляє в Адміністрації „НАЗУСТРІЧ", не платить пересилки.

МОЖНА ЩЕ ДІСТАТИ

КНИЖКУ ПОЕЗІЙ БОГДАНА І. АНТОНИЧА

„ТРИ ПЕРСТЕНІ"

(Літературна нагорода за 1934 рік)

„Поезія Антонича нагадує нам деяких поетів італійського Ренесансу".
І. В. Дубицький „МИ".

„З давно вже нечутими запашними, барвистими, гарячими образами".
Леонід Мосендз „ВІСТНИК".

„Справді, в цього поета сто пар вух, сто пар очей, що бачать і чують те, на що нам треба щойно пальцем ткнути".
Ірина Вільде „СВІТ МОЛОДІ".

Ціна 1 зол. Замовляти в адміністрації „НАЗУСТРІЧ", або на адресу: Богдан Кравців, Львів, Земялковського 2 та в книгарнях.

НОВА КНИЖКА

ІРИНА ВІЛЬДЕ

ХИМЕРНЕ СЕРЦЕ

КНИЖКА НОВЕЛЬ

Обгортка В. Січинського

208 сторін. Ціна 1·50 зол.

Вуголь - Кокс - Дерево

в найдобірніших якостях доставляє

НАРОДНА ТОРГОВЛЯ

ЛЬВІВ РИНОК 36. ТЕЛ. 103-27

ІНФОРМАЦІЇ: Бюро — Ринок 36, та склади: Ринок 36, Личаківська 155, пл. Більчевського 3, Підсудського 21 і Смольки 1.

Точна вага. — Солідна обслуга.

ПОЯВИЛАСЯ # ПІСНЯ ПІСЕНЬ

НАЙСТАРША Й НАЙКРАЩА ЛЮБОВНА ПОЕМА У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ переспів БОГДАНА КРАВЦЕВА

Роскішне видання на бездеревному папері ілюміноване староукраїнськими ініціялами й кінцівками з мистецькою обгорткою Св. Гординського.

ЦІНА 3 зол. (з пересилкою).

ЗАМОВЛЯТИ: ОЛЬГА СТЕЦИШИН, ЛЬВІВ, ЗЄМЯЛКОВСЬКОГО 2. І В КНИГАРНЯХ.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редагує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (47) ДРУГИЙ РІК 23
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 1. XII. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Д-Р ЗИНОВІЙ ЛИСЬКО

Лібретто „Запорожця за Дунаєм“

З приводу ювілейної 1000-ої вистави у Львові

Ціла акція „Запорожця за Дунаєм“ відбувається на турецькій території, і хоч більшість дієвих осіб українці, проте діють вони серед турецького оточення і ціла співогра має трохи східню, екзотичну закраску. Мимохіть насувається питання, чи не має наш „Запорожець“ якого тематичного звязку з цілою низкою т. зв. турецьких опер, що були популярні в Західній Европі довгі віки й витворили там сильні мистецькі традиції?

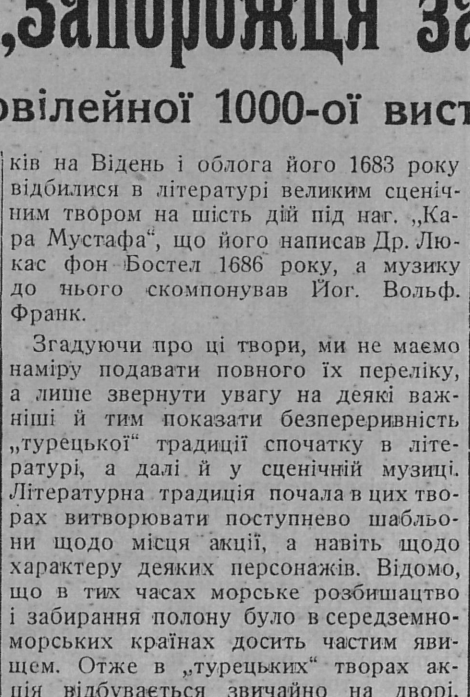

Семен Артемовський-Гулак.

Нічого й казати, що першого турецького матеріялу постачали европейській літературі хрестоносні походи. Далі припливав цей матеріял через живі торговельні зносини великих італійських міст, як Венеція, Фльорентія, Неаполь і інші зі Сходом. Друга країна, що поруч Італії найбільше була виставлена на турецьку небезпеку, це Німеччина й вона має найдавніші твори з турецькими сюжетами, бо цілком природно, що політичні відносини мусіли відбитися в літературі того часу. Йоган Розенблют видав 1450 року свої „Sechs klägliche Fastnachtspielele“ де один його твір має навіть наголовок: „Der Türke“. Дедалі творів з турецькими персонажами, або з турецьким оточенням появлялося в ріжних европейських літературах щораз більше і для своєї екзотики їх завжди любили. Знаємо про турецькі сюжети і в англійській літературі, на пр. „Mahomet“ 1594 року, або Джона Масона „The Turke“ 1610 р., тощо. В Італії популярна була драма Просперо Бонареллі „Соліман“ 1619 року. Похід турків на Відень і облога його 1683 року відбилися в літературі великим сценічним твором на шість дій під наг. „Кара Мустафа“, що його написав Др. Люкас фон Бостел 1686 року, а музику до нього скомпонував Йог. Вольф. Франк.

Згадуючи про ці твори, ми не маємо наміру подавати повного їх переліку, а лише звернути увагу на деякі важніші й тим показати безперервність „турецької“ традиції спочатку в літературі, а далі й у сценічній музиці. Літературна традиція почала в цих творах витворювати поступнево шаблони щодо місця акції, а навіть щодо характеру деяких персонажів. Відомо, що в тих часах морське розбишацтво і забирання полону було в середземноморських країнах досить частим явищем. Отже в „турецьких“ творах акція відбувається звичайно на дворі, чи пак у гаремі султана, або інших турецьких вельмож, дієві особи, це полонені европейці, а головна постать вельможного турка, це звичайно тип шляхотної людини. Дедалі почали в цім напрямку витворюватись справжні літературні шабльони, а мінялися лише побічні персонажі і прізвища. Іноді не були це навіть турки, а н. пр. перси, але для цілости це не мало значіння, бо ходило тут головно про орієнтальний кольорит і в тодішніх часах не робили жадної ріжниці ні на сцені ні в музиці поміж турками й персами.

Возьмім для прикладу тільки одне німецьке лібретто Хр. Фрид. Брецнера: „Entführung aus dem Serail“ Зміст його такий:

Марія Сокіл.

В морському нападі турки взяли в полон Констанцу та її слуг Педрілля й Бльондину. В гаремі баші Селіма вони нудяться і мріють про батьківщину. Прибуває наречений Констанци Бельмонте і хоче якимось чином визволити свою милу. Але доглядач гарему Осмін проганяє його. Баша Селім такий шляхотний, що не хоче силою брати Констанци, а вона знову не скривається, що має іншого нареченого. Нараз Педрілло приводить до баші свого пана Бельмонте і представляє його ніби архітекта. Обманутий Селім приймає його до себе на службу. Тепер Бельмонте і Педрілло вдвійку приготовляють план схоплення своїх дівчат. Але доглядач Осмін не довіряє їм обидвом, через що приходить до комічних конфліктів із старим турком. Комічні сцени лайки та бійки є також мж Осміном і Бльондиною, бо цей заявляє до неї свої права, як до рабині, але Бльондина, козир-дівка, не лякається, погрожує йому очі видерти і врешті силою проганяє старого турка. — Потім Педрілло заманює Осміна до вина і напоює його до безтями. Уночі починається схоплення дівчат. але турки всіх переловлюють і ставлять на суд перед башу. Виявляється, що Бельмонте син еспанського коменданта, що з ним баша Селім має давні військові порахунки. Утікачі приготовляються на страшну кару. Але несподівано шляхотний баша прощає їм і відпускає всіх на волю до батьківщини.

Михайло Голинський.

На це лібретто маємо аж чотири опери: Андре 1781, Моцарта 1782, Дінера 1784 і Кнехта 1790. З них „Схоплення з сераю“ Моцарта було найбільш популярне і воно не сходить зі сцени й досі.

Про близьке споріднення лібретта цієї опери з італійською „Schiava liberata“ і з десятками інших турецьких опер буффо, нічого й говорити. Всі без винятку „турецькі“ мотиви й персонажі тут є, ріжниці лише в деталях.

Як бачимо, стандаризація згаданого турецького сюжету у світовій оперовій літературі сягнула дуже глибоко. Отже цілком природно, мусіла вона відбитися і в літературі українській. І такою типовою нашою „турецькою“ оперою є саме „Запорожець за Дунаєм“. Коли його зміст порівняти хоч би зі „Схопленням із сераю“, вражають схожі риси. Є в „Запорожці за Дунаєм“ шляхотний султан, є пара щиро закоханих Андрій і Оксана, є „схоплення“ дівчини, є переловлення утікачів, є погроза кари, є несподіваний акт султанського прощення й ласки, є козир-баба Одарка, що лається і біться з чоловіком, є запорожець Карась, що має деякі комічні риси спільні з якимнебудь Педрільом, чи Осміном, є ціле турецьке оточення, є навіть сцена вина (в „Запорожці“ не вина, а звичайно, горілки!). Отже кожна дієва особа й ціла акція турецьких опер має своє pendant у „Запорожці за Дунаєм“; це сміло можна сказати, є лише зукраїнізований сюжет тих популярних „турецьких“ опер буффо, що під ріжними назвами і з ріжними дрібними відмінами довгий час панували й захоплювали слухачів у всіх країнах Европи. Та найтісніше споріднений наш „Запорожець за Дунаєм“ мабуть таки зі „Схопленням із сераю“. Чи знав Артемовський цю оперу Моцарта? Не можна на це відповісти документально при сучасних наших скупих даних із життя Артемовського, проте ріжні познаки промовляють за цим. „Схоплення з сераю“ було в творчості Моцарта переломовим моментом, коли він свідомо хотів порвати з маніерами італійського оперового стилю, а на їх місце впровадити національні німецькі елементи. Перша така спроба вдалася Моцартові не цілком, і не зважаючи на деякі новаторства, його „Схоплення“ загальний характер має все-ж ще італійський. А в тих часах „сліпої італійської мономахії“ це було найкращою рекомендацією опери; її скрізь радо співали й виставляли, як твір італійського репертуару. Артемовський, як знаємо, виховався на італійських стилевих традиціях, сам співав в Італії, взагалі бував у Західній Европі, отже за всякою імовірністю цю оперу Моцарта знав, а хто зна, чи й сам її не співав, бо взагалі знаємо, що Моцарт у співочому репертуарі Артемовського був. Цим можна б пояснити лібретове споріднення „Запорожця за Дунаєм“ зі „Схопленням із сераю“ і дивитися на нього лише, як на одну із ланок довгого ланцюга турецьких опер і співогор.

Виконавці оперети „Запорожець за Дунаєм“ у Львові тому 30 літ.

Іван Романовський.

О. ОЛЬЖИЧ

Рінь*

Де шлях у жовті врізується стіни
І урвище над закрутом стремить,
Наш погляд неуважливий на мить
Затримує жорсткий прошарок ріни.

Вона суха і сіра. Але вій
Примкнеш перед камінням у піску —
І раптом чуеш силу вод рвучку
І різкість вітру, що над ними віяв.

Робітня

День — прямокутник матового шкла,
Велика грудка кинутого снігу.
На ясність дум. На маестат чола.
На стіл просторий і розкриту книгу.

Просте каміння — як прості слова —
Відбите листя — шелести і шуми —
Вони звучать, мов мушля, що хова
Ще музику глибинної задуми.

Чим заступити ці легкі рядки,
Прозору радість творчого спокою,
Річевість і упевненість руки?
Та вийдеш ти з затишного покою

І десь на розі, десь, де ми берем
До рук газету, в поспісі зімнту,
Тебе розітне лезами сурем
Невблагана екстаза атентату.

ВОЛОДИМИР ГАВРИЛЮК

Червоні овочі

Червоні овочі і квіття,
в тарілці гусне свіжий мід,
метелики на крильцях літа
цілують ранку ярий цвіт.
Тріпоче радість опяніла,
мов птаха біла хмарка мчить,
і йде чиясь душа доспіла
в шум колосіння, в далечінь.

Вже пізня осінь...

Вже пізня осінь... ранки заливає млою
та над поглохлими полями навмання
ще бродять теплі шуми літошнього дня,
пронизані морозу гострою стрілою.
Заслонена полотнами густих туманів,
струною дзвонить непроглядна далечінь.
Летять трикутником журавлів ключі
до золотих морів, до соняшних майданів.

*) Недавно вийшли збірки поезій: О. Ольжича „Рінь“ і Володимира Гаврилюка „Сольо в тиші“. Звідти й беремо ці вірші.

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

По втраті найближчого друга

Минає далі місяць, як перестало битися його серце. З того часу Наукове Товариство встигло вже вдруге вивісити жалібну корогву над своїм домом, і сумну оповістку про його смерть уже поприкривало багато інших. А по часописах усе ще появляються спогади про Небіщика — колишніх його приятелів та учнів. І не віриться, що це правда, що 25. жовтня тіло Незабутнього Аґенора стало жмінкою попелу.

І ввесь час стоїть Він перед моєю душею, такий розумний, добрий і такий правдивий. І виринають картини — і ті давні, коли зростались наші душі, й ті новіші, коли ми не могли були собі уявити одного без одного, коли не уявляли собі нас нарізно знайомі та незнайомі. І сама думка, що все це нараз змінюється, стає якась дивна, а то й дика.

Приятелювання наше складалося спроквола. Спершу це був — подив молодого студента для старшого трохи — не роками, а курсом — товариша, подив, що в тій такій невеличкій обємом голові може поміститися тільки знання, й тілько різного зацікавлення, яке з його спеціяльністю, з клясичною фільольоґією, не має нічого спільного. Тут була й фільософія, й загальне мовознавство, і всесвітня культура, і педаґоґія, й ґеольоґія, й астрономія, й математика, політичні рухи Европи, й українське питання — спершу тільки теоретично, бо ж вихований по-німецькому щойно в 17. р. життя почув перше українське слово й почав самотужки пізнавати той народ, із якого вийшли його батьки.

А начитаність, а знання мов, а та легкість, із якою він ці мови пізнавав!

Ніколи не забуду, як на лекції латини професор Гільберґ призабув якось автора одного не дуже й важного твору, і саме як натужував память, щоб собі його пригадати — ввійшов із бібліотеки покійний, тоді студент третього року. Професор усміхнувся і звернувся за допомогою до свого найкращого Студента. А він, зараз таки від дверей, ідучи до лавки, по дорозі назвав не тільки автора, видання, але й розділ і приблизно сторінку, де була згадана справа, про яку говорив професор. Сказав і сів, неначе нічого не сталося.

Або таке. Ми вже були вчителями — він у німецькій ґімназії в Чернівцях. Українська Громада висунула його на директора кіцманської ґімназії після смерти Сергія Шпойнаровського. Ще молодий, поверх трицятьлітній чоловік мав обняти керму нової школи — й до того треба було іспиту з української викладової мови. За два тижні ми пройшли з ним цілий курс із теоретичного й порівняного становища (всього по годинці зполудня кожного дня). Він уже тоді говорив по-українському, вивчився сам — із ґазет (узагалі крім рідної йому німецької, він говорив гладко по-латині, знав іще мови: французьку, новогрецьку, анґлійську, італійську, — зі славянських: чеську й розумів по-російському), але ж публично, чи дискутуючи з ким у наукових справах — не зважувався говорити. А в рік після того, як став директором, він по-українськи конференції, і на зїзді українських учителів середніх шкіл у Кіцмані (здається, 1912. р.), виголосив із памяти науковий реферат по-українськи, в якому (за цілої 1½ години), зробив тільки дві помилки (замісць доконаного дієслова вжив недоконаного).

І як подивляв я його студентом, так не пропав той подив для нього й пізніш, коли ми ближче почали зживатися. Тоді дуже приємно вражала його рішучість, а то й газард, коли треба було поборотися за правду з сильнішими цього світу, чи це була шкільна влада, чи політики, перед якими дрижала Буковина.

Рік перед великою війною Покійний виступив із громадою невдоволених режимом всесильного тоді Миколи Василька проти того режиму, не жалуючи самого його творця. Більшість кіцманських учителів була за одне з Артимовичем. Обурений Василько запросив до себе Покійного й

Аґенор Артимович.

почав йому робити докори. Підчас розмови впали такі слова:

— Sie dürfen nicht vergessen, dass ich es war, der Ihnen zu ihrer Direktorstelle verholfen...

А тимчасом справжня заслуга, що Артимович став директором, належала проф. Степанові Смаль Стоцькому; то його була думка, щоб керму кіцманської ґімназії перебрав саме він.

Спокійно, як усе це він у таких випадках робив, відповів Аґенор:

— Ich glaubte, dass ich aus nationalen Gründen zum Direktor erwählt wurde. Wenn es so steht, wie Sie sagen, kann ich zu jeder Zeit auf meine Direktorstelle verzichten.

Вклонився й вийшов. І ще того самого дня вніс до міністерства освіти у Відні прохання, щоб його повернуло на місце вчителя. Такої справи не було ще ніколи в австрійському міністерстві. Воно було у клопоті, й тільки війна звільнила його від цього клопоту.

Та рішучі виступи ніколи йому не шкодили, бо все він мав за сообою — свій розум, широкий світогляд, великий педаґоґічний авторитет і незвичайне знання... З його голосом усе лічилися, й тільки його рішучим виступам треба приписати його успіхи в переміні утраквістичної кіцманської, пізніш і чернівської (II) ґімназії на чисто українську.

І при тому всьому ні тіні зарозумілости, на яку в нас так часто нездужають, усе в нього виходило просто, щиро й ясно.

Людина, що, здавалося, не мала нічого сентиментального в собі, що все кермувалася розумом, Артимович незвичайно любив свою матір, і все їй був за те взячний, що вона, хоч німкеня, виховувала їх у переконанні, що вони українці, бо їх батько був українець. Смерть матері (1923) сильно небіщика прибила. Кілька років він день-у-день бував на її могилі. І все з великим зворушенням згадував її, а над гробом усе в очах його перлилися сльози... Для всіх, що хоч трохи причинилися до скріплення його національного почуття, ховав усе глибоку вдячність. Усе згадував проф. о. А. Левинського, дир. Шпойнаровського й інших.

Доля якось нас усе звязувала. Чи це було мешкання в Чернівцях (яке ми по ньому перебрали), чи як утікали з Чернівців перед російськими військами, спершу в гуцульських горах, потім у Дорні Ватрі, чи в Відні на еміґрації. А як війна на якийсь час нас розєднала — то злучив побут на еміґрації в Чехословаччині. І знов жили разом у тих самих селах під Прагою, і працювали разом у тих самих установах і товариствах. І цих десять років так скували нам наші душі, що поробились ми один для одного душевною потребою. Спершу лучили нас тільки спогади й мовознавчі інтереси. А згодом не було вже нічого, щоб могло нас коли різнити, хоч не все погляди в нас були ті самі. Тут і пляни праці росли, і розросталися та ширшали погляди й думки у сфері мовознавства. Головно з того часу, як ми ближче стали до празького лінґвістичного ґуртка (Pražský linguitický kroužek) й нам очі повідкривалися, коли ми пізнали методи, над якими працювало це наукове товариство (фонольоґія). День-у-день що-вечора дискусії, день-у-день щось нове, раз-у-раз у новому світлі виходили мовні явища. Кілько втіхи зазнали ми, кілько радощів...

Та ще їх більше було при праці, яку задумали спільно, при перекладах грецьких клясиків на українську мову. Він — грецький текст, критика тексту, схолії, я — вірний, поетичний український переклад (усе це було до 1930. р., до захоплення фонольоґічною методою досліду мовознавчих явищ). День-у-день, літо, чи зима, коли тільки не було праці в Празі — ми за перекладами. І досі стоять живі передо мною картини цієї праці. Ввечір — у двох кутах канапки, вдень улітку під хатою. Умовлена година, відчиняється хвіртка, і в ній — він, високий, задоволений, усміхнений, з безліччю книжок під пахами. Читаємо укладене в вірші, дискутуємо, один одному доказує, що його правда. Перевір віршу, він мусить бути гладкий, і версифінація не сміє шкутильгати. І раз-у-раз розмови про те, що таке вірний переклад. І хоч не співак, і не дочуває, української мови не виссав із грудей матері — він напричуд схоплює мельодію віршу, добачає хиби в версифікації, тут та там не погоджується з висловом. Пробуємо, перепробовуємо, поправляємо, допомагає дружина, вірна й невідступна товаришка наших вечорів, деколи лагодить розгарячені уми дискутантів. Думали дати по-українськи цілого Аристофана, такого для наших умов живого, свіжого, правдивого — та встигли перекласти всього — три комедії (та ще одну траґедію Еврипіда — теж думали дати цілого). Та, здається теперішнє громадянство ще не відчуває, що йому потрібні твори старого клясичного письменства. Перекладі лежать спокійно — в рукописах...

А так усе й разом на наукових лінґвістичних зїздах (Женева 1931, Варшава 1934), в наукових товариствах своїх і чужих. І кілько спільних радощів — коли був успіх у праці в котрого з нас. А заки з нею куди показались, кілько переговорили, передискутували, підносячи раз-у-раз нові сумніви, які треба було усувати.

А коли з кінцем 1933. довелося розлучитися, усні дискусії уступили місця листуванню — дуже частому. І тут що раз нові думки, нові пляни.

Останні місяці заняла в душі Покійного місце його щира дружина, з якою звінчався в березні 1935. р. Щастям било з його листів, у його серці панувала від того часу ясність, заляг спокій, який закаламучувала йому розлука з приятелями. Здавалося, що новий приятель виповнить йому життя. І був би виповнив враз із дорогим братом і приятелями, що його не кидали...

Зате він 21. жовтня покинув їх.

Але ж у їх душах живе він, той добрий, розумний, правдивий їх незабутній друг і товариш, щирий Аґенор. З тим, що він не в живих, погодитися трудно.

Найкращий дарунок від св. Миколая для дитини це безперечно:

КНИЖКА!

Великий вибір прегарних книжок для тітей і молоді має на складі:

ВИДАВНИЦТВО „СВІТ ДИТИНИ“

Львів, вул. Зіморовича ч. 20.

Замовлення з провінції полагоджується за 24 години.

Катальоги висилаємо даром.

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

Медьо

Медьо — найголовніша в хаті персона. Хоча у нього „бонцьо таке, як Високий Замок“, а на рамени одної „руці“ виліз дріт крізь протерту „шкіру“ із бронзового бархану, всеж „Медьо має два руці, два нозі, очко, носьо і бузю“, на „сийці“ в нього завязана пушисто кокарда. Медьо зовсім гарний, для Юрчика найгарніший у світі медведик з бархановою шкірою.

Оце Медьо сидить, вухо у нього одно підняте, ніби семафор у майбутне, а друге відкинулося і наслідує крило літака. Чорні кораликові його очі дивляться з перехиленої вбік голови на ебонітового коника, проти якого він — велитень. Руки в Медя простягнені так, що видно на них жовті долоні, поперешивані чорною ниткою, під одною пахою в нього сорокатий жовто-зелено-червоний когут, під другою — біло-чорний пес, що нагадує виглядом козу. Медьо мелянхолійно дивиться на своїх товаришів, що пестяться до його футра, а Юрчик ходить зажурений по хаті, згинається і заглядає під ліжко:

— Де Медьо, де?

О, Медьо шпурнув би і цю папугу, того когута і цаповатого пса і крикнув би: „Я ось де“, але щож може Медьо, коли в нього „бонцьо, як Високий Замок“, а в „бонцю“ і взагалі там, де в людського медведя мясо — трачиння і він ніби паралітик дожидає, поки його добачуть. Медьо ще більше тільки вухо підніс, ніби штубак два пальці.

Але „лямпа сітить“, а Юрчик занадто пильно шукає свого приятеля, щоби його не найти. Ось він скрикує:

Медьо!

Медьо вихоплений з розпещеного товариства повис за задню ногу в його маленькій ручці. Цаповато-лямоватий пес і мексиканкансько-кольоровий когут відскакують з розгону в бік, когут навіть паде із крісла. Але це тільки так здається, що він паде. Він зумисне ховається від долі, що зустріла Медя, бо на кожний випадок повиснути за ногу ніяка приємність.

А Юрчик побіг уже з Медем. Медьо повис униз головою і „руку“ кинув униз, ніби кричить: „Рятуйте! розібюсь“ — але Юрчик міцно тягне його до батькового ліжка, втішений, що нарешті його розшуки мали успіх:

— Є Медьо! Є!...

І він пхає Медя аж у саму ґазету, що її хворий батько читає і батько мусить ділитися його втіхою:

— О, якже ти взяв Медя, сину! Візьми його так, отак на ручку-ну! Дивись: Медведик гарний!

— Медьо гальний! — повторяє Юрчик, як відгомін, бо він взагалі з батьком однієї думки.

Батько знову починає читати часопис, бо той медвідь вліз йому саме в саму середину спогадів Бріяна, а Юрчик побіг уже попри ліжко з медведем на руці. Очі його шукають чогось, що могло б втішити трачиневе серце його приятеля. І ось Юрчик вже знає. Він аж сьогодні довідався про те, а комуж, як не Медеві розказати про цю новину.

І Юрчик підносить Медя на лівій руці, а пальчиком правої показує йому точно:

— Медьо! О! Тилясь Сеценко! Тилясь Сеценко!

Так, бо хай і Медьо знає те, що знає дволітній „Калінець, козяк і гадамака“ Юрчик, і що повинен знати кожний наш медведик — що оце вусато-добре обличчя не хто інший, а Тарас Шевченко.

Кораликові чорні очі Медя дивляться за Юрчиковим пальчиком і вухо в нього стоїть далі, як семафор. О, не такий Медьо, щоб зворушуватися або назверх виявляти те, чим бється трачиневе серце!...

А тепер Юрчикову увагу звертає що інше. Те, що батько зняв з голови радієві слухальця і відложив часопис. Юрчик якстій має нову думку!

— Тату, гає! Тату гає!

Бо Юрчик знає, що радіо „гає“, бо щож інше може грати? І Юрчик теж любить симфонічний концерт з Варшави, або легку музику і тепер він поти повторяє „гає, гає“, поки батько не накладає йому на вуха слухальця. Але це ще не все. Як може дозволити Юрчик, щоби підчас того, як він слухатиме радіо-передачу з каварні „Гастрономія“, його коханий приятель нудьгував.

— Медьо гає, Медьо гає!

І сам хапає маленькими руками другу пару слухальців і накладає Медеві на голову.

На хвилину стає в кімнаті тихо. Батько замкнув очі і дрімає, Юрчик слухає танґо „Коли будеш без мене“, а Медьо сидить задуманий, перекрививши з уваги голову, ввесь потонув у звуки далекого саксофону й гармонії. Одно слухальце в нього на вусі, друге на грудях, але хіба не ближче отак цій мельодії зі слухальця до трачиневого серця.

І так минає пять, десять хвилин. Танґо перейшло у фокстрот, фокстрот у румбу, а Медьо і Юрчик слухають так уважно, що ані не моргнуть.

Але і легка музика може нарешті втомити. Юрчик позіхає на ввесь ротик і негайно після цього скидає слухальця:

— Юцик пай — пай! Юцик пати!

Медьо слухає дальше арґентинського танґа, що пливе йому з одного слухальця в вухо, а з другого у саме трачиневе серце, Юрчика уже матуся розібрала і він, ніби янголик у білій сорочці, повертається до образів:

— Бозі па-па!

І тішиться ще в колисці:

— Тепцьо буде! тепцьо буде!

Уже лежить по шийку накритий перинкою, коли це згадує нагло свого приятеля, що його так безжалісно він покинув у ногах батькового ліжка і підіймає такий крик („Медьо пай-пай! Медьо пати!“), що треба негайно покласти Медя до Юрчикового ліжка.

І тепер Юрчик відсувається під стіну, а маленька його рука кріпко обняла жовто-бурого барханового друзяку і пригорнула до себе.

О, якби в Медя не трачиневе серце, ви всі чули б, як він запихкавби з утіхи від тих обіймів...

Але Медине серце не може так голосно виявляти своїх почувань. Медьо тільки пригинає трошки вушко коли Юрчик починає:

— Юцик пай-пай! Юцик пай-пай! Юцик пай-пай!

Юрчик повторятиме це стодвісті разів, але батько знає на це раду. Батько починає:

— Тато пай-пай!

І Юрчик відповідає:

— Тато пай-пай!

— Мама пай-пай!

— Ма-ма пай-пай!

— Стрийко пай-пай!

— Ти-ко пай-пай!

І так перечислюють усе, що живе і що вночі лягає спати: всіх хатних і всіх звірят, що в Юрчиковій картоновій книжці. Кася, цьоця, Єся, коник, песьо, куут (когут), гуська ди-ди, ціпця, хуцьик (хрущик), ипка (рибка), цепаха (черепаха), пилька (вивірка), поки все не закінчиться святочним акордом, що Медьо спить. А як усе, що живе спить, і до того ще й Медьо, то й Юцикові нема чого довше на світ дивитись.

Юрчик зідхає, очі його маліють, як кулька чорного воску на теплій печі. Ще хвилина, ще мить, ще один порух повік і — два приятелі сплять.

...А Тарас Шевченко має обличчя батька і під вусом в нього ніби сіла розніжена усмішка: Таку картину він ледви чи бачив...

М. РУДНИЦЬКИЙ

Життя наслідує мистецтво

100-ліття „Ревізора" Гоголя.

Мало кому з нас прийде сьогодні в голову думати підчас вистави „Ревізора" про автора. Так само не думаємо про Моліера дивлячись на „Тартюфа" або „Скупаря". Маємо перед собою ґалерію живих типів — малих смішних людців; що вони можуть мати спільного з автором? А проте Гоголь вложив у „Ревізора" так багато своєї душі, що дивуємось читаючи про те, як він хвилювався після перших вистав і як обурювався, що його не розуміють.

„Ревізор", що саме йде на львівській сцені. II. дія.

З початку 1835 р. мав він перший бруліон комедії і хоч виставив її у 1836 р., щойно у 1842 р. закінчив її остаточний текст. Це була для нього велика спроба, як надати сміхові якнайповажнішу форму — щоб комедія була не тільки веселим видовищем, а суспільною сатирою. Враження залишене комедією в Петербурзі та Москві було сильніше, ніж Гоголь сподівався; сметанка, що виповняла авдиторію на перших виставах складалась головно з бюрократії та тих, що намазували їй руку хабарами. Всі були обурені. Публика, коли бачить на сцені представників своєї кляси, має завсіди нахил добачувати у цьому замах на свою повагу і честь. Але і робить тоді реклямну пісі своїм „святим" обуренням.

Гоголь був теж обурений. Як могли не зрозуміти провідної думки його комедії! Пять літ після першої вистави зібрав він в окремих статтях свої рефлексії розсіяні тоді в листах до своїх другів. Він не хотів, щоб поза масками дієвих осіб шукали якихось означених людей, яких він хотів осміяти, натаврувати; це попросту загальнолюдські типи і ніодин з них не має якоїсь такої риси, що перемінювала би його у представника якогось одного почування у символ, що нагадує манекіни примітивних комедій з тенденцією.

Якби не цар Микола Павлович, що не найшов у „Ревізорі" нічого протидержавного то цензура зїла би цю сатиру напевне. У петербурських і московських сальонах розмовляли довго і широко про „лібералізм" Гоголя, що розкладає традиційні основи суспільного ладу. Хоч ніхто не міг заперечити пізніше, що Гоголь причинився такими творами до поширення поступових ідей у Росії, сам він, коли починав обороняти свого „Ревізора", говорив як найказенніший цареславець.

Гоголь доказував, що його герої — люди, які заслуговують на спочутливість, а не вороги суспільности, які підривають основи суспільного ладу своїми вчинками. Самого Хлестакова характеризував він так: „Хлестаков зовсім не ошукує — він не професійний брехун; він сам забуває, що бреше і майже сам вірить у те, що говорить... Хлестаков — людина зручна, зовсім comme il faut розумна і навіть, від біди, чеснотлива. Він належить до такого типу, що зверха нічим не відріжняється від інших молодих людей. Він навіть гарно подекуди тримається, навіть подекуди говорить із вагою і тільки в тих випадках, де треба заволодіти собою або проявити характер, вилізає його почасти підленька, нікчемна природа... Найкраще нехай кожний віднайде частинку із себе в цій ролі..."

100 літ тримається „Ревізор" у репертуарі. Це одна з найпопулярніших російських пес на европейських сценах. Із зростом бюрократії зросла скількість її вистав. Життя почало наслідувати літературу, щоб ще один парадокс Уайльда виправдався. Нема місяця, щоб якийсь зручний, самовпевнений молодець не використав людської наївности, легковірности і страху перед владою; коли зуміє він прибрати відповідну позу всі повірять, що мають перед собою достойника.

Та є (і завсіди були) серед таких „ревізорів" і такі, що заспокоюють не тільки матеріяльний голод, але і духовий: — самі вірять у плоди своєї уяви, у власну вимріяну величину. Саме ту струну людської психольогії хотів Гоголь підкреслити якнайсильніше. „Кожний, хоч на хвилину, коли не на кілька хвилин — писав він — ставав або стає Хлестаковим, але природно не хоче в цьому признатись".

Не диво, що на перших виставах „Ревізора" петербурська та московська аристократія реаґувала сміхом там, де можна було якнайменше цього сподіватись і замовкала там, де ми сьогодні зустрічаємо гру артистів оплесками. Ніхто з нас сьогодні не дивиться на „Ревізора" як на сатиру, що вказує безпосередньо пальцем на винуватців: „Ось хабарники, боягузи, лизуни", хоч знаємо, як мало змінились за сто літ відносини у деяких славянських краях, де живуть старі бюрократичні традиції з хабарниками, протекціями та глумливою погордою для законів. Німець, анґлієць або скандинавець дивиться на таку пєсу, як на чудасію: — як може — думає кожний з них — триматись суспільний лад складений із таких плазунів, облудників, мантіїв — і регочуться.

Хлестаков (арт. Посьнєльовський) з Марією (О. Ленцька).

Багато йшло суперечок за те, звідки взяв Гоголь сюжет своєї комедії. Нема сумніву, що мусів він знати „Приїзжого із столиці" нашого другого великого земляка — Квітки, написаного теж по московськи. На перший погляд нібито мало між ними ріжниці, а проте кожна Гоголівська постать — тип; інтриґа пєси не водевільна фарса, що заплутується як сват на підпитку, а одноцільно проведена психольоґічна лінія.

І коли тільки оглянешся довкола по авдиторії — бачиш бліді копії тих живих типів, які сотворив Гоголь на сцені. Життя наслідує мистецтво.

ТАНЯ ЧАЙКІВСЬКА

Сиґрида Ундсет

Що робиш синьоока жінко, коли твій чоловік іде на море, а ти лишаєшся сама одна з малим золотоволосим дитям у домі над фйордом?

Коли водопад так безнастанно шумить?

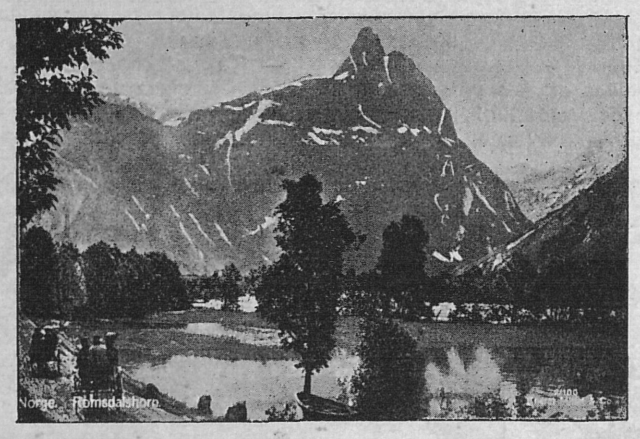
Коли ніч така довга, що не видно ані початку ані кінця її, а чоловік твій не вертається?

Що робиш міцна, відважна жінко, коли схвильоване море вдаряє об стіни твого сіро-жовтого дому, а на небі не видно ні зір ні місяця?

Скажи мені жінко далекої півночі, що робиш тоді?

В норвежській літературі жінка цілком інша й відмінна від жінки усіх інших народів тому, що в житті вона також цілком інакша. Зростає серед прегарних панорам своєї природи і музики фйордів і тяжких, твердих обставин життя. Заглиблюється в сірість мряк, що снуються по горах і звикає до довгих ночей, що ніби ніколи не скінчаться.

А в малім домі під височенною горою над морем все хтось є сам. То мати журиться, коли батько відїхав на ловлю риби, а море зачинає буритись і хвилювати, то ходить задумана й тиха, коли від сина-моряка з чужих кораблів немає звістки. Молода жінка тужить за чоловіком-моряком, що в далекі краї поїхав добувати долі, а доросла донька в тихих, безсонних ночах вичікує коханого.

З країни Сиґриди Ундсет.

В малім дімку над фйордом усе хтось наслухує з тремтячим серцем морських вітрів і все когось чекає.

І все в тім домі повнім самотности і туги хтось мусить бути міцний і відважний. Хтось, хто знає, що сам буде йти через тверде життя, сам мусить міцно берегти вогню, щоб огріти ним тих, що боряться за них на океанах.

То мати-жінка.

То норвежська жінка — задумана, витончена, залюблена у своїй природі, міцна й відважна. Перечулена і нервова.

Живе часто цілком самітним життям в досконало-мистецьких формах зверхнього світа і будує на нім досконалість свого „я".

Що-ж дивного, що родиться там Сельма Ляґерлєф, Марта Остензо, Сиґрида Ундсет, яких мистецтво доходить до вершин? Що-ж дивного, що Сиґрида Ундсет вміє написати таку книжку, як „Христина, дочка Лявранса"? Що з того, що вона жила звичайним сірим життям, сірішим може як тисячі інших людей.

В їх північній сірині є простолінійність і характер, правдивість і чистота.

З їх звичайної сірини, твердої і неугнутої, черпають вони свій стиль — простий, чистий, шляхотний.

Коли маленький човен у сірій мряці серед скель і підводних раф, борється з шаленою бурею на океані, знає норвежець, що пливе нею: буде так, як мусить бути. І його жінка і його сестра, мати і кохана, заслухані в рев океану, знають те саме: все, що стало і що мало статися, було призначення, все діється так, як мусить діятися (думки Христини).

А тому глупо і смішно боротися з тим, з чим не можна і тому безуспішно проклинати й протиставитися тому, що сильніше. Долю, чи добру, чи злу, треба приймати з гідністю, треба відважно дивитися в очі щастю і горю.

Детермінізм — душі вікінґів залишив глибокі сліди і вирізьбив молоду норвеську душу і характер її у тверді, замкнені, зате прості, чисті, позбавлені всякої погані й облуди лінії.

Так, саме за ці прикмети, за образи ранків і вечорів на фйордах, за відвагу і красу норвеської жінки і за шелести і звуки глибокого життя її душі, що їх так чує і так тонко уміє передати, за людяність і зрозуміння всього, що людське, дістала Сиґрида Ундсет нагороду Нобля.

Середньовіччя (перша половина 14-го ст.), часи вільного королівства Норвеґії сценерія її великої тритомової нагородженої повісти „Христина, дочка Лявранса". Вивела ту цікаву картину велика інтуїтивна малярка і викінчила її досконало. Так вивела, що доцент норвеської літератури на берлінському університеті сказав: „Я можу тільки так пояснити тобі досконалість тієї повісти: „Сиґрида Ундсет — реінкарнація з середньовіччя. Вона жила колись Христиною, дочкою Лявранса".

Геройкою на тій сцені напевне вона сама, авторка, одна за всіх жінок Норвеґії, — синтеза духової сили норвеського жіноцтва. Як дівчина, любка, мати й дружина, вона прислухується пильно до свого „я" і йде за ним і його правдою, хочби та дорога була незнати яка незмірно важка й непоборна.

Проти несвідомої моралі став усвідомлений гріх і вона йде в його солодкі обійми і задля правди щастя, якого зазнає в ньому, бере увесь тягар життя на свої плечі.

Все інше стоїть в тіні проти ґіґантної сили її душі і лінії її бажань і переконань.

А коли нам самим уже досить тих ударів долі і часом хочемо відвернути горе Христини своєю власною фантазією, авторка півночі йде за глухим звуком десятками літ призбираного почуття тяжкої дійсности: все є так, як мусить бути і цього змінити ніхто не всилі.

З країни Сиґриди Ундсет.

Від правди життя, яку нам змальовує велика натуралістична малярка і глибокий психольоґ, стає тяжко, а Христина, дочка Лявранса йде простим, непохитним кроком з гордо піднесеною головою, з дивним блиском очей і додає нам своїм гартом відваги стежити за долею, яку сама на себе взяла.

У всіх своїх творах, писаних перед Христиною, шукає Ундсет відповіди на ріжні питання людського життя, щоб дійти до правди, яку найшла, завершила, увіковічнила у своїй ґеніяльній епопеї.

Тією правдою змислу людського існування і вартости боротьби за нього стає тут кохання. Це призначення кохати проти розуму і льоґіки, проти болю і всіх перешкод, проти сенсу всього, що матеріяльне і доцільне, кохати для самої чистої правди кохання. Бо в тій правді є своя велика, доцільна, повна значіння льоґіка, — є гармонія, скристалізування і довершення.

Тим ґріхом чистого, вічного кохання згрішила молода дівчина Христина інтуїтивною, глибокого, стихійної сили своєї богатої природи жінки-матери.

Величний скарб духового богатства, його тайн і стежок у житті людини, розкриває перед нами тонко, ніжно, ніби не діткнувши їх ні звуком ні словами.

У всіх своїх оповіданнях і повістях, де торкається то дитячого світа (щасливий вік, мала дівчинка, дитина) то життя молоді, як Енні, Весна, то вкінці у великій, цікаво проблематичній новелі „Материнство", є Сиґрида Ундсет заглибленою в собі, повною свідомости матірю. В цьому останньому творі видвигає вона проблему інстинктів материнства. Мати, що народила дитину і кинула її спокійно і без страждання, не чуючи ані психічного ані фізичного болю при розстанні і мати, що з незаспокоєної туги любови материнської, пристає серцем й душею до чужої покинутої дитини й віддає їй себе всю. Чи правдою є, що інстинкт материнства і любов до дитини зявляються в жінки щойно тоді, коли народиться дитина, чи може є матері з природи, як та жінка, що тільки з туги (сама не мала змоги мати своєї дитини) стає правдивою, повною й завершеною у своїм материнськім почуванні матірю несвоєї дитини?

По історичних студіях, що ними займалася майже 12 літ, збираючи матеріяли до Христини, перенялася Сиґрида Ундсет до глибини католицизмом. А тому, що приняла його, як правду віри, покинула дотеперішній світогляд лютеранізму.

Свого нового ідеалу не замкнула в душі, тільки для себе, але повна запалу й ентузіязму для нього, захотіла передати його іншим. І тоді повстала друга велика епопея середньовіччя „Історія Оляфа, сина Авзуна з Гествікен".

Сиґрида Ундсет має нині 53 роки. Повна спокою й почуття, що сповнила свій обовязок, живе тепер у тихій долині Гусдбрамедален у гарнім селі Лілеґаммер. Окружена своїми дітьми і чоловіком малярем (Сварстадтом), яких безмірно любить, і природою фйордів, необхідними їй для життя, дивиться спокійно у низку днів, що проходять. Вільна від буденних амбіцій й жадоби розголосу і сензацій, живе звичайним щоденним життям, де находить багато щастя і вдоволення. Щодо жіночого питання, то вона рішуче переконана, що справжнім завданням жінки є бути жінкою і матірю. Тому виступає голосно проти еманципації.

Чи думає часом Сиґрида Ундсет, як то дивно зложилося все в її житті? Коли по смерти батька-археольоґа, мусіла тяжко боротися за хліб, мусіла кинути свою мрію про малярство. Псвно переживала велику трагедію молода, талановита дівчина, коли замість студіювати в академії малярства, рахувала нудні, безконечні числа в торговельній школі. А коли від нехочу написала перших кілька рядків, щоб забити нудьгу й сірину банальних бюрових годин, що їх переживала 10 літ у бюрі в Осльо, не снилось їй напевно, що це дорога, якою саме піде, щоб зайти нею до вершин, куди мало хто з людей досягає.

Городничий (Й. Ґутнер), Добчинський (Складанек) і Бобчинський (П. Полонський).

Домашній університет

МОЇ РОЗМОВИ ПРО „УКРАЇНСЬКУ ЗАГАЛЬНУ ЕНЦИКЛЬОПЕДІЮ"

Перебуваючи в одному подільському селі в часі відпустки я декілька разів заходив до знайомого молодого вчителя місцевої школи. З тих відвідин залишилися в мене одні з найкращих вражінь з цілого мого вакаційного побуту.

Цей вчитель — це висококультурна й освічена людина. Як рідко де в теперішніх часах у нього велика й гарна бібліотека, кілька наших часописів і навіть чужих, заграничних журналів.

— Не пю, не курю — сказав мені одного разу — і не видаю грошей на ніякі витребеньки, зате-ж постійно передплачую оті часописи, що їх бачите, та завжди купую трохи нових книжок, щоб бути бодай у сякім-такім звязку з культурою.

Раз якось я забіг до нього вечором. Сидів при столі і при світлі нафтової лямпи читав часопис. Побіч розкладені три грубі томи Української Загальної Енцикльопедії.

— Студіюєте? — питаю зайшовши зненацька.

Підвів очі на мене.

— А, це ви! Доброго здоровля! А. студіюю, студіюю. Сідайте! Як вже ви застали мене в мойому університеті...

ґен. М. Омелянович-Павленко*).

— Університеті? — перепитав я сідаючи.

— Так! Зараз вам це виясню. Самі знаєте, що найважче самому вчитися. Не тому, щоб це справді було так дуже важко, але тому, що рідко хто може сам примусити себе працювати постійно й витривало. Скільки то людей зачинало вчитися якоїсь чужої мови, нераз навіть з дуже добрих підручників. І ніщо з того не виходило. Бо просто в людини не ставало пильности, щоб кожного дня посвятити бодай одну годину науці. Соломяний вогонь запалу потахав, наука припинялася по кількох днях.

ґен. Віктор Курманович.

Я не бачив звязку між тим, що він сказав, часописом і томами Української Загальної Енцикльопедії, що лежали перед ним на столі. Тому й сказав:

— Ще досі вас не розумію. Чи вивчуєте тепер якусь мову?

— Ні! — відповів. — Це тільки приклад. Я роблю що інше. Я, знаєте, віддавна мав багато мороки з часописами та журналами. Спричиняло мені ту мороку таки моє звання вчителя. Як я вів у клясі лекцію, то дитина, що читала якийсь уступ з книжки, мусіла усе, до одної букви розуміти. Бо я того вимагав. Отже бачив, ту саму вимогу я прикладав і до себе самого як читав часописи й журнали. Та тут я побачив, що находив у всяких статтях багато дечого, чого

Однострій УСС.

Однострій СС.

полк. Гнат Стефанів.

я не розумів. До того часу я не думав над тим. Читав дальше, а як того незрозумілого було забагато покидав читати. Аж раз якось мені прийшла дивна думка і я порівняв себе з моїми учнями. Якби так хтось станув мені над головою і вимагав від мене, щоб я зрозумів усе прочитане до одної букви? Я став читати часописи зовсім інакше. Я переполовинив себе: одна половина це був мій учень, друга — мій вчитель. І чи знаєте, що я як учень перед самим собою як вчителем більше прів, як мої справжні учні переді мною. Я як мій вчитель був невблаганний. Я як учень скреготав нераз зубами, але не втікав з лекції. Бувають випадки, що я вмію бути впертий.

Оповідання зацікавлювало мене більше й більше.

— Та чим гостріше я ставився до себе — розказував вчитель дальше — я став переконуватися, що тепер я розумію ще менше, як досі. Ясно, я вимагав від себе розуміти кожну подробицю. А тих подробиць збиралося, збиралося... Я знав уже, що сам не дам ради з тим усім. На те була рада. Треба було справити собі якунебудь енцикльопедію. Поки я думав над тим, яку вибрати та розпитував про те ріжних знайомих, появився перший зшиток Української Загальної Енцикльопедії. Зрозумієте, як я зрадів цим. Це-ж було для мене найкраще: мати енцикльопедію в своїй рідній мові.

— І ви зараз її замовили?

— Не було двох думок! І нетерпеливо чекав поки не появиться цілість. Тепер, як бачите, маю усі три томи, а з ними маю в хаті цілий університет. Бо я не припинив своїх лекцій. Навпаки. Я як вчитель став ще гострішим і я як учень став ще пильнішим.

— Якже йде наука? — питаю посміхаючись.

— Досконало! — викрикнув. — Скажу вам, як я влаштувався.

— Цікаво!

— Читаю часописи і журнали як і досі і як хтонебудь інший. Але кожне незрозуміле слово, невідому назву чи невідоме прізвище підкреслюю олівцем. І ввечорі, як вже маю трохи більше вільного часу, перечитую незрозумілі, себто ті підкреслені місця ще раз і шукаю за поясненнями в енцикльопедії. Мушу вам признатися, що це незвичайно мила праця. Чую, що кожний часопис і кожний журнал має для мене тепер багато більшу вартість як колись. Тепер справді на сто відсотків використовую їх для поширення свого знання. І ось ці свої

полк. Альфред Шаманек.

лекції я називаю своїм домашнім університетом.

— Університет з одним студентом! — сміюся.

— Зате-ж професорів скільки! Правда, що мій університет цікавий?! В ньому стільки студентів, що ні в одному університеті в світі, але-ж і стільки професорів в жадному університеті немає — говорив вчитель жартуючи. — Ні, ви вчені пани з міста, усякі редактори, професори та й інші фільософи ви не знаєте, яке то добро для нас ота „Українська Загальна Енцикльопедія", для нас, що віддалені сотні кільометрів від столиці, її бібліотек та й узагалі культурного руху.

*

Оця моя зовсім випадкова розмова про „Українську Загальну Енцикльопедію" навела мене на думку, що варто було б побалакати на цю тему з людьми з ріжних верств нашого громадянства. Може й вдасться мені зробити це при нагоді.

Осип Боднарович.

*) Всі ілюстрації в цій статті взяті з Української Загальної Енцикльопедії.

Книжка про книжку

Й. Т. Підляшецький. **Пригоди Шума.** З передмовою Л. Нигрицького. „Українська Бібліотека". Видання Івана Тиктора. Львів, 1935.

Короткі нариси, що появлялися в нашій пресі під псевдонімами Роберт Гай, Архип Степун, Тит Ус, а то й під криптонімом Й. Т. П. не могли не звертати на себе уваги. Це були наче краплини життя під мікроскопом. Дрібні краплини, але якось так багато можна було в них бачити. Чутливість автора кидала якесь особливе світло на дрібні життєві події і нам немов очі розплющувалися: так ось воно, оте життя!

Та й ще одним звертали на себе увагу ті короткі нариси Й. Т. Підляшецького. Особливим підходом до життя. Якась вибачливість до всього того, що діється довкола нас, а може просто тільки справжнє зрозуміння подій, що їх автор оглядає крізь призму легкого гумору й некусливої сатири. Навіть найтрагічніші події виходять у Підляшецького — так сказати б — на весело. Не диво, що розвиваючись у тому напрямі, автор став писати гуморески (збірка „Шангай" в 1934-ому році).

Л. Нигрицький у передмові до книжки „Пригоди Шума" каже, що це його (себто Підляшецького) „перша більша повість". Так якби Підляшецький писав досі малі повісті. До того-ж і „Пригоди Шума" всього-навсього не цілих 120 сторінок шіснадцятки. Хіба це повість, ще й більша? Можна гадати, що Л. Нигрицький хотів сказати: більший твір. Так із того, що Підляшецький досі написав, це найбільша річ.

Та тож бо й є, що Підляшецький і ту свою більшу річ немов скомпонував з невеличких нарисів, що їх він досі звик писати. Ні, не тому, що цілу річ автор поділив на коротенькі розділи з окремими наголовками, а тому, що кожний такий розділ, це немов сама для себе цілість з замкнутою в ньому окремою думкою. Це така одна краплинка життя. Само собою, що автор нанизав ці краплинки на нитку сюжету і створив таким чином своєрідну фільму, що має багато цікавих картин і — що найважніше happy end' Саме без того „щасливого закінчення" Підляшецький не був би собою. Правда, цим заром зявляється несподівано „дядько з Австралії", але він має всі добрі прикмети усіх дотеперішніх

ПРОХАЄМО НЕ МИНАТИ

НАШОЇ ФАБРИКИ
ПРИ ЗАКУПАХ
НА СВ.
МИКОЛАЯ
І
СВЯТОЧНИХ
ДАРУНКАХ

Фабрика: Львів, Кордецького 23. Крамниця: Львів, Руська 20.

Л. ЛЯКАТОС

Злодій

Авто їхало хутко по гладкому асфальті. Всередині сидів Кенде із своєю молодою жінкою. Вони вертались з вечірньої забави.

Пані Едита — невеличка чорнявка, мала гарне личко, зрештою без виразу. Кенде був утомлений, невдоволений. Він мусів для приємности своєї жінки провести вечір у товаристві самих багатих. Чоловіки сяли новенькими фраками, жінки чепурними сукнями і дорогими прикрасами. Тільки Павло Кенде мав на собі звичайний жакет і його жінка єдиний золотий ланцюшок на шиї. Едита не мала на забаві доброго гумору і зпоза її очей видко було огники докору.

Нараз серед забави ввійшов на салю мужчина в рогових окулярах і гарно обшитих лякерах. Усі знали, що він їздить увесь час між Будапештом і Віднем і заробляє величезні гроші. Той кавалір почав залицятись до Едити з нахабною сміливістю. Молода жінка слухала його спочатку неохоче, але згодом ставала щораз уважливіша до нього і почала навіть дивитись на нього з подивом. Її чоловік запримітив це. Вертаючись домів насунув він в авті витертий комір свого зимового пальта.

— Морозить мене — сказав.

— Чому-ж ти не маєш футра? Тоді не було би тобі холодно — відповіла різко Едита.

Траплялось уже нераз, що вона обурювалась на вбогість свого чоловіка. Але форма, в якій вона це тепер сказала була нова і вразила Павла, як різка. Це вже було щось більше як звичайне нарікання на долю.

— Ах, ті жінки — подумав Кенде — вже Бальзак сказав про них...

Він пригадував собі довго, що таке Бальзак сказав про жінки, але не міг собі пригадати.

Коли подружа пара вернулась до хати, двері від передпокою стояли трохи відчинені і крізь щілину падав слабий промінь світла. Чути теж було в їдальні легкий шелест, так, якби хтось повертав ключем.

— Вломник!

Чоловік крикнув перший це слово. Жінка була рішуча:

— Я збіжу до сторожа. А ти за той час притримай драбугу. Не бійся, навіть якби він мав при собі револьвер. Усі вломники це боягузи.

І Едита збігла по сходах.

Вломник не був боягузом, Кенде теж ні. Але свідомість, що його тут граблять з усього, на що він довгими роками так важко працював, придала йому незвичайної сили.

Павло Кенде кинувся як лев на злодія, коли побачив його над усіма своїми дорогоцінностями. Скочив на нього ззаду, вхопив одною рукою за шию і другу встромив до його кишені. Витягнув звідти злодієві револьвер і все те, що там було: дрібні прикраси із столика Едити, банкову книжечку, срібні ложечки і ще якісь дрібниці, які поквапно вложив до власної кишені. Коли сторож увійшов із поліцаєм, він усе ще тримав злодія. Злодієві звязали руки і відвели.

— Чи не казала я, що всі вломними боягузи — сказала Едита, коли була вже сама з чоловіком.

— Т-т-ак — відповів Павло, ввесь тремтючи. Щойно тепер почав він хвилюватись.

Едита вийшла до другої кімнати переодягтись. Вона залишила напів відчинені двері і голосно кликала:

— А чи є там усе?

— Так; ложечки, банкова книжечка, твої дорогоцінности...

Едита голосно засміялась:

— Мої дорогоцінности! Не варт було навіть за них битись. Якби той бідака мусів був поживитись тільки ними, но!...

Кенде нишпорив іще у своїй кишені. Нараз намацав він якийсь холодний, подовгастий предмет. Переляканий витягнув його наверх. Був це солідний нашийник з плятини і брилянтів, незвичайно майстерної роботи. Кенде занімів. Цей нашийник не міг злодій узяти від нього, тільки мусів його принести із собою!

Не було часу до надуми. Кенде сховав скоро нашийник до кишені.

Увійшла Едита в домашній сукні.

— Чи все найшлося?

— Бачиш — відповів їй Кенде і розложив на столі в однім ряді банкову книжечку, ложечки, вилки та її цяцьки.

Жінка кинула на це все оком і знизала плечима:

— Саме сміття... Коли подумаю, як я виглядала нині вечір

Павла вразило це дуже. Це „сміття" купував він своїй жінці одне за одним із своєї бідної пенсії урядовця. Він відповів придушеним голосом:

— Лишилось ще щось... що нам не належить...

— Що таке?!

Павза.

— Ре... вольвер...

— Мусиш його віддати завтра на поліції.

*

Кенде відніс на другий день на поліцію револьвер. Там списали з ним протокол про влом. Зізнавав він коротко. Він найшов усе на своєму місці і... не має ніякої шкоди. Ніхто інший не зголошувався на поліцію. Імовірно вломник зайшов на мешкання Кенде на початок. Так думали на поліції і Кенде не перечив. Попрощався і пішов. У брамі дирекції поліції ноги під ним хиталися так, немов би не міг звідти вийти. Але він був сильніший, ніж його ноги.

— Маю ще завтра час — подумав і вийшов... — Або на другий тиждень — думав по дорозі.

*

Павло кілька днів хвилювався. З поліції не приходив ніхто. Але одного дня таки не витримав. Узяв нашийник із собою рішивши що занесе його на поліцію. Перед домом здибав листоноша, що передав йому два листи з реклямою та одну листівку. Листівка була до його жінки з літнища від одного молодця. Її зміст був попросту нахабний: Формальні освідчини. Кенде знову пригадав собі, що Бальзак сказав раз про жінки... Але знову не міг він собі пригадати, що це таке було. Він ламав собі ще довго голову. Та не над цитатою з Бальзака...

Вполудне передав він Едиті дорогоцінний нашийник, загорнувши його гарним папером.

— Я зробив один більший інтерес і хотів...

Едита не дала чоловікові докінчити речення і обхопила його за шию:

— Ти мій коханий! Яке це чудове! Я так тебе люблю!

„дядьків з Америки", тобто: має гроші і з легким серцем дає їх небожеві.

Своїм підходом до життя Підляшецький нагадує нам подекуди Макушинського, що має своє місце гумориста в польській літературі. Хтось сказав, що сонце бачить землю завжди усміхненою й веселою. Хист Макушинського не наче те сонце. Це не значить, що Макушинський вибирає

Й. Т. Підляшецький.

до своїх творів самі щасливі, веселі моменти життя. Навпаки! Але найкрайніша нужда у нього усміхнена. Тому твори Макушинського — хоч це й найреалістичніші картини — це свого роду казки, розпромінені, розсоняшнені.

Таку казку дав нам Підляшецький у своїх „Пригодах Шума". Тут одне застереження! У нас в останніх часах пішла мода на до деякої міри „фантастичні" повісти. Маємо їх декілька, більше чи менше вдалих. Підляшецький не має з тим родом нічого спільного. Він не фантазує — він ув особливий спосіб сприймає дійсність і в особливий спосіб нам її передає. А ми, читаючи його твір, бачимо, що це найсправжніша дійсність, але та дійсність, хоч важка, то якась не болюча, якась така дуже — що так скажу — людяна.

Хтонебудь міг би сказати, що наведена книжка Підляшецького — це немилосердне обвинувачення цілого нашого громадянства. Тільки один Олекса Шум — та ще його приятелі — Олекса Шум, отой кольпортер української книжки, ідеальний, — всі інші це типи, що на них всіх пекольних кар замало. Та ні! Світла й тіні розділені в „Пригодах Шума", як рідко в котрій книжці. Автор однаково симпатизує з усіма особами свого твору. (Вмисно підкреслюю це слово: симпатизує.). Переконаєтесь про те наглядно у розділі п. н. „Злоба", або ж в картині п. н. „Пан директор".

Олекса Шум — кольпортер українських книжок. Стукає до дверей усяких радників, директорів, урядовців, намовляє, переконує і здебільша виходить сам переконаний, нераз навіть дуже проречистими й переконливими аргументами, що українська книжка нікому непотрібна. Перед кольпортером замикають двері, його не пускають в хату, а як вже якось таки влізе, находять тисячу викрутів, щоби книжки не купити. Але якась частина тих викрутів теж має свою правду і автор її не промовчує. Бо він не пропагує, він — показує. Ба ні! В одному місці, при кінці книжки він бавиться в пропагандиста. Олекса Шум, ставши багатим фільмовим підприємцем, закуповує у кольпортера всі книжки, які той має. Але-ж це тільки „happy end". В цім випадку навіть дуже милий.

Сам сюжет — мимоходом кажучи: спритно підібраний — відкривав перед автором широкі перспективи. Та він його не використав уповні. Мабуть свідомо. Чи не заважив тут найбільше отой нахил автора до дрібних картин. Наслідком того в „повісті" тільки начерки типів, правда, добре підмічених і добре схоплених. І наслідком того замість справжньої повісти маємо мерехтливу фільму, що ми її — правда — з приємністю оглядаємо, але-ж якогось тривалішого враження вона у нас не залишає. Тоді-ж, коли її читаєш, книжка приковує увагу живою акцією й небанальним стилем.

Ще одна прикмета книжки: велика дбайливість автора за мову. Але-ж намагання бути оригінальним доводить до того, що автор подекуди попадає у штучну й неприродну фразеольогію, а то й вживає не наших слів. До речі: чи в українській повісті такі вже дуже необхідні чужі імена, як „Єнкі Майк", „Свен" і т. і.? Правда, вони надають творові особливого кольориту, але питання, чи саме цей кольорит виходить на користь.

„Пригоди Шума" — замітна поява на нашім книжковім ринку. Замітна тим, що відкриває нам автора з літературним талантом і цікавою письменницькою індивідуальністю.

О. Дніпровський.

Ретроспективна вистава українського мистецтва

З нагоди 30-ліття „Національного Музею" у Львові

ЗАКРИТТЯ ВИСТАВИ.

В неділю, 24-го листопада ц. р. закрили „Ретроспективну виставу українського мистецтва", що тривала від 1-го жовтня. Вистава, що її влаштовано з нагоди 30-ліття „Національного Музею", мала великий успіх, бо директор „Національного Музею" оживив її кількома імпрезами, як концерт української пісні, фортепіяновий концерт та вечорі поезії. Всі ті імпрези стягали багато публики й залишили справді гарне враження.

ЗАВДАННЯ РЕТРОСПЕКТИВНОЇ ВИСТАВИ.

Основним завданням ретроспективної вистави українського мистецтва з приводу XXX-ліття Національного Музею було показати звязок мистецької творчости з життям Нації, а тим самим засвідчити живучість і самої установи створеної на те, щоби бути постійною скарбницею національної культури. Вистава, що охоплює немов би тільки невеличкі частини творчости деяких українських мистців за останні 30 літ — у поезії, музичній композиції та в образотворчому мистецтві — стає радше виявом потенцій, закладених у ріжних родах національного мистецтва, але не повним образом його. Вибрана кількість виставленого стає своєю якістю символом національного мистецтва в ріжних стадіях його розвитку.

Так подумана і осущена вистава може показати одність джерел всякої мистецької творчости, що є в почуваннях мистця-поета. Ріжними шляхами і засобами повстає те нове одиноке життя, з яким стрічаємося тільки в мистецькому творі. Наша насолода в переживанні з приводу окремих творів є якраз тим головним осягом кожного доброго мистецького твору, який він може виявити і цим виявом зайняти в збірному житті суспільности належне йому місце.

Ступінь і сила впливу мистецького твору на збірне життя є в ріжні часи ріжна. Проте між ріжнородними творами мистецтва — пластичного, поезії, музики — існує завсе близьке споріднення — як у виборі тем і підході до них, так і в розумінні та сприйманні їх у суспільності. Ці таємні звязки між творцем і сприймачем мистецького твору (глядачем, читачем, слухачем), встановляє якраз збірна ретроспективна вистава ріжних родів мистецтва, що повставало шляхом ріжного відношення творця-мистця до предмету кожноразового відображення.

Становище збірноти до вистави спирається завсе на спроможності сприймача вдуматися і вжитися у твір за вказівками самого автора, заложеними в даному творі, та за голосом фахових осудців мистецького твору. Тимто осудці мусять більше за других знати і розуміти кожний твір — не стільки з боку його недостач, скільки зо становища його внутрішньої будови, виявленої в дійсно добрих і сильних частинах твору.

Отож критика, коли вона має стати допомічною силою збірного життя у ділянці мистецтва, мусить бути завсе подвійно правдива — і з огляду на сам твір, і з огляду на середовище, з якого він вийшов та для якого був призначений. Всяка односторонність критики залишиться хіба свідоцтвом скороминаючих особистих поглядів, а то й повного нерозуміння основ громадського життя.

Іляріон Свенціцький.

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ Й ФОРТЕПІЯНОВА ТВОРЧІСТЬ ЗА ОСТАННІХ 30 ЛІТ

Ретроспективна вистава українського мистецтва за останніх 30 літ це мабуть перша спроба синтези ріжних мистецьких ділянок. Коли малярство чи пластика, як мистецтво „простору і спокою" при відповідних письменних чи устних поясненнях може дати глядачеві повноту вражінь, то музика, як мистецтво „руху і часу" при найбільш подрібних поясненнях є навіть для фахівця, хочби тільки напів, всеж таки мертвою буквою, якщо рух і час не уживотворять для нашого слуху через виконавця мертвого нотного образу даного твору. Тим то й доповнення музичного відділу вистави, що його на прохання дирекції Музею уладив „Союз українських професійних музик", відповідними концертовими імпрезами, було безумовно щасливою думкою.

Коли не брати на цьому місці на увагу деяких недотягнень чи недостач в організації музичного відділу вистави, то треба безсторонно підкреслити той позитивний момент, яким є само рушення справи з мертвої точки та придбання досвіду на майбутнє. З одного боку габльотки з нотними рукописами, збірки концертових та оперових афішів, програмок та знимок виконавців відслонюють нам вперше рубець занавіси, за якою ми бачили — так сказати б — оптичний перекрій фрагментів творчого процесу українських композиторів та музичних виконавців. З другого-ж боку концертові імпрези, як „Українська пісня за 30 літ" та „Українська фортепіянова творчість" у виконанні наших знаменитих мистців: співачки Марії Сокіл з Антоном Рудницьким при фортепіяні та пяністки Галі Левицької, дали нам уперше змогу послухати поруч себе творів такої кількости композиторів (Лисенко, Стеценко, Степовий, Січинський, Людкевич, Барвінський, Нижанківський, Лисько, Колесса, Рудницький, Косенко, Козицький, Ревуцький, Лятошинський, Мейтус), якої досить, щоб виробити собі погляд не так на ширину нашого музично-творчого процесу, як радше на стилістичні та виразові прикмети музичної мови наших творців. І з цього боку музичний відділ згаданої вистави є позитивним явищем і кроком вперід.

Василь Барвінський.

ДВА ВЕЧОРІ ПОЕЗІЇ

Сама думка дати тим, що тією справою цікавляться і тим, що зайдуть зовсім випадково, перегляд української поезії за останніх 30 літ — була справді цікава. Інша справа, що коли ініціяторам і виконавцям тієї імпрези прийшлося реалізувати задум — виринуло багато труднощів. Перш за все треба було взяти на увагу те, що вечір не може бути надто довгий. І тут виявилася необхідність зробити два вечорі. Та поділ зроблено не найкращий; треба було зробити один вечір галицької, другий наддніпрянської поезії і в обох вечорах дати справді перегляд поетичної творчости за цілих 30 останніх років.

Влаштовані вечорі таким переглядом не були. Невідомо чому укладчики програми випустили з уваги таких поетів як Філянський, Чупринка, Вороний, яких творчість саме започаткувала згадане тридцятиліття та й була наче підставою пізнішого буйного розвитку поезії на Наддніпрянщині. Та й невідомо чому з творів О. Олеся вибрано найменш характеристичний для нього вірш? Й узагалі підібрані на ті вечорі твори не завжди характеризували якслід даних авторів — одна з найбільших недостач цікавої самої по собі імпрези.

Все-ж із тих двох вечорів, таких як вони були, наш громадянин, що не має часу чи змоги ближче цікавитися літературною чи з окрема поетичною творчістю, міг дещо довідатися та дечого навчитися. Яка шкода, що такі імпрези влаштовується у нас тільки раз на 30 років.

О. Дніпровський.

НОВА КНИЖКА!

КАТРЯ ГРИНЕВИЧЕВА

ШЕСТИКРИЛЕЦЬ

ІСТОРИЧНА ПОВІСТЬ З X. ВІКУ

ВИДАННЯ: „УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕКА"

ЦІНА 95 ГРОШІВ

НОВА ПОВІСТЬ! НОВА ПОВІСТЬ!

ВЖЕ ВИЙШЛА ПОВІСТЬ

ІРИНИ ВІЛЬДЕ

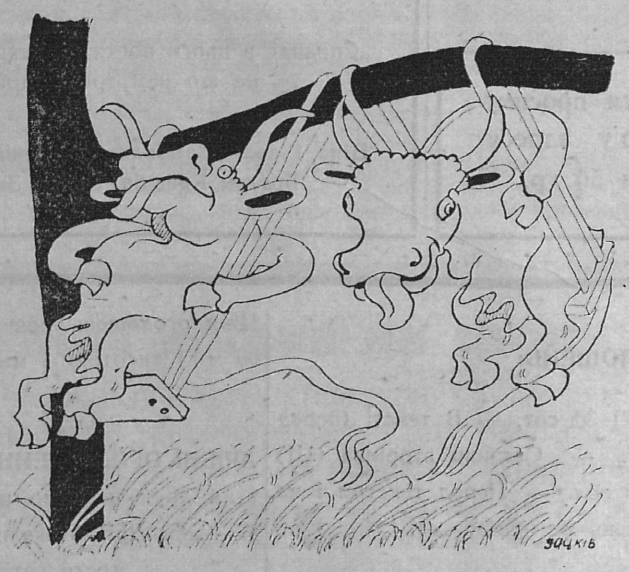
„Метелики на шпильках"

ЦІНА ЗЛ. 2·50

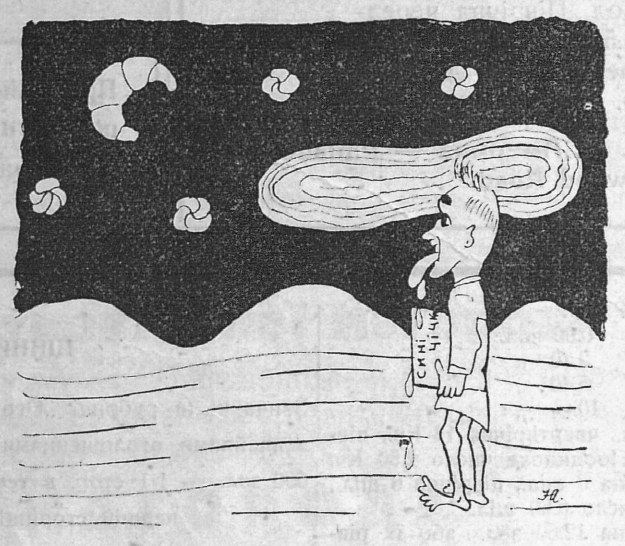
Замовляти у В-ві „ІЗМАРАГД" — Львів, вул. Косцюшка 5.

Українська література в карикатурі

рис. Яцків.

„На бурунах трави, в зеленім димі колишуться корови..."
Б. І. Антонич. Епічний вечір.
(„Назустріч", ч. 22 з ц. р.)

„А до села вів їх білий роґальчик і соловіїв спів..."
Василь Ткачук: Сині чічки.
(Літо)

Українська хроніка

Ювілейна 1000-на вистава „Запорожця за Дунаєм". Кооператива „Український Театр" і „Т-во Письменників і Журналістів" влаштовують 3-го і 19-го грудня ц. р. у салі мійського театру ювілейну 1000-ну виставу оперети Семена Артемовського-Гулака „Запорожець за Дунаєм". Ця вистава буде цікава перш за все тим, що дотепершня оперета в 3-ох діях дістала ще четверту дію, якої лібретто написав Роман Купчинський, а музику Станислав Людкевич, що опріч того інструментував музику цілого твору. У цій ювілейній виставі виступлять в головних ролях: Марія Сокіл, Михайло Голинський, Іван Романовський. Режисерує Олександер Улуханов, музичний провід: Антін Рудницький.

Перед літературною нагородою. Встановлення „Літературної Нагороди" причинилося до того, що наш видавничий рух оживлюється особливо в останніх місяцях року. Декілька замітніших появ нотували ми вже в нашій рубриці „Нові видання". В останніх днях появилася у Варшаві збірка поезій Ярослава Ярого-Дригинича п. н. „Різьблю віддаль", а у Львові книжка Катрі Гриневичевої „Шестикрилець" і повість Ірини Вільде „Метелики на шпильках". Довідуємося, що небаром вийде з друку Святослава Гординського переклад „Слова про Ігорів похід".

Репродукції картин О. Новаківського. В ріжних числах „Назустріч", а особливо в ч. 18-тому з цього року, що було ціле посвячене світлій памяті покійного мистця, вмістили ми репродукції декількох картин О. Новаківського. Кліші для тих репродукцій взяли ми з монографії О. Новаківського, яку видало „Товариство Прихильників Українського Мистецтва" та про яку була на сторінках нашого журналу окрема стаття відомого мистецтвознавця д-ра Володимира Січинського.

Новий мистецький осередок

У ЛЬВОВІ

Союз Професійних Львівських Мистців — організація, що до неї належать мистці всіх трьох національностей — дістав від управи міста чотири просторі кімнати при вул. Дідушицьких і Дотепер Союз улаштовував свої вистави в кулюарах театру „Ріжнородностей", де в минулому році виставляли свої праці деякі з наших мистців: Музикова, Сельський, Ласовський, Гординський.

Святочне відчинення виставового льокалю відбулося в перших днях жовтня ц. р. вернісажем першої вистави на якій були приявні між іншими представники українських мистецьких установ і преси.

Цього місяця проходить вже друга вистава приблизно сотні праць відомого декоратора львівських театрів, талановитого маляря О. Аксера. Праці Аксера ціхує тонке відчуття коліру, вміле вилучення вальору вжите для того, щоби тим чином передати нам тему творчого претексту чи то в оліях чи в незвичайно ніжних монотипах.

Нашому культурному загалові радимо оглянути виставу, яка крім естетичної насолоди може принести вияснення й ліпше розуміння деяких явищ в українському мистецтві.

Р. С-кий.

ТОАЛЄТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ
поручає по фабричних цінах
ВАШЕ ОЧКО
Львів, Галицька ч. 1. ріг Ринку

50 літ тому...

ВІДКРИТТЯ КРАЄВОГО СОЙМУ

Дня 25-го листопада 1885-го року відбулося перше засідання 3-тьої сесії V-го періоду галицького сойму. На тому засіданні забрав слово пос. Юліян Романчук і так промовив:

„Вже другий раз за сеї каденції зауважуємо з прикростею, що при отворенню сойму ані зі сторони репрезентації Вис. правительства, ані від президії сеї високої палати не чути ані одного руского слова. А преці-ж сойм наш радить на руській землі, а преці-ж руський нарід есть другою головною народностею нашого краю а руська мова конституційними законами рівноуправнена, а преці-ж в сій вис. палаті засідают і русини: достойники духовні, яко члени сойму і посли-заступники руського народу, а преці-ж в інших краях коронних з мішаною людностею відкриваються сойми промовами не в однім тілько краєвім язиці! Ми не хотіли підносити сю справу відразу тут публично, але коли приватна згадка показалася даремною, то ми змушені в сій вис. палаті пригадати, що в нашім краю есть і руський нарід а в нашім соймі і руські заступники того народа!"

„Діло" ч. 126 з 26-го листопада 1885.

„СПРАВОЗДАНЄ ПОСОЛЬСКЕ"

Певний вашого довіря,
Маючи мандати ваші,
Днесь вертаю я, панове,
В сторони родинні наші.
Днесь вам хочу я сказати,
Кому дали ви мандати, —
Тож послухайте, панове:
Я часу не тратив марно.
З міністрами жив я добре,
Я служив їм дуже гарно.
Бож і наша днесь девіза
Міністерство підпирати,
При правительстві лиш муром
Бодро й кріпко все стояти.
Що така робота добра,
Се вже з того прецінь видно,
Що ваш посол визирає
Прецінь не так дуже бідно.
Там обідав він смачненько:
Пив вина, смачні портери
Аж му в серцю солоденько,
Як згадає ті мадери,
Ті обіди, ті портери.

Нове Зеркало, ч. 22—23 з 13-го грудня 1885.

ДРУГА ВЕСНА

— **Ріжниця температури.** Коли ми тут, пишуть дневники петербургські з 29 жовтня, маєм уже мороз на 8—9 степеней, і добру санну дорогу, то в Києві, після донесення „Кіевлянина", мають втору весну; там бо тепер цвитут рожі, а суниці і малини дозрівают і навіть появилися уже на торговици.

Мир. Часопись для справ політичних, церковних, економічних і літературних. Ч. 95 з 4-го листопада 1885.

ТАРАБАРЩИНА

В „Мирі" (ч. 96 з 6-го листопада 1885 р.) вміщена новинка п. н. „Рускій Театр". Це замітка про нововиставлену драму Жоржа Онета „Властитель Гут". Замітка так кінчиться: „Перевід драми уйшов би, єсли би не таке множество полонізмів і кованини як пр. „гвалтовний", „ітносини", „присутність", „напрям", „перепих" і проч. і проч. Така тарабарщина то просто атентат на нормально функціонуюче ухо руского слушателя".

СЕНЗАЦІЯ

— **Поїзди желізні маючі із всіх сторін вікна,** появилися в послідній порі на желізниці пансильванскій. Поїзди ті доставляють пасажирам ту вигоду, що они могут наслаждатися о много ширшими видами; з того поводу заслугують они війти в употребленье особенно на тих лініях, которі перерізують романтичні окрестности.

Мир. Ч. 99 з 16-го листопада 1885.

Нові видання

ТЕАТР

Архип Степун. **Жених** (Бандити). Комедія на 2 дії зі співами. Друге видання. Накладом автора. Львів, 1936.

І. Я. Луцик. **Три герби.** Комедія на 3 дії. Видавництво „Русалка". Львів, 1935 р.

*** **Трьох до вибору.** Комедія на три дії. Видання друге. Накладом М. Матвійчука. Львів, 1936.

ПРАВО

М-р Микола Топольницький. **Спадщинне право,** що обовязує в Галичині, на Волині, Поліссю і Підляшшу. Про спадщину взагалі. Устні й письменні тестаменти. Правні поучення і зразки. Судовий поділ спадщини. Конечна спадщинна частина дітей і родичів. Спадщинне право чоловіка й жінки. Книжка попереджена вступом про розпоряджування майном за життя. Стор. 160. Накладом „Книги". Львів, 1935.

ДИТЯЧІ ВИДАННЯ

Антін Лотоцький. **Кирило Кожумяка.** Народний переказ. Образки Михайла Фартуха. В-во „Світ Дитини". Львів, 1935.

РЕЛІҐІЙНІ ВИДАННЯ

о. Ото Когавс Т. І. **Ціль життя.** З німецької мови переклав д-р Андрій Гарабарда. Бібліотека релігійної освіти. Видавництво ЧСВВ. Жовква, 1935.

„ГОЛІ НОГИ" ЧИ „ПЯНЮЧІ СТЕГНА"?

Як можна стосувати дві методи і говорити водночас про мораль, доказує останне число „Вістника", де редактор того журналу, позаздривши лаврів Арамісові й старим кавалєрам, попідчеркував з насолодою в останній повісті І. Черняви „Люди з чорним виднебінням" — усі „неморальні" слова, як „голі ноги служниці", „грудь няньки", „тепла задуха тіла", „душа панчохи" і „інші асортименти Саніна". Про добрі і слабі сторінки повісти Черняви ми ще висловимось, — звертаємо лиш увагу, що на другій сторінці тієї самої (листопадової) книжки „Вістника" його редактор рекомендує своїм читачам „пристрастну спину", „пянючі стегна", „крихкі коліна", „млосну млу" і інші асортименти, зовсім не Арцибашева, а... Маланюка.

ДЕ СОБАКА ЗАКОПАНА?...

Микола Голубець у своїй незвичайно цінній автобіографії, поміщеній у його нарисі „Вчорашня леґенда", широко розповідає про свою творчість. Вичисливши двацяток ріжних ним написаних книжок, автор признається, що „з перспективи 25 літ з прикрістю зауважує, що кількість стоїть тут у разячій диспропорції до якости"... Водночас скромний автор „сумнівається, чи своєю найновішою книжкою він обогатив українську літературу"...

Пишемо це з того приводу, що автор, маючи сумніви щодо своєї творчости, водночас уживає систематично у своїх статтях терміну „лявреати" в лапках, або пише — початкуючі „лявреати" про письменників, що не ганяючись за кількістю, а за якістю, здобули літературну нагороду і відразу першою чи другою книжкою увійшли в літературу. Нагадується нам вірш Вебера:

„denn jeder echte Demokrat
hasst nur das Geld, das er nicht hat"

НЕПОВНИЙ ІНДЕКС

Журнал „Католицька Акція" закінчив друк індексу заборонених книжок. „Католицька Акція" може мати ріжні погляди на літературу і їй це вільно; гірш, коли вона позволяє жирувати на собі особам, таким, як п. Араміс. Тоді її треба остерегти. Бо автор індексу — відомий ґешефтяр, що видав колись книжку польського письменника Лозіньского „Око пророка" під зміненим назвищем. Розуміється, від такого, хто краде чужі твори, можна всього сподіватися: п. Араміс не обмежився до того, що проскрибував з української літератури Шевченка, Франка, Лесю Українку, Коцюбинського, Стефаника та багато інших,— він у тім же списку реклямує свою збірку поезій... „Християнська" мораль його збірки „Про це, що люблю я" — відома. Вона вся звернена проти „підлого світа", на якого місці сам поет збудує „новий, несплямлений рабів руками"; до цього йде за рецептою: „лілеями прикрий гріхи"...

Та п. Араміс поширює ще одно баламутство. Він поручає католицьким читачам книжки свого теперішнього шефа О. Назарука, і не дає при цьому примітки, що О. Назарук писав також злі і безбожні книжки, хоч при Шевченкові та при інших письменниках такі завваги зроблено. Ану-ж попаде якомусь католицькому читачеві колишня брошура О. Назарука... готове згіршення.

Ми певні того, що п. Араміс схований за параван католицизму і буде наші завваги толкувати як напад на католицизм. Це буде теж у його стилі.

При зміні адреси просимо подавати стару адресу.
Зміна адреси 50 гр.

Летіло сорок...

Кілька років тому була в часописах звістка, що померла російська поетка Зінаїда Гіппіюс. Звістка була неправдива, але попала негайно до Української Загальної Енцикльопедії. Д. Чижевський — наш фільософ, що перебував тоді у Празі, відкриває зшиток і каже здивований:

— Якто, Гіппіюс умерла? Я-ж учора розмовляв із нею у каварні!

*

Дають українську виставу в салі „Скіза". У роздягальні о. пралат Куницький стягає футро. Особа, що пропускає до салі кожного гостя — полька. Вона дивиться на о. пралата і не розуміє, що це священик.

— Проше сен розебраць — каже, показуючи на папістику.

О. пралат переляканий.

— Що ви хочете, щоби я стягнув штани? — кричить обурений.

Один „цивіль" на боці штовхає свого приятеля в лікоть і каже:

— Ось, хто сьогодні має успіх у жінок...

*

Зустрічає один достойник проф. Сімовича на ґанку:

Як відпочали, пане професоре, на вакаціях?

— Зовсім зле!

— Якто зле, а що таке?!

— Зле, бо „відпочили", а не „відпочали".

*

Педаґоґічний зїзд. Перший реферат має др. Ст. Балей „Про психольоґію характеру". Всі слухають його із захопленням, як справжнього вченого, що має імя теж серед чужинців. Голос забирає др. І. Копач; він бере участь у дискусіях на всіх відчитах, чи річ іде про малярство, Абісинію, безсмертність душі або граматику. На дискусію призначили кожному 5 хвилин; др. Копач заявляє, що йому це мало і говорить далі, бо мусить піддати критиці виклад д-ра Балея .Один з авдиторії звертається до свого сусіда:

— Шкода, що Копач жалує 20 золотих...

— Що таке?

— Міг би скористати з такого сідкого приїзду Балея до Львова і піддатись лікарським оглядинам.

НОВА КНИЖКА ВИДАВНИЦТВА „В А Р Я Г":

Святослав Гординський

БУРУНИ

поезії

ОКЛАДИНКА ПЕТРА ХОЛОДНОГО.

Книжка автора, що першим своїм твором здобув літературну нагороду 1933 р., та що викликав своєю книжкою найбільше дискусій, признань і заперечень.

Ціна книжки: На кремовому папері 2.00 зол.; на білому аргентинському, нумеровані 21—70 3.50 зол.; на крейдяному ч. 11—20 5.00 зол.

Замовляти в книгарнях. Хто замовляє в Адміністрації „НАЗУСТРІЧ", не платить пересилки.

НОВА КНИЖКА

ІРИНА ВІЛЬДЕ

ХИМЕРНЕ СЕРЦЕ

КНИЖКА НОВЕЛЬ

Обгортка В. Січинського

208 сторін. Ціна 1·50 зол.

Не забувайте вислати свій даток на фонд Літературної Нагороди на адресу: „Назустріч" Львів, Ринок 10.

ОДИНОКИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ЖУРНАЛ ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

НОВА ХАТА

приносить побіч **господарських порад, мод, кроїв, колірових таблиць взорів, ручних робіт** — цікаві статті з усяких актуальних ділянок життя, спомини з подорожей, оповідання, нариси літературні, рецензії, цікаву повість і т. п.

Ніякий культурний український дім не обійдеться без „Нової Хати". — Виходить двічі в місяць.

Річна передплата 16.— зол. Піврічна передплата 8.50 зол. Чвертьрічна 4.50 зол. Поодиноке число 0.80 зол. — Річна передплата в Америці 3 дол., в Чехословаччині 60 кч.

Адреса: Львів, Ринок 39 І п. Америка — Philadephia, Pa 1134 Atwood Road.

МОЖНА ЩЕ ДІСТАТИ

КНИЖКУ ПОЕЗІЙ БОГДАНА І. АНТОНИЧА

„ТРИ ПЕРСТЕНІ"

(Літературна нагорода за 1934 рік)

„Поезія Антонича нагадує нам деяких поетів італійського Ренесансу".
І. В. Дубицький „МИ".

„З давно вже нечутими запашними, барвистими, гарячими образами".
Леонід Мосендз „ВІСТНИК".

„Справді, в цього поета сто пар вух, сто пар очей, що бачать і чують те, на що нам треба щойно пальцем ткнути".
Ірина Вільде „СВІТ МОЛОДІ".

Ціна 1 зол. Замовляти в адміністрації „НАЗУСТРІЧ", або на адресу: Богдан Кравців, Львів, Земялковського 2 та в книгарнях.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.

В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.

В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редагує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Оплатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (48) 24
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

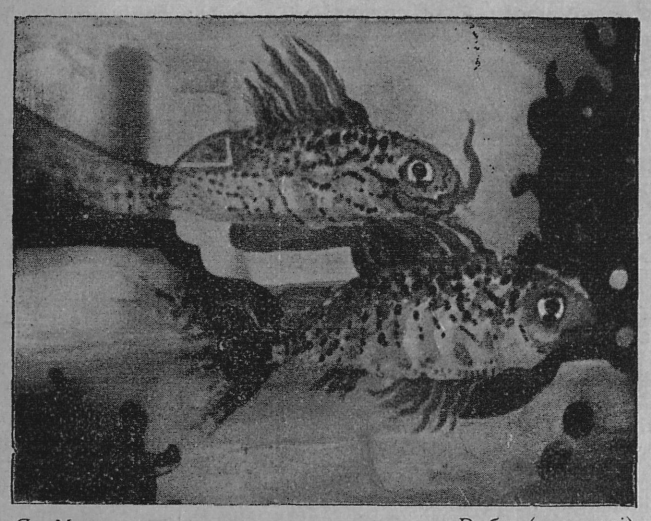
ЛЬВІВ, 15. XII. РІК 1935.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Малярка з темпераментом і холодні риби

РОЗМОВА З ЯРОСЛАВОЮ МУЗИКОЮ.

Четвер. Довкола кавярняного столика члени нашої редакції та співробітники. Рішили, що нині ще треба „перевести інтервю" з Ярославою Музикою. „Львівський Професійний Союз Артистів-Пластиків" запрохав її взяти „індивідуальну участь" у виставі і відступив їй окрему салю. 22 граць

Я. Музика. Риби (на шклі).

— здебільша малюнків на шклі. Серед згущеного кавярняного диму вже доглянули ми свою жертву і як делегат „Назустріч" підходжу до столика, де малярка сидить у „свому" товаристві. Вона вже знає, що її чекає.

— Чи можна присістись до Вас, чи Ви волієте прийти до нашого товариства?

— Ні, я тут лишусь, але мусите почекати, бо мушу зїсти вечеру.

— То я вернусь за 15 хвилин.

За той час, коли Я. Музикова їсть, мушу Вам її представити. Вона маленька, тиха та скромненька. Коли виїжджає сама на чужину до Норвеґії, Москви чи Італії, находить у поїздах завсіди опікунів, які бояться, що ця дівчинка не дасть собі ради. Тимчасом енергії в неї стільки, що нині апетиту. Саме пояснила нам, що може цілий день нічого не їсти, а ввечір нараз зїсти все загаєне. Все, що робить — робить із захопленням, поривом — байдуже, чи відновляє старі образи (її спеціяльність!) чи випікає тістечка для гостей, приготовляє до почтової висилки видання АНУМ, — чи вибирається на прогульку або робить... собі відпочинок. Цього року сіла на поїзд і чкурнула в Париж та до Італії так, начеб їхала до Зимної Води. Вернувшись не забула за нікого із приятелів — кожному привезла відповідний дарунок, хоч уміє Музика забути на двірці всі валізи з усіма своїми творами і „махнути на них рукою". Є такий „технічний термін": — „артистична вдача". У Я. Музики значить він — багато фантазії, розмаху, ніжности, ріжних незясованих тонів, але при цьому: солідність, точність, незвичайна уважливість до людей...

Вертаюсь до її столика. Щоб зробити інтервю мушу втягнути до розмови решту її товариства і починаю так:

— Уявіть собі, що маєте перед собою звичайних ляїків, що були на Вашій виставі і вони хотіли б мати відповідь на те про що ніяково питати критиків мистецтва і самих мистців нпр.: Чому Ви, як і багато інших модерних мистців, залюбки малюєте риби? Я і присутній тут наш приятель інжинір любимо дуже риби по жидівськи, з хріновим сосом, усякого роду маринати, але — —

— Це просте. З малярського погляду риби дуже придатні, вони міняться всіма переливами барв, так само як морські черепашки. У тій техніці, що я її тут ужила, на шклі, гра їх барв виступає дуже живо.

— А чому вибрали таку техніку?

— Ви бачили в мене в хаті зразки примітивів, які я скуговувала по наших селах, саме мальовані на шклі такою старою технікою. Мені захотілось їх використати. Шкло це ідеальний вернікс до мертвих предметів, які наче оживають на ньому.

— Чи це техніка важка?

— Так, бо не можна малюючи нічого поправляти ані робити шкіців і треба малювати відворотно, як у ґравюрі.

— Чи думка вжити цієї техніки прийшла Вам випадково?

— Коли я просиджувала в паріській мистецькій кавярні Дюпона, бачила весь час перед собою освітлене акваріюм з рибами. Тоді подумала, що так міг би виглядати образ. Важний тут декоративний елемент і такі образи надаються дуже добре до модерної обстанови; одного образка, двох, досить на цілу кімнату.

— Чи фарби тут такі самі, як в інших?

— Ні, зовсім інші. І в Парижі я не могла їх ніде найти; не було навіть у славного Лефранка. Ледви найшла випадково в якійсь маленькій крамничці. Коли мені їх не вистачило — мала чимало клопотів, щоб спровадити нові. Одна порція вислана з Парижа пропала десь на митні. Другу мав привезти до Львова один паріський маляр і не приїхав. Треба було аж на підставі хемічної аналізи робити нові у Львові, подібні.

— Але образи на шклі легко бються...

— Перед самою виставою я збила сама один. Коли на виставу несла мої образи стара служниця й одна помічниця, я вислала їх наперед... Нараз подумала я собі, що сходячи із валів шкарпом поховзнуться ноги і все побють; схвильована побігла я за ними, але все було добре і вони сміялись з мене...

— Отже мали Ви трему?

— Саме нині вже хтось питав мене за цю трему. Усе це — індивідуальне. Найбільшу трему маю, заки не скінчу роботи, а коли річ уже готова — байдужнію до неї, цікавлюсь уже чимось іншим.

— Чи довго працювали ви над цією виставою?

— Я воліла б краще на це не відповідати. Публика не шанує мистця, коли він працює занадто легко, хоч це виключно справа темпераменту. Коли-ж працює довго і поволі, тоді теж має свої застереження.

— А критика?

Замість відповіди — усміх: „або я знаю?"

— А які вигляди на продажу образів?

Знов усміх. Я. Музику знають з того, що до грошей не привязує вона ніякої ваги і не вміє робити навіть тих найменших інтересів, які повинен робити кожний мистець, щоб загал не думав, що може жити він тільки — славою, компліментами і намальованими ним рибами.

м-р.

Я Музика. Дама з котом (на шклі).

ЯРОСЛАВ ДРИГИНИЧ

Із збірки „Різьблю віддаль"*

З триптиха

Твоє тепле, мягке існування
Хвилює мене мов спокуса,
І хоч ти вже моя полонянка,
Тобі з подивом ніжним клонюся.

Краду кожну хвилину у себе,
Щоб оддатись тобі — мов причастя,
— А ти одпливаєш, мов лебідь,
З невпійманим плюскотом щастя.

Лист

Ваш лист нагадує мені блакитну віддаль, наче дим,
І матові пейзажі осені.
(Дарма, що я ще молодий,
— Нездужаю на спомини непрошені.)

Ви знаєте? Я вичитав у вашому листі
Привабний усміх, що мов плюск під веслами,
— І ці мої слова схвильовані й прості
Ввесь біль розлуки й тугу — перекреслили...

Я лист ваш, пані, прочитав у самоті
Терпкій, бриластій, навіть тінню не полоханій, —
І вичитав із запаху паперу (о, простіть!),
Що ви закохані....

Люблю теплінь жіночу, що мов пах
Жасмину, і люблю тремку поезію,
І може часом, різьблючи, мережаю
Для вас нерівний вірш, що мов нестримний пал...

Так, наче я балакаю із вами знов.
(Сказав раз хтось: закохані є все поетами —)
— А в мене кров здвінка й пянюча, мов вино,
Шорстка й солона, наче вихор в очеретах.

*) Саме появилася у Варшаві збірка цього поета у в-ві „Варяг".

„Запорожець" обїздить Галичину

Вистави „Запорожця за Дунаєм" у Коломиї, Станиславові, Стрию та Золочеві мали більший успіх як можна було сподіватись. Салі були скрізь переповнені, люди добивались місць, шукаючи протекції у виконавців. Особи, які приїжджали на вистави до цих міст із містечок і сіл, були в розпуці, коли не подбали раніше за білєти; білєти від кількох днів були розпродані. Загальний погляд був такий, що у кожному місті могли піти відразу дві вистави. На жаль, недостача власних саль, в яких можна було грати стояла тут на перепоні; чужі салі треба було замовляти на два тижні раніше.

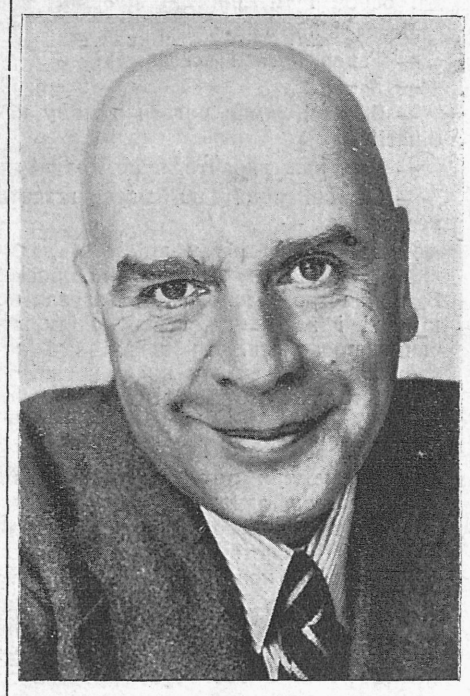
Ольга Лепкова грає ролю Оксани.

Із недостач „Запорожця за Дунаєм" на провінції треба підкреслити занадто слабу орхестру, що в більшости випадків не стояла на рівні акторського ансамблю. Не виключене, що справжні мельомани зважуться приїхати на вистави до Львова, щоб почути повну орхестру, добре підготовану.

Пробуємо надаремне схопити когось з артистів, щоб порозмовляти спокійно, як те все пішло, як іде і як піде. Кожний збирається до відїзду. Деякі вдоволені, що мають за собою деякі досвіди на менших сценах, інші — ні, бо деякі дрібні невигоди переїздів і побуту в чужому середовищі залишили на них сильніше враження, ніж сама вистава.

Не диво: про враження з вистави має говорити публика, а не глядачі.

А глядачі? Чули ми тут кількох, що випадково приїхали до Львова. Розпитують за тим самим, що львівські громадяни: чи не можна б іще дістати одного білєтику — двох, на виставу у Великому Театрі. Відповідаємо, що буде ще три вистави і не конче всі мусять бути на першій... Та в нас із такими вечорами як на Йордані: кожний пхається наперед, щоб перший міг набрати свяченої води. „Ех, якби так мати власну салю!" — Повірте, що мотузами не можна б тоді нікого до неї затягти!

Олександер Улуханов, режисер.

Правда, нове покоління ще й не бачило „Запорожця", старе-ж мало час уже забути, хто і коли грав його. На кожний випадок не бачили ми його на більшій сцені. Йде оперетка міського львівського театру з безголосими артистами, може раз на рік наша йти — з оперовими!

Отже: „До побачення! На „Запорожці!"

Наша збірка на фонд „Літературної Нагороди"

Речинець розділу літературних нагород наближається. Передплатники, Читачі і Прихильники нашого журналу ще мають змогу чинно виявити своє позитивне відношення до великого культурного діла, яким безперечно є

ЛІТЕРАТУРНА НАГОРОДА.

Навіть найменші датки, якщо вони масові, помітно збільшать фонд Т-ва Письменників і Журналістів. Датки надсилати звичайними або й розрахунковими переказами на адресу: „Назустріч" Львів, Ринок 10, або складанками ПКО ч. 153.558 „Смолоскипи".

Д-Р ЯРОСЛАВ ГОРДИНСЬКИЙ

Про повість у Радянській Україні

(Із завваг читача на полях книжок).

I.

Повість і роман. Українські радянські письменники хочуть від недавнього часу точно відмежувати один оповідний жанр від другого. Російська Совітська Енциклопедія називає романом: більшу форму епічної (розповідної) літератури. Його сутня ознака: розгорнена система образів-персонажів і складна композиція, низка епізодів. Повість займає посереднє місце між романом і оповіданням („рассказ"), що дає один основний епізод. Повість дає кілька епізодів, але обмежує їх щодо часу і спрямування, тобто дає „більше оповідання", або „маленький роман".

Коли так, то хіба відомий твір Валеріяна Підмогильного „Місто" (1927), де з таким майстерством змальоване життя Києва в часі т. зв. неп-у, є не романом, як його назвав автор, але спражньою повістю, що дає одноцільний образ переживань сільського хлопця Степана. Роман має більше авантурницький характер.

— — — — — — —

Питаєте, який найліпший роман у Радянській Україні? Спитайте про новелю, і знайдете відповідь без вагання: найліпшою новелею в усій українській літературі післявоєнного часу є та жахлива трагедія сучасного радянського українця, що її з такою геніяльною безпосередністю вивів Микола Хвильовий у свому „Я". Цей розстріл власної Матері (все одне — з великої чи малої букви) довів Хвильового до самогубства, але цю саму трагедію переживає й до нині кожний справжній український письменник у Совітській Україні чи Росії.

І з повістей у післявоєнній Україні є без сумніву найліпша теж Хвильового „Повість про санаторійну зону" — оця синя блискавка, що несподівано роздирає вуглечорну темінь нетрів жіночої душі в Радянській Україні. Але це властиво типова новеля, хоч і називається „повістю".

Одначе щодо справжнього роману й повісти, позвольте змінити дещо питання: який тип роману найхарактерніший для Радянської України?

Безперечно Івана Ле „Роман Міжгірья" (1928—1933) — яких 800 сторінок друку. Сюжет — совітське будівництво, отже тема накинена урядово згори — це називається „соціялістичний реалізм", тобто життєва правда, прикроєна для аґітаційних потреб большевицької верхівки. Про щире трактування її не може бути й мови. Але автор — великий романіст. Він показав це вже раніше своїм романом „Юхим Кудря" (1925). Своєрідний ідеал (назвім це так) жінки, що пережила „багато" аж до дискретної недуги — не сприйме ніякий читач спокійно, він зареаґує далеко не по класичному. І ось сюжет у „Романі Міжгірья" — звичайну аґітку — перетворив Ле силою свого таланту на романістичну дію, що емоціонує читача від першої до останньої сторінки. Правда, автор переніс подію в азійську Узбеччину; тут індустрія переміняє пустинний Голодний Степ на урожайну околицю із численними заводами. І узбеки встають перед нами з такою пластикою, що узбецькі слова: акя=брате, та уртакляр=товариші, відчуваємо як рідні, українські (пригадаймо собі китайське: фанза=хата в Ол. Досвітнього). Так зручно сповнив Ле одну з вимог сучасної радянської літератури — підкреслити азійський ренесанс. Але того мало. Ле опановує прегарно техніку роману і вміє так по мистецьки розкласти ефекти, що держить читача в постійній напрузі. Починаючи від Г. Ф. Овчарова, у статтях П. Колесника та ін. показано на недотягнення в характеристиці персонажів у Ле, на те, що він іде за сумнівної вартости взірцями европейської сензаційної літератури, що у нього недотягнення, заплутана, а то й заломана композиція. Та подив розбуджує Ле власне незрівняною композицією. Ле вповні панує над будовою роману — уперту працю над будовою, композицією, технікою роману, слідно виразно у цього незвичайного письменника, що з такою самою впертістю добився із простого робітника-грабаря до інжиніра шляхів (цього року минуло йому 45 літ життя).

II.

Не тільки добірною мовою, що переливається тисячами нових, нечуваних досі слів (з обсягу техніки, соціольогії, морського життя, ремесла...) осягають такі українські повістярі, як Хвильовий, Підмогильний, Слісаренко, Шкурупій, Ле, Яновський та ін. — силу слова; не тільки майстерною складнею, тобто механічним стилем. Ми тут не торкаємось питання про те, наскільки ідеї тих письменників у їх повістях нам близькі чи далекі, за якою спонукою вони пишуть — добровільною чи вимушеною, — ми звертаємо увагу в тих письменників на ті риси, що є зразкові, де є в чому повчитись, а саме: орудування словом.

Цю силу слова доводилось уже нам класти на сторінках „Назустріч" як головний критерій в оцінці справді мистецького твору — віршового і прозового. І напевне ми потрапили в істоту речі, бо заворушились недоріки українського слова, знайшлись журнали, що називають себе літературними, що силувались у нас вмовити, немов то ми підкресленням „сили слова" проповідуємо механічне словотворство, заперечуємо тим ідею і зміст твору і т. д. Звичайно крик підіймали ті, що сили тієї не мають, бо вона вимагає праці над собою, важкого труду здобути її; автім це викрут кожного невдачника, що брак мистецтва намагається заступити кінською дозою ідей, хочби вони були механічно дочеплені до твору.

Сила слова... Так, це не тільки добір слів, не тільки складня, не тільки поетичний образ, — це та внутрішня переконливість, що пливе з поставлення слова на свому місці й у справжньому значінні; це мистецька спроможність викликати словом відповідне зображення і зворушити почування. Сама ідея тут не вистачає, бо ідея є найчастіше запозичена, дана суспільністю. Це поставлення ідеї — при допомозі слова — у відповідний звязок: гадок, образів. Це та тайна творчости, що оформлює ідею. Без мистецького оформлення — немає мистецького слова, немає сили слова.

Одна з найкращих ідей, що нас, галичан, глибоко емоціонує, це — ідея нашої визвольної боротьби. А покажіть повість на тому тлі, що емоціонувала б читача? Така повість у нас щойно народжується, є тільки твори, що їх можемо назвати вдатними спробами намітити шляхи для такого твору (Самчук, Дудко, Журба, а передусім Косач і Крижанівський). Наші повістярі не знайшли ще такої форми, де б велика ідея йшла в парі з „великим словом". А великі почування у великій формі — завдання великої повісти.

III.

Письменницький талант сам собою не дає ще нічого, не дасть сильного слова. Треба ще багато вчитись і невтомно працювати над собою. Як працює робітник при машині, як працює шахтар на руднях.

Тому все викликує великий подив Олекса Слісаренко, що експериментував із своїми новелями, що намагався оживити сюжет у своїх романах. Створив український сензаційно-авантурний роман у кращому розумінні. Слісаренкова творчість знайшла загальне признання.

Зате багато суперечних голосів викликала мистецька проза Ґео Шкурупія. Та не вважаючи на все те, треба високо розцінювати Шкурупіеву творчість. Захоплює його залізна праця над собою. Критика закидає йому, що він надто піддався під вплив европейського авантурного роману. І справді, легко відкрити в його прозі (подібно як у Слісаренка) виразні сліди: Гюґо, Дефо, Мейн-Ріда, Генрі, Верна, а може й Честертона, Волеса й под. Усе те зразу вариться в уяві того неспокійного футуриста, символіста та романтика й виливається помалу в спокійніші й оригінальні форми. Українське Мехіко — переміняється в сучасну Україну. І колиб Шкурупіеві не заборонили писати, то можливости дальшої його творчости були справді великі. Безсумнівна його заслуга: він разом із Слісаренком дав цікавий сюжет, що розвивається в неслабній емоції. Його роман „Жанна Батальйонерка" (1930) — критика добачує в цьому творі ухил у бік старих повістевих засобів — є все ж дуже замітний: такий нпр. розділ „Поїзд Ероса" із сатиричним образком салдаток-батальйонерок, що їх правління Керенського висилає на боєвий фронт, є хіба оригінальний навіть в европейській літературі загалом.

IV.

Ще в 1928 і 1929 рр. історики української літератури Шамрай і Дорошкевич давали доволі невтішний образ нової української мистецької прози; два роки пізніше Коряк признає вже визначний її розвиток. Українська повість показувала виразну волю стати европейською повістю у кращому розумінні: її тематика обхоплювала цілий світ, техніка ставала щораз досконаліша, ідейно старалася вона звільнятись від вузькоглядного урядового терору, мовно святкувала вона справжні тріюмфи.

Але прийшов 1932-ий і далі 1934 рік. Під загрозою заслання, а то й кари смерти накинули українській літературі напрям (соціялістичний реалізм), мову (мова колгоспів), сюжет (совітське будівництво та історія заводів), не говорячи вже про ідею (вихвалювання большевицької партії). І — понизила свій лет українська повість.

І так зявились книжки непорозтинані, чи краще: частинно порозтинані. Годі зважитись докінчити читати роман Гордія Коцюби „Нові береги" (І. ч. 1930—32) — нудне оповідання про будову Дніпрельстану виходить багато цікавіше в якійнебудь аґітаційній брошурі про Дніпрельстан. Але годі докінчити читати й старшу (з 1929 р.) велику виробничу повість Володимира Кузьміча „Крила", хоч там є деякі розділи справді талановиті (нпр. боротьба літаків) — так багато в цьому творі дешевої аґітації! Таких повістей зявляється тепер, на жаль, більше.

— — — — — — —

І тому, здається, повість у Радянській Україні передусім останніх трьох літ є деколи вульґарним, занепадницьким проявом того духового напряму, що його називають німецьким експресіонізмом із його типовим нехтуванням усього, що було до великої світової війни. Урядово хочуть називати цей напрям, як згадано, соціялістичним реалізмом, що виповідає боротьбу натуралізмові. Деколи полишається з того офіційного означення хіба одне: соціялістичний у значінні: комуністичний, що таки справді вбиває натуралізм з його соціольоґічними проблемами, полишаючи з нього хіба принцип „голої" правди; зате реалізм із його дійсним життям треба щойно відгребувати з-під „соціялістичного" попелу.

Так „спацифіковано" українську радянську повість.

Із розігнанням усіх літературних угруповань та злукою їх в одну СРПУ (Спілку Радян. Письменників України) почала заникати та прецікава мозаїка ріжних напрямків та їх відтінків, що ми її бачили в українській рад. повісті 1923—1932 рр. Імпресіонізм (перемінений у революційний імпресіонізм, в імпресіоністичний реалізм, високий ліризм Хвильового), символізм (туманний, фантастичний, глибока алеґорія), романтизм (революційний, реалістичний, романтичний ідеалізм), реалізм (сутий, мистецький, наївний, побутовий, новоетнографізм, пролетарський), психольоґізм, деструктивізм і т. д. і т. д. Дослідник блукає в тому ріжнобарвному саді, захоплений його кольоритністю.

Із того хаосу виринають два оповідні жанри у великому стилі: повість і роман — з численними виглядами: побутова повість із майже етнографічними образками, психольоґічна повість, авантурно-детективний роман, художній фелетон і т. д.

Оця свіжа творчість нині вже дуже затамована. Але й далі бачимо сміливі спроби проломити і ті важкі перешкоди.

АРЕТА

Дві тіні

— Відчини вікна й двері! —

Слуга виконав приказ з точністю автомату.

— Приладь зимну вечеру, накрий на дві особи і ти сьогодні вільний.

Легке здивування.

— Тепер погаси всі лямпи! —

— ? —

— Всі, всі лямпи погаси в мому кабінеті! —

— Ви... ви... вибачте, я не дочув!

— Слухай приятелю, маєш згасити все світло! —

Яків Лисович сів у крісло й задивився на червону жаринку папироски. Буйний вітер вчасного літа загуляв по кімнаті і засіяв го стінах бліду місячну прозолоть. Дрібненькі тіні листочків акацій сплели ніжні китиці та затанцювали по стінах. Рухоме мальовило! Яків любив подивляти його сутінками.

Ось уже три роки минуло, як він занехав свою звичку і кожний новий слуга діставав строгий приказ світити світло в кабінеті разом із заходом сонця. Часто, коли збиралися в Якова знайомі, не могли зрозуміти, чому саме він світить стільки лямп. До праці вистачає одна молочна жарівка. Раз навіть хтось з гостей зажартував на його уродинах:

— Знаєш, скільки разів приходжу до тебе, маю враження, що гостюю у Петра Шлеміля Шамісса, який за всяку ціну старався скрити те, що він без тіни. Чи бачите? Тут від надміру світла предмети майже без тіни. Слухай Якове! признайся, маєш ти тінь, чи не маєш? Кажи! —

І приятель весело засміявся, та враз глянувши на Якова занімів, а з ним разом і всі присутні перервали розмову. Всім було видно, що господар нерадий жартом, тому звернули на що інше, а за хвилину забули про цілу подію.

. . . . . .

Яків задивився у поставець червоного доброго вина і нараз повів очима по своїх гостях.

— Нудно! — сказав до себе в думці і враз відчув, що сіра нудьга визирає тут з усіх закутків та з кожного обличчя. Такі самі тут люди, які були у двох попередніх містечках куди він забрив по виїзді зі столиці, ті самі слова, ті самі до божевілля нудні фрази. Встав і перейшов у третю кімнату, подальше від гучного реготу і зупинився біля округлого стола зі шкляною посудиною, повною води. По поверхні пливали свіжо зірвані цвіти. Несамовито білі обличчя, золоті очі, що гралися зі світлом електричних лямп дихнули на Якова запахом води, блакиту і чимось іще, від чого він відступив назад захитавши столом.

Сколихана вода змішалася із світлом і загуляла відбиткою на стелі.

Яків сів у крісло та йому пригадався один момент з ранньої молодости, момент, яких було безліч і який зовсім нічим не заважив на його дальшому житті.

Він сидить над ставом, пливають лілеї, золоті очі граються зі сонцем, дрібна блакитна хвиля біжить у невідоме, а він, — молодий Яків думає з поглядом висланим у далечінь... Яків, той теперішній Яків зі сивіючим волоссям бачить його в минулому й на думку налягає тупа пустка; лише в самому закутку ворушиться щось мале й кволе. Яків знає: це жаль.

Вітер влетів крізь відчинене вікно, порушив заслонами і дунув йому у лице. Яків поглянув на торгову велику площу перед своєю хатою, що вся ще поринала в сутінках вечора, на пару миршавих конят, на худі кози, що мекаючи вискубували жмутки трави зпід жидівських напів розвалених хат маломістечкового ґетта і перед очима, немов на кіностяжці загуляли всі осінні дні, картина болотнистих вулиць, вино й карти в товаристві нецікавих, сірих людей і знову зродилася нудьга.

Годинник видзвонив. Яків схопився з місця й здивовано посміхнувся. Всього десять хвилин, як він покинув товариство, а за цей час стільки багато зайшло несподіванок.

— Що зайшло? —

— Нічого! Властиво нічого, а все-ж багато. Яків знав, що найдальше завтра виїде з місця свого дотеперішнього побуту.

. . . . . .

Приятель Якова помилявся. Яків терпів не через недостачу тіни, а тому, що мав їх аж дві. З тою другою скривався. Зрештою з чим Яків не скривався? З усім! Зі своїми думками, своїм минулим, поглядами, замилуваннями і своїми почуваннями. Серце своє здушив він у сильних долонях, змусив його тихенько стукати, скрив глибоко в грудях і по роках прислонив елеґантним убранням. Хіба можна було догадатися тепер, що має серце? Ні! Бо коли на вид людської недолі очі Якова займалися блиском спочуття, він зараз скривав їх гоза шклами чорно оправлених окулярів. Заглянувши в очі легко було підозріти душу, а цього Яків не хотів. І так мало було цікавих. Хіба не лекше сказати, що Яків Лисович не має душі чи серця?

А проте було в ньому щось такого, що др. Клявб дав би багато, щоб Яків озвався до нього так, як сьогодні до слуги:

— Слухай старий! Поклич, як хто буде телефонувати. —

. . . . . .

Тому три роки жив Яків у столиці. Він прийшов на годину скоріше домів як звичайно. Хотів бути сам. Відчинив двері від кабінету й непомітно сів у глибоке крісло. Зразу задивився на дрібненькі тіні листочків старезних акацій і потонув у думках. З третьої кімнати ніссся прегарний запах перфум дружини Якова.

Здолини від брами чути було голосну трубку авта. Яків увесь приріс до крісла й чогось ждав. Ні не ждав! Він немов давно знав, що все те станеться, що саме зараз має статися.

Трубка озвалася ще раз, у кімнаті дружини почулися скоріші кроки. Вона вийшла на терасу, куди був вихід також з кабінету Якова. Саме вона мала переходити біля дверей, як на сходах зашаруділи мужеські кроки. Яків скочив до дверей. Він хотів стріляти, та в тому самому менті довга, велитенська тінь упала на нього і він спустив руку. Коли вийшов на терасу, його дружина відїхала вже. На все.

Яків почув на собі страшний тягар. Цей тягар ішов усюди з ним і ні на мент не покидав його. Він знав — це тінь його суперника.

. . . . . .

Та не була ця тінь тим страшна, що її власник зломив Яковові життя. Ні! Яків лише спершу був заздрий за свою дружину. В кілька хвилин пізніше в ньому не залишилось більше споминів про неї, як про першу паличку з ґімназійних часів. Але йшло про те, що чоловік, з яким виїхала його дружина, був його найкращим приятелем.

Лисович мав знайомих, яким вірив і яких шанував, але Ігоря Любича він любив. Його одинокого любив. І тому тепер не міг погодитися з фактом, який зайшов і тому тінь Любича була така темна, що не вистарчало трьох лямп, щоби прогнати її з робітні і... свідомости.

І тому тота тінь переслідувала Якова всюди, дарма, що він переносився з місця на місце й не зазнавав спокою ні по малих містечках ні у своїй старій улюбленій віллі в столиці, куди вряди-годи за час трьохрічного заточення заїздив.

По вчорашніх уродинах Яків приїхав у столицю.

Він вертався задуманий домів, як набігла на нього пара сполошених коней. Дишель вдарив його в плечі, він упав лицем до землі й перекинувся. Дивувався, що ошалілі звірята не розтолочили його, коли побачив, що чиясь біла рука здержала їх на місці. Чия це рука?

За хвилину немов відірвався від усього, що його окружало і задивився на чудовий блакит неба, що розсіявся над містом.

— Як дивно — подумав — що нечасто звертав на це увагу! Важніше те, що розуміємо, чи те, що вичу...?

Чиясь тінь упала на Якова й він перервав уполовині свою думку. Хотів бачити, хто підходив до нього, але не міг рушитися. Той, хто підходив, мав подерту маринарку, а з руки спливала кров. Той хтось клякнув над Яковом і він пізнав... Це Ігор Любич.

. . . . . .

Так ти тут? — спитав Яків, коли мова до нього вернулась у кімнаті лікаря, а Ігор стояв з обвиненою рукою.

— Так, я тут.

Хвилини скапували як оливо. Ігор чув, що мусить ще щось сказати.

— Послухай, вона покинула мене. Покинула зараз у місяць як ми виїхали. Я пережив пекло. Я тинявся по чужині. Я затужив... за тобою і приїхав...

Яків подивився приятелеві в очі й доглянув глибінь терпіння. Простягнув до нього руку й вони оба почули себе такими, як були колись, заки на їх дорозі станула жінка.

. . . . . .

Ігор обіцяв прийти ввечір. Яків по повороті перший раз від трьох років увійшов спокійно до кімнати своєї колишньої дружини. Він поклав густу заслону на її портрет без зайвого зворушення.

— Все — другорядна річ — промовив у голос. — Маю приятеля — і він радісно посміхнувся.

А коли слуга на приказ погасив світло, Яків ждав на друга в осяянім від місяця кабінеті і з папироскою в руках приглядався грі тіней від гиляк старезних акацій...

Букачівці.

Початок української картографії

РОЗМОВА З М. КУЛИЦЬКИМ НА „ДЕМОҐРАФІЧНІЙ ВИСТАВІ“ У ЛЬВОВІ.

В останніх роках відбулося у нас багато всяких вистав, що відмічують етапи розвитку нашої культури у різних ділянках. І так мали ми кільканадцять вистав творів пластичного мистецтва, остання ретроспективна вистава українського мистецтва в „Національному Музеєві“ охопила навіть музику, а дальше декілька вистав української книжки, які поза Львовом влаштовано у деяких містах на провінції, виставу української фотографіки, ну й вкінці багато вистав господарського характеру, промислових та хліборобських. Всі вони це наші прапорці на широкому шляху всесвітньої культури: ось досі ми дійшли та ось стільки ще дороги перед нами.

Про те, скільки цікавого приносять всі ті вистави нашому а то й чужому глядачеві, зайве говорити. Одною чи не з найцікавіших наших вистав є демографічна вистава, що її влаштували в першій половині грудня ц. р. в салях Музею Наукового Товариства ім. Шевченка. Демографія або-ж демольогія — це наука, що студіює численність людности якоїсь країни під статистичним оглядом, тобто бере під увагу пол, вік, заняття і т. д., а вкінці й сам рух людности, тобто зміни спричинені народинами та смертю, еміграцією й іміграцією. Хоч згадана демографічна вистава в Музею НТШ могла б видатися на перший погляд нецікава — стіни обвішані самими картами та статистичними таблицями — як тільки почнете її ближче оглядати пізнаєте багато прецікавих речей, про які ви досі не мали найменшої уяви. Особливо коли підете від карти до карти за молодим нашим географом, демографом чи картографом, п. М. Кулицьким. Він автор деяких карт, а майже всі карти, що їх бачимо на виставі, п. Кулицький виконав власноручно.

Проф. Володимир Кубійович (другий) і Микола Кулицький (четвертий) на науковій прогульці на Закарпатті.

Така велика кількість карт усяких розмірів, більших і менших, це — показна праця, до того-ж у нас праця зовсім нова.

— Так, це початок нашої картографії — каже п. Кулицький на мій запит. — Правда, вже давніше появилося декілька карт української роботи, але технічно їх виконували чужинці, нпр. у Відні. Оці-ж карти, що ви їх бачите на виставі, це вже українська картографія, розуміється, якщо брати під увагу тільки наші землі, по цей бік Збруча.

— Та все-ж скажіть мені, як повстала думка влаштувати таку виставу?

— Думка влаштувати цю виставу не безпосередня, а посередня. У проф. Кубійовича зродилася перед трьома роками думка опрацювати й видати географічний атляс українських земель. Правда, на наддніпрянській Україні появився атляс УСРР, але він не міг відповісти нашим вимогам, бо бере під увагу тільки землі, що є сьогодні в межах УСРР. Між іншим покажу вам зараз одну цікаву річ...

Підходимо до одної стіни. На ній розіпнята фізична карта України Степана Рудницького.

— Ось бачите, Степан Рудницький на цій своїй карті „переступив“ межі УСРР, тобто показав нам Україну трошки більшу від тієї, що її означують офіційні уесерерівські межі. За етнографічну мапу українських земель його вислали в глибину Московщини та й відібрали змогу дальше працювати.

Якесь особливе враження маєте, коли оглядаєте ту фізичну карту України, коли знаєте, що вона це невибачний „гріх“ нашого вченого географа.

— Звідки-ж ви взяли цю карту?

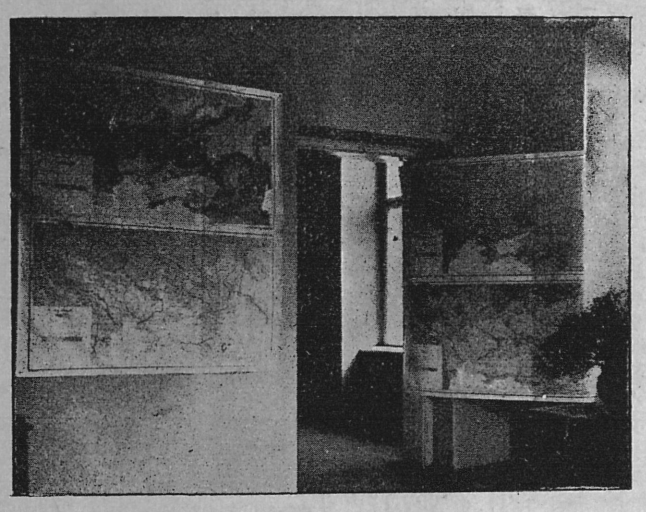
— Добули з Москви.

— То кажете, що проф. Кубійович мав думку видати географічний атляс усіх етнографічних українських земель?

— Так. Те, що ви тут бачите, це-ж саме й є той атляс. Мушу тільки застерегти, що ці карти, що ви їх тут бачите, виконані спеціяльно на цю виставу. Щоби нашому громадянству дати змогу пізнати цю велику працю, проф. Кубійович при допомозі Наукового Т-ва ім. Шевченка зорганізував виставу всіх цих карт. Отже ці карти виконали ми на виставу. До атлясу треба їх наново переробляти. Як бачите, все те звязане з великим коштом та великим вкладом праці.

— Звідки-ж берете фонди?

— Цю виставу сфінансував проф. Кубійович.

Фрагмент вистави. Друга саля.

— Можете сказати мені декілька слів взагалі про вашу працю над атлясом?

— Довелося вкласти в це дуже багато праці. Візьміть перш за все на увагу, що українські етнографічні землі належать до чотирьох держав, що в різні часи переводили статистику. Всі статистичні дані кожної з тих держав треба було зводити до спільного знаменника. Та неменш важною справою була сама підготова картографічного субстрату до атлясу. Різні мапи треба було побільшувати або поменшувати до одного мірила, головно райони від Сяну аж до Японського моря, щоб відтак можна було їх використати в картографічний спосіб на те, щоб зльокалізувати різні статистичні дані.

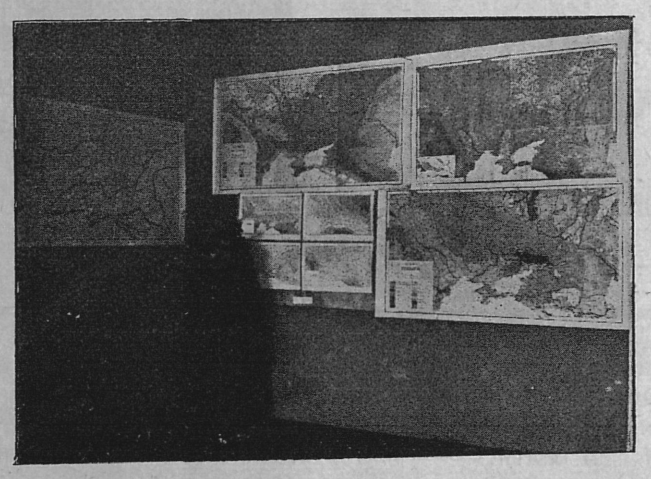
— Хто працював над атлясом?

— Головно опрацював мапи проф. Кубійович, а окремі ділянки опрацювали: дир. Володимир Дорошенко, проф. Р. Іваницький, проф. І. Іванис, М. Кулицький, Л. Лукасевич, проф. М. Мельник, інж. С. Пастернак, д-р Ю. Полянський, д-р Р. Зубик, проф. В. Садовський й інші. Деякі карти, як ви бачили, роботи проф. Степана Рудницького. Картографічне виконання, — це моя праця.

— Це велика праця...

— На виставі маємо коло 80 карт. Це великі карти, у мірилі 1 : 1,250.000 і менші, в інших мірилах. Але може оглянемо...

Ідемо від карти до карти й оглядаємо. Отже цікаві карти національних відносин на українських землях. Бачимо розміщення українського народу на суцільних українських етнографічних землях, а дальше довгий ланцюг українських кольоній, що тягнуться від України на схід, між тайгою і степом аж до Байкалу, відтак великі простори над Амуром і річкою Уссурі (Зелений Клин).

Фрагмент вистави. Вгорі, зправа фізична мапа С. Рудницького.

— Це справді цікава мапа — кажу. — Нам усім, що ближче тією справою не цікавимося, здається завжди, що ота українська кольонія — Зелений Клин — відділена від метрополії кольосальними чужими просторами, що до неї не знати як діставатися. А тимчасом з оцієї мапи видно, що між українською метрополією та Зеленим Клином справжній міст українських кольоній через цілу Азію. Це справді дуже цікаве. Чи не допомогли б ви мені якнебудь зрепродукувати цю мапу для читачів „Назустріч“?

П. Кулицький радо годиться зробити спеціяльну мапку тих кольоній чи так того моста кольоній для „Назустріч“.

Оглядаємо дальше. На інших картах представлено природу українських земель: гори, низи, ріки, ґрунти та рослинність. Цікаво й приступно схоплено рух людности: приріст, спадок та міграційні відносини. Згідно з більшовицькою статистикою, доведеною до 1932-го року, бачимо приріст людности, відтак у 1932-ому році раптовий спадок до 0 і нижче 0 — тобто початок голоду на Україні; від того часу більшовики перестали публікувати статистичні дані, щоби не виказувати дальшого страшного спадку у приросту.

Багато цікавого показує нам на картах палочка п. Кулицького. Бачимо розміщення на українських землях збіжжа, домашніх звірят, корисних копалин, розподіл людности за заняттями, експорт, комунікацію, грамотність... Та хіба можна зібрати все те в короткій розмові? Виставу треба побачити.

— Серед всіх тих карт не бачу одної: карти, що давала б нам огляд української кооперації на наших землях.

— Так, це недостача. Та не виключене, що й така карта буде.

(Докінчення на 6-ій сторінці).

Український похід до берегів Спокійного Океану.
Низка українських кольоній, що тягнуться від східніх меж України до Зеленого Клина.

ПАВЛО КОВЖУН

Ю. Магалевський

Юрія Магалевського я особисто пізнав на однім боєвім відтинку українського фронту у 1920 році. Кремезна постать у гарному селянському жовтому кожусі, довжезні вуси — довші навіть, як носили тоді деякі наші старшини й козаки, що жили романтикою минулого, він ніяк не підходив під поняття мистця, а скоріше — отамана, полковника, чи добірного сотника. В руках у нього невеличкий шкіцівник, та касетка з фарбами через плече. Дещо зарисовував, дещо малював.

„Збираю матеріяли до кількох картин із визвольної боротьби на більших полотнах“ — говорив він. — „Люблю стару козаччину, люблю й нову“.

„Як повернемося додому — нічого не хочу; лиш хочу малювати й малювати. А тем маю стільки, що й не знаю, чи встигну все виконати“.

*

З дальших зустрічей довідалися, що знайомі ми давно. У 1914 році на весні Магалевський прислав на II. Всеукраїнську Виставу у Києві й Полтаві 8 чималих полотен, з яких жюрі допустило до вистави лиш один незначний етюд „Дніпро“. Я написав тоді до тижневика „Маяк“ рецензію, де гостро висловився про ту його працю. Зате просив його — безжалісно критикувати мої плякати призначені для війська й населення, які саме тоді я друкував...

Юрій Магалевський.

*

Після риського миру й розброєння армії — Магалевський малює в Тарнові та займається громадськими справами, які у нього відогравали все чи не найбільшу ролю в його житті.

Випливало це з його поглядів, що з черги відбивалися й на його мистецтві. Магалевський уважав мистецтво лише як засіб впливати на громадянство тими або іншими загальними мотивами, які треба просто у творі підкреслити. Така службова роля мистця не примушувала його стежити за новими засобами та проявами і він працював тими засобами, які колись придбав. Крім цього треба було мати сили для невпинної боротьби за якість свого твору — так би сказати „очайдушну мистецьку молодість“.

Магалевський як мистець ішов одною дорогою. Може й не йшов, а стояв на одному місці. Це місце знайшлося ще перед місцем його вчителя Рєпіна, який ще в молоді роки розійшовся з так званими „передвижниками.*) Ось тому Магалевський опинився трохи самотно серед сміливого походу нашого мистецтва.

*

Як би там не було, восени 1921 року опинилися у Львові: Холодний, Магалевський і я з дружиною. Жили в одній кімнатці убогого різьбара на Знесінні. Було нам добре — бо-ж це було по всіх невигодах війни. Було тепло, сухо. У нас купував образи Самосій; але не ті, що ми робили, лиш ті, які він нам казав робити. Їздили й на провінцію, де малювали вивіски, знищені ще під час світової війни. Від шевців мали черевики, від кравців деякі частини убрань, в шинках відїдали зароблене. Малювали у „віллях“ підлоги, стіни, а навіть на стінах пейзажі. Малювали церкви, іконостаси чи окремі ікони, золотили рями. Коли кінчали працю — верталися до Львова, так — по інерції. До центру. Нами займався ревно Голубець, Федорців й інші приятелі. Наші друзі мистці — Михайло Осіньчук і Микола Федюк підпомогли нас усіх грішми. Отець Лициняк допоміг нам стати на реальний ґрунт: ми дістали помешкання. Від того часу пішли вистави, заснувався Гурток Діячів Українського Мистецтва.

Магалевський виконав серію портретів: д-ра Федака, д-ра Свенціцького, пані Донцової, і чимало інших. Більше портретів не робив, хіба принагідно, бо не було замовлень. Портретовані хотіли бачити в портретах не лиш документарну подібність, а й трохи самого мистця.

З того часу розійшовся Магалевський з нами. Почалося з вистав, на яких молоді мистці не хотіли дати місця речам минулої доби, а скінчилося на спільних роботах по церквах, де також не можна було знайти спільної мови. Молодші мистці, наприклад, уважали, що при полихроміях церков треба застосовувати або індивідуальний стиль кожного, або брати готові зразки з візантійського стилю, який у нас найдовше задержався і так би сказати — акліматизувався. Цей візантійський стиль має закінчені форми, тисячеліттями опрацьовані, тимто й ідеально суцільні. Добре й тонко виховане мистецьке чуття не сприйме найменшої зміни, найменшого пересунення, або „уделікатнення“ ліній чи „укладів“ такого твору. Саме це робив Магалевський: виходячи із свого мистецького відчування, „прикрашував“, „вправляв“ візантійський матеріял, яким користувався. І так почав він утворювати так званий псевдовізантійський стиль у нас; робив значно слабше те, що свого часу давно зробив Васнецов, Нестеров та інші.

Це розходження з молодшими мистцями у своїм часі набрало драматичних форм. В його творах молодь не спостерігала ні темпераменту — ні спокою; у деяких його образах просто переважали дилетанські елементи. Чи скривалася в цьому теж його особиста трагедія? На це відповіді дати не можу — не знаю. Мені видається, що ні. Він цього не знав, не відчував.

Та погідна, гарна людина, зразковий громадянин, чесний громадський діяч — з вийнятковим спокоєм молився тому мистецтву, що мистецтвом не було...

Помер Магалевський кілька тижнів після Новаківського. І в той осінній холодний день не бачили ми трихильників його таланту та творів за його домовиною, не читали довгих некрольогів та спогадів, не відчули всього того, на що безперечно заслужила ця добра й гарна людина. За домовиною йшли ті колишні його приятелі, з якими він в останні роки майже зовсім розійшовся.

---

*) „Передвижники“ — група російських мистців, що зірвала з тодішнім російським академізмом і почала улаштовувати свої вистави самостійно. Це на той час була революційна група. „Передвижники“ (пересувники — від слова пересувати виставу з одного міста до другого) ставили собі в першу чергу завдання поучувати суспільство за допомогою картин. В їх образах можна було бачити шкідливі впливи алькоголю, анальфабетизму, злі сторони царського режиму, страхіття війни і т. д.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Тверезий фанатик

У 25-ліття смерти Л. Толстого.

IV. кляса ґімн. у Бережанах — перша знайомість із Толстим: „Відродження“ у перекладі Сімовича, „Крайцерова соната“, „Смерть Івана Іліча“ — усе видане „Видавничою Спілкою“ у Львові. Перша велика боротьба з ґріхом — у собі і на сторінках літературного твору. Холодне вістря ножа по серці.

Згодом — захоплення мистцем, автором „Козаків“, „Війни та миру“, „Анни Каренїни“. Та приходять роки, коли в літературі щораз сильніше перемагає гасло, що мистецтво чхає на життя, що воно само творить над ним власний світ і не потребує ані йти за дійсністю ані показувати їй дорогу. Толстой не стає ні на хвилину нашим духовим провідником. Не розуміємо його шамотні, за далекий він нам своєю психольоґією людини, що зазнала всіх насолод життя усіма змислами вражливими як сильні дроти антени, із піднебінням епікурейця, здоровям і психольоґією найздоровішого російського мужика.

Коли починає він казати про завдання книжок, які мусять виховувати без огляду на те, як вони написані, бо мистецтво це другорядна справа — махаємо згірдно рукою на чудака з Ясної Поляни.

Роздвоєння життя і мистецтва.

Чому так рідко вертались ми до книжок Толстого? Вони занадто ясно показували нам дійсне життя, занадто голосно повторяли ту саму думку, що всі мусимо вмерти. Все в Толстім буцім-то ясне, а не розуміли ми основного мотиву його життя і творчости: фанатичного змагання до правди. Ми ґриймали дуалізм життя і мистецтва, бо таке роздвоєння накинули нам самі умови сучасности. Не уявляли ми собі творів „для всіх“, ще й таких, що всіх могли б навертати на єдиний шлях спасення.

І коли ми мали для великого знавця людської душі іронічну усмішку, як він 30 літ мучиться власним життям, сам він мав щораз більше вибачливости для людини за її слабощі і щораз більші домагання — до себе. Написав колись Мережковський ефектовну паралелю Толстого з Достоєвським, кинувши на Толстого тінь нещирости, пози, акторства. „Коли — мовляв — він справді хотів наслідувати Христа то чому не кинув усього — майна, рідні, писанини і не пішов жити пустельником!!“ Чому-ж того самого не зробив і Мережковський, коли від літ проповідує ті самі ідеали?

Шукач ідеалу.

Ніби-то проста, а яка заплутана проблєма! Бачив Толстой, що спасти себе такою механічною зміною життя — занадто легко. Як письменник, що мав незвичайний дар змальовувати боротьбу духових переживань з тілом хотів він залишити найжахливіший приклад такої боротьби — власний. А не міг він зробити тільки як письменник. Проповідуючи як новонавернений ґрішник євангельські правди, міг би був навернути 50.000—100.000 простих людей, добитись успіху американських місіонарів.

Стефан Цвайґ дав духовий портрет Толстого супроти якого все те, що можемо сказати про великого російського письменника та мораліста буде тільки кількома відорваними, блідими думками. Підкреслює він у Толстого ту предивну рису письменника і людини, що ні на хвилину не хотіла під-

Портрет Толстого І. Стики.

дати себе ілюзії життя і мистецтва. В очах його, тільки в очах, можна було вичитати той страшно тверезий погляд, що його не могли ошукати ні люди, ні життєві приваби. Тимто так лякався він музики і жінок — спокус, що всипляють думку: як невпинно минає життя. Хто не розуміє цієї боротьби Толстого із спокусами не розуміє теж ні Бодлєра, ні Барбея д'Оревілі, ні десятка інших письменників. Є в нас критики, що давно влекшили собі оцінку літературних творів: — наслідують вони Толстого в тім пункті, де він доказував, що Шекспір кепський письменник, бо ідеї його не згоджуються із світоглядом, який, він, Толстой, уважає єдиним шляхом до правди.

Та на склоні життя записав Толстой моральну правду, яку можна перелицювати теж на критерій літературної творчости: „Не та моральна досконалість, до якої доходимо — важна, а важний сам процес досконалення“. Твори Толстого зберегли досі свою живучість завдяки тій духовій невтишній потребі, з якою він невпинно шукав відповіди на сумніви, що його мучили. Світогляд не був для нього збірником готових поглядів і відповідей; — на щонебудь глянув — хотів це зрозуміти у свому засновку, розвитку та доцільности.

Простота його мистецьких засобів була вислідом довгих зусиль, велитенської праці. Так само той простий життєвий ідеал, який бачив він втілений у житті Христа наклав на нього обовязок цілими роками наближуватись до нього, сповідаючись з усього, що вважав він ґріхом перед двома великими трибуналами, що домагаються безоглядної правди: — Смерти і Мистецтва.

ОЛ. КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Люди тужать за світоглядом

У складній мельодиці сучасної культури повторяється постійно один сильний мотив: — туга за світоглядом. Яка ця туга сильна можемо посередньо бачити з численних „ізмів“, які виступають сьогодні як „світогляди“ і хотять заспокоїти її голод: націоналізм, комунізм, фашизм, націонал-соціялізм...

Колись одиниці мали у свому індивідуальному розвитку потребу робити синтезу своїх ідей, сьогодні ця потреба поширилась на маси.

Світогляд по своїй суті, це намагання охопити свідомо рефлексією цілість дійсности, що існує для даної одиниці, охопити в одній суцільній системі, що містить у собі пізнання, цінування і практичні постуляти. Щоб цілість дійсности могла стати предметом рефлексії, а не тільки поодинокі, відірвані її частини мусять між одиницею і світом істнувати відповідні взаємини. Без цих взаємин нема „проблєматизації цілости істнування“.

Розсліджуючи умови, коли появляється така свідома рефлєксія бачимо, що як довго змагання одиниці, немовто збігаються із зверхніми обставинами, що ці змагання заспокоюють, так довго життя пливе річищем інстинктової поведінки, звичного автоматизму. Предметом рефлєксії стає щойно те, в чому наше „я“ та його бажання не можуть погодитись із зверхнім світом і в чому появляються незгідности, суперечности.

Наша свідомість не відзеркалює цілого нашого життя, а тільки той його бік, що його можна назвати „боєвим“ себто відзеркалює тільки те, чим хотіла би заволодіти або перед чим хоче оборонитись. „Іскра свідомости родиться із тертя“ — твердить Штерн. „Коли-ж вона тепер огненним зиґзаком обрисовує цілість істнування то це знак, що всі поверхні зудару сучасної психіки і сучасної дійсности стають поверхнями тертя“. Іншими словами: між душею сучасної людини і дійсністю істнує напруга і незгідність.

Сучасне людство тужить за світоглядом тому, що не може пристосуватись до післявоєнної дійсности (нпр. безробіття). „Дійсність“ для нас, це не сам природничий космос „сили і матерії“, як для людей XIX-го віку, але теж увесь хаотичний комплекс міжлюдських взаємин. Маса, що шукає світогляду це здебільша люди, що не найшли щастя або хоча б вдоволення. Сучасні світогляди. це засоби невдоволених світом, щоб той світ змінити. Сучасні масові світогляди від католицизму до комунізму мають у собі ту основну риску: знаряддя масової дії, і то мають не тільки в елементах з яких вони збудовані, але і в способі сполуки цих елєментів у суцільну систему.

В елементах післявоєнних світоглядів бачимо, що захитується переконання про обєктивну вартість людського знання і що наукове зацікавлення пересувається від природознавства до ґуманістичних наук. Знов-же у царині цінування на місце віри у вартість поодинокої людини і людства, приходить культ „аґресивної“ ґрупи, звязаної вузлами почування. На місце розуму вводить воєнна доба культ волі, відкривши несподівано первісні інстинкти, замість віри у поступ приймає віру у довільну ініціятиву.

Великі воєнні потрясення і післявоєнна дезорґанізація видвигнули імперативні постуляти не то переміни суспільности, але радикальної її перебудови, навіть відродження для ґрупи і завдяки ґрупі.

Характеристичне те, що всі цього роду сучасні світогляди, які мають у своїй основі вимогу масової діяльности, без огляду на свої ріжниці, приймають практичне домагання перебудувати суспільність. Водночас пізнання і цінування життєвих прояв відходять у них на задній плян.

Нова книжка для дітей.

„Українське Товариство опіки над молодю“ видало книжку з образками для малих дітей п. н. „Прилетіла зима біла“. Гарний, цікавий і легкий текст написав Володимир Радзикевич, відомий дитячий автор зі „Світа Дитини“. Книжечка видана дуже чепурно, коли мати на увазі працю ілюстратора мистця Івана Іванця. Рисунок Іванця дуже живий та вигадливий у підході до предмету і — що важне — дуже легкий для сприймання дитиною.

Ілюстрації побіч, що так скажемо утилітарних прикмет, мають чималу мистецьку вартість. Деякі сторінки книжечки — це добре композиційно подумані твори, що їх можна би перенести й на полотно. Іванець справді один з кращих наших ілюстраторів, чого доказом саме книжечка „Прилетіла зима біла“.

В. Лас.

ПРОХАЄМО НЕ МИНАТИ

НАШОЇ ФАБРИКИ
ПРИ ЗАКУПАХ
НА СВ.
МИКОЛАЯ
І
СВЯТОЧНИХ
ДАРУНКАХ

Фабрика: Львів, Кордецького 23. Крамниця: Львів, Руська 20.

ЛЕВ ТОЛСТОЙ

З „Денника“

Саме святкують 25-літні роковини смерти Л. Толстого і з того приводу наводимо деякі уступи з його денника 1857 р. Це короткі записки, нотатки про себе та знайомих, із специфічною російською мораллю. Цікаво стежити, як уже тоді зарисовувався в них майбутній пустельник з Ясної Поляни. Денник, що друком появився щойно недавно, записаний у Швайцарії. У скобках скрізь наші пояснення.

12. IV. Амберія к. Женеви. Читав евангеліє, був у ванні, простудився. Толстої повезли мене до себе. Я лаяв Тотлебена (інжинір, що укріплював Севастопіль) поганими словами. Читав Бальзака. В Александрини (Толстої) чудна усмішка; ввечір прийшов якийсь Львов, неспокійний, пишний офіцир.

14. IV. Читаю далі евангеліє і скорочую молитву. Купіль: зі здоровям добре, обридлива погода. Все треба переробляти. Мало звязку між особами (повісти).

16. IV. Написав листа до Тургенєва, у відповідь на приязний від нього. Був двічі на Службі Божій. Читав Liberté Girardina — (Є. Жірардена „Про свободу друку й журналістики“). Гарно, але без висновків. Трохи писав. Багато передумав. Треба мені виконати три речі: 1) доповнити свою освіту, 2) працювати в ділянці поезії і 3) чинити добро та перевірювати всі ті 3 вчинки щодня.

24. IV. Толстоя поїхала, незважаючи на обридливу погоду. Хоч мені було прикро, я не поїхав її проводити. Обідав погано у Вевей (містечко у Швайцарії). Єлисавета Карамзіна — гарна, але перепрацьована й тому тяжкувата особа. Пили чай із женевським батюшкою у Пущиних. Вечір у Карамзіних. Мещерські осоружні, тупі, переконані у своїй доброті, озлоблені консерватисти.

25. IV. Встав у 10. Нічого не робив. Пішов до купелі. Почувся нездоровим, висипка на всьому тілі. Заснув. Увечір був у Карамзіної. Написав одну восьму (аркуша). Лягаю спати.

26. IV. Почуваюсь слабо. Трохи писав „Козака“. Дістав листа від Некрасова, Тургенєва й А. Толстої. Читав історію революції. Гордість. На початку було слово. Ввечір сидів Пущін і хвалився з усіх сил.

30. IV. Встав рано, походив, читав про обридливі справки англійців з Китаєм і перечився про те із старкуватим англійцем. Написав трохи поетичного „Козака“, що видався мені ліпший; не знаю, котре вибрати. Увесь день читав історію революції.

5. V. Встав пізно. Буквально ввесь день нічого не робив. Ранком ходив у Монтре, в купальню. Приємна, синеока швайцарка. Написав відповідь на лист Тургенєва. Англійці морально голі люди і ходять так, без сорому. По обіді проходжувався з Рябініним і Пущіним по кладовищі. Чудовий вечір. Я незвичайно холодний до тутешньої природи. Увечір у теміні співав з Марією Яковлівною. Юродива, задивлена в небо, місячна, холодна ніч. Туберкульозний Корсиканець.

7. V. Трохи писав „Скаліченого“, наново зпочатку. У купелі замучували мене пані Галахові. Мило не береться, так брудно. Ґенерал напоїв нас „майтранком“. Поїхали човном у Боссе і там бавились до 1. вночі.

11. V. До лікаря. Підлий резонер. До Толстих, дуже весело, із ними на гору Салєв. Як я готовий закохатися, то страшне. Коли б Александрина була десятком літ молодша. Чудова вдача! Потім до Петрова. Аскет, мудрий, гарячий і знавець свого діла (санскритольоґії). Говорив прегарно. Прошу Бога, щоб мені дав таку віру.

12. V. Встав у 8-ій, пішов до магнетизера, лікаря, твердо віряч. До Каляма (маляр), тупої людини, але великого таланту. По дорозі в Бокаж стрінув Рябініна й Пущіна та вернувся з ними. Проводив Рябініна й пішов на обід. Щаслива людина Пущін — йому все видається, що в ньому сидить щось прекрасне, чого він не може висказати, спеціяльно тоді, як упється. Коли б він був розумніший, він увидів би, що все те, що в ньому сидить — погань. Поїхали в Танон. Я говорив з американським пастором, пішли пішки до Амфіон... Пили шампана. Я витратив багато ґрошей.

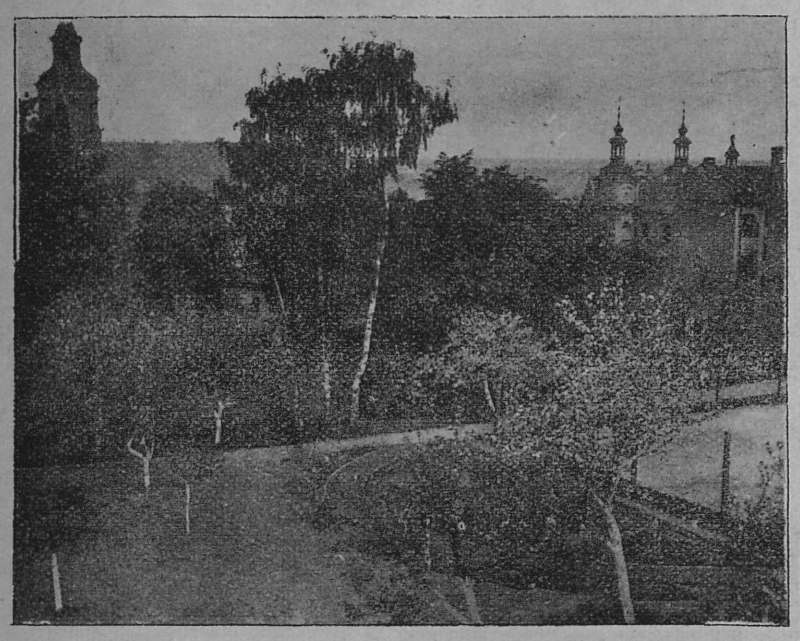
24. V. Встав у 8-ій, цілий день читав Саррю (франц. письменник). Думок, головно з роману російського життя безліч, з мистецького боку щасливих думок. Увечір був на похороні Зибіна. Молитви мене зворушили. Любов душить мене, любов тілесна й ідеальна. Марія Яковлівна — роскіш. Я сам себе зацікавлюю незвичайно. Я навіть себе люблю за те, що в мене багато любови до інших!

31. V. Здоровя краще, обридлива погода. Саша накладає поліна з Фріштіком, лупає цукор і гойдається на ланцюгу у човенці. День св. Трійці нового стилю. Писав „Козака“. По обіді випадково пішов пройтися. Господар сказав, що до Ґрінденвальду 3 години. Пішов, Саша відставав, дощик, звірятко .Товариш: — cochon merde, schlechtes Wetter. Жебраки; роздумування про релігійність. Прийшли в шинок, розділись голі, гарненькі служанки. Лакей був у битві під Неаполем. Ледівці 7 літ тануть і 7 ростуть...

Зібрав і переклав **С. Ґ.**

З УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ ДЛЯ ДІВЧАТ В ПЕРЕМИШЛІ

Від часів „Інститутки“ Марка Вовчка не маємо мабуть у нашій літературі ніяких творів, що описували б життя в дівочих інститутах. У чужих літературах широко змальоване середовище таких установ і психольогія дівчат, що спільно мешкають, вчаться і дозрівають — згадати б хоча такі відомі

Сад Інституту. Збоку теніс.

книжки як Запольської та Віллі-Коллет. Навіть коротенький нарис з такого життя не може дати той, хто не знає його зблизька. Та хто раз тільки побував в Інституті для дівчат у Перемишлі, мусів призадуматись на мить: чому так мало маємо споминів і вражінь колишніх учениць тої єдиної в нас школи, хоч скінчило її так багато дівчат?

Це-ж свій окремий світ, ціла лябораторія, де учениці роками можуть досліджувати своїх учителів, учителі — учениць. Спомини із проведених там літ залишаються на ціле життя. Чому-ж так мало мешканців цього Дому оживляє ці спомини?

Після гостини в Інституті забираємо на спомин знимки, прохаємо одного батька написати кілька рефлексій про цю школу і від двох інституток дістаємо анонімні „вражіння“.

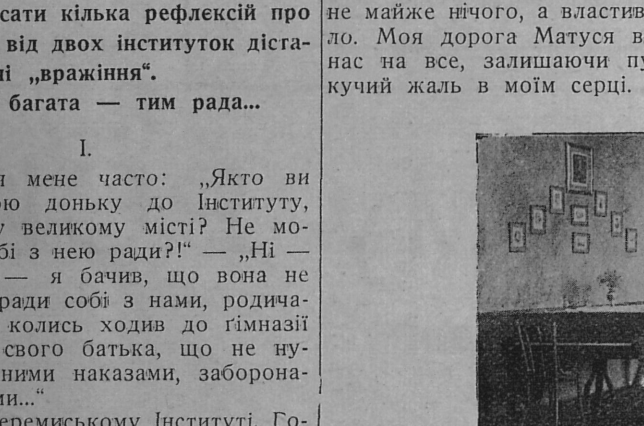
Чим хата багата — тим рада...

I.

Питаються мене часто: „Якто ви віддали свою доньку до Інституту, мешкаючи у великому місті? Не могли дати собі з нею ради?!“ — „Ні — відповідаю — я бачив, що вона не може дати ради собі з нами, родичами. Я теж колись ходив до ґімназії і подивляв свого батька, що не нудив нас вічними наказами, заборонами, заввагами...“

Був я в перемиському Інституті. Говорити про чистоту, зразковий лад, ідеальний добір сил, що проводять цією установою? Вистарчає одно слово: атмосфера. Діти не відчувають там на собі тягару виховного заведення ні школи. Товариські взаємини переходять майже в родинний настрій у тому найкращому розумінні, що вихованиці не почувають себе „на станції“, на мотузку приписів. Є дисципліна, суворі норми — без них не могло б жити разом в однім будинку стокільканацять осіб, але коли вони спільні для всіх звикаєш до них легко.

Сусідство з ґімназією і садом нагадує анґлійські школи. В Анґлії нема державних ґімназій — все це інститути, де дітей виховують і вчать водночас, переплітаючи навчання спортом

Спальня без параванів для молодших.

і товариськими забавами. Якби в нас таких інститутів як перемиський було бодай стільки, що ґімназій — освіта і духова рівновага нашої молоді виглядала б зовсім інакше! Що варт для молоді сам сад, читальня, рівномірний спосіб життя!

Здивувався я дуже, коли довідався, що управа Інституту подбала навіть за окремі обезпечення дітей від нещасливих випадків, — далі коли вмирають батьки, дитина може безплатно кінчити Інститут. Неменше зворушило мене те, що батьки трьох доньок платять тільки за дві — третя має побут в Інституті безплатно; попросту жаль мені стало, що маю тільки одну доньку.

Про навчання в ґімназії не хочу говорити, є до цього особи більше компетентні. Прізвища педаґогів промовляють найкраще тоді, коли знаємо їх, що це за люди приватно. Щодо цього можемо бути спокійні за свої діти.

Здається, що одною з найкращих ознак доброї педаґоґічної атмосфери є — погода на лицях вихованців. У перемиському Інституті для дівчат можна бачити усмішки, чути сміх і подивляти такі рідкі в сучасних школах погідні обличчя вихованців.

Батько.

II.

НАШІ ТИХІ РАДОЩІ.

Я була вже тоді великою ученицею середньої школи, як мене віддали до Інституту. Я не відтягала приходу і не страхалася, як перед чимось новим, може тому, що з хатою не вязало мене майже нічого, а властиво дуже мало. Моя дорога Матуся відійшла від нас на все, залишаючи пустку і пекучий жаль в моїм серці.

В Інституті я скоро освоїлася з його життям, а знайшовшись у кружку шкільних товаришок, з якими займала одну кімнату, я трохи призабула горе, зчасом сама повеселішала і стала приймати активну участь в наших веселих вечорах. На них переливалися нераз цілі каскади безжурного, молодечого сміху, чого я не всилі вповні описати. Я постараюся бодай дещо змалювати.

Скінчиться вечера і ми бігом в авлю. Світло згашене... Данка сідає до фортепіяну і вдаряє в клявіші. Пливуть звуки „Мадонни“ й інші, а ми заслухані в мельодійні, чарівні тони забуваємо про буденні справи, науку і всякі смутки. Останній акорд і музика вривається. Вибігаємо веселі і прямуємо до спальні. Перша вбігає Марійка, — вже здалека чуємо її дзвінкий сміх, аж за боки береться. Прибігаємо всі... І що-ж? — на ліжку лежить Данка, ні подоба Данки. Її „нова“ суконка, панчохи, нові мештині модна шапочка, хоча нам шапочок не вільно було носити, — з усіх цих причандалів по мистецьки уложена Данка, як жива, навіть личко її бліде, бо з рушника. Ми регочемося до безтями, а вона надувши губки повторяє дещо ображеним тоном: „Товаришки, яй товаришки“ і пряче все. Ми поволі стихаємо, щоб за хвилину знов загомоніти.

Міля дуже пильна та все любить учитися на ліжку. Бере книжку і бух на ліжечко, а з нього витрискає фонтанна води і скроплює Мілю, книжку і цілу постіль. Знов крики і сміхи і докори Мілі: „Як буду я тепер на мокрім спати, картки книжки зовсім зліпилися“. Це Оля і Меля підложили їй мидницю з водою під коц, а зробили це так складно, що зовсім не було пізнати.

Голос забирає Марійка. „Товаришки тихо, заінсценізую вам пригоду пані „Пульки“. Всі стихаємо і звертаємо очі в її сторону. Марійка вбирає відповідну одіж, фіґуру свою доповнює, випихаючися двома ясиками і ставши при дверах з тарілкою в руці, зачинає досить високим тоном: „Марисю, порція, ще одна порція панночці“ і наслідуючи вдатно голос і рухи даної особи, прямує через спальню в напрямі вікна. На середині посовгується, розставляє широко ноги, захитується, звертає в нашу сторону очі, в яких пробивається знаменито уданий жах, як у людини, що втратила рівновагу і зі словами ой! ой! паде на землю. Трясеться стіл, дзвенять шклянки в нічних шафках, а ми сміємося і сміємося без кінця. Інсценізація дуже вдатна, включно з переданою мімікою лиця, модуляцією голосу і рухами.

Авля Інституту (читальня).

Тепер починається спортова точка нашого вечора. Марійка, Оля, Меля стають „дуба“ при стіні на руках, Ірка перевертає козли на ліжку, а я вилажу на шафу і даю „сальта“ в перинку. В тім двері рип і входить ґані „Піндзя“ — це наша надзирателька. Я на шафі прибираю поважну міну, хапаю книжку, яка заздалегідь приготована лежить побіч і вдаю, що пояснюю лекцію, всі сидять чемно, де попало і слухають.

Пані дивиться хвилинку і питає акцентуючи кожне слово: „А це що знов? Стефа чому на шафі?“ Я вияснюю, що тут найліпше і що всі мене мусять бачити, але пані не вірить і каже злазити. Я стрибаю на ліжко, головою вділ. Пані охкає і починає мене моралізувати. Я вислухую все, — роблю скрушену мінку, але ні крихітки не беру собі цього до серця.

По відході пані ми бавимося дальше в „подорож літаком“, оглядаємо „зорі“, танцюємо, бавимося в лапанки, перескакуючи з ліжка на ліжко, уложені у два ряди. Марійка задерши голову високим голосом заводить пісеньку: „Ой ходить сон коло вікон“, наслідуючи солістку з Ювілейного Вечера в Інституті.

Нараз із вулиці доходять до нас звуки мандоліни — це серенада під нашими вікнами. Всі миттю кидаємося до вікон — відчиняємо і заслухуємося в мельодійні звуки танґа, чи інших модних „шляґерів“. З цієї екстази виривае нас скриґучий голос пані, яка непомітно ввійшла до спальні. „Панни, прошу відійти і замкнути вікна“. Всі відскакуємо, як на пружинах.

Ми не стямилися, як вже 9 година. Я в тій порі давно повинна бути в ліжечку, за це й прозвали мене „сплюшком“. Товаришки хапають мене і таки нерозібрану кладуть, вповивають в перинку, як малу дитину і залюлюють до сну, співаючи про „котика“. Знов сміхи і радість. Я була чи не найкращим сплюшком на цілий Інститут. Задумували навіть пісеньку зложити про мене, але що ніхто дуже не спішився то „щоб слава не пропала“ я уложила її сама і ось вона:

Інститутки накривають стіл в їдальні.

Перед таблицею в 8-ій клясі.

Інститутський сплюшок.

Як лиш вернуся із школи
Розбираюся поволи,
Зараз лізу під перинку,
Сплю і сплю цілу годинку.
По обіді я думаю,
Що робити нині маю.
Кажуть: можеш іти спати,
Скрипку час іще вправляти.
На вечеру задзвонили,
Що я сплю, не примітили,
Аж Марійка прибігає
Мене з ліжечка стягає.
Рано сплю собі смачненько
Хтось стає ось тут близенько
І шепоче мені в ушко: —
Вже дзвонили, вставай сплюшко!

Ось так минали нам вечорі, але і в день ми не „закувалися“ за багато. Бувало, навчимося скоро лекції і вибігаємо на довгий коридор — цей на І. поверсі та давай робити перегони. В кімнаті нашої „Найвищої Влади“ нема ключа в дверах, отже ми безпечні. Марійка забігає до передгокою „Влади“, а я зачинивши двері за нею, тримаю їх з цілої сили. Вона зачинає заводити ріжними голосами, але я не даю за виграну і не пускаю її. Нараз зпоза зачинених дверей чуємо спершу якийсь рух, кроки, а відтак поденервований голос нашої „Зверхности“. Я пускаю двері — Марійка вискакує і обі ноги за пояс, до кляси. Хапаємо книжки і завзято вчимося, а тут потерпаємо, що буде, як нас викриють, – ми-ж мали найкращу опінію.

Увечір наша пані мала до всіх прорекли, що більше не будемо, — зрештою це було перший раз.

Цілу управу охрестили ми ріжними іменами, відповідно до їх вдачі, чи постави, як: „Гера“, „Гайцер“, „Жирафа“, „Артистка“, „Наша слічнотка, або Кропка“. Цю останню ми дуже любили, для неї складали рими.

Ми займалися також поважними справами, як наукою, громадянським життям, політикою. В нас були по переконанні два ворожі табори. Ми — пластунки і ті 105, яких була переважна більшість.

У деякі вечорі ми нераз цілими годинами зводили завзяті диспути, з яких ми виходили переможно.

Я могла би на тему нашого життя оповісти, ще дуже багато, але зі скромности і малого хисту в цім напрямку устугаю місце комусь, хто краще і цікавіше може це все розповісти.

Думка.

III.

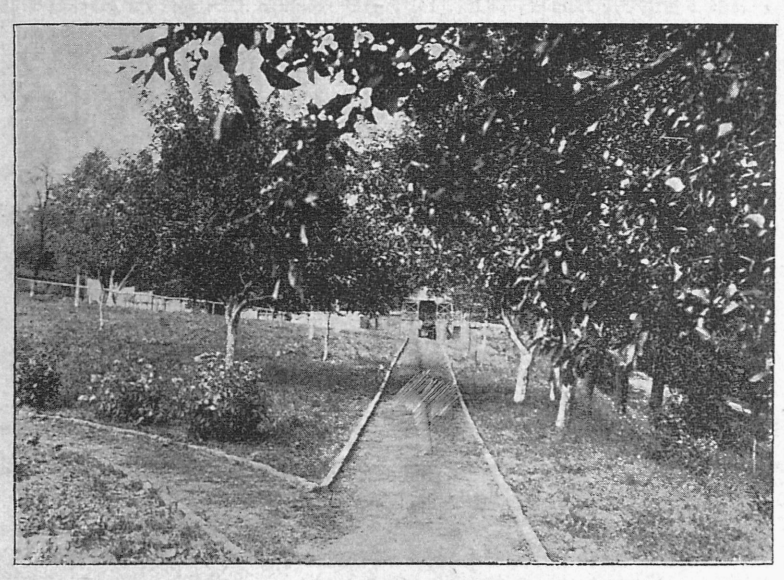
МИ ХОЧЕМО ЙТИ НА КОНЦЕРТ!

Факт був фактом: III. кляса не йшла на святочний концерт, який влаштовувала в честь патрона свого заведення св. Йосафата — мужеська ґімназія. Ця жахлива вістка рознеслася вмить по всіх закутках Інституту. За яких пять хвилин не було ніодної третачки, яку оминув би цей „удар“. Всі Ірки, Зонки, Наталки счинили рух. Якто? Чейже обидва відділи третьої кляси дістали запрошення, а навіть дехто (головно з тих, що на танці ходять) ще й приватні, особисті — і раптом не можна! Чому? Хтось ліпше поінформований у цій справі пояснював клясі, що брак місць, що п. Директорка боїться за наше здоровля, головно „молодших“, бо старші більше відпорні на всякі недуги, бо в місті є кілька випадків шкарлятини і т. д.

Та всі ці причини не вистарчали для третачок. В клясі підняли гамір. — „Страшна несправедливість“ — заопініювала Зонка. „Ми на „давній“ рахунок пята кляса, а минулого року пятачки всюди ходили“. „Маєш рацію“ — зідхнула Танька. „Ми безумовно повинні йти, бо“...

З тріскотом відчинилися двері і на порозі станула громадка енергічніших, що не покидали надії та ловили останню дошку рятунку. Та їх гохнюплені голови й тужномелянхолійні погляди не віщували нічого доброго.

„А що!“ — зірвалася з місця одна з клясових „поваг“. (В тій хвилині забула бідачка, що цей голосний оклик ні трохи їй не лицює!) Ірка махнула лише зрезигновано рукою. „Не йдемо“ — вибухнула Зонка. — „Хоч про-

Стежка імени основника Інституту д-ра Т. Кормоша. В глибині альтана, з боків овочеві дерева.

сили ми в п. Посацької і пані вставлялася за нами в п. Директорки, нічого не помогло“.

Хтось в першій лавці злісно кинув книжкою.

„Не йдемо“ — повторила Зонка і в її

розмріяних очах блиснуло щось, наче сльози.

„Зате сьогодні нічого не вчуся", — заявила по хвилині, щоби бодай частинно винагородити собі страту. — „На злість всім не буду! Коли йде про науку, то ми — панни, а коли про концерт — „молодші"!

„Та дай вже раз спокій" — крикнула з останньої лавки Зенка. — „Не йдемо то казала Феся що обійдеться".

„Не штука казати обійдеться" — запротестувала Зонка.

„То правда", — потвердила Ляля, яка спеціяльно на концерт зробила собі фризуру та ціле ґополудне в суботу прасувала мундурок. — „А я, колиб лиш хотіла, моглаби піти" — дався чути з кутка голос Нуськи. Всі голови, похилені над книжками піднеслися мов на команду. Іванка зневажливо замітила: „Це виключене". „А ні", — стояла вперто при свому Нуська. — „Як схочу, скажу п. Директорці, що маю вийти в четвертій на стацію, но, скажім до вуйка, а тимчасом піду на концерт". „А що буде пізніше?" — поставила негайно питання Зенка. На це вже Нуська не знала що відповісти. Мусіла щойно подумати над цією справою.

„Дайте мені вчитися" — скаржилася „клясова пильність" Ірка ч. 2. — Мене цілковито не обходять ваші концерти. Caesar monumenta restitui iussit... Iussit, ussit, iussit...

Зонці, що сиділа саме над латинською граматикою, а якою ні трохи в цій хвилині не цікавилася, прийшла до голови просто ґеніяльна думка. „Хай Леська й Ірка йдуть до п. Директорки ґросити, щоб нас пустила".

„Ані мені сниться" — обурилася Леська: „Ви вже забули, як відплатилися нам, коли ми ходили просити, щоби пустили нас на „Стефка". А опісля лагідніше додала: „Бо як тямите, я дала тоді слово, що не піду просити більше". Леську покищо лишили в спокою.

В клясі трохи затихло. Та не на довго. За хвилину посипалися нові нарікання, пляни, проєкти. Ніхто й не думав вчитися. Лише коло вікна „виковувала" вперто Ірка свого Цезаря, що ні руш не хотів їй вбитися в память.

— „Vanitas vanitatum — зідхнула сумовито Наталка та обкинула тужливим поглядом розложене на лавці запрошення.

Ірка ч. 1. вилізла на лавку та з переконанням твердила, що буде таки найкраще, коли ціла кляса ґіде попросити п. Директорку. „І вилетить за двері" — докинула песимістично настроєна Ґеня. — „Цей твій плян нідочого". — „То видумай кращий" — образилася Ірка.

Заносилося на бурю. Та на щастя з поміччю прийшов дзвінок на підвечірок. Ціле товариство почало ґрупками сходити до їдальні.

По підвечірку III. кляса зібралася коло дверей помешкання п. Директорки. Хотіли спробувати щастя, хоч п. Директорка заявила вже раніше через п. П., що всякі просьби нінащо не придадуться.

„Помолімся" — піддала думку Зонка. Внесення ґриняли всі одноголосно. За хвилину третачки слали мольби до св. Йосафата, щоби надхнув доброю думкою п. Управительку Українського Жіночого Інституту.

Та нагло здолини долетів голос дзвінка, щоби сходити на концерт. Пані Директорка якось не спішилася до помешкання.

„За пізно" — зідхнула Ірка. „Запізно" — повторило пятнацять третачок і сумовито подалося до кляси.

Третачка.

Початок української картографії

(Докінчення з 3-ої сторінки).

— Чи вистава довго потриває?

— До 15-го грудня. Може бути, що продовжимо її ще на який тиждень. Це залежатиме від того, коли треба буде відіслати карти до Берліна.

— До Берліна?

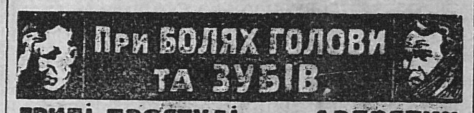
— Так. Ґеографічний Інститут при берлінському університеті влаштовує цю саму виставу. Та після цього карти прийдуть знову сюди і ми зорґанізуємо ще декілька вистав у містах на провінції.

— Ще один запит? Чи цей ваш атляс вийде друком?

— Не можу вам нічого докладного про це сказати. Клопіт з видавцем, самі знаєте, це великий кошт. Але у тій справі дещо робиться і видавці мабуть знайдуться.

— Щасти Боже! — бажаю зі щирого серця і прощаюся, бо саме входить велика прогулька шкільної молоді, що хоче оглянути виставу.

Осип Боднарович.

Нові видання

ПОЕЗІЯ

Тарас Шевченко. **Твори.** Том III. Поезії 1843—1847 рр. Український Науковий Інститут. Варшава-Львів, 1935.

Ярослав Дригинич. **Різьблю віддаль.** Поезії. „Варяг". Варшава, 1935.

ПОВІСТЬ, НОВЕЛЯ, ОПОВІДАННЯ

Наталя Королева. **1313.** Повість з середньовіччя. Бібліотека „Дзвонів". Львів, 1935.

Наталя Королева. **Во дні они...** Нариси. Бібліотека „Дзвонів". Львів, 1935.

Катря Гриневичева. **Шестикрилець.** Історична повість. Українська Бібліотека. Львів, 1935.

Ірина Вільде. **Метелики на шпильках.** Повість. Видавництво „Ізмарагд". Львів, 1936.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Наш співак Маслюк, що виступає тепер у „Запорожці" має міжнародній псевдонім Мартіні. Раз у катовицькій опері один італієць, побачивши його прізвище на афіші, врадувався, що здибав земляка і хотів з ним порозмовляти. Підходить до Маслюка і починає:

Mi congratulo del suo successo

Маслюк не розуміючи ці слова кричить:

— Я — Маслюк, Маслюк!...

Італієць був дуже здивований, що його земляк міг так зденаціоналізуватись.

*

— Читали, як у „Вістнику" Кравців „зрізав" Ірину Вільде за її химерне серце?

— За що?

— Бо Вільде не пише нічого про соціяльне положення української жінки. Сьогодні самим „він" і „вона" не можна жити...

— А вона що на це?

— Хто: „вона", чи Вільде?

— Та Вільде.

— Кажуть, що хоче зреванжуватись Кравцеву.

— Овв!

— Так, кажуть, що хоче у „Світі Молоді", який редаґує, написати рецензію на Кравцева переспів „Пісні пісень" і — відмовити йому всякої літературної вартости тому, що Кравців не згадує нічого в тій любовній поемі про... визвольні змагання і соціяльне положення жидів.

НОВА ХАТА

Єдиний журнал для плекання домашньої культури.

Поодиноке число коштує 80 сот. Річна передплата 16 зол., піврічна 8·50 зол. — квартальна 4·50 зол. Адреса Адм.: Львів, Ринок ч. 39.

Заповідає на 1936 рік:

Огляд української кераміки і порцеляни — Вол. Січинський.

З дневника визвольних змагань — спомини з чотирокутника смерти.

Новини в косметиці — Ст. Гаврисевич.

Господарський порадник — Ольга Ліщинська.

Із проблєм доброго тону — Уна.

Багатий відділ мод — Орися.

Ручні роботи — українські народні мотиви.

6 колірових таблиць узорів

„НАЗУСТРІЧ" У 1936-тому РОЦІ

З днем 1-го січня 1936, наш журнал вступає в третій рік свого існування. Загал наших Передплатників та Читачів за два роки мав уже змогу переконатися про його вартість і працю.

Велике число співробітників „Назустріч", що з кожним числом журналу побільшується, це доказ, які широкі кола українського громадянства бачуть у „Назустрічі" те огнище, в якому зосереджуються зусилля тих, що добре дбають, щоби нам „не судилося вічно послідним бути".

НАШЕ ЗАВДАННЯ: ЗБИРАТИ КУЛЬТУРНО-ТВОРЧІ СИЛИ НАЦІЇ І ТВОРИТИ З НИХ КАДРИ БУДІВНИЧИХ НАШОГО „ВЕЛИКОГО МАЙБУТНЬОГО".

В найближчому році будемо виконувати те завдання з іще більшою впертістю, як досі. Признання, яке наш журнал здобув серед своїх і чужих, додає нам заохоти і нових сил до дальшої праці. Віримо, що у тій праці матимемо підтримку усього нашого громадянства.

Між Передплатників, що до кінця січня 1936-го року надішлють річну передплату в сумі 10·— зол. постановили ми розділити льосуванням

15 КНИЖКОВИХ ПРЕМІЙ ВАРТОСТИ 500 ЗОЛ.

Хто має вже вплачену частину передплати на 1936-тій рік, може доповнити її до кінця січня і теж узяти участь в розподілі премій. Участь в розподілі премій може взяти також кожний новий передплатник, що в місяці січні надішле цілорічну передплату.

ДОКЛАДНИЙ СПИСОК ПРЕМІЙ ПОДАМО В НАЙБЛИЖЧОМУ ЧИСЛІ „НАЗУСТРІЧ".

Передплату можна надсилати розрахунковими переказами (можна купити в кожнім почтовім уряді за 1 гр.) на адресу: Адміністрація „Назустріч", Львів, Ринок 10, або складанками ПКО. ч. конта 153.558 „Smołoskypy".

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. Тел. 11042. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

БІБЛІОТЕКА НАУК. ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (27) 3
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. II. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Приносить:

Павло Зайцев: Незабутній учитель Шевченка
Улас Самчук: Кілька слів наоспіх
Юрій Косач: З поеми „Імперії“
Д-р Ярослав Гординський: На безпуттях до великого роману
Ол. Досвітній: Серед кірґізів
Літературна нагорода 1934. Голоси членів жюрі
Ґеза Ґардонії: Враза
К. Іллакович: Мала Пуща
Лавреатка польської державної нагороди
Ст. Левинський: Сон зимової ночі
За кулісами літературної нагороди
Автобіоґрафія Велса
Малі слабощі великих людей
Летіло 40 сорок

Друкарня „Діло“, Львів

ТУТ МОЖНА КУПИТИ!

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (35) 11
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. VI 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

Приносить:

Марія Деркачева: Невідома повість Івана Франка

Віктор Гюґо: Піду...

Д. Дорошенко: Український водевіль з 1817 року

Ярослав Курдидик: Мініятури

Ірина Вільде: Психольоґ

Б. І. Антонич. Поезії

Листи Шевченка

Мих. Рудницький: Усьому винен Фройд

Анрі Діверноа: Ревеляція

М. Чапельська: Український ґравер в Америці

Коби так можна було робити літературу..

Летіло 40 сорок

Друкарня „Діла", Львів

ТУТ МОЖНА КУПИТИ!